

భారతి

సాహిత్య మాసపత్రిక

సంపాదకుడు

శివలెంక శంభుప్రసాద్

నవంబరు 1958

సంపుటము 35 :

: సంచిక 11

విడిపత్రిక వెం ఒక రూపాయి

విషయానుక్రమణిక

నవంబరు 1958

మహాత్మస్మృతి	శ్రీ కందుకూరి రామధీరరావు	...	1
స్వర్గీయ శ్రీ ఉన్నవ లక్ష్మీనారాయణ	శ్రీ అమంచర్ల గోపాలరావు	...	3
పెద్దమనిషి	'మంచీర'	...	8
ఆంధ్ర వచన రచన :			
పూర్వ రంగము	శ్రీ కొల్లపాటి శ్రీరామమూర్తి	...	18
దివ్యదీపావళి	శ్రీ ఉత్పల నత్యనారాయణచార్య	...	25
సూక్ష్మదృశ్యము	శ్రీ వాసిరెడ్డి పార్థసారథి	...	26
ఆత్మహత్య	శ్రీ మంథా వెంకటరమణారావు	...	33
కాటయ వేమభూషి	శ్రీ చిలుకూరి పాపయ్యశాస్త్రి	...	51
అంతర్వాహిని	'హితశ్రీ'	...	60
విదేశద్రవ్యమారక			
రంగంలో విషమస్థితి	శ్రీ బులుసు వెంకటసుబ్బారావు	...	71
మొగలిపుత్ర్య	శ్రీ ఆర్. యస్. సుదర్శనం	...	80
ఛాయానందాదము	శ్రీ బొడ్డుబాపిరాజు	...	85
చంద్రశేఖరకవి			
ఆంధ్రామరుకము	శ్రీ వేదం వేంకటకృష్ణశర్మ	...	88
కలగూరగంప		...	92
గ్రంథ విమర్శనము		...	98

1893 నుంచి జలుబులకు అమృతాంజనము

ఇప్పటికీ చూడు తరలనుండి
అమృతాంజనం జలుబునుండి
శీత్రుడైన విమలక్షోణం
వారలగురువైనది అంద
రికి తెలిసిన విషయమే.

అమృతాంజన్ లి., కర్ణాటక 1. మరియు బొంబాయి 1, కంకర్ 7.

AL. 37.2 750.

ప్రతి ఆదివారం రాత్రి 6-80 గం|| లకు 41 మిట్టన్ మీద రేడియో సిల్వర్ లో ఉన్న భారతభాష
స్పిండిలో విజయవంతమైన కళాకారుల ప్రాగ్రామ్, అమృతాంజలి విసంధి.

మ హా త్మ స్మృ తి

శ్రీ కందుకూరి రామభద్రరావు

ఓయీ మహాత్మా! నీవొక మహాన్నత పర్యతరాజ మట్లు, భద్రాయితమూర్తివై భరతభాగ్రిని నిల్వగ, సర్వమానవుల పోయిన నత్తువల్ తిరిగి పొంగులుపెట్ట, భవత్సోదానం ధాయిత చిత్తవృత్తుల విదల్చిరిగా పరదాన్యశృంఖలన్.

జోసినో రాక నవ్వుపొల్పు వెలార్చినా

పండువెన్నెల యెడల్ నిండిపోయె

వల్కులు జడిగట్టి పైకి వర్షించినా

అమృత ప్రవాహంబు లంత బారె

కరుణాకటాక్ష వీక్షణములు పరగనా

సంతప్తహృదయవనంతమెనఁగ

ధైర్యహేమాచల దర్శనంబజ్ఞెనా

మంటి ముద్దల వీరమణులు పుట్టె

అవని పులకింప నీవొక్క యదుగుపెట్ట

మానవాంభోధి జయఘోష మార్చుమోగె

ధర్మ సంస్థాపనార్థ పథంబువట్టి

పుడమిమెట్టిన యవతారమూర్తి వీవు.

ప్రేమకు వచ్చె నీయెడద పెంపునఁ గోమల నవ్యకాంతి, నీ

నేమపు బాటలో నలిగి నిష్ఠయె మాతన పుష్టిగాంచె, గా

రామున నీవుకే లొనఁగ రాచరికంబు నహించె శీల, మే

మేము వెలుంగు గుంపులకు నేలిక లయ్యె భవత్కటాక్షముల్

శిథిలపర్ణకుటీర చిరనిరంతరదుఃఖ

ఋన్నుల కన్నీరు కేలఁదుడిచి

పరదాన్యశృంఖలాబద్ధ నిన్యహులకు

హృదయగహ్వర తేజ మెనగఁదోచి

అజ్ఞాన తిమిరసీమాంతరాంతరముల
మినుకు దివ్యలు నిల్చి మేలు కనిపి
ర క్తవంసిక్త సామాజ్యరాజ్ఞీకరాం
భోజముల్ ప్రేముడుల్వోసి కడిగి

నవ్యనాగరక ప్రసన్నతలనదుమ
తొలగు జీవితమూల్యంబు నిలువబెట్టి
చన్న నీ స్థితప్రజ్ఞకు స్తవనమేడ
నరుల గుండెలలో కృతజ్ఞతలు దక్క

కానియులేదు నీకయినఁగాంచన వర్షము నీయధీన, మె
ద్దానికి లేదు నీవిభుత, తాలెప్రభుత్వమె నీదు నాజ్ఞ, లీ
మానవకోటికీ శిరిసు మండన మయ్యె భవచ్ఛరిత, వ్యా
భ్యానము గీతకున్ బదుకు; కారణజన్ముడవయ్యె ధాత్రివై

తూరుపుద్యారమందుఁ బరితోషణ తోరణకాంతిపుంజముల్
దీరిచి, మంగళధ్వనులు దిక్కుల బర్య న్వరాజ్య లక్ష్మీకిన్
భారతనారులు న్నరులు పట్టముగట్టిరి పండువృద్ధవై
వారలనప్రశీర్ణములపై వెదజల్లితి మందహాసముల్

పిచ్చికిగూడఁ గొంతగ వివేకము కన్పడు; బుద్ధి యెంతక
మృచ్చన లాగినన్ విడదు మీమహిమె జ్వలమూర్తి లోపలన్
చిచ్ఛరవ్యలన్ బటన చేయెటలాడినో! గుండెనిల్పెనో!
చొచ్చె తమస్సు నీ వరుగ; శోకము నిండె నమస్త లోకమున్.

మానవమనోంబరంబున మార్గదర్శ
కంబుగ వెలుంగు ధ్రువతారిగా మహాత్మా!
పలు శతాబ్దులు నిల్పెదు; పాణిపద్మ
ములు మొగిడ్చి నమశ్శతమునుఘటించు.

“మరిం బయల నేనులే మీ ఆమ్మకు. కాంతమ్మం కండి పడేసి యేగంగా రా చూయింటికి. యారమ్మ, రాములు, లచ్చిమి, అప్పారామ్మ యీ గుంటలంతా బల్లెగు రోజావాగే” అంటూ వెనుదిరిగి చూడకుండా వెళ్ళమ్మ వెళ్ళిపోయింది.

నిజానికి నాగులుకి యేం చెయ్యడానికి తోచడం లేదు. ఏదోవిధంగా కష్టపడకపోతే, రోజా గడవడం యేంతకన్నమా నాగులుకి బాగా తెలుసు. ఆమెకు జ్ఞానం రాక పూర్వమే, ఆమె కిండ్రి యీ ప్రపంచం చదిరిపెట్టాడట. అప్పటినుంచీ యీతిలే తిన్నింత తేసింది. ఈవిషయం తమకు తెలిసిపెట్టటమిది ఆమెకు తమిరి అంటే యేదో అర్థం తెలిసి ఆధిపానం ప్రేమ, ప్రయత్నించుకుంటే తనూ, తిల్లీమాదా కష్టపడినా రోజా గడవడం దుర్బలంగా ఉంది.

పని చేయించుకునేవాడల్లా ఎక్కువ ప్రతిఫలం యిస్తున్నావని గోలేగాని ఇచ్చేవాంతో బాగాలో యేమిస్తాందో ఎవడికీ అక్కరలేను.

ఏది యోగమున్నా నాగులు యింట్లో పనిచేయని రోజాపస్తే. తిల్లి కిరీరాస్వతితో నాగులుతిలకనెక్కింది. వెంకమ్మ వాళ్ళతో వెళ్ళిదూ లేదా? అన్న ప్రశ్న ఆమె కింకా తలబరునెక్కించింది. ఏమయినా ఆమె తిల్లి చెప్పిందల్లా “పేదవాడికి పొట్టయిండు”. వెళ్ళక తప్పదు.

ఈమధ్య కూలికల్గడం అంటే కష్టమనిపిస్తోంది నాగులికి. కిరీరాస్వతి కష్టపడి పనిచేయడానికి ధియిడి కాదు. తోటి కూలీల ప్రవర్తనచూసి. పనితీర్మాంటే అధనానం తనప్రక్కనే నిలబడుతూ, కళ్ళతో తన కిరీరాస్వతి తిడిమిచూసే ముసలిమే స్త్రీనిచూస్తే కంకం కొలుకుదామా అనిపించేదామెకు. పెళ్ళాం ఎదుగుగానే తిన్ని మాటలతో బాధించి ఆనందించేవాడు మరో కూలివాడు; గంప తనకతికత్తుకూ పొరపాటు తాళినట్లు మోచేట్లో తివిరామ్మ తాళేవాడు, దున్న బొతులూటి మరో కుంభవక. పిళ్ళిందరినీ యేం చెయ్యాలో తెలిక కూలిపోయేది. పని చేయక పోతే నిలువునా మాడి చచ్చిపోవలసి వస్తుంది.

తిల్లికి చెప్పితే “అమ్మీ రీదవాళ్ళు తిప్పించుకో లేని సాంఘికార్థాలు, కల్లివాయిమీద పడిచిందల్లా, యీ కీరితం గడపాలి. ఈ యీతిబాధలన్నీ, అతి

నేర్పుతోను పిర్పుతోను ఎగుక్కోవాలి. పరిస్థితుల్ని మనోదార్థాన్ని బట్టి నడుచుకోవాలి. అంతేగానీ, ప్రసుత సామాజిక వాతావరణంలో యీ అనినీది నడచడికకు, అసహ్యప్రకర్తవలకు ముక్కుకు చూటిగా ఎదుర్కోడం కదం మాటకేమి గాని అసంధికం” అన్న ధోరణిలో ఎంతోచక్కగా చెప్పిందామెకు. ఆమె చెప్పిన విషయాలు చాలా లోతయినవి. కీరితం స్వయంగా చిలికి చేతులుకున్నది.

నాగులు మనస్సులో తల్లి బోధనలు స్థిరస్థావరా లేర్పరచుకున్నాయి. నీవకిం గూర్చి, ప్రపంచంలో విరాఘాలంగా కొనసాగే చట్టబద్ధమయిన ఆవిధితుల గూర్చి తన తిల్లికి తెలిసినంత యితితుల కన్వర్సికి తెలిపి దిక్కు గాఢ విశ్వాసం ఆమె మనస్సులో పాతుకు పోయింది. తిల్లి చెప్పిన మాటలు అమాత్యకంగా విశ్వసిస్తుంది. అదో అలవాటయింది కూడా.

వెంకమ్మ వెళ్ళక లోనికిపోయి ఈ విషయం అంతా తిల్లితో చెప్పింది. నిజానికి తమకు, ఆమె వాణ్ణితిలో విడిచి వెళ్ళాలని లేదని. కాని ఆపాటి దానికి నాగులు తిల్లి ఒప్పుకుంటుందా? ఆరోజా కూలికి పోకపోతే మరునాడు పన్ను తప్పనిది తెలిక పోడం లేనేలేదు. అనేకవిధాల చెప్పి కూలికి వెళ్ళితుని ఒప్పించింది వాగులును.

రోజాలమాస్తే కడు విక్రమంగా ఉన్నాయి. డబ్బున్నా తివ్వకులియ్యం దొంగకం చాలా దుర్లభంగా ఉంది. ఎక్కడికక్కడే బియ్యంకొరత వివలనూంది. దివదివం ప్రజలలో బియ్యంన్నగూర్చి ఆందోళన ప్రబలుతుంది. ఇదే అదని ఆ నేకులు అనేకవిధాలుగా బ్రతుకుతున్నాడు. డబ్బున్నవారెప్పు మరీ ధనంతులవుతున్నాడు. ఈ పరిస్థితి ఆ నేకుల అమాత్యుల ప్రాణాలు బలివుచ్చుకుంది.

ఊళ్ళో కూలి లేకపోవడంవల్ల నాగులు, వెంకమ్మ మొదలుగాగల వాళ్ళు ఈ పరిస్థితి ఊరిగా తీసుకుని బ్రతుకుతున్నాడు. ప్రక్కటస్తీలో దొరుకు తున్న బియ్యం కొని యింకోపూరికి పోలితుల కంట బడకుండా పట్టుకుపోయి అమ్మకుంటున్నాడు.

అనుకున్న ప్రకారం నాగులు వెంకమ్మ యింటి వద్ద, అందరినీ కలుసుకుంది. ప్రక్కటస్తీకి వెడదామను కంటే వెడదాకునుకున్నాడు. ఏదో ఏదో మాటలు చెప్పుకుంటూ, కిలకె నవ్వుకుంటూ, దారంట మరేం

జగదవోండ్ తమకేమీ తెలియదట్లు శరీరతలు కొడుకూ పోతున్నాడు. వాళ్లో నడూ మూన్న జాటపాదాలు తమనే హోలించేసిట్లు మనస్సు చివుక్కుతుంటూంటే తీక్షణంగా, కోపంగా వీళ్ళవైపు చూచుకుంటూ పోతున్నాడు. మధ్యమధ్య కాస్త వరాల విస్తీర్ణం ఉన్న పెద్దయనుకులు రావోటంగానే నోగు రిడిచి “పోకీరీ చేమల! బుద్ధిలేని పాటకపు పీయకు!” అని తిట్టుకుంటూ వెళ్ళాడు.

ఎక్కువయన్నా అనుకున్నా, వినిపించుకోకుండా, లెక్కలేకుండా, నిర్వికారంగా, వాళ్ళు తమ పూర్వకథాకులు చెప్పకుంటూ, ఆపంద ఘటాలు వివరించినపుడు ఎంతోపిస్తూ, కాస్తవత్సపుటించే వివరాలు వివరించినపుడు కొంచెం గట్టిగా వత్సకుంటూ, విషాదపరిణామ రూపించినపుడు, విచారంతో మాషంగా పోతూఉన్నాడు.

అలా రైలువచ్చేవేళకు సరిగా రైల్వేస్టేషను చేరుకున్నాడు. వెంకట టిక్కెట్ల కొనే కిటికీగర్లకు వెళ్ళగానే టిక్కెట్లచ్చేయరాకనుబోయి లెక్కవూ “ఏంయిదలక్క, యేటిటింగిరి” అన్నాడు మంద పోషార్యమయిన ముఖంపెట్టి. వెంకట మునిచి మాత్రంకాదు. కాని యావంపాంగే ఆ యుగిరుల మృగించే వెంకట పడుచుని ఎగరంబాడు.

అయినా నయనులోఉన్న ఆడవాన్ని చూసే సరికి, మూగవాడికేమాదా మాటలు పుటకొనాయి. ఆ వాళ్ళ విలక ఉపయోగం అంతమాత్రమే చేమా!

వెంకటకు ఎరరి కలా జనావియ్యలో బాగా తెలుసును. “ఏమి తెలియని చేయండినాయనా!” అంది పోలిపోయిన పెద్దలనుండి పేలవయినవత్స వార విడుస్తూ, ఇతిరమయిన ప్రశ్నిలేమీ చేయకుండా, ఆ గుమస్తా వెంకటకు కోరికపెట్టికట్లు ఇచ్చేవాడు. వెంకట అరిచి బాగోసులు ప్రశ్నించి, వెళ్ళివస్తానంటూచెప్పి లల్లగా వచ్చేసింది. వాడుకూడా అజ్ఞ యేదో గొప్ప అపందవాణ్ణి మయనట్లు అపందించేసి, ఆమె వెళ్ళాక తన చిరువత్స నెమరువేసుకుంటూ కూర్చున్నాడు.

ఇలాంటి లాజిక ప్రకర్తవల్ల వెంకట చాలా మంది పరాక్రమ శీలలకు ముట్టజెప్పరలసిన వాలుర ప్రేమాలు మిగిలించుకునేది. ఎరరివద్ద విధింగా మాట్లా

డాలో ఆమెకు మంచినీళ్ళప్రాయం. అప్రయత్నంగా వివరించం, అప్రయత్నపడే వత్సవం, పదిగోనలనుండి తిండిలేనట్లు ముఖంపెటవం, మృగులుగా వత్సపుటేటట్లు, దివంగా పామధూతిలిగేట్లు మాట్లాడడం ఆమెకు కరిలామలకం. ఈలాంటి జీవితంతోనే ఆమె చాలా భాగం జీవితాన్ని గడిపింది. తనతో వచ్చిన జట్టులో ఎరళ్ళకు యే చిక్కులచ్చినా తన కేక్రయకులచేత ఎలాగోఒకలాగ తప్పిస్తూ, దివదివ గండం వెయ్యేల్లా యుష్టులాగ జరిగిస్తోం దావ్యాపారం. ఆమె జట్టులో ఆమెమాటకెదురూ కాదనరు. ఒక వేళ వాళ్ళకు రావల సీపెట్టంతో, నిజంగా వెంకట ఎగేసినా ఆ బ్రహ్మ దిగివచ్చి వచ్చజెప్పినా, వాని వెంకటకడుగులిరగరు. ఎందుచేతనంటే, వెంకట తమకెన్నడు ద్రోహం చేయదనీ, చెయ్యలేదనీ, వాళ్ళవ్యాపాయంతిరాళనా లాల్లో తీర్చించిపోయింది. ఆ వెంకటకాన్ని స్థానాన్ని సంపాదించింది వెంకటవత్సమయ్య.

రైల్వే స్టేషనుమాసను విధియ్యాపడిలో పడాడు. నిర్జలత్వాన్ని, విశ్చలతను చూచించే గంభీరమయిన ఆ కళ్ళు, ముడతలుపడి మాటాడితే ఊహించే అరిచి ముఖము, అసలు కలరితెందని ముం ప్రర్తయ. ఆ తెల్లటి యూనిఫారము పరిశీలిస్తే మామూలు వాళ్ళకు ఆదోరక మైన భయంతో కూడిన గొరవం కలుగుతుంది.

వెంకట స్టేషనుమాసను బాగా ఎగురును. స్టేషనుమాస్టరుబాబుకి వెంకట తన కేక్రయసారించిన్న చిన్న లాభిపోటి పనులు చెప్తూంటుంది. ఆమె మాటల మంచితినంవల్ల నయలే నేమి, ఆమెవల్ల తనకు జరిగే ఊదలాభాలగల్గ నయలే నేమి తెండు యాడు పార్లు ముసలిమాస్టరు వెంకటను నిజమయిన అపాయలనుంచి రక్షించాడు. వెంకట అరిటి లేపు దంటుంది.

ఆలోచన మాన్చుబాబు వెంకటను విశ్చించి దర పోషనదంతో “ఏం? వెంకట యేమన్నా ఉండే ఏటి?” అన్నాడు.

“యేటిబాబూ, తెలిసున్నాను మీగుకూడానా పెప్పండి. మీరెవో పెద్దదొంగ పాపుకొల్లని పట్టాలి కాని” అంది వత్సమానే.

“బాగా చెప్పావులే.”
“అదికొడు బాబూ. మేరిప్పడు ఈ యాపారం వేస్తున్నామంటే యేంనాభాలు దొరికిదులైయి. యిద్ద

వచ్చా యాపారంయేటిరెండి. మమ్మన్నందర్ని దొంగలా నూత్రాన. ఏదో ఆ వారానికి సరిపడ దొరికితే అదే గొప్ప. తమ రెగడని చేసుందిరెండి. యెంత మంది దామనీశ్వరో నూమిద. ఒకడా, ఇద్దరా. వారి కిదాకు దీపాశే రాయ.”

“ఆ దీపా లగ్నిటికీ చముగు పాశ్యులా యేం” అన్నాడు నూపగరాలు వచ్చుతూ, తమకూడా ఆ దీపాలలో ఒక దీపమన్న నూట మరిచి.

“దాగా సాపూవురాలు. నూ నాయన, పల్లగా సాశ్యంగ ఉండు పదికొలాలపాలు.”

“వస్తా, వెంకయ్య అంటూ మేదన తగిదివైపు మరిలి కొంతదూరం వడిచి ఏదో జ్ఞాపం వచ్చింట్లు వెనుదిరిగి “వెంకయ్య” అని పిలిచాడు. వెంకయ్య ఆయన దగ్గరకు పరుగు పరుగున వచ్చింది.

“నూకు! ఇంట్లో మాగాయలశే నూచెనె బాప పడుతున్నాం ఎలాగయివా” అంటూ నూటకుంచి డబ్బులు తీస్తున్నట్లు జేబులో చెతులుంచి ఉడు మిటక రిస్తున్నాడు.

వెంకయ్య నూడా అరిచి తాపత్రయం అంతా గమనించనట్లు నడిస్తూ—“ఈపాటి భాగానికి డబ్బులివ్వాలా బాబూ. నే తిరిగొచ్చేటప్పుడు తీసుకొని వస్తా” అని చెప్పింది.

“నుంచిది అంటూ ముసలాయన తన గదిలోకి వెళ్ళాడు.

అప్పటికప్పుడే రైలుబండి యింటిరుక్మంలోకి వచ్చేసింది. స్టేషనులో గణగణ గంటకొట్టారు, ప్రయాణీకులను తమతమ పామానులు పట్టుకుని రైలు ఎక్కడానికి సిద్ధంగా ఉండండిని హెచ్చించెట్లు. పెల్లలో జనం కిటికీలూకుతున్నాను. ప్రయాణీకులు ఒక దొమ్మిలో మునిగిపోయింట్లు గుమికూడారు ఆ పెట్టెపది. వెంకయ్య ఆమెజల్లు తమ ప్రాణాలు అరచెతులో ఉంచుకుని యొక్కరిగాన ఆ పెట్టిలోకి.

ఆ రెండు నిమిషాల్లోను ఆ ప్లాటుఫారంమీద ఎంత వాగునయిన అరాదకంరేగిందో ఆ రైలు బాగానే అది అంత నిర్మామద్యం అయింది.

రైలు కదిలేసరికు రైలుపెట్టెలో మనుషులు ఉడికి పోయారు యెండినేడికి గాలిరేక. రైలుండిపింపల్ల గాలి బాగాపోతుంది. లోపలనున్నవాల్ని కరిరాలు

తలబడ్డాయి. నిలుచున్న వాళ్ళు కూర్చున్న వాళ్ళమీద తొరాలు మిరియాల నూగుతున్నాను. వెంకయ్యకు ఆమె జల్లుకు యిది నూనూలుప్రయాణం అనడంపల్ల యీ తిరువులాటలనుండి తిప్పుకుని ఓ మూల నేలమీద దరిలిల పడ్డాను. లోకాభిరామానుగం విచ్చాను. కూర్చున్న వాళ్ళు మనకేం అన్నట్లుగా ఒక్కొక్కరు కూర్చునే బాగాల్లో కాట్లచా ముని కూర్చున్నాను.

(పాథాంగన ఒకరు వేగవంతకాయలకుక్క పొయ్యిదానికి రైలుపెట్టెలో ప్రత్యేకంగా తేన్నాట చేతులెదనే క్రైస్టంతోకాబోలు వేగవంతకాయల కుక్కతో ఆ పెట్టె నింపుతోంది ఆమె ప్రక్కగా కూర్చున్న నాటకపామి ఒక పాడుగాటిమట్ట పెరిగించి ఆటంబాయపొగుబులు వదిల్చున్నాడు. ఇవంతా నూనూ సహించి ఉరుకున్నాను ప్రయాణీకులు.

దండిపిలనెక్కుకున్న ఓ రోగిషిరిలి కూర్చున్న వాళ్ళిందరినీ అనూనతో లయకాపొంది. నుంచోరేక పోతుంది. ఆమెవైపు కన్నువాల్యకుండా నూకున్న వెంకయ్య ఆమెను కూర్చోమంది తమ రెచి. ఆమె యిటూ అటూనూసి, తివ నీరసానికి, నిస్సహాయతకు మనస్సులోనే తిట్లకుంటూ అయివ్వంగా పాగిల బడిందా నేలమీద.

ఇవంతా నాకెండుకురే అన్నట్లు రైలుబండి అమిరివేంతో కదిలిపోతుంది పొగ వెళ్ళొక్కుతూ. ఆమె ఒడిలో పిల్లాడు వాగుగంగా యేవ్వదం మొదలెట్టాడు. ఆమె ఎంత ఉరడించినా ఉరకోవడం లేదు. ఉరకోలేదేవకొద్దీ వెక్కి వెక్కి ఏడుస్తున్నాడు.

“అమ్మయ్యా! యాపాటి తేలితేదా! కత్తాడు చెమలు కక్కుతుంటేను. ఉక్కులాసి యేడుస్తున్నాడు యిలాయయ్యి” అని వెంకయ్య ఆ పిల్లాడిని తీసుకుని రైకియేర్లి అక్కకున్న వానిని ఒరిగించి కిలుకీపగ్గర నిలచెటింది. పిల్లాడు రోదన నూనిబోసివోటితో వచ్చుతూ చెతులుకొన్నా ఉప్పుతూ నాట్యం చేస్తున్నాడు. అంతయేకుపు నూనుమయింది అర్చిన ఎక్కోక బల్బులో కాంతిలాగ. రైలుబండి మళ్లి అగింది. వెంకయ్య పిల్లవాడిని తిల్లి కచ్చింది.

తమతమ సంచీలు నూటలు తీసుకుని వెంకయ్య, ఆమెజల్లు దిగిపోయారు నుడికిప్పి కన్ను లాట్టబోయిం

దనుకుంటూ. స్వేదకలోని వాళ్ళు తన్ను పలకరించు తూంటే యేవరికీ తిగిపడుదానం వారికీస్తూ, అట్టిల గుంపును వెంటచెట్టుకుని వెంకయ్య బహుశా దల్లగా జారుకుంది.

వారంటి వదులున్నారంత త్వరిత గమనంతో రిలువించుకుని, మొట్టమొదట యింటికదనుండి బయలు చేరిపప్పుడున్న చలాకీ కబుర్లు వచ్చేయూ పూర్తిగా విస్మయించారు కాని, అదికలో యింకా ఆ అహంకారము స్వతంత్రత పూర్తిగా మూర్ఛింపించి ఉన్నాయి. వాళ్ళు బహుశాబోయి కొంతలవిన వియ్యం అన్నీకొని, పరుల కంటపడకుండా ఉండడానికని ఆనేక చిన్న పెద్ద మాటలుకట్టి మర్నీ రైల్వే స్టేషనుకు బయలుదేరారు.

వెంకయ్య మిగతా వాళ్ళందరకు వచుకోవలసిన రీతి బోధనాంది. ఎవరితోనూ యేర్పడుయిన మాట పట్టింపు చెట్టకొగూడదనీ, తమపని చక్కచెట్టుకునే వరకూ విషయంగాను, ప్రాధాన్యతపూర్వకంగాను మాట్లాడమనీ సూచించింది.

మిగతావాళ్ళు అంతా వెంకయ్యతో అనుభవకాలులు కాకపోయినా యీ విషయాల్లో కొంచెం విజ్ఞాన వతులే అని చెప్పకొనవారి. వారుంటే దుశ్రం యీ ప్రాధేయ పడడంలోను, ప్రాధాన్యతలోనూ వమ్మకంలేదు. వాటివల్ల మనుషులు యెంతో కుమిలిపోవాలో, నవ్వులాట పాలవాలో చాలాచాలా పార్లామె ఆనుభవించిన విషయం.

ఇలాంటి చట్ట వ్యతిరేక వ్యాపారాల్లో ముఖ్యంగా దీశాలాపాలప్రభావం అతి స్వల్పం. చిల్లి గవ్వపనికూడా జరిగదు. "తమిళ విధంగా చాట్టపోసుకోవలెనని మాస్తీ, ఓ ఉద్యోగి కాస్త మంచి మంచి దుస్తులు తోడుకొని దర్జాగా కాలం గడపాలని చూస్తాడు. మరో దొంగవ్యాపారి అంతిమవై అంతిమ మేడలు కట్టించాలని చూస్తాడు. దీనిలో వారీ దయా యెక్కడిది?" అనుకుంటుంది వాళ్ళు.

అయినా వెంకయ్యలో ప్రత్యేకత ఉంది. ఆమె బక్కరి బోర్లి బోర్లి యేర్పులతో చాలా గొప్పపనులు తమ కన్నుల యెదురుగానే చేతుగల్గింది. అందుచే వెంకయ్యలా ఎలా చేయాలంటే! అందుకే తమకు బాధ్యంగాకపోయినా ఆమె మాటలు అందరూ మానంగా వింటారు.

వాళ్ళు దాగ్లో చాకీ దూరంగా దూరంగా వకున్నా, అనుమానంతో అప్పుడప్పు డాచాకీదాగ వైపు మాస్తూ వకునున్నాడు. నిర్భయ దల్లగా బారు తూంటే ఆ చాకీదాగ చేత్తో సంజ్ఞ చేశాడు. వెంకయ్యకూడా సంజ్ఞ పూర్వకంగానే సమాధానం ఇచ్చింది. వాడు మీసాలు మెరుకుకూ అటువైపు మాస్తూ నిలబడ్డాడు.

అతిడి బుజంమీద బగలుగా పడింగో చెప్పి, అతిడు ఉరిక్కిపడి ఆటు మాచాడు. కాస్త జంకాడు.

"అ! యేమిటా సంజ్ఞలు! ఆ ముసలిదాస్తేరురు నునా?"

"అచ్చే ఏం లేదండీ."

దాంతోలేవో సంజ్ఞలు వకుతున్నావు. నాంచి నమ్మకంలాంటి గుంట లైంటేనుకు తిరుగుతోంది. యేటి సంగతి."

"యేటో చిన్న చిన్న యాపారాలు వేతున్నారండీ."

"యేటా యాపారాలు. యేదన్నాపిల్ల యెనకలబడ్డావేంటి."

"అచ్చే వేదండీ. అలాంటి గొడవ ఏం వేరు."

"మరి నవ్వు చెయ్యాలివున్నావు, అదీ చెయ్యాలివుండీ!"

"ఆ ముసలిదాస్తేరురునునలెండీ."

"అదిగో దానెనకనే యెనుకుంటుంది. కాస్త నాటాగా బాడుగా ఉంది. దాన్ని నూలే మనుషులెనవైపోతుంది. ముస్తూ వేయన్నా కదపగలవా?" అన్నాడా వ్యక్తి. చాకీదాగ విశ్వబుంగా ఉన్నాడు. కాస్త దూరమైంది వెంకయ్యజట్టు దొంగ మాపులు మాస్తూ కదిలిపోతున్నాడు.

"ఏం మాట్లాడవేం" ఆ ముసలిదాస్తేలా యెరుగుదువు?"

"వియ్యం యాపారం వేత్తోందండీ" అన్నాడు అప్రయత్నంగా చాకీదాగ. తరువాతి తీస తెలివి తిక్కువకు వారిక కొరుక్కున్నాడు.

"అ! అదా సంగతి. అచ్చేవో ముటవెపుతోంటారంతేమా! ఆహా" అంటూ తిలూపాడు. చాకీదాగ తలొంచుకునే నిలబడ్డాడు.

“అయితే యీ యాశేం చొరకదామేం” అన్నాడు కొత్త వ్యక్తి.

“వార్య యదం వార్యుపారందీ పాపం. పాపలా తేదా లాభాని కమ్ముకుంటారు.

“పోనీ పనుగట్టికొచ్చి ఆ మాత్రమేనా పూర్తి. దచ్చివాడి పెళ్ళికొచ్చినట్లే కట్టుం. అదీ యివ్వలేక పోతే అనుంటేనా లాక్కురా” అన్నాడు సిగ్గులేని అధికారంవెళ్ళ గ్రమ్మతూ. చాకిదాను మాట్లాడకుండా పనుగులంకించుకున్నాడు. అయిదునిముషాల్లో వెంకమ్మను కలుసుకున్నాడు.

“ఏం నాయనా! అంత ఒరుగుతూ పనుగట్టుకు వచ్చావు. నీకేనువ్వా ముట్ట పెప్పకుండా ఉంటానా” అంది వెంకమ్మ చలాకీగా.

“అదుగో ఆక్కడింకోడున్నాడు చూశావా” అంటూ చాకిదగ్గరనుంచున్న ఆ అప్పదవ్యక్తిని చూపించాడు. “అదు నా పెత్తి మీద నీవుకు” అన్నాడు.

“అయితే యేంటాడు.”

“పాపలో పరకో లేమ్ముంటాడు. అలా కాక పోతే, నీ యెకాకే నకుత్తోంది చూడూ, అనుంటు యెకాకే తీసుకు రమ్ముంటున్నాడు.” అన్నాడు ప్రశ్నార్థకంగా.

వారులు భయపడిన కోడిపిల్లలా వెంకమ్మ నెక కాల దాగుంది.

“అడిజమ్మ! యెదల!” అంది వెంకమ్మ తిర్రే కంత్ అకస్మాత్తుగా. అంత చలువైన తిట్టికంతుకు పచ్చాత్తపపడింది. కళ్ళింట నీళ్లు తిప్పుతూ.

“నీకు తెలిసి సంగతేనుంది లాబూ. మేంకూడా నీలాంటాళ్ళమేనా పెప్ప. రక్కాడిలేగాని డొక్తాడదు. యీ కట్టుమంతో పడితే ఓపావులా మిరుల్తుండో మిగులడో, చారిపాకురునా పతీవోడూ ఓ పాపలా నుంజుకుంటే చూ బనుకురేంగాను. ఆ గుంటేమన్నా కాపిల్ల నవకా నీ యేంట కంపదానికీ. ఆడికేనా సిగ్గులే దంటావా అలా పెప్పదానికీ?”

“మొగుట నే నల్లరి పెట్టావనిమ్మ. యేదో ఓ పాపలా పారేసి మీ నూనాద మీగుపాండి. అది అడి మొగాద పారేత్త.” అన్నాడు చాకిదారు పానుభూతి

నూదకంగా. వెంకమ్మకూడా తొంటనున్న పాపలా తీసి వాడిచేతిలో ఉంచించింది. నాడది తీసుకొని—

“యిదిగో ముసలమ్మా! యింకముందు మీరీ దిక్కుల మూటలట్టుకుని యాదారినోస్తే జైలో పడి పోతారు. లేకపోతే ఆడు పెప్పివట్టు సేల్తోంపవలసిందే. నా సేతుల్లో యేంలేదు. తిర్యక మియిట్టం.” అన్నాడు తీవ్రంగా.

“అయితే మాబతుకులు పోయిందే. యీలా గంజకూడా తాప్పకండా వస్తుందా” అంది దీవంగా. వెంకమ్మ.

“అయితే ఆడు పెప్పివట్టు సేసుకొండి.” అన్నాడు విసుగుగా.

“అనా యెనా? సేల్తోంబాబూ. మాకు మాతరం గౌరవం నేదాయేటి.”

“మియిటం. నీసేం చెబుగమ్మ. అయినా యిదివరకు లాగే ఆపాలాలదారిని పొండి, ఎదదూ అడ్డేవాడుంపెదు కాత్తియారమయితే సేం” అన్నాడు.

వాడు మాట్లాడకుండా ఆ పాపలాఅతనిచేతిలో పెట్టాడు. కోపంతో ఆ అధికారి నేలమీద విసిరి కొట్టి “హరి మొదూ! మన పనివుతీకావురా. పాపల యిస్తేవుచ్చుకున్నావు?” అన్నాడు.

“అంతే ఇచ్చారండి నిజం చెప్తున్నాను.”

“నాకే దుర్తి! యివ్వామనిచూస్తున్నావు? ఎదడి దగ్గరోయి యీ పానివేమలు. చాళ్ళిదగ్గర యెక్కర దెబ్బులాగేసి, పాపలాఅన్నమాట నానోదచారింపని ఆ పాపలా నామొఖాన్న కొడుకున్నావా” అని గర్జించాడు.

‘లేదండిపార్... లేదండి’ అన్నాడతడు వణికి చేతులు వలుపుతూ.

“ఏంలేదు? నవ్వు పుచ్చుకున్నావు. ఎంతిచ్చాను నిజం చెప్ప?” అంటూ ఉరిమాడు.

అధికారం దుర్వినియోగం చేసేవ్వకుమన వునిలో నూనకరియం నకిస్తుంది.

“నిజంపార్ — నిజం. నాకిలలతోడుగా చెప్తున్నాను పాపలా ఇచ్చారు. అంతేనండి” కళ్ళింట నీళ్ళ పరిగంటిం తెచ్చుకుని అన్నాడు.

“ఒరేయి అమ్మాయీ, ఈవరకు అర్థంకావడం బ్రతికి యెవరూ బతుకుటలేదు యిలాంటి అమ్మలు చేశానంటే ఎవరికి నీలరాశివు తెలిసిందా. ఇప్పుడేనా కాశ్చేరియచ్చాకో మర్యాదగా పడేయ్యి. ఇప్పుడం సమాధిగా పంపింతువాం. భయపడకురా” అన్నాడు లావణా.

“వాళ్ళు పాతలాడే యిచ్చారండి కావాలంటే వాటెటు రిజిఫీ చేసుకోండి” అన్నాడు భయం ఉట్టి పడుతూ.

“అంతిద్దివ్యతేవంటే అమ్మి నే తీసుకురాతే బోయివావు. దమ్మువద్దిమ్మా” అన్నాడు యరయర యానా.

“అలాటమాడా చెప్పానండి. యావేళ కాలస్థం అయివాడంట, మళ్ళీ వచ్చివచ్చుకు వస్తానంటూ అమ్మిలే ఒప్పుకుందండి” అని అబద్ధంకాదాడు అసలు సంగతి పక్షికిట్టి.

“అలా మొదటే యేవరకాదూ, అపాతలా ఇలా యియ్యి అంటూ క్రిందనున్న పాతలా వాడినే ప్రయత్నించి యాలవేసుకుంటూ వెళ్ళిపోయాడు.

2

వెంకన్నురకయిరాలు నీడను చేగకునేవరికి పరిగా బండి నీడనులో ప్రవేశించింది. వెంకన్ను అల్ల ప్రకారం అంతా తిలోపెటెలోనికి వచ్చివున్నాడు. గైలు బతుకుదేరకానే యితర గ్రైత్య ప్రయాణీకులను వానావిధాల బ్రతికూరి, విశ్మయమాటలను, బహులకు రహస్యప్రాసాలు మామవున్నాడు. వాళ్ళుయీటవెంత రహస్యంగా వాచివా, మొగాలు మాచేసిరి బోధ పడుతుంది అసంగతి. అందరి మాయయాకటే వీరియ్యా యావ్యాపారం పాగిస్తున్నాడు.

అధనా వీళ్ళవెరయవా దివయించివా, వారి మాటా, తీరి వాళ్ళరాట్టు చేరిలోపడెదరా?

అన్నిటికన్నా ఆశ్చర్యకరమయిన విషయ మేమిటంటే, వీళ్ళలా ధారాళంగా మాటబట్టి యెక్కి యున్నా అందరి యాసీయాదెట్లు దీరకుంటాడు. అధికాదు అడిగినా వెంకన్ను సమాధాయించు కుంటుంది. గైలు రెండవనీడమలో చేరినానే, వెంకన్ను అన్ని పెట్టెలు గలగదా తిరిగి అందరినీ ఓపారి మాయ కుంది. మరేం అదుర్తాలేమిందా వాగ్రుత్తిగానే

ఉచ్చాగు, తనూ తిరిగివెళ్ళి తనమాటలన్న పెట్టెలో మార్చుంది.

వెంకన్ను వెళ్ళగానే వాడుపెట్టెలో, ఈ దొంగిలత్తం పట్టుకుందకు నియోగించబడిన ప్రత్యేక ఉద్యోగిగృహుల పట్టుంది యెక్కడను. గెలు మళ్ళీ తన ప్రయాణం పాగించడం మొదలుపెట్టింది. వాళ్ళు పెట్టెఅంతా కలయికతోడిం మొదలుపెట్టాడు. అతనికి వాడు వాచివెయ్యిం అన్నీ పట్టుకున్నాడు. వాడు ఓమాంజిక్కి భయంతో రిజిఫీపోయింది. మాటాడమిందా మామంది తనకు సంబంధంలేదట. అయివా అందరి ప్రయాణీకులు దొంగిలదూ, అందులో కొందరి అనుయాయకులు వాడులసంగతి చాలా సంతోషంతో ఎదుకపరచాడు. ఆమె భయంతో ముద్దయిపోయింది.

ఆ అధికారవంశానికి ఒకడు ఆమెవద్దకు గుస గుస మామవచ్చి “యాయాటలునీచేవా?” అన్నాడు.

ఆమె నోగుమాడుకు పోయింది. పెదవులు వణికోయి. కళ్ళెంబ రెండు నీటివింగువులు గాలాయి. ఆ అధికారికి కొపం ఎక్కవయింది. ముఖం కేపు రించింది. కొపంతో ముఖం వికారంగా విప్పి “యేం, మాటాడవం వలనీవాపరయాలా? యిది నీచేవా? చెప్తా.” అన్నాడు.

“అ. వాచే” అంది యింక బోంకే లాభంలేదని. “అహ! అలాగా!” అన్నాడు వాస్తవి కోరినీ.

ఆమె మాటాడలేదు. “ఈ ప్రక్కవీడమలో దిగి పోరిమకాణాకి పడ” అన్నాడు తీరింగా.

ఇంకిలో అధీపతువచ్చి తన కొయికులా రిట్టాడు.

అతలా రిట్టవచ్చువని ఏ కొసవంలో ఉండ్లో ఎరికి అర్థం అవలేదు. అలా రిట్టెప్పుడు ఆవరమ్యుని మాడా ఏ కొసవంలోను లేదని కాబోయి, ఆ గైలు పెట్టెలో ఎవరూ యేమీ పట్టించుకోలేదు.

వాడు మాత్రం యేమి మాటాడాలో అర్థం గాక అలా కిలాప్రతిమలాగ విశ్వేషంగా విలసి పోయింది. ఆ అధికారి అనుమానములంతా ఆమె చుట్టూ మూగాడు. ఆమె అతిధి కాళ్ళా (చేళ్ళా) వడి గ్రహించింది. అతడు చరింకలేదు.

విధి నిర్వహిస్తున్నాడు పాపం.

అందరూ తలో మాట అంటున్నారు. వారు కన్నీటితో వేకువంటోంది. అతడు నురుగుగా కను తూ, అనివార్యమంటూ రిజుతూనే ఉన్నాడు.

అంతలో ఆ రైలుపైలో ఓమూలనుండి “వినుండోయ్, యీలా దయచేయండి” అని వినిపించింది. అందరూ ఒక్కసారి అటు చూడారు. ఆ అధికారి చూడారు.

మోటు బద్దలబలు కట్టి, రెల్ల టోపీ పెట్టి, మూలమార్పు ఒక వృద్ధయువకుడు మళ్ళీ ఆ అధికారిని దేలింది “తిమిరినే యీలా దయచేయండి” అన్నాడు.

ఆ అధికారి అన్నెత్తు వేరీసారాచూచాడు. ఆ టోపీ చూడగానే అధికారం క్షాపమొచ్చింది. ఆ దుస్తులు చూడగానే గజ్వెల్లింకిం కళ్ళలో తోసింది. అధికారి కంగారుపడ్డాడు. తన గురుమరివానికి తనే నొచ్చుకున్నాడు, మంత్రిమర్దదీలాగ అరివిష్కరి చెల్పాడు.

“ఇలా రండి. ఇక్కడ కూర్చోండి” అని పక్కన భారీజాగా చూపించాడు. అతడుకూడా మాటలాడకుండా అరివి అనుమతికారం చెబుతున్నాడు.

“చూడండి! పాపం! ఆ పిల్ల ఎంత ప్రతిభలు తూండో అంత ప్రాధేయముకూర్చున్నాడు మీరుకాస్త కనికరం చూపాలేమో.”

“అయ్యో! విల్లి పంపిరి తమకు తెలియ. విల్లికు తోజా యిదే పని. ఎంత కాలమని యీలా తోజా గలం? మా పని మేము చెయ్యాలిరాండి.”

“అలా చూడండి ఆ పిల్ల వేళ్లు! మీరంత హేతుంగా తిటికా, మీ మునుపు రెంత అవమానించికా, అంత దీపంగా ప్రతిమిలాడుతుంది. ఈలాంటి అపాయకరమయిన పనులన్నీ చాట్టకోపమేగా. కాస్త దయ చూపండి” అన్నాడా పెద్దమనిషి. ఆ మాటల ధోరణిపట్టి చూసే, తన అనుభవంతో పెద్దమనిషి కాదేమోనని ఆ అధికారికి అనుమానం తట్టింది.

“మీరు లక్ష చెప్పండి, నెయ్యి చెప్పండి! లాభం లేదు. విల్లి కిదో తిండి లేదనుకుంటూ మీరు. మన కన్న వాల్లే నయం. కట్టి దొంగవెధవలు. పూరించి పెట్టో ఉంటూ, మా పిదోయిన బట్టలు కట్టి గంజ్రతగి

డబ్బు గడిసాడు. ఎంతెంత డబ్బుంటుందో తెలుసా తామూ విళ్ళవగర. తొరికే విల్లిని దయతలచుచుండి” అన్నాడు దిరహాస వచనంతో.

“దానికేంలేండి గాని. అంత ఏమయ్యంటే ఎలా పోయిందనుకున్నారండి. నా మాట విని యీ తోజా తోలివేతుండి” అన్నాడా మరొక బట్టల మనిషి. ఆయన మాట ఎందుకు వివాలో అర్థమకలేదు ఆ అధికారికి.

“ఈ విషయంలో మాత్రం ఎన్ను తీసుంచాలి” అన్నాడా ఉదోగి నిష్కర్షగా.

ఇంతలో బండి ఆగింది. అధికారి తయారు అనుదనలు ఆ విషయం మాటలు క్రింది లాగాడు. వారునుకూడా, వాటితో పాటే ఓ విషయంమాట లాగే బరబర క్రింది లాగేలాగు రక్కపలుకుని, ఓమూలనుండి వెళ్ళుచున్న ఆ జనాద్దళం ప్రవరించింది. వెళ్ళుచు తయారు ప్రయత్నంన్న విధిలా లయ్యాయి. అంతలో అధికారికూడా కిందికి దిగాడు. వారు అరివి కాళ్ళకు చుట్టడమోయింది. అతడు కాళ్ళతో ఆమెను ఓపారికిరీకల మాట తో పీడలు తోగాడు. బండికదిలేకాలం వచ్చింది. బండిలోనుండి యాగడకంత ఓకంటుని పుకుతున్న బద్దని పెద్దమనిషి తన పంపిట్టుకుని క్రిందికి దిగాడు. వారు తన్నుది రిందచానికి దివి నుండి దిగివచ్చిం పం మేల్వెలువనుకుంది.

మాటఫారంనుండి బండి రెల్వేరీకుకుంది.

వెళ్ళుచుకూడా చుట్టుప్రక్కల రిచ్చాకుతోంది.

దిగిం పెద్దమనిషి వేరుగా ఆ అధికారి దిగివచ్చాడు. అరివితో యేదో మాటాడుతూ వేదను మాధుని గడివేళ్లు తీసుకుని వెళ్ళాడు. ఈ లోపుననే వెళ్ళుచుకొంటివిదాచి చూపాడులాడిన ఆ జనావల చెకులో ఉంచింది. వాళ్ళుకూడా అబద్ధులు పుచ్చుకుని “నువ్వేళ్ళు ములవచ్చు. యీ వేదనులోనే ఉండు. మేం దిగ్గి, యీ మాటల్ని కూడా తిరిగి పంపేతం” అన్నాడు కాస్తకంగారుగా. వెళ్ళుచు తన దుర్నిధిని నిందించుకుంటూ, వారు అరివిదించి ఆ చిగుచీల్లో మాడుచుయింది. ఆ విషయం మాటలన్నీంటి ఆ అధికారి తయారు మనుషులు వేదను బతుకు వెళ్ళారు. వారుకూడా వాళ్ళ వెలకారే వెళ్ళింది.

ఆ అధికారి ఆ పెద్దమనిషి కూడా బతుకు విచ్చేగాడు.

అధికారి "ఒరేయి! యేం అలా చూస్తున్నాను. పోలీసు కాణాకు తీసుకు పంపి" అన్నాడు మేఘం ఉద్విగ్నము. అతని నోటినుండి మాత్రం వాన పురిసినట్లు ఉమ్మి కుంపరు కాలాయి.

"అయితే ఆ అమ్మాయిని పోలీసులకు వప్పజెప్పడానికి తీసుకుపోతున్నారా?"

"అ, యిలాంటి చట్టవిరుద్ధపు పనులెంతకాలం పొరుగు యి చెప్పండి."

"మనం మాత్రం చట్టవిరుద్ధకాదు చేయటంలేదా? ఏదో కాస్త కనిపించిందంటే వాదం."

"అదేం పదవరు కావూ. దీన్ని తీసుకుపోవటంలే. ఏమయినా పరే."

"యీ వేళకు నామకుం చూపన్న వదలాలి. మీ మాత్రం చట్టవిరుద్ధం చెప్పుడంలేదా. అంతే మరేం అనుకోండి. మిమ్మలను అధిగ్రహిస్తున్నాడు" అన్నాడు.

"మీ నుఖం చూపి యెందుకు వదలాలి? నాకేం అనిపించలేదు. నేను చెప్పి చట్టవిరుద్ధపు పనులెంతకాలం అనిపించలేదు" అన్నాడు విసుగుగా అధికారి.

"మీ రామ వదల వదిలండి" బామలతిమతూ, అతనిని, కాట్ల పట్టుకుంటే కాళ్ళతో తొనెత్తుకుంటే, రోడ్డు పట్టుకుంటే, యివన్నీ చట్టాన్ని సమర్థించడానికి? యివేదీ చట్టానికి వ్యతిరేకకాలు కావు." అన్నాడు పెద్దయిమ్మ కిందికి కిరింకానే.

"నీ కేండుకయ్యా యీ కేసుంక, నీవారిని నవ్వు పోయ్యా కేవుదా! ఈ పోలే నిన్ను చూడాలి పోలీసు స్టేషనులో పోలీసులని ఉంటుంది ఆ పిల్లతో పాటు, తెలిసిందా వెళ్లి" అన్నాడు.

"అలా! మీ సంగతంకే నే చూస్తున్నాను. ఆ మునిరివాని దగ్గర నీ బండ్లతోలు దెబ్బ తీసుకోవడం నే నకునింద లేదనుకున్నారా?" అని చెప్పి ఆ అధికారి అక్కరపడ్డాడు. కాని బండ్లతోలును ఏమీ అనిపించలేదు.

ఎందుకో అందరికీ తెలుసుకు! ఈ మానం ఆ మురికబల్లాయనకి ధైర్యం యిచ్చింది.

"నేనంత చెప్పుకున్నా నీకు తెలిపడం లేదంటే నేనెక్కో? కనీపాటి నీ అంభ చూసుకుంటూ నాని. నీదవార్పిరివాని అధికారం, నాలుగు అన్నీ కాగా ప్రదర్శిస్తున్నావు." అని ధూడించేసి ఆ అధికారి

చూచిపోయాడు. ఆ మాటలతో శోభపడినట్లుంది. ఆ మురికబల్లాయనకి ఎంత కెక్కి, అధికారం ఉందో! తన తెలివితప్పుకు ప్రవర్తనకి తన్ను తాను తిట్టుకున్నాడు.

ఆ అధికారి బండ్లతోలుతో ఆ మాటలూ, ఆ దెబ్బా ఆ పిల్లకు తిరిగి యిచ్చేయమని ఉరిమాడు. ఆ మాటలూ దెబ్బా తిరిగి యిచ్చేకాదు. నాలుగు మాట్లాడకుండా నిలుచుంది. అధికారి అతని బండ్లతోలు ఆ మురిక మునివానికి పనుల్కారాలు పెట్టి ముందుకు పోతున్నాడు విశ్చిబుంగా.

3

ఆ మునివానిలు దగ్గరకు తిరిగివచ్చాడు. ఆ మురికబల్లాయనకి విలపడాడు. కాళ్ళు నెత్తివూడ విధిలాంటిది చెలుతుకు చిమ్ముతోంది.

"ఆ మాటలు, అని నెత్తి నెట్టుకుపో!" అని గడిచాడు. నాలుగు కాస్త ధయంగాను, కృతజ్ఞతతోను, అతనివెళ్ళు చూచింది. అతనియంతేదో తెలిసి గౌరవం పుడింది. ఆ మునివాని నెత్తి కెత్తుకుంది. ఒకడుకు ముందుకేస్తూ "తిమకు వన్ను రచ్చించాకావూ!" అంది మెల్లగా. "మంచి రచ్చించడమే. యింతకన్న కూరదని చెబుకోరాదు. నానావిధాలలేతా చేతులూ కాట్ల పట్టించుకుంటున్నాను" అన్నాడు విసుగా తన మామగారి అలాంటి అవస్థలు పడుకున్నట్లు. ఆ మురికబల్లాయనకి విందువుంది.

"అయితే తీసుకు ఎక్కడకావూ" అంది.

"నేనా మీలాంటివాళ్ళు వ్యతిరేకించే చట్టాలు చేసేవాణ్ణి." అన్నాడు.

అతని పొయ్యి భావనాలకు ఆ మురికబల్లాయనకి. కేవలం బావుతో మెల్లగా అడుగులు వేస్తూ "చట్టాలంటే యేటికావూ" అని మళ్ళి.

"చట్టాలంటేనా, ప్రజలంతా సుఖంగా జీవించడాని పరమోగపడే కట్టకాలు. ఒక్కో విషయంలో ఓ విధమయిన కట్టకాలు. అట్టకాలు ఎవరూ ఉలంఘించ కూడదు. వ్యతిరేకినీ విన్ను తీసుకుపోయిస్తా తీసుకుపోతాడు వాళ్ళని నూడా." అన్నాడు తన అధికారినికీ అవందిస్తూ.

"మరికంటే కామయ్య—నీకోళ్ళని కాస్తెట్టు కూడదని, అక్కరింది బట్ట యిల్లు అని ఉండాలని చట్టం చేతుకుంటుంది మీకోలు కావూగా" అంది యేదో తీసుకుంటేలు నెలుకువేస్తూ.

"మాకావుగా యీకోలా విన్ను కాస్తెట్టే" అనుకున్నాడు. అలాగే చట్టాలనే తీరతాం"

అంటూ ఆమె బుజువూరిక మెల్లిగా చేయిచేతాడు. వాగులు ఉరిక్కిపడి వెనుతిరిగిపోయింది. నువ్వెలుగుడు. ముసలాడైన మోములో చిగువత్తువెలుగుతోంది.

ఆమె హఠాత్తుగా తన నడక వేగాన్ని అధిం చేసింది. ముసలివాడి చేయి తెగిన పంజెలలా జారి పోయింది. ఆ దృశ్యకూడా కాన తొందరగాపడింది ఆమె ప్రక్కకువేరి "అంత పరిగడుగున్నావేం" అన్నాడు.

"ఎండికి కైం అయింది బాబూ" అంది.

"నేనూ వచ్చున్నాను" అంటూ మెల్లిగామళ్ళి చేయి వారవేగాడు ఆమె వంటివూడు.

వాగులు కాపెద్దమనిషి అనడం అంత అర్థమయింది. మావనత్వార్ని కత్తితో పోడిచిపట్టయింది. అరిచి చూచే అదివరకున్న గౌరవం పోయింది. కొంప దీసి యికముందు యిలాంటి చటారేమన్నా చేస్తా వేమో అనుకుంది. విహవయ్య మయ్య ఆమె ముఖం లోంచి చిన్న మందహాసం వెలువడింది. దట్టంగా అల్లు గున్న పల్లమయ్యమండి తొంగిచూచే మెగులులాగ. పెద్దసానిషి ముద్దులవ ఆమెబుజం నెమ్మదిగా వొక్కొడు. ఆమె మళ్ళి బ్రాదరవలలో ప్రవేశించింది. మెల్లిగా అరిచిచేయి తనచేతిగో తోసింది. వృద్ధునికి బుక్కు కొంప దక్క వచ్చింది. అయినా అంతికోపం ప్రకటించడం మంచిది కావట్టవోచింది. "ఈనాడూ నేను తోడుపడతావే నీవ నేమయి ఉంటేనో తెలుసా." అన్నాడు.

"నీ కిం బాబుగారు సానా ఉపకారం చేసి వాగు. మీ పేరు ఈ జనమలో మరచిపోను." అంది వాగులు.

"మీలాటివాళ్ళంతా మాటతోటే పనులు దక్కెట్టకుంటారు." అన్నాడు తొందరగా పడింది ఆమె ప్రక్కకువేరి.

"ఎంతగా పెత్తున్నా బాబయ్యా! తమ ఉపకారం నే నెప్పుడూ మర్చిపోను."

"వత్తు మర్చిపోతావే వాకు లాధింపిటి!" అన్నాడు.

వాగులమీ మాట్లాడలేదు. గలగల అడుగులు వేస్తూ వెనుతిపోయింది. అరిచు నెమ్మదిగా ఆమె ఎదుం మీదకు తనచేయి పోసిచ్చాడు ఆమె కురిపడి విసుగుగా అరిచిచేయి విడిచివేసింది. తీవ్రంగా గొళ్ళెంలా వేలాడింది అరిచిచేయి. బల్లనము! కాస్త నొప్పిపెట్టింది. తన అర్థగౌరవానికి దృష్టి తగిలింట్లు బాధపడ్డాడు.

"యంతుపకారం చేస్తే యిదే నేమిటి! కొంచె మేనా బుద్ధి ఉంటేగా? నీ నురించి యెంత బరిమా లేను ఆ వెంబరి." అన్నాడు కొంపంగా.

ఆమె మాట్లాడకుండా వేగంగా వదుస్తోంది.

"లేకపోలే యీ పాటికి కైల్లో పోలేనీ, రాక గొట్టి పెత్తులుమానీ, నీ వంటివూడ అందరూ తిలో చెయ్యిచేస్తే బాగుంటుందేం నీకు?" అన్నాడు.

ఆమె నిశ్చలంగా వేగంగా వదుస్తోంది.

"నీ వక్క వివరాలు, కల్లబోలి విడుపులుచూచి విడిచాడని అనుకున్నా వేం పోపం."

ఆమె నోగు కదపలేదు. వేగంగా వదుస్తోంది.

"దయాగిమాను. యిలాంటి వాళ్ళమీద దయ మాడను. ఎంత సహాయంచేసివా సరే....."

ఆమె మాట్లాడలేలేదు. రెట్టిందివ వేగంతో వదుస్తోంది.

"మాట్లాడవేం కైలంకొట్టిన రాయిలాగ!"

అంటూ ఆమెచేయి పట్టుకున్నాడు. ఆమె విడిలించు కుంది. అరిచు యంకొ గట్టిగా పట్టుకున్నాడు. ఆమె యంకొ గట్టిగా విడిలించుకుంది. ఆ అనుగుకు నెత్తి మీద మాటలు యిద్దరితర్వా పడ్డాయి. ఆమె నుండే వేగంగా కొట్టుకుంటూంది. మాట్లాడలేకపోయింది. ఆమె అసహాయత ఆధారంగా తీసుకుని ఆమెకు యి రగా లాగుకుంటున్నాడు. ఆమె భయంతో వణకు తోంది.

విధి దీపాలుకూడా వెదరిపట్టుకరులుతున్నాయి.

కళ్ళు కొంపతో మెగులున్నాయి. కఠిరం ద్విర విరుగుకుపోయింది.

"ఎన్నోదితయ్యింది" అని అరిచింది.

"ఇదిగో యీ పదియాపాయిలు తీసుకో."

"నా దారిని ఎమ్మ పోవితయ్యింది" అంటూ తన

చేయి లాగుకుంటోంది. అరిచు ఆమెకు వొక్కి పట్టుకుని తనవేళ్ళు లాగుకుంటున్నాడు. ఆమె తిరిగి అంతా ఉపయోగించి ఒక్కలాగు లాగింది. అరిచు ముందుకుపడాడు. ఆమె బగువుగా తోలిపిలుస్తూ నిలుచుంది. అరిచు లేవడానికి ప్రయత్నించేస్తూ కళ్ళెంట విప్పురింగలు కురిపిస్తున్నాడు.

"యిదిగో బాబూ! మీ దారిని మీరు పొండి వప్పరి పెట్టేరంటే గొల్లు పెట్టేసి పదియిందీ ఇక పెట్టేస్తాను." అంచామె అరిచు లేవమండ.

"గొల్లు పెట్టేస్తావేం" నీ లాంటి దొంగలకు సహాయంచేయడం వాడే పొరపాటు" అన్నాడు బల్లలు గులుపుకుంటూ.

ఆమెమాటలు నెరి కళ్ళెంతుకుని, మాట్లాడ కుండా, అరిచివేళ్ళు చూడకుండా, నుడ్డిదీపాల వెలుగులులో నేడమబ్బెళ్ళ వేగంగా వదుస్తోంది. అరిచు ఎకంబిరిగివ తయపాములా బుసలుకోడుకూ పడి తోడుమీద నిల్చున్నాడు.

విధిప్రక్క నుడ్డిదీపాల వెలుగులు చల్లగా వత్తు కుంటున్నాయి.

ఆంధ్ర వచన రచన: పూర్వ రంగము

శ్రీ కొల్లపాటి శ్రీరామమూర్తి

బుద్ధుల దర్శనములు బుద్ధులు. రచయివీ వాటికి రాశ్యమును కవితాకారము. ప్రకృతి సౌందర్యపరచకమును కవితాకారము. భక్తియనుమన భారతావనిలో భగవదావాధానమును గతి కలమున కరితాభాగము. ప్రతి సాహిత్య ప్రాంగణము, క్రతులయొక్క పైన గేయరూపముగ ప్రసేద పదాంతము. వైదిక బుద్ధులు, కావ్యపుష్పములు, గీత దీధిరాము, తెనుగు పదములు అట్టివి. పద్యరీతి పరిణామములో పద్యరీతియగు వర్ణనవసించింది. వన్నెలలో పద్యరీతి కాంక్షిపాటును. వన్నెలలో పాము పేర్కొనిన కుయలపదములు, పాల్కొని పామువాగును పేర్కొనిన కుయల పదములు మొదలైంది పూర్వరంగ పురపూరములు. పద్యరీతియొక్క పద్యరీతియనునది పద్యరీతియొక్క పద్యరీతియొక్క ప్రతిపాటును. “గద్యము” అను “వచనము” పర్యాయవాచికము. “గద్య” వికృతి.

వచన శబ్దము వాడినది మొదట వన్నెలలోను, తర్వాత కుయలపదములలోను వాడబడినది. వచనము అనునది “వచనము” అని భారతావనిలో. ఇది వచన శబ్దము క్రిందను. ఇంతకు పై పదముగా వాడినది తిక్కన సోమయాజి. నిర్వచనోద్ధర రామానుజులును తిక్కన దర్శనము. గ్రంథనామముననే గద్యమునకు వచనమున క్యవశ్యము. తిక్కన వాడిన “విరచన” శబ్దము విరుచుముకాదు; కాని విరుచు. ఈ విరచన రామానుజులులో లేని వచనశబ్ద వాచ్యము, విరచన పర్యాయముల అధ్యయనములలో నొకటి. “వచన” కవిత్వ దీక్ష విధిసంబంధ పద్యమున గద్యములను రచయించెనామో” అని తిక్కన కంకోర్తియే. అంతే కాదు. “తెనుగువాడ గద్యమును బద్యమున రచయించి భావరసాధియైగాను” మనియే కేరణ అభిప్రాయము. గద్యశబ్దమును అనుభవ వాడినది పాల్కొనిన సోమవాగును. మఱి, అర్వాచీన లాక్షణికుడు వచన గద్యభేదవిశేషము చేసినయట వాస్తవము. అది

వక్షిమాగము. అనుచు పృథక్పరమును అట్టి కలను, అంగమునకల “Prose” “Poetic Prose” అనువానికి సమానార్థములుగా వచన గద్యభేద పరిగణన నుది దనుత్కార జనాము. యమకములగము. అను ప్రాసముల అర్థసమములకల ప్రబంధనమును గద్యము, తదితరము వచనము అట్టి వాదనది పరికాను. కామికి యాధిశయ యొక కారము. అదిగాక అర్థ ప్రబంధ వచనము అతఃపూర్వ కావ్యములనే గత్తము. అంతే కాదు. ఆ పరిణామమును అంగ వర్ణికి అనుభవముకాదు. ప్రబంధకావ్యమున కవిత్వానుగము లేకపోలేదు. ప్రబంధ గద్యములందరి కవి చిత్రము కవిత్వమును కాదు. “మఱ తెనుగు పారస్పరియను కవచము” అనిగా గద్యము అన్నది గత్తముకాదు పరికా సమానార్థము. సంస్కృతవాచ్యమును ప్రతిము వచనగద్య వ్యవహార మొకటి. అది “వచన” “గద్య” వాచ్యులకే అర్థమొకటి. “వచనము” తర్వాత అన్నిభాషావిధముల గద్యమునకు గద్యవికృతి మాత్రము. పాల్కొనిన సోమవాగును పండితాచార్యులలో నొక ప్రకరణమున “పంచగద్యము” అనుపాతములను. అంతే కాదు. దక్షిణాంధ్రాయోవాచ్యమున కొంతవరకు గద్యము కలవు. కనుక వచనము గద్యము, గద్యముకే.

సంస్కృతాంధ్ర లాక్షణికుల వచనభేదవిశేషము లిది. —

“కావ్యం గద్యం పద్యం. గద్యం కృత్రిగంధి చూర్తముత్కరికా ప్రాయం. పద్యభాగవ్యాప్తి గంధి. అనా విదలలితం చూర్తమ్. విదలలితముత్కరికా ప్రాయమ్.” — వామనుడు కావ్యాలంకరణాత్మకృతి.

(1) ప్రాచీనాంధ్ర గద్య కావ్యములు — వేమూరి ప్రభాకరశాస్త్రిగారు. అంధ్రసాహిత్య పరివర్త ప్రతి సంపుటి 1. పుటలు 88-104; “మూల విశేషము”లో ప్రవర్ణించెను.

“స్వ రిశో విహీనమయిన గద్యము ముక్కము, వృత్తిగంధి, ఉత్కలిత ప్రాయము, చూర్ణమునది వాడుక విషయము. తొలిది సమాపరహితము. రెండవది వృత్తి భాగములతోఁ గూడఁబడినది. మూడవది ద్విపద సూక్తియము. వానిని నుపమానించును.”—విశ్వ కాళికవిరాజు, పాహిత్య దర్శనము.

“10. కనుగొనఁ బొందరాని మే
సమపదీ హరిఁదైవోలే బహుముఖ రచనం
బున మెఱయును గద్యముదిగాఁ
దెరుఁకుకృతుల వివేచననఁ గీసెనుఁడున్”.

గద్యము: స్వ స్థి సమ ప్రభువన రక్షయిత్తు (శ్రీ పుండరీకాక్ష భుజపతి వీరసాహసాధి మంజీర ముకుట తిలకుటిలి మునుదొరుకుని గద ప్రభావభాసితి పాదపీఠ వేదికాదామకార గౌరవ లలితమా పుగలం కృతి చరిత్ర పరవజయముగఁ.....శ్రీ యవంతి పద్మనాభి సమస్తీ సమస్తీయము:”—అనంతుని ధంపము.

“ఇకఁజూగు గద్యలక్షణం. మఱియువండు గద్యయు నైగుభేదంబుల విహారము—సమ్యుచియే వింశతి—గద్యయు విగుడగద్యయు, చూర్ణికయు విచంబును, విన్నపంబులునన గద్యభేదంబు లేగును ప్రమాదంబుల విధియున్నలే విశేషించువండు 1 గద్య క్రమం తెలుతలెంపేవి గద్య—అమరణ కల్ప యుకింటియొప్పువండు 2 విగతుఁగద్య—సూక్తిం హంతి పదబంధురంబులే తరిల్లువండు 3 చూర్ణి— ద్వివచన బహువచన సంవర్ధములను త్యక్తిగ్రమ కాసన సమాపాది సమాపాదితి కల్పవాక్య జర్పిరింటి నెలయు వండు 4 వచనములు..బహుప్రకార రచనా విధము ప్రాయుర్యములే సంధరించువండు 5 విన్నపంబు లెన్నులెన్నునై యజామాన్యముల సమీపించి మించు నీపందరియున్నులు మితివిహితమున్నలే వేదవాక్యకా గౌరవయున్నులొలండుల విలసిల్లు”

—పాత్రిక వేంకటరమణాది, లక్ష్మీనాథశోమణి.

సంస్కృతాంధ్ర లాక్షణికుల వచనభేద విశ్లేశ గములో చూర్ణి, చూర్ణిక, చూర్ణిక వామకరములు ముదిరితి పరిశీలనానసరములు. ఆవాదిద్వితీపదమైంది చూర్ణియు. అదియే చూర్ణియు. అదిగా నది సరిక వచనము. మఱి, చూర్ణిక ద్విపద బహువచన సంవర్ధము లగు విధిక్తిగ్రమకాసన సమాపాది సమాపాదితి కల్పవాక్య

జర్పితము. అదిగానదిద్విపదాసనరమము. మకవంస్కృత చూర్ణియులు తెనుగుచూర్ణిక లక్షణములనుబట్టియేభిన్నము లని స్వగతం వేర్వేర్వ వచనములు. అయినను అభిన్నములని ఒకరిచాటి!—అది మఱి అనిచారికరముగీతము. లక్షణములను బట్టియేకాక, లక్ష్యములను బట్టియు సంస్కృత చూర్ణియు, తెనుగుచూర్ణిక భిన్న రూతులే. ఎత్తొప్పగన హరింజయిగా ఒకచూర్ణికలగు. అది చూర్ణిక అని 1901 సంవత్సరమునది ముద్రితప్రతిలో అతిప్రమము. ఆ చూర్ణిక ద్విపద్యిత్వి సంయత క పూమ తీర కలిపవలసినది. అదిగాక మరొక మణిప్రసాద భాషామకుమేన చూర్ణికయు మునుకలగు “ప్రాయక వచనము” అను ప్రత్యేకకర్తక నది లక్ష్యరూపము. అనంతుని గద్యకావచరిగము, ఎత్తొప్పగన హరి వంశచూర్ణిక ఒక పేరీగు. ఇక “వచనములు “విన్న పము”అను చూర్ణికా సద్యములే. అన్నిటనోకటే అంతి ప్రత్యయము. భిక్షుత్వరమేన భిక్షువేదనముగాని ప్రవక్తపరిమేన ప్రవర్తి నివేదనముగాని తిలకము. “వచనము”అను “చూర్ణిప్రకాశ్య”మని తాళ్లపాక అన్నమా చాగ్యుల సంకీర్తన లక్షణగ్రంథకారము. అది రీతి పర ముగా అభివంశిమేకాని తిరుపతియుగా చూర్ణియే. అది “వచనము”కంటే “విన్నపము”ను భిన్నమనిపించు. తాళ్లపాక పెరితిగములాచాగ్యుల వచనము “విన్నపము చెప్పి”నది. అట్టిది “విన్నపము”ను. అదిగా సంస్కృతములోని చూర్ణియు, చూర్ణికయు, తెనుగు లోని చూర్ణిపదము రీతిరంబుగా నొకటి. తెనుగులోని చూర్ణిక. వచనము, విన్నపము తులపరముగా నొకటి. అంతేకాదు. కొన్ని వచనములందు విన్నపములందు సమాసంబు కలదు. కనుక తెనుగులోని చూర్ణిక, వచ నము, విన్నపములందు రీతివిధికి దుర్బలము. ఆయాముకు ఒక పే. అనంతుని గద్యమును అందుగతార్థము. విగుడ గద్యమాత్రియు భిన్నము. దీనికి కైవారగద్య అని వామాంజరియు కంటింటి పాపరాజు ఉత్తరరామాయగ ములో నొక కైవారగద్యాలగు అటు కైవారగద్య అని లేదు కాని ఆ సందర్భము కైవారమే. తిర్విదము నెల ప్రయుక్తము. లక్షణగీతోమణి లక్షణమున విగుడగద్యకు మాగు బృహద్విధి అని ఒకరి ఉదాహరణము ప్రాయక ముగా నది ప్రాయకము. విగుడగద్యలు రాజలాంధ్ర యములు. విజయవారి పాద్రాజ్యమునకు సంబంధించి విగుడ గద్యలప ప్రకము వెంకయ్య రామరాజును శేక నరసిరి విజయము అను గ్రంథమున కిందు. ఇక

సంస్కృత లక్షణములోని వృత్తిగంధి వచనము పద్య భాగవత్ప్రధానము. ఆ పద్యభాగవత్త్రియము గణపంఖ్యయు కంటే గరువలక్షణము గనుపార్తయ. వన్నెచోదని భువారసంభవములో అట్టి వృత్తిగంధి వచనము కలదు. అయ్య ప్రకరణముల ఆయా ప్రభేదములు వక్ష్య మాణములు. ప్రకృతియు వచనము రీతిపరముగ అసహనము, దీర్ఘసహనము అవి ద్వివిధమున వృద్ధియు. వరు పరముగ తెనుగువచనము (వివిధము. 1. కావ్యగతిమైన గద్యములు. 2. విప్రక్షిప్తములైన చూర్ణికాదులు. 3. ప్రత్యేక వచనగ్రంథముల్ను అందు మరల ఆవాంతర భేదములు అనేకము. అది వచనవచనా పరిణామము కలది ఘటావృత్తియు. ఏకవిధ వచన పరివక్షణమునకు ఏమిగ్రాంధ్ర వచన సమీక్షయే కర్తవ్యము.

అసలు పద్యముకలె గద్యము నారణ్యపదము కాదను దృష్టికలదు. అట్టి భావన అవిచారిత రయ జేయమే. "గద్యమ్ కవితాం వికడం వదంతి" అని ప్రసిద్ధమైన ఆధానము. "భావోచ్చిచ్ఛన్ జాత్స్రయ" మ్మని మించిన కాదంబరియ, "వింశతిః పదలాలిత్యి" మ్మనిపించిన దళికుమార చరిత్రమున వచనకావ్యములే; గద్యగ్రంథములే. పాశ్చాత్యులకును వచనము పరమ ప్రధానమే. 2. ఏరినదిన్ బోధలొని ఫిలిట్ వీడ్చి పద్యకవిత్వ ప్రతిభలత్వము వహించింది వదంరచన ములో మహాకవులు కలరనియే. "ధందస్సువివా ఉత్తమ కవిత్ ఉండవచ్చును." అనియే కాదేరీడ్చి అభిప్రాయము: "కావ్యమునకు ప్రతిబలములనల కలుగు నిశ్చితత్వము (Certainty) శక్తియుత్తము (Force) నియతిత్వము (Regularity) అను నుగ్రుతియును పదిబ్రహ్మమైన కావ్యములలో వృద్ధిగమి, హృదయప్రసంగము లైంట్లు వచనములో కుదరిను." అని మేత్యూ ఆర్నాల్డు వక్కాణించినప్పటికిని "వచనములోను ప్రతిబలములు కలవు" అనియే వీడ్చి వాదము. గద్యముకంటే పద్యము గంభీరమున్నది పిల్లర. అతడు మొదట తానొక కావ్యము గద్యములో వ్రాసి తరువాతి పద్యములో వ్రాయగా భావనాభేదమున గద్యరచనము నీరసముని పించుటేగాక పద్యరచనములో ఆత్మికశాసనము కలదని తెలిపిన తరుధియకది. కాని ఆంధ్రకవులు మాత్రము ప్రతిబలముత్కమైన వచనములో రసప్రసంగమైన రచనముచేసి "పండితాః సయద్యిహి" అను ప్రవచనమును అన్వయము చేసికొన్న అవర్ణకవులు. "పద్యగద్యముయం

దం తూరిత్యభిధీయతే" — పద్యగద్యకృత్ మైన చంపూ రచనము ప్రత్యేకాంశం ప్రధానము. కారణము సంస్కృత చంపూక ర్తలయన అవంతిని (భారతి చంపువు) లక్ష్యంకరి (చంపూరామాణము) ఆంధ్రు లలటయే. కాదంబరి దళికుమార చరిత్రకొపాటు తద్యంతూరిత మధురమయిజితి ఆంధ్ర సరస్వతికి అధ్యాపకవాణి. సంస్కృత స్వరసముల్లసితిమై; ఏవానవసంతతికవితమైన, నిలవితమైన తెనుగు పార వ్యత వందనవచనములో పద్యగతికలు గద్యగతికలు.

తెనుగు వ్రావిడవజ్యమే అయినప్పటికిని పాలిచ్చి పెంచినది ప్రాకృతసంస్కృతియులు. ముఖ్యముగ పాహిత్యముఖమున ఆంధ్రుల ప్రభువుపాహితీగాథా సప్తకతి ప్రాకృతమే. ప్రాకృతము కాలపాపముల కాలమున రాజభాష. అలవాటి హాయిని అర్థాంగి లీలావతికి సంస్కృతిమే లీలాలిలాసము. ఆ రాణీవారికి జల్మజీవలోను గీర్వాణమే! పాపము, హాయినికే సంస్కృతము పాకమైనది. పలవులవాడు సంస్కృ తము పాలకవ్యవహారభాషయే. యాదవశివాద్ది కాసనము లందుకు యాదల. అట్టి ప్రాకృత సంస్కృతియుల ప్రాధరమున ఆంధ్రులదేశభాషకు ఆనునిహించు. అసలు దేశభాష అనుదిన వాగ్యవహారము. ప్రతిభాషకు నది ప్రాథమికదేశ. వాగ్యవహారము వదిలైక యాపము ఆ వచనము ఆలంకారిక రచనమైనపుడే ప్రత్యేక వాక్యము ప్రాచుర్యావము. వ్యవహారవిధియువర్తమానము. వాక్యయోగవచనమునకు వ్యవహారవచనమే ప్రాతిపదిక. ప్రాచీన వ్యవహారవచనమునకు ప్రభువుల శాసనములు కొంతవరకు ఉపాధులు. ప్రజల దైవమంది వ్యవహార వచనమునకు ప్రత్యేకవచన లేదు. ప్రభుశాసనములందే ప్రభావాణి సకృత్ప్రతిఫలము పొధకము. అది వచన రచనాప్రాథమికదేశ. ఉపలబ్ధశాసనములలో ఉన్నది మొదట గద్యము. తరుపరి పద్యము. కాని పద్య కవిత్వము తిరుపరి గద్యకవిత్వము క్రమపరిణామము. వివమే, శాసనవచనము కవిత్వవచనము కాచేకొడు. శీలల పాలక వ్యవహారములోనిది వచనము. శాసనములు వార్తాప్రధానములు. పులిలకంటి శాసనములలో ప్రత్యేక సంచితకవిత్వ నీరాజనములకలె పద్యముల పల్లది సంభవము. కనుక శాసనములలో ప్రభువుకి

(2) అముదరి పాహిత్య విమర్శనము — పింగళి లక్ష్మీకాంతముగాయ.

కనిపించునది వచనము. అది మరల తిరిగము. మొదట పదిము. పిదప వాక్యము, తిరువాత పదపదములు, ప్రాకృతిసంస్కృతి కావ్యపాఠికలందు తెనుగుపదములు కలవు “వేళాను. విజయ” మొదలైనవి. ప్రధమరీతి శేఖరయోగముపట్టిక తెనుగు వాక్యములు ఆరవ శీతాద్రి శ్రీనిధి కావ్యపద్యము.3

“స్వస్తి పోలిమహారాణ రారీశ ఇచ్చుటేరి అగపాదులు కేవలము పుష్పగళు ఇచ్చిన పన్నున పెచ్చాట ఇక్కడోనైన లేనట్టిచ్చినవాడు ఇచ్చుచో పోలిపన్నున”

“మగయోగముగగ యోగము కృత్తియ్యుగ ఇచ్చువ్వెర ఒకాడు తోలితేరి కింకరీనీ క్షేత్ర వెలుగువాడు సమితితోను పాపతోను పట్టియనున రట్టిల్లు పుగ్గిపాటునన్ది తోను ఇవ్వులు దీనికి ఎక్కి.”

తొమ్మిదివేలకొద్ది లుగవిజయాదిత్యుని సర్వవర కావ్యమున గద్యపద్య రీతి కదలించింది. “ఆరీశ లుగకాలంకృతి సమస్త మహామండల ప్రకాశితం” మొదలైన పదములు మొదలైనవి. అవగా ప్రాకృతిప్రాధికమహాయ సంస్కృతి సార్వభౌమత్వ మునకు స్వాగతిము. పండిరంగని అద్దంకి కావ్యమున పద్యగద్య రచన పట్టుపడింది. రెండవ ధర్మవర కావ్య మున గట్టిపడింది. దీర్ఘ సహస రచనము దీర్ఘ కృతా పోగమే. “విజయాదిత్య పాదపద్మధివరాణుడుగ సమస్త రాజ్యధిర నియాపితి మహామంత్రాధిపతి.”— నన్నయభిల్లు వాటి కావ్యములందు సం. 5 “సమ దారాతి మరెవారిక మ సున్నలే విచారదారుగ ఖరవ ఖరపంజర! పామస్త్ర రుద్ర పంజర విజయ పరాక్రమ నిర్మితి ప్రతియల్ల పరిచి జలనిధి కలగిన బహువశా దగ్రహవాసం!...”

పద్యకావ్యములందును గద్యపద్యములు కలవు. పండిరంగని అద్దంకి కావ్యమున (క్రీ. శ. 658) “పండి రంగు పరయ మహాకవిగణు అదిత్యి ధిరనిధి ఇచ్చిన ధామి యెరులకి వున్న ఆర్ద్ర పట్టుగేల దిమ్మ పురంబున దిమ్మపులు నీవి రక్షిచ్చువారికి అక్రమమున పలంబు అను” ఎని కలదు. యుద్ధిమల్లుని వెజ వాది కావ్యములో (క్రీ. శ. 898) “దీవిం శ్రేణులు యెలెడు (రా) రిరించేలు (నా) రొణుపోటి గొంగ (లు) ను రెల్లుచేగము (వ) ను యా పీరి నేగోని కము (రా) ర దీవెనయ నిర్వివ వాడు (స్తి)3

దప్పి యుజ్జేతుట పా (పం) య గావ” అని వచన భాగము. ఒక అమరావతి కావ్యమున (క్రీ. శ. 1108) “స్వస్తి సమస్త ప్రకృతి సహితం క్రియవ్యహారాని శక్తిర మహామంగళాన గంకృతాజుల దివ్యక్రి పాదపద్మన నీరయైవ శుభ్రప్రాలి వానునని పెద్దము దిల్లకావ్యాపాని క్రి మదమరీశ్వర మహాదేవర కా చంద్రావర్కా తారమఖండ రత్న దీపంబున కిచ్చిన గోరియులు ర్వి” అని గద్యము.

ఆర్యాదీపములైన ఆరీశ కావ్యములు కేవల వచన రచనములు. అవిగాక కేవల పద్య రచనములయిన ఆరీశ కావ్యములందును, అంకికంబై కేవల సంస్కృతి భాష రచనములయిన బహుకావ్యములందును, గ్రామసీమలు తెలుపు భాగము తెలుగురచనమే. ఆ రచనము ఆవాటి వ్యాపకభావ భావి. అంకికాదు. అలరివాక్యములు అనుగునైనలేని ముద్ది మైద విక్రే మహావాక్యముగ మందుట చైలక్షణ్యము. 1480 సంవత్సరమునది అల్లూరు దొడ్డారెడ్డి కొంకు దుగు కావ్య మిందుకు నిదర్శనము. అలరి వాక్యములు అనుగుగ కల మహావాక్య రచనముకలదు. 1484 సంవత్సరమునది అల్లూరు వేమారెడ్డి వేమర కావ్య మిందుకు నిదర్శనము. ఈ రెండు కావ్యములు మూడ కేవల సంస్కృతి భాషగ్రాధికములే గ్రామసీమలు తెలుపు సంవత్సరములై తెలుగు వచనము. బహు కావ్యముల కది బాహుల్యమైన పద్యి. ఆ పద్యి అట్టి పద్యకావ్యములందును సంప్రదాయమైన పీఠికా ప్రాయ శ్లోకమొ త్తరు.

“అప్యగ్రామపద్య సీమానో దిక్షి పర్యామ చక్రమత్ సర్వేషాం సుప్రతోధాయ నిఖ్యంలే దీతిభాషయా”

ఆ రీతిభాష ఆంధ్రావనిలో ఆంధ్రమే కదా! వీరి దుదాహరణములు పైల విస్తర హేతువులని ఉపే షీతిములు. ప్రధానముగ నిట పండిరంగని రెండవ ధర్మ వర కావ్యమునందలి పదావతరణము గమనార్హము.

3. నన్నయకుమార్తెయు, ఆంధ్రభాష—యలంపల్లి పోమకేళిరత్నకారు. ఆంధ్రపత్రిక సంవత్సరాది సంచిక. వృష. పుటలు 5-16.

4. అమృతిరీ పాహిత్యి చరిత్ర — చార్లర్ కె. వి. ఆర్ . పరిపించాగాదు.

5. భాషావికాసము—గంటిజోగి పోమయ్యగారు. పుట 149.

అది తొమ్మిదివేలకొద్ది అంధ్ర వదన రచనా పాట
యను.

తెనుగు వదనము తొలి వేదములోనే సమాపనము
నాచరించినది. ఆ నూతనపు కన్నడ కనుగొని ఆభా
సము. ఆనాటి రాజులు కన్నడ రాజ్యలక్ష్మికి ఆశ్రి
యంధువులే కాని, సంస్కృతము అప్పటికి ప్రభువుల
అందల మెక్కినది. అంతేకాదు. దేశమున ఆర్యా
దేశి. పండితులకు ప్రగతము. ఎందుకి తొమ్మిదివేల
యల చంద్రాకర్తలేగాక పాండ్యవేదకొద్ది “అపార
కాస్త్ర పారశులైం వైయకరణులు, భారత రామా
యణాద్య నీక పురాణ ప్రవీణులైన పాండితులు,
మృదుమధుర రసభావ భాసురసహృద వదన రచనా
వికారనలైం మహాకవులు. వివిధ తర్కరంగహిత
సమస్తకాస్త్ర పాఠశాలియై ప్రతిభులైన తార్కికులు”
మొదలైన విద్యజ్ఞులు రాజరాజాణియవునా అనాం
రియ ఆకాశముమండి యేడిపడిన ఆలయులకులు కాదు.
అంద్రావని నల సంస్కృత పండితులే. ఆనాటికి
సంస్కృతగ్రంథములు ఏమాన బంధురములు.
“అకాంతశ్రుతిపాఠభూతరచనావిద్యుతి ధూరి సహ
జన్య బ్రహ్మముభౌఘ నిర్మితి వదన్వరి క్రయా
శ్చరి” అని అరవితొద్ది వైద్యశ్లోక సమాసించుము.
విదేశికొద్ది వదన కొనంబరీ ఏమానలవము, దండి
వదనము అంద్రావదనమునకే ఆద్యులకవులు. ఎందుకి
తొమ్మిదివేలయలనాటికి సంస్కృత వదన సంభాష
నలే ఏమాన భూయిష్ఠములు. “తావద్వింశతా తప
వక్షాత్రి గ్రహకాం ది హంస సపద్మవకుముద కోకప
దికార మనుమతరాగ నివళిత దిద్మండలం” అని వేదీ
సంహారము. అంతేకాదు. అటు సన్నయధిల్లుకు, ఇటు
శ్రీవాళసెట్టు ముకరికి మాత్రమేగాక అనేకాంధ్రకవు
లకు ఆదర్శమునీ దర్శనముయిన మురారి ఆనంద రాఘ
వము ద్వివిమాన దిగ్విజృంభణా వికరము. “ఇ యేమి నేన
నీయనాప ముహురీతి రాసార వస్త్రీ మజన ఏనాపా
కాదు! మేఘరేఖా పారస్త్రీ నీక ముగత లోక వాఙ్మే
సహస్ర లభిరీ క్రతునే.” “అపా నాహరి తీర
తిరంగితర మేనుమహుర మాంసల పరిసరరగ్య
మాలివోగ్గ జలప్రాస నీమాగః” అని మురారి వాచక
ముగ్ధమోహన ఏమానవదనసంభాషణలు. అట్టి
సంస్కృత సైంధ్యమున అంద్ర పదన్వరి అతరింగము,
అనగా తెనుగు సమాసము సంస్కృత సమాసమునకే
అనుపల్లవి.

ఏమాన రచనము కావన వదనములో వేగితా
వన. ప్రభుసంబంధి వదనముతోపాటు పద్య ప్రభువైక
దైవ సంబంధి వదన మొక నానాకు సంభాష్యము.
ధర్మరస ధీరీయమున ప్రత్యేక వదన ముట్టిది ప్రభువు
వాద్యులకు వదనము. అట్టి వదనము ఆనాటి ధర్మ అను
భావమే కాదు. ఆధారములును కలవు. పండ్లదండ
కొద్ది ప్రభువు భాషయనందరి వాదల ముగ్ధికాన్తన
పండితారాధ్యుకు బహుగ్రాహ్యర్థ. కాగాద్య, అక్షర
గద్య, పంచాద్యలు ప్రాసాలు పండితారాధ్య దర్శిత
లో పాల్కురికి పోయనాధుని ప్రత్యేక వాక్యము.
అనిగాక మరీ కాన్తన పండితారాధ్యుని “లింగద్విక
గద్య” “శ్రీముఖ గద్య” ప్రసిద్ధియులు. శ్రీముఖ
గద్య తెనుగు వదనము అని కొందరి అభిప్రాయము.
అనుప లబ్ధులకు శ్రీముఖగద్య అంద్రవదనము
అలనో కావో అనుమానము. ఇక లింగద్విక
గద్య—ఇది కూడ అనుపలబ్ధము. ఎట్లాగనది పునీంహ
పురాణములో సంభోద్విక గద్య మొకకు కలను.
లింగోద్విక, సంభోద్విక కామసాద్వికృత్యము
గనువార్తము. అంతేకాదు. సంభోద్విక గద్యలో
“ధర్మజన వదనరచన వైక చింతివామహో విరచితాథ
కగణా నుభావారితి పుణ్యమౌదయ ప్రవేశింబును”
అను వాక్యముకలదు. “ధర్మజన వదన రచన వైకము
కూడ గనువార్తము. అట్టి వదనము—దూర్జిక—
ఎట్లాగనది హరివంశమువంతు కలది పూర్వక్రము.
అగ్రాసీముగ అట్టి వదనములు శ్రీవాళసె కవులలో
అధికము. అనిగాక “కాలోచింతింబుగాఁ గైవార
మొవరించె బలుకుఁ దొనుగరి గద్యపద్య పరణి” అని
కాళివండిమువంతు, “హృద్యంబులగు గద్య పద్యంబులు
కుంబుర వారదానులు పలింఁ” అని ధీమఖండము
వంతు కలవాగ్యములు కైవారగద్యమునకు, ధర్మ
వదనమునకు స్ఫూర్తములు. ఇక పాల్కురికి
పోయనాధుని గ్రంథములందు ఇట్టి మాదలకొకొలం.
బవన పురాణమున మాలయన కథలో “ప్రభుతోద్ధరి
గద్యపద్య కొద్యముల వివరముగజేసి విమతించు
వాడు” అనియు, ఒడయినయ్య వాల్మీకి నుడికి వచ్చు
సందర్భమున “గద్యపద్యాద్యవద్య కొద్యముల
మౌర్యంబుగా పోషిచిశ్వాగో వోగన” అనియు,
పండితారాధ్య దర్శితలో వాదప్రకరణమున “గద్య
పద్యంబు లాకాంక్ష దిదువుచును” అనియు పద్య
ప్రకరణమున “పద్యముల్ వద్యముల్ గద్యముల్

కాదు" అనియు పుష్పముగ కలవు. అట్టి గద్యులు అసగా ప్రత్యేకమై ధర్మ వచనములు అర్వాచీవ రచనములు పెక్కు ఉపలబ్ధములే. అందు "ఏంజీ వచనములు" "వెంజీ వేద్య వచనములు" వైష్ణవవచనములు "కాళికా వచనములు" "నివాసినునోవార వచనములు (పురాణ వచనములు) శైవవచనములు. అనే ప్రథమవచనము, తిక్కన వచనములు కాదు. అగ్రపూర్వమే అట్టి వచనములు కలవని నే మూడవ పర్యవసాదము. పాల్కురికి సోమనాథుని బసవ పురాణమునది మాత్రము కథలో "వీరములు దళిత ప్రతుష్టతల గంపద్యకావ్యముల వివారముగఁ జేసి విమరించు మేటియె ననుధిక మాటుకలు" సంస్కృత పండితులు, సంస్కృతీకృతులు కాని సామాన్యాంధ్ర జనులు. వారుగా విమరించునది సంస్కృతియు వల్ల కలదు గాక ఆంధ్రము అర్థికరే. అంతే కాదు. ఆవాటికి ధర్మవచనములు ప్రయోగవచనము, శైవ పరిణామము చెందినది, ఎట్లా, ఎగడ పారివంశమున దూర్జకప్రవేశము, ముద్రితవా (పాఠము లిలవ్వవచ్చును. అట్లే నామసాధ్యమైన ఎట్లా, ఎగడ సంభోద్ధుల గద్యులు మరీకాదు పండితాధిభ్యుని లింగోద్ధుల గద్యులు అద్య ప్రకృతి అగు నేమో! అద్య ప్రకృతిని మించి వలెను అనుపందాధిగ్య రచనా ప్రయత్నము సర్వకరి సాధారణము. ఎట్లా, ఎగడ సంభోద్ధులగద్యులు బమ్మెర పోతనామాత్యుని వరసించోవతర వచనము ప్రతి స్వంద్య రచనమే. కనుక లింగోద్ధుల గద్యు ఆంధ్ర వచనముల అభ్యుదయ కాదు.

అంతే కాదు. పాల్కురికి సోమనాథుని "ఉగ్ర తర గద్య పద్యోత్పలంబు" "ఆరూఢ గద్య పద్యాది ప్రబంధ పూరితి సంస్కృతి ధూయధ్వరణ" అను వాక్యములు అర్థింతి ప్రసిద్ధియైతే! అది వచ్చు యెదు అక్షేపములను పరిపాటి. కాని "ఆరూఢ గద్య పద్యాది ప్రబంధ" అను వాక్యమున అర్థివ్యయంబు అర్థము?— "గద్యపద్యాదివిద్య కావ్యములు" అను చోటను అర్థివ్యమే. ఆ అర్థివ్యయంబు అర్థము? అవల ప్రబంధ శిల్పయంబు అర్థము?— తిక్కన భారతియును "ప్రబంధమందలి" అనుటచే ప్రబంధ మొక ప్రకారా ధేయగానూ తిక్కన తిర్మితానుమాదగానూ బహు సంఖ్యాకుల బాహు పరణియు! వచ్చు యెదులు ప్రబంధ శిల్పయను భారతిపరముగా వాడలేదా?

"పరిణామోద్ధుల శివసమాప్త్యోక
సంఖ్యమయివదాని పర్యవోక"

పూర్వమునువదాని బుగమరీవ్యాధి ను
హామని ప్రవేశించి యువదాని"

అని ఆంధ్ర మహాభారతియు అదిపర్యయ శృతి యుక్తావయవాల తొమ్మిదవపద్యము సీపయ్యుక్తు ఎక్కుగిరి. ప్రబంధమనిగా గ్రంథము. కావ్యము. అను విక ప్రకీర్ణాధేవ పరిణామయలుండి ఆవాడు ప్రబంధ మనగా గ్రంథమాత్ర మునుటకు కాస్త్రప్రయోగము, కావ్య ప్రయోగమును కలవు. "ప్రబంధ వచన" మను క్రిక వని రక్ష్యురగాములు. ప్రకృతియు "అది ప్రబంధము"నకు అర్థము ప్రశ్నయ్యును. "గద్య పద్యాది ప్రబంధ"మనగా గద్య పద్యాదిగ్రంథ గ్రంథములు అనంగరియు. అదిపరమయంబు ఆత్మోద్ధయ శేల కల్పనా రమ త్కారమే. "గద్యపద్యాది ప్రబంధపూరితి" అనగా గద్యయు పద్యయు మొదలై గ్రంథములందు నిండిన— అనిమాత్రమే అర్థము. అనగా గద్యగ్రంథములు, పద్య గ్రంథములు, ఇతర గ్రంథములు అనివ్యయము ధర్మ వచనమో ఇతర గ్రంథము. దిండోమునది. అంతే కాదు. ఇంకను బసవపురాణమున "సాంగభాషంగ క్రియాంగ పటుపాటాంబుల వలెయిండువారు"— "విధిపాటక మహాత్మ్యము లాపాంగ" అనియు, పండితారాధ్య ద్విరీణో "మానిదండోము, మురిమూల ముల మహాప్రాగ్ నూ, తింబుల శిరీంబు, శిరీరీర్వి పారంబు, దీపకీక, మహానాటకము, మహానాగ ములు... ముక్తకావ్యములు... గీతంబులు"— "ప్రమథ పురాణ వటుపరిగ్రమములు గ్రమమొంద బహుపాట కము లాడువారు"— "లలితంగ రవకాలంకారలెల లలనవి బహుమాప మాడెనువారు" అనియు పాల్కురికి సోమనాథుని అందింపులే కనుక దీక్షిపాటకము, మహా నాటకము, బహుమాపము, శిరీకము, దీపకీక, ఉదా హరణము, ముక్తకము, గీతము. మొదలై వివి ఆవాటిఇతర గ్రంథములే. సంస్కృతియంబు సామంత మైన లెనున భాషలో అది ప్రబంధములని సంస్కృతి ధూయధ్వయ లకుల పర్యవోల సంధివయ. అందలి ధర్మ వచనములును అల్లకులను సంస్కృతి గద్యులును సహకారము. పాల్కురికి సోమనాథుని వినుత్కార గద్య, వంద ప్రకార గద్య, ఆక్షరంగగద్య సంస్కృతియులే. పాల్కురికి సోమనాథుని! బహుపూర్వము గద్యలు బహు భావల కలవు. కనుక సమకాలిక సంస్కృతి (వాద గద్య ప్రభావమున మరీకాదు పండితాధిభ్యుని లింగోద్ధులగద్య అట్టి సంస్కృతి ధూయధ్వరణ

అనుటయు సంభవము. కనుకనే, అనువదలమైన ఎత్తాప్రగతి సంభోద్యత గద్య అంత దీర్ఘవ్యక్తి సంయుక్తమైన పదమ కలిపబడినది! ముదికాని పండితరాధ్యక్షుడు సమావేశము చేసినవాడే. కందుచు చెప్పినదియే. ఎత్తాప్రగతి వాటికి భక్తిరచనము ప్రసిద్ధము, కైరీ ప్రాథమ ముక్తిమేగా ప్రబంధ మధ్యస్థమును అయినది గనుక అతిఃపూర్వ లింగోద్భవ గద్య అట్టి వదనమేగాక ఆంగ్లరచనమే అది పరిష్కర పాదము. అదిగానున్న అన్నిటా అట్టి వదనముల నీతి అవలంబించును లింగోద్భవగద్యార్థ ముదికాని పండితరాధ్యక్షుడు వచ్చి హామీకి సమకాలికుడు. అదిగా వచ్చుచు అత్యవసారిభావి. ఆ వచ్చుచున్న అంతరాలలో "మృత్యుమధుర రసభావ భావనరసా వదన రచనా వికారములయిన మహాకవులు" కలరు. ఇటు ఆ మహాకవులు చమత్కారముగా మూడువారు అను తార్కికము నులభిగవ్యము కవిచయ కంఠమును అపారశ్లేషాస్త్ర పారగర్వము, పారాజి కులకు అనేక పురాణప్రావీణ్యము, తార్కికులకు ఘన ప్రాస్త్ర సముద్రికాపాదము లభిగములు కాగా మహాకవులకు సంభాషణ చారితు ఏమంత మహాదీప మని ఆ విశేషము? పారాజికులు తార్కికులు ముక్తిము సంభాషణ చారితులు కారా? అంతేకాదు. సంభాషణముకే అయినదికమున "రచనా వికార ములు" అను విద్య అంతరించు? వదనశ్లేషము పృథ గద్యోధియప్రయుక్తము?—అను ప్రశ్నలు లిటు అభ్యంతరి లా సమామలు. అదంతేకాని సంస్కృత వదనగ్రంథ రచనా చిత్రావర్ణమున వదనశ్లేషము పద్య గద్యోధియ వ్యవహారములు భాగము. ఇక సాగి కము. ఆంగ్ల పరిష్కరి అంతరించక పూర్వము ఆంగ్లము కన్నదిభాషలో కవులకు. అందు ప్రథ మాంగ్లవి వాగాధునుకు కన్నది గద్య కావ్య కర్తృ తోమిదన కితాది స్వరూపమున "కవి రాజులము"లో ప్రవేశము. ఈ వాగాధుమే తెలుగులో గ్రహించి "రచియింపించి ప్రయోగించి" నట్లు కొద వాద్యములచేరిల అభిప్రాయము. పంజెంపిత కితాది ముదికానిపండితరాధ్యక్షుడు ముక్తిమేగాక మోగియ మారణ్యము, ముగిచేదప్రధికులు కన్నది ప్రవీణింపింపిం

అదవ కితాదిమొదలు పంజెంపిత కితాది వరకు అటు సంస్కృతియును ఇటు కన్నదయున వదన కర్తలు వెలును పంజెంపిత కితాది మధ్యభాగమున—

అవగా వచ్చుచున్న అంతరాలలో—వదన రచనా వికారములు వదనరచనా వికారములే అనుట విపరీతము కావలదు. వాగు సంస్కృత కర్తలు వదనరచనా వికారములేగాక అవచ్చుచున్న వరకే "ఉధియ కవ్యరచనాధిభిరులు" అవగా "ఆంగ్లవదన రచనా వికారములును అనుట సంభవము. ఉధియ కవిత్వముగా సంస్కృతాంగకవిత్వమున కేవల విభిన్నమరచితిలో స్వప్రప్రతిపాదనము. కనుక వచ్చుచు కాలమున కేవలాంగ వదనరచనా వికార ములు కొలువులందు కొవలంబును ఉండుట సహజము. కారణము అవాటి వాటికి జీవనము అల యుక్తియు. అదినారల అవోక రసావేశము కేయూపమైన భక్తివదనముల ప్రాసర్పావమునకు ప్రాతిపదిక. అధి కవదనములే మార్గము, వదనములు, విన్నపములు. పదకొండవ కితాది మధ్యభాగమున పద్య కవిత్వమెట్లు ఆకస్మికముకాదో గద్యకవిత్వము నందియే. వచ్చుచున్న పద్య రచనములచే, వచ్చుచు ధిలు గద్యరచనమును పరిణామకము పరాకాష్ఠగ ప్రతినిహించు. అంతేకాదు. అటు తెలుగు వాద్య యము ఆరంభమే వదనరూపము. వచ్చుచున్న సంస్కృతియును శ్రీకారముచేటి ఆంగ్లమున అందు కొన్ని ప్రథమక: వదనమే. అది పరిభవరతులు ప్రభువులే యాద్యులై" అనియేదా ఆంగ్ల వాద్య యారంభము. కనుక పదకొండవ కితాది కావ్యోద వదనముకంటే పూర్వము ప్రత్యేకవదనముయొక్క ప్రాసర్పావము బహువిధ భావనావము. అందు భక్తి వదనము లాకకు భాగభేదములు. అది వేరు అనుప లబ్ధములకుల కాలమునా! మొల్లియుమీద పదవ కితాది పరిష్కరియును ప్రభుపంబంధి కావన వదనముతో పాటు పరిష్కరభుపంబంధి భిక్షవదనము ప్రత్యేక ఆంగ్లవదన వాద్యమునకు ప్రాథమికావస్థ.

అది పూర్వరంగము. అవాటి వ్యవహార వదనము వరు వాద్యము వదనమునకు కావ్యోద కావ్యగౌరవ ప్రదాత భారత సంహితారచనబంధునిదే వాగము కావనకు వచ్చుచున్నది. వద్యరచనా పరిణామ ప్రాధిక మునకులచే గద్యరచనా పరిణామ ప్రాధికమునకు కూడ వాదనపాదము వచ్చుచున్నది. ఆంగ్లకీ వచ్చుచు ధిలు వదనము వాదనవదనము.

6. కన్నది వాద్యములలోని ఆంగ్లకీవులు— వెలునుర్తి వేంకటరత్నము గారు. ఆంగ్లవక్త— పంజెంపితాది సంహిత— ప్రమాదూరి.

ది వ్యధీపావళి

శ్రీ ఉత్పల సత్యనారాయణాచార్య

ఇవిగో! దీపము లెల్ల వెల్లె నిపు డింటింట గవాక్షములు
వివృతంబైనవి; సర్వమానవ మనో వీధి నుహృద్భావ గా
రవ మవ్యాపిత దివ్యదీపకలికాలంకారసీరాజనో
త్సవమై వచ్చెను దిద్దిగంతర పరీత శ్రీవిరామ్నార్తికిన్.

ఏ యింట వెలిగిన నేమి యీ దీపంబు

లింటింట నొకకాంతియే రహించె

ఏ చోట బుట్టిన నేమి యీ పసివాడు

సర్వ మానవ నమాజమువాడె

ఏ పాట బాడిన నేమి యీ దినమున

ధ్వనియించు నాత్మకత్త్యం బాకండె

ఈ రోజు నా యింటి ద్వారాలు దెఱతు నా

పూతులకును ననాపూతులకును

రండు! మీ కందఱకు సోదరుండ నేను

వ్యక్తిగతమిల్ల నేడు ప్రాపంచిక మ్మొ

నర్పి నేవీతు నా జగన్నాథదేవ

పూర్ణ మంగళాలంకృత స్ఫూర్తి మూర్తి!

ఎచ్చట నీదుపుత్రులు నహింపగరాని దరిద్రతాధరం

అచ్చగ మోయుచుగ ధన మదాంధులచే నవమాన్యలయ్యు ని

చ్చచ్చరమైన యా బ్రతుకు బాటల దివ్యలబాదు దీర్చిరో

అచ్చటి కీ జగమ్మును దయావరతగ దరలింపుమో ప్రభూ!

సూఫీ దృక్పథము

శ్రీ వాసిరెడ్డి పార్థసారథి

జ్ఞాన శిఖరాగ్రములను చేరిన మహనీయులకు అవంతా జ్ఞాన కాశము కనిపించుచుంది. అక్కడ వాది నీది అనే భేదభావం కన్పించదు. భూమిమీద ఇది ఇంతవరకు వాది, అది అంతవరకు నీది అని యాచించుటకు వీలు వుంది. పైపై ఇటోరు దుల కవకాశమేలేను. ఆధ్యాత్మిక జ్ఞాన గోళికింద శిఖరములను అధిశోహించి. అక్కడ జ్ఞానోజ్యోతిరి మట్టిం చినవారిలో ఉపనిషత్తులు అగ్ర గణ్యము. వివిధకాల కళములలో అనేక జానానలను, ఉపనిషత్తులు గమ్యుక్తావము లెవరి. 'జ్ఞానభానుడు తూర్పున (భారతిభూమి) ఉదయిస్తావనీ, భారతి కళిం గారి హాళింపనీ పడమటి కళిములలో ఒకమా క్రితమిది. మహా తిరుపతి కేంక టేవ్వరిశ్వామికి ముడుపువెన్నక తప్పవన్నట్లు. జ్ఞానానికి భారతి జగత్కాళి తప్పవని జర్మనీవారిలో ఒకసమ్యక్ ఉన్నది. ఈ విధంగా పరి పూర్ణవాని ప్రాణ సమయలకు లెక్క చేయకుండా 14 వ శతాబ్దంలో భారతిజగత్కాళి వచ్చాడు.

14 వ శతాబ్దంలో, బాగాదురాజు ఆస్థానపద్యులలో ఉచ్చాహు అనే ఆయన ఒకడుండేవాడు. ఇందు లక్ష్యపుత్రుడు, పండితుడు, జ్ఞాని. ఇతనికి భారతి కళిం పందిరించాలని ఒక అవ్యక్త ప్రేరణ కలిగింది. వెంటనే తిల రాజీవాచాపత్రము తన ప్రభువుచేతి కిచ్చాడు. రాజు నియామక, భయానక పోషణని ఆహ్వాని. వివరము. క్రీస్తుశకము 1850 లో భారతి యాత్రకు ముగ్గురు మిత్రులతో పయనమైవాడు. స్నేహితులుకూడా ఇట్టి జ్ఞానాదులే. మనము ఈశ్వర దర్శనార్థము వెళ్ళుకున్నాము, మనకు ధనంతో పనిలేదు, మనవెంట ఏమీ లేకపోని వెళ్ళుకున్నామని నిర్ణయించుకొన్నాడు. ఈ విధంగా వారంతా ఒకపడకలో పయనమైతారు. కొంతదూరం నమ్రుంపట్టికి, పడక మునుగుటకు సిద్ధమైంది. అప్పుడు ఉపాధ్యక్షుడు మీలో ఎవరైనా పడకను దిగిర ఉంచుకున్నారా అని ప్రశ్నించాడు. వారిలో ఒకడు 'వానిది ఒక బంగారువాడెము ఉంచుకున్నాను, వానివరిసికీ రాజు ఆహ్వానించుకొని దిగుకున్నాను.' అని ప్రకృతావం ప్రకటించాడు. నీ చేతిలోవున్న ఆ వాడెం సముద్రంలో పారజేయమని

ఉపాధ్యక్షుడు అన్నాడు. అతడు దానిని సముద్రకన్యం లోనికి విసిరితేవాడు. అక్కర్లేంకా. ఆ పడక ఆపాకుం నుండి అధిగమించి, తేమంగా పయనించింది. ఈశ్వర సేవకులకు, ఈశ్వరుడే ధనము, వాడే రక్షకుడు. ఈ విధంగా వారు అరేబియన్ సముద్రమును దాటి, సింధు తీరం చేరాడు. సెహ్వన్ అనే పట్టణంలో దిగాడు. ఇక్కడి ముసల్మాన్ మతబోధకులు, ఒక పాత్ర నిండా పాలురాసి, వీరికి పంపాడు. ఉపాధ్యక్షుడు, ఈ పాత్ర తీసుకొని, ఆ పాలపై ఒక పుచ్చం ఉంచి తిప్పిపంపాడు. పాలనల ఒకపాత్రలో మేముండే వారంకాము. తీరికపరాచా మనే పాలమీద, పుచ్చం నలె లేలియడే వాడమని దీనిమూలంగా ఉపాధ్యక్షుడు తెలియచేసాడు. ఇది ముగ్గురు మూల లక్ష్యం.

మూగీకు సింధురాష్ట్రము పట్టుకొన్నది. 14వ శతాబ్దంలో మహమ్మదీయ ప్రభుత్వ మునుకు అరేబికి జన ముడని కొందరంటారు. ముసల్మాన్లు సింధుకరిం వచ్చి ఎప్పుడు అక్కడ జ్ఞానమతం ఉన్నదనీ ఈ వాదమతి ప్రభావం కల్గి నే వారు మూగీలుగా మారాననీ కొంద రంటారు. ఇది నిత్యనిగద్యమని వా అభిప్రాయం. మూగీ నిత్యంలో జ్ఞానవిదాంతాలులేవు. సైగా దానికి విరుద్ధభావాలున్నవి. మూగీలు ఆసిమలు, భక్తులు. వీరిధర్మ కథ మధురభావ భక్తివరకు వెలింది. జ్ఞానమతము ఈశ్వరునివరించి చెప్పను. కనుక మూల సిదాంతమే మూగీతత్వానికి వ్యతిరేకంగా ఉన్నది. మూగీతత్త్వములకు, ఉపనిషత్తుల భావములకు చాలా దూరబోలింట్టుంది. ఉపనిషత్తుల ప్రభావమే వీరిని మూగీలుగా మార్చిందని వా అభిప్రాయం. మూగీ గేయాలు వింటే, అర్థంగా తెలుగుపాలపాడే ఉపని షత్త్వములు విన్నట్లుంటుంది. మూగీ తత్త్వం పుట్టివ కాల్లో తెలుగుదేశంలో హరిహర మతములకు తీవ్ర క్షురేర్పడగా మహాజ్ఞానియైరి తీవ్ర హరిహర పక్షిత్వం బోధించాడు. వరిగా ఆకాలంలో ఉత్తర భారతిభూమిలో హిందూ ముసల్మాన్ మతములకు తీవ్రక్షురేర్పడింది. అప్పుడు ఉన్నత జ్ఞానోభిముల విధిశోహించిన ప్రహ్లాదాదులు, నిత్యమువకు అవధులు

తెలంగాణ, కర్ణాటకలు పలు ప్రభుత్వాల వ్యవహారాలను
 నిర్వహించే బోధించాడు. ఇది చాలా గ్రీకు
 ప్రయోగం. తెలుగువాని అందరి గ్రీకు చేయి వి
 తంబాగా. ఇతడు మాఫీయే. విశ్వవిద్యాలయం
 మాఫీతర్జునులై మిక్కిలి మిక్కిల. ఈ గ్రీకు గానం
 తెలంగాణలో మాఫీతర్జునులు ముందుకు త్రి
 గుణధర్మాలను వికారించి పోయి పోయి మాఫీయే
 మాఫీతర్జునులను ముగిసినట్లు ప్రాముఖ్యమివ్వక.
 ఉపనిషత్తులను సత్యాగ్రహణం, విశ్వమును
 ప్రాముఖ్యమివ్వండి.

శ్రీ కృష్ణము

నూఫీలము పరిచయనీ కెల్లమెన సవ్యోపయంది,
 తేజ గ్రీమ కెల్లమెన సోభాపయంది పుట్టిందివి కొందరం
 బాగు ఈ గెండు కెల్లముల అర్థము బ్రాహ్మము. అదిగా
 నూఫీకెల్లమునకు అర్థము బ్రాహ్మగాదు. కొందరు నూఫీ
 కెల్లం నూఫీపదంమంది పుట్టిపడంబాగు. నూఫీ అదిగా
 పూలు. మొదట నూఫీలు తొంకొక్కలు తొడిగే
 వారట. వారివల్ల వారిని నూఫీలని పిలిచేవా
 రంబారు. శ్రీ సునదియారయికో ఈ విషయం
 విరివిగా "నూఫీకెల్లము సభామంది పుట్టిందినీ,
 సభా అదిగా, ఇంగ్లీషు కెల్లమెన సోభా
 అది అర్థం చెప్పారు. ప్రత్యక్షరీతిచే గోచరంగా
 మనీసు దైవ ఉండే బల్లంబాద కొందరు నూఫీని
 ఉండేవాడు. వీరు ముషికొరకుగాదు ఇటా
 మాన్యునీ. అతడువలెనే ఈశ్వరుని మనీసు
 వాయుగుండల మధ్య బంధింపవ్వారని మానంగా
 విరసన చూపింతుట కల్లు నూఫీనేవాడు. వీరినే
 నూఫీలవ్వారు. వీరి భావమే కలిగు నావంచేకాదు:
 "మక్కావాసేల, కాబాసేల, ఈశ్వరుడు
 నీ హృదయంలోనే ఉన్నాడు!" సభా అదిగా
 మృద్ధం చెయ్యటని, హృదయమాలినగ్నమును పరిశుద్ధం
 చెయ్యటే నూఫీ కెల్లమునకు అర్థమని కొందరవ్వారు.

ప్రపంచ మంతా ఈశ్వరుని ప్రభావమే.
ఈశ్వరుడు మృగాంతర్వాసు. మృదయమీ
ఈశ్వరాలయం. సూర్యుడు వేరే దేవాలయముల లేవు.
వారికి మరింతై పట్టదలలేను. అపలు సూర్యుని
మరింతాదవి కొందరింటారు. వీరి భావలు
సౌందర్యాధారం, ప్రేమ, పాటలు మొదలైనవి.
సౌందర్యము కూడవుని మృదయం సౌందర్యంలెం చెప్పి,
ప్రేమ వీరియజ్ఞులవని వీరి భావము. మృదయ
ప్రాధాన్యమయిన దీని తివ్యము.

హృదయము, తృతీయకరణము

హృదయమును పరించి కాస్త్రము పరిశోధించు
చేసి, నిరులేఖితుని ఉపనివేశము. కలకత్తే, శాంతి
యొనగెన నేటికాలంబు యోగపురంబు ఉపనివేశు
లగుండె పతనంబు లంగుకొన్నది. పండితుడు, ఋషికుల్య
దేవ మాత్యు ముల్లగు ఇట్లా అన్నాడు.

“ఉపనిషత్తులలో మానవుని యొకడను ఉన్నట్టి భగవంతుని నందించి, నా ఆనందమును విధానముగా ఉపనిషత్తులను చెప్తాను. ఇది నాకు ఉదయభాసుని ప్రకటించలే పర్యతాగ్రములగు నీయ స్వర్ణ వాయువులవలె స్ఫురిస్తాయి” అన్నట్టి వేదాంతి వ్రాసినట్లుగా అన్నమాటలది. “ఉపనిషత్తులలోని ప్రతి వాక్యమునుండి, ఆదిమమైన, అగామ్యమైన, అత్యున్నతమైన ఆలోచనలొకటి కనిపిస్తుంది. ఉపనిషత్తులు మహాత్మరమైన, పరిశ్రమైన, వాస్తవమైన, పరిశ్రమైన భావములతో నిండిఉన్నవి. విశ్వసూక్తిలో ఉపనిషత్తులవలె ప్రేయస్కరమయిన అత్యున్నత విద్య వీటిలేదు. ఇది సంపూర్ణ జ్ఞానాన్నితో చేకరించబడింది. ఈవాడుగాని, ఇంతోవాడుగాని, ఉపనిషత్తులు విశ్వసూక్తిమతానికి తప్పక ప్రాతిపదికలు కాగలవు.”

కంటూ పుష్కరములోని పరిపేక్షలనుండి కన్ను, ఉపరిచక్రములోని ఒక్క పేక్షనుండి ఎక్కువ భావం పొందినద్యుక్తుడు పోషేనహావర. ఇదిని నోయ ఎకావ్రసవిది అడిగాయి. "నేనెవరినో నాకు తెలియలేనీ నీకు నేను చాలా ఋణపడివుంటాడన్నాడు. ఇరినెవరో విచ్చివాడని విదిరిపెట్టి వెళ్ళాడా" అనిచివ్వెత్తి. ఈ విధంగా ఇతడు ఉపరిచక్రముల పరిశీలనలో పడెడు. ఈకోపనిషత్తు ప్రకారం నూరేళ్ళు జీవించుతా నంటూండేవాడు. ఇరినికి ఈ విధంగా ఉపనిషత్తులంటే అగాధమేమి నిర్వృద్ధి. ప్రాప్తుజీవయుడు, ప్రఖ్యాతి వేదాంతచారిత్రికుడు అయిది విశిష్టజన్ 1829 సంవత్సరంలో, ఇలా ఉపవ్యసించాడు. "ఇప్పుడు యూరపులో వ్యాధిమయ్య ఉపనిషతులు క్రిద్దితోపరిశీలిస్తే మనా తరమేమివిషయా లెన్నో అవగాహన చేసుకోవలయు. ఆగ్రంథగాజములకు ముంఁ మోకరిల్లనిదిఉన్నది" పండిత శిష్యుడు పరి విరియం చేయ్య ఇల్లా అన్నాడు. "భాంధీయ వేదాంత గ్రంథములు నిదివిషయకు సెథాగరప్, పేటోలు తియ వీదాంతాలు హైందవముపరిచక్రములనుండి గ్రహించాచా అనిపించింది." ఈవిధంగా ఈ మహాపండితులు, ఉపనిషత్తులనుండి భావగ్రంథములు వేరే లేవని అభి

ప్రాయపద్యము. భాంధోగ్యపరిచయకృషినివర్తనం
 కావిధంగా ఇచ్చింది. "హృది, అశం, ఇతి,
 తిహ్నావే, హృదయం" అతి ఇందులో నివసిత
 హృదు కవక హృదయమైంది. ఇది ఒక అశం. పదునె
 ప్రాణములు హృదయంలో ఉన్నవి. నవ హృదయం.
 ఇది రెండవ అశం. కళాపరిచయ హృదయంలో 101
 నాడులున్నవి, ఇది కిరీటుంబిలా వ్యాపించి, కిరీటుము
 వదులుతున్నవి చెప్పబడింది. ఇది కిరీటుమును మూల
 నానాలు. నూగుడు హృదయంలో ఉన్నాడు. ఇది
 ప్రకాశమే ఇతిరత వెలుగునిస్తుంది. తైత్తిరీయ
 పద్యంలో హృదయమునువరించి విప్రులంగా చెప్ప
 బడింది. కంఠమును కేసగుండుగా వాటికి కేసగు
 మేగా హృదయపద్యం ఉన్నది. ఇది ఆభోనుఖం
 కేళ్యాదుతున్నది. దీనిలో విశ్వస్వరూపియైన పరమాత్మ
 ఉన్నాడు. ఈ హృదయం ముగ్ధలో నూత్నమై
 రంగుమున్నది. దానిలో పరమాత్మ ఉన్నాడు.
 ఇక్కడ అగ్నివ్యాప ప్రకాశిస్తున్నది. ఇది ఎల్లది మేఘ
 ములనుగ్ధ మెలయు మెలుపుతోగలత ప్రకాశిస్తున్నది.
 ఇది పర్వతకాంతి అదిగాను, కరిములువలె నూత్నమై
 పదిగాను స్ఫురిస్తున్నది. దీనికి ఉపమానము విడిలేదు.
 దీనినిగ్ధ పరమాత్మ ఉన్నాడు. ఇతితే బ్రహ్మ
 విష్ణు మహేశ్వరులు. పదునైదు ఇతితే. మహాపరిచ
 యలో ఈ విధంగా ఉన్నది.

"సంత్యజ్యహృదు హేళానం దివ్యుల్యంప్రయంతియే
 తేరన్న మధివాంధంతి త్విత్తినా సప్తకానుభావః"

హృదయరహలోని అత్యంతమైన తెలివీననే
 ఇంకొక్కడో ధగవంతుడన్నాడని అనుకునేవారు,
 చేతిలో ఉన్న దివ్యుల్యమై కొడుకుధనుసేవి వదిలిపెట్టి,
 సామాన్యరత్నమును వెనుదివారివలె ఉన్నాడు.

మనకు గంతు హృదయం అన్నది. నూల హృద
 యం ముదిటికి. నూత్నహృదయం రెండవది. నూల
 హృదయం ఒకవైపున, నూత్నహృదయం ఇంకొక
 వైపున ఉన్నది.

శేష, శేష అంటూ అత్యహృదయంలో వున్నా
 దని రమణుడుహృతి అనుభూతి చెల్లడెంచారు. పర
 మాత్మ ముఖము ముఖములుపాత్రిచే నూయబడి
 ఉన్నది. దీనిని ఈకాళోపనిచతు ఇట్లా చెప్పబడింది.
 'హిరణ్యయేన పాత్రేణ సత్యహృదిహితం ముఖం'
 సాగుడు, ఈ బంగారుపాత్రి తోగలెంచారి. అప్పు
 డొక్కడ పరబ్రహ్మ సాక్షాత్కరించుంది. అత్యహృ
 దయమి. అందుకే ఉపనిషదు ఈ విధంగా అంటున్నది.

'అత్యహృదస్యహృది, ప్రాణంలోను, హృదయం
 లోను ప్రకాశిస్తున్నాడు. కవక కే పరమాత్మకు

సచ్చిదానందుడని పేరు ఉన్నది. సతే, చిత్తు, ఆనం
 నుడు. సత్యబ్రహ్మనందిమయుడు. ఆనందో
 బ్రహ్మ అని ఉపనిషద్వ్యాఖ్యం. అతని దివ్యనం
 కల బ్రహ్మాండం కలుగుతున్నది. బ్రహ్మాండం
 ముందు ఇంద్రి యానందియ, నూగునియందు దీపం
 వంటిది. ఇటువంటి బ్రహ్మాండము, జ్ఞానము, సత్యము
 హృదయంలో ఉన్నది. దీనిని తెలుగులోకే,
 ఆనందిం ఎక్కడో ఉన్నదిని వెలుగుట అజ్ఞానం.
 సచ్చిదానందుని సత్యలో గెంతు లక్షణాలున్నది.
 1 జ్ఞానముయు లేక జ్యోతిర్యయూ, 2 ఆనంద
 ముయు లేక రసముయు. ఆనందియలేని జ్యోతి
 నూగునివంటిది. జ్ఞానములేని రసము ఇంగుని
 వంటిది. నూగుడు వెలుగుతు ప్రసాదిస్తాడు,
 ఇంద్రుడు ఆనందిం ప్రసాదిస్తాడు. జ్యోతిరపరాత్మయు
 రవిని అత్యంత, ఇంద్రుడు హృదయమని చెప్పబడింది.

నూళ్లలో 2 రకాలవారున్నాడు. 1 వేదాంత
 లేక జ్ఞాని, 2 కవి. నూర్వ్యజ్యోతిరల్ల అత్యహృదయ
 కలుగును. ఈవిధంగా అత్యహృదయం పొందినవానికి
 జీరించసాధ్యములు కిరీలా నూకములొను. దీనిని
 వేదాంతు లంటారు. ఇంద్రుని రసహయకల,
 నూసేకాహేదం కలుగుతున్నది. ఈ విధంగా అత్యోప
 లబ్ధిఅయిన వ్యక్తి సామాన్యల కంది ఆనందియను
 అనుభవిస్తాడు. ఇదివికవి అంటారు. కవి ప్రకృతి
 లోని రసముయర సాధ్యములు ప్రజలకు
 పంచి పెడుతున్నాడు, వేదాంతి ఈశ్వరుని
 జ్ఞానరసాధ్యములు ప్రజలకు పంచిపెడుతున్నాడు.
 కవి, వేదాంతి హృదయసాగులే. కవి ఋషిఅని వేద
 ములు చెప్పబడింది. హృదయనానందని దివ్యించని
 వాడు కవికావాలకు. పరమాత్మ ఉన్నది కిరీటుము అధి
 రోహించిన వారిలో అహం అనేతెం ఉండు. అది
 ముందున్నది విత్త్వం. అందువల అతికు విశ్వ
 మానభద్రోతాడు. పదునెలోక కర్మాగమే అతిని ప్రయ
 త్నం. ఆ ప్రయత్నమును కవి రికావ్యంలో ప్రవేశ
 పెడుతున్నాడు. కవక కే విశ్వశ్రేయస్సుకొంది
 కావ్యంకాదంటాడు. మహానా రివల్యేషమైన వలగా
 రదయతి. బాల్ సాయ్ మహానా వలగాకాదు
 అంగీరించలేను. విశ్వపరదాంధ్రానం మాపించలేని
 వాడు వలగాకాదుకాదని బాల్ సాయ్ భావము.
 కేలో ఎంతరివమున్నా, విశ్వశ్రేయే లేకపోతే అత్య
 లేని శంకంకొచ్చే భారతీయ మహాకవు లందరూ విశ్వ
 శ్రేయస్సుతోనే కావ్యములు రచించారు. వ్యాస
 వార్మకులు మహాకవికవులెవే, సత్యదీప్యం పొందారు,
 వారు దివ్యించి సత్యము, జ్ఞానము ఆనందియ రియ మహా
 కావ్యములవ్వారా ప్రపంచమునకు పంచిపెట్టారు.

పరమాత్మ హృదయంలో ఉన్నాడని, వైదిక లెలుసుకున్నాము. వాని వాణికి హృదయమే స్థావరము. అక్కడ అంతర్వాణి సర్వదా వినిపిస్తున్నది. భూస్థావరంలో అంతర్వాణి కనిపిస్తుంది. భూవాగ్విజ్ఞాని లోపల చూడగల శక్తి వున్నది. కవచ దీవిని తృతీయ శ్రేణియన్నాను. హృదయంలో విశాలశక్తి ఉన్నది. దీవిని తృతీయశక్తిమని అవలమిస్తున్నది కా అభిప్రాయము. పెద్దలు ఎందుకంటే ఈ శక్తిని వాడలేదు. పరమాత్మ వాళ్ళిగాక, పలు ప్రజాత్మమండి శివము వివక్షలపై అంశ హృదయం. ఇది టెలిఫోన్ యంత్రం అంటుంది. కావ్యామైన పలు కేంద్రాలు నిర్మించి ముగ్గు హృదయంతో మేళింపే చాలు. రేడియో శక్తిని వినిపించి వట్లుగా అక్కడ వినిపిస్తుంది ఒక దిగ్వివాదం. మహాత్మా గాంధీ అంతర్వాణిపై వ్యాసం వ్రాశాడు. గనుక అంతర్వాణి వినిపిస్తున్నది, పాపం చేస్తే అందరికీ అది వినిపించునీ అన్నాను. పరిశుభ్ర యోగములలో "హృదయే చిత్తవర్తితే" అని ఉన్నది. హృదయమును ధ్యానించిన యెడల, తన చిత్తమునందలి విషయములు, పూర్వ చిత్తములందలి విషయములు తెలియునని దీని భావము. అలా హృదయధ్యానంనల తలలోని అంతర్వాణియే కాక, ఇతరుల ఆలోచనలు కూడా వివక్షిస్తున్నది అభిప్రాయము. ఇందుకల్లానే బ్రహ్మాండ వాగ్వి "ఈవు లేవప్పుడు పాపవర్తహృదయమే సుఖించి ప్రసవించాడు.

మానవుని, భగవత్కృష్ణం హృదయం ద్వారా ముగిసానున్నది. ఏదీ వా చెయ్యకూడదని విని చేయునప్పుడు హృదయం చెయ్యకూడదని వారిస్తుంది. ఏదీ వా కడం రాదున్నప్పుడు, కొరం తెలియకుండానే హృదయం అందోళిమాడుంది. ముచిత్రమున్నప్పుడు హృదయం కేంద్రములలో విద్యుత్ కాంతిని ప్రకాశించి అందరి ముందుగా ఉంటుంది.

మా పీఠ్య ఈశ్వరుడు జ్యోతిష్యుడూ. ఈ జ్యోతి ప్రకాశించి మెదిలి, పరిమలమై పడి, నీడలేనిది, జ్యోతుల కన్నటి జ్యోతియై ఉండి హృదయధ్యానం సంతోషం లని అంటాడు. శ్రీహనులలో దీనిని మర్యాదగా అంటారు.

ఏదో యూనివర్సిటీలో 40 ఏండ్లనుండి హృదయ జ్యోతిని పరిశోధిస్తున్నాను. హృదయంలో వైద్యుల జ్యోతి ఉన్నదని ఇంతకు పూర్వమే కనిపెట్టాను. దీనిలో ఇంకా అనేక దృఢ రహస్యము లున్నవి ప్రచురించారు.

మౌనము

హృదయ ధ్యానమును ప్రార్థన, వాచనము, స్మరణ, మానము సాధనలు. వాచనము కావ్య, స్మరణ

కాలా శ్రీహను మా పీఠ్య భావన. మానము తెలుసు విధాలు. (1) కారీక మానము, (2) మానీక మానము. మానమును పాపం ఏకాంతవాసం. శరీరమానము ప్రభుసహాసము. దీని మానీక మానమే కమ్యునికేషన్. మానమే ఈశ్వరుని వాక్కు. మానముగా మాన్యం కాను. మానము తెలకాగితం కంటికి. భగవంతుని రూపం ఉన్నది, అలాగే రూపం లేదని కూడా అవలమిస్తున్నాను. భగవంతుని రూపం ఉన్నది, కాని అది మనం అనుకునే రూపం అంటుంది కాను. భగవంతుని రూపం నుంచి ఉపనిషత్తులలో ఒక దక్కని కథ ఉన్నది. బ్రహ్మ ఎటువంటివాడని సుగుప్తు శిష్యుడు ప్రశ్నించాడు. సుగుప్తు మాటాడలేదు. శిష్యుడు ఆ ప్రశ్నే మళ్ళీ అడిగాడు. సుగుప్తు తిరిగి అలాగే అట్లే మానంగా ఉన్నాడు. శిష్యుడు మళ్ళీ ప్రశ్నించాడు. సుగుప్తు 'నీ ప్రశ్నకు జవాబు చెప్పితిని కా?' అన్నాడు. ఉపనిషత్తులను అర్థం చేసుకోవాలంటే భావ సంపన్నులై ఉండాలి. అటువంటి వారికిగాని ఆంధ్రం కావు. విశ్వ రహస్యము లన్ని దాచిన సుబ్బ చేజిక్కిరి.

మా పీఠ్యములలో దర్శనభావ ప్రముఖము. దీని మానమునుండి వాక్కు వస్తుంది అన్నాను - అలా మానమునే బంగారమునుండి వాక్కులనే ముగ్ధ భరణములు తయారవుచున్నాయి. కొందరు భౌతికవాదు లన్నట్లు మానము సోమరికడం కాను. వాక్కులన్నీ కేంద్రీకరి మానము. ఇందుకే రమణమహర్షి సోటిలో చెప్పేటోకప్పు, మానం అల్ల ఎక్కువ చెప్పక మృదుని అన్నాను.

మానం ఎక్కడు భావించానే ఉంటుంది. కాని ప్రపంచగోచరంకల్లా ఆకాశ వివరేణండా ఉన్నాము. దీనిని గురించి చినావారి బ్రాహ్మం లో ఒక మా శ్రీతి ఉన్నది. 'మన దీనిని కదిలి మాత్రం లే, మన అట్లే ఉంటుంది. కదిలిందకుండా ఉందిలే మనం లేదుమని శుద్ధజంబు వస్తుంది.'

మనస్సు మరదనీటి కంటికి. దానిని కదిలి మాత్రం లే ఎక్కడూ మరదనం కానే ఉంటుంది. మనస్సు కదిలిందకుండా ఉంటే, అది పరిశుద్ధమే అత్యుత్తమం వందన్న ముప్పునుంది. మనస్సునే మరదనీటిని కదిలిందకుండా ఉంచడమే మానం మాత్రముగా ఎటువంటిదో, ముక్తిలో ఉనివచ్చు ఈ విధంగా చెప్పగలము.

'సంతోష కవాచకావ్యానా ద్వికే వాస్తుల తమం పరం.' పలు సమైవాసనలు విధి, మానంగా ఉండులే ఉత్తమమైనవి. మానమును మాటాడకుండా త్రుంటే చాలాను. మనస్సులో ఉండే పలు ప్రవాసాలు ఆలోచనలు, కోరికలు విస్తరించాలి. పరిశుభ్ర యోగములను

చి త్రేణ్యకులను నిరోధించుటే యోగముని అంటున్నది.
ధిగవీరి మనో శాంతి చే యోగ మంటున్నది.

మామయి పరమయి పుత్ర మేవది. అర్జునామయిను,
అర్జునేని ప్రసాదింతుడి వాడులకు పుష్టి, ముంపు
వను విద్యలకి, అహోమయి ప్రసాదింతుడిది.

మహాపురుషులు కొంతయు ఒక కర్మము దివ్యచేతి
వల్లము ముందుగా కొంతకాలం మామంగా ఉంటారు.
పీచుకు బలవంతములు నిర్విఘ్నముగా జరుగును.
బురుడు, క్రియ, మహాపురుషులు, మహాత్మ్యగంధి మొదలైనవి
వాగు కొంతకాలం మామము దానికిను లభ్యులగా.
మొదటి సామన్యజనాదా ఒకటి చేతబోవు
వల్లము, కొంతకాలం మామంగా ఉన్న యెడల ఎంతో
ఉపయోగపడుతుంది.

మాకాస్తి పండుకు కర్తయు మాకాస్తి
 కలిచి ఇట్లు అన్నాడు. 'ఓహో' మా మాంసావుండు!
 గండ్లో కోణం వీటిలము లెంత తేలుగా ఉంటాయో
 చూడు. అయిననీనీ అనుభవాన్ని ఇలా చెప్పుడు. 'మీ
 పరివాసంలో ఏకాంతంగాఉంటే, ఆ ప్రకాంతిలేరిము
 కాస్త మృత్తి మంచును కంటిటివున్నదిల్పిందో కనువిం
 చాను. ఇంతటి క్షులదీ మన ఏకాంతవాసము ప్రియవి
 కియ్యకూతునీ, అది కంటి లనిం దిరెండుమూల
 విత్తించబడిననీ అంటారు ముఖ్యులు. ఇంకొక వాడు
 ప్రకాంతిని కళింకించువాడము దాంతు లెంతంటారు

ప్ర. ౦. కౌ. ర. ము

నా మంత్రిము ఓంకారమువలె అంటుంది. 'నా' అంటారు కానిది. దీనిని ప్రహరీం దాక్షిణ్యమనీ, నా దాక్షిణ్యమనీ అంటారు. ఈ అక్షరము భగవంతుని నామ మంటారు సూక్ష్మము. పంజరి దివి వే 'తెచ్చి వాచిః ప్రణవః' అన్నాడు. దీనికి ఈర్ష్యని పేరు ఓంకారము అర్థము. ముఖ్యము శిష్యునికి మంత్రోపదేశమిచ్చునప్పుడు, చ్చిట్టి కాగిలమొడ వంతో సోపానముగా ఈ ప్రణవమంత్రము వ్రాసి ఇవ్వడు. దీనిని ఉపాక్షిప్తమంత్రమైత ఒక విధమైన తయారుగా భవించును. ముఖ్యము భాగ్యదానము ప్రణవజపం చేసారు. ఇది చీటిలో దీనివలె వెలుగు విడువని వారి సమ్యక్.

భవభూతింగా ప్రణవోచ్చాసన చేపిం
యెవల, యోగింగముల తొలవరి ఉపవేషకులు
చెప్పకున్నది. ముంజోపవేషకు ఓంకారోపాసన
లేనిది విద్ధిలేదులుంది. ప్రణవము దీర్ఘంగా ఉచ్చ
రించిన ముక్తిలుడు. ప్రాప్తింగా ఉచ్చరించిన
పాపములు నశించును. ప్రణవము భక్తంతో, భక్తితో
ఉచ్చరించిన, ఎటువంటి రోగాలయినా నయముచేసి,

నగరత్వమునిచ్చును. మౌలికత్వం ప్రపాదించునది కనక జే ప్రభుత్వ మయినది.

ଓ ଧରା, ସ୍ୱର

ఈ క్షణము కరిగింజు బండియొ ఉన్నాడు. ఇత
 నిని పొంతులకు కరిగింజులనుండి విముక్తుచేయుచు.
 బంగారు ముద్ర రహితం చేయుటచే అన్ని
 దిశల చేయుచు. ఇట్లే కరియనిని బాంధవ్యము.
 బాంధవ్య భగవంతుడు నిన్ను హితుచేయెను. ముఖ్యము
 బాంధవ్య మిదియగుచుండగా. పంపద ఆధ్యాత్మిక మన
 మృత్యువుని వారంబులు. వారిలో ఒక ముఖ్యమైనది.
 తను బాంధవ్యము కానిదియనిచి మృత్యువుని ఎదు
 రుంటే, తను కన్ను కానిదియనిచి అత్యంత
 గుండి. తన వేదం లేనిది భావమును దగ్గరను రాదు.
 ఇందుకు ఎంతో బాంధవ్యంబు.

మ ధు ర థా వ ము

మామిడి ధానంకురి ప్రయత్నం భారతీ అనాధ
 పాఠశాల. ఇది భారతీయుల సరికొత్త ధర్మశాల. బాటి. రాధ
 కృష్ణమూర్తి ప్రేమకుంటిది. ఈశ్వరమి ప్రాజెక్టుకు
 ఆరాధించు పీఠాధిపతి భారతీ. ఇటుకుంటికి చాలా
 ముఖ్యులలో ఉన్నది. క్రైస్తవమతంలో కూడా మును
 రభానం ఉన్నది. క్రీస్తుశా.ము. 1886 సంవత్సరంలో
 సియూన్ క్యాంపైన్ అను క్రైస్తవ ధర్మశాల కలదు.
 ఈ మిశ్రమము ఉద్ధరితానామ చెబుకొన్నది. ఈవిధంగా
 క్రైస్తవమతము వివాదానాదిం క్రైస్తవధర్మము చాలా
 మంది ఉన్నాను. గోరాంకురిలో రివల్యూషనరీ
 కామారు బాబోలు ఇటుకుంటికి కి రివల్యూషనరీ.
 కామమును ధానంకురివలపు కింకరీ ఈధిక.

మార్చి ౧౫ మార్చి ౧౫ మార్చి ౧౫ జనవరి ౧౫
మరియు మిగిలినవిగా పూజ్యమహాశయి గారిది
అరణ్యం వాడు. మిగిలినవి దివ్యమంగళం వెంగళం
వాడు.

ఈ క్రింద పాఠ్యాధ్యయనని సుఖీలలో కొన్ని పాఠస
లున్నవి (1) నేను బ్రహ్మమును, (2) నేను శరీం
కాను, (3) నేను బ్రహ్మమును అని యాడు విధా
రీరాలము. ప్రధమదిలో ఉపనిషత్వాక్యార్థంతర
'అహం బ్రహ్మ అస్మి' అని పాఠశాస్త్రము. రెండవ
దిలో 'నేను' విముక్తా అని తెలుసుకుంటాను. ఉప
నిషత్తులలోని 'నేని, ఇతివలె. నేను శరీంకాను,
ప్రాణంకాను. ముండ్కు కాను. ఇలాగే తను కానిదింతా
తెలుసుకొంటాను. యాదీతములలో తనువిముఖ

తెలుగుకొంటాడు, అప్పుడు సోహంభానం చేస్తాడు. అప్పుటికి మనస్సులో మాత్స్యమేద కొన్ని పరిస్థితులు తెలిసి తెలియకుండా ఉంటుంది. ఇప్పుడు ఈశ్వరుడు ఉన్నాడని భావించి అనేక అనుమానం ప్రవేశిస్తుంది. ఎక్కడానుకులు దీనికి కారణం అంటారు. ఇది చాలా భారతరచన. నీటిబొట్టు దొంగని పహారా ఎడారి వంటిది. దీనికి భగవద్గీత విమర్శయోగ మంటున్నది. క్రమంగా ఆచారం, ఆకాంక్ష తీవ్రమౌతూ తీవ్రతర మెప్పుడుకొని తీవ్రతరమౌతుంది. ఇంకను ప్రాప్తం కావరి. ప్రాప్త అనగా ఈశ్వరార్పణ. ఈశ్వరార్పణ అనుగ్రహంవల్ల ఇంద్రియజతుం కలిసి, ఈశ్వరార్పణం లభిస్తుంది.

రాధాకృష్ణపండితులు నా ఫీలనుకరించి ఇలా వ్రాశారు: మాఫీలు ఏకాంతవాదపీఠ్యములు, వాగు ఎడారులలోనో, అడవులలోనో, కొండలలోనో ఒంటరిగా ఉంటారు. తిమింగనకు వచ్చినవాడు ఇచ్చేర్పొంబల్ల వాగు లోకాలు గడుపుచుంటాడు. పరిస్థితులు వీటి ఒకటే అనీ, అది అతని కి ముందే వారిమిక్కి. మా వారితో ఈ అతని క్రిందని ఒక భాగం మాత్రమే. ఆత్మ క్రిందలో బంధించబడి ఉన్నది. కిరీటంబం బయిం చివరకే, ఆ బంధి విడుదలపొందుతున్నాడు. విడుదల ఈశ్వరార్పణంవల్ల జరుగుతుంది. అతని క్రిందచో ప్రపంచంలోనిదివలె వలించింది.

అందుము, అందుము ఈశ్వరదూరం. సౌందర్యా రాగవల్ల ఈశ్వరుని చేరవచ్చును. ఒకమాఫీవీతి క్రాంతి ప్రకారం పాపించేవీతి, ఈశ్వరదూరం కలుగ లేదు. ఈశ్వరుడే అధికాడు వాడు దూరం ఎందుకీర్వ వది. వచ్చుచుండి పాపాత్మా పృథ్విం చేసేదోటికి వల్ల మది అధికించాడు ఈశ్వరుడు. భక్తుడైచోగా. అగాం, ఆ పృథ్విం ఇతివీతి పాపాత్విం కలిగి చివరి. అత్యధికం తీర్వదూరం కలిగింది. కాదు పంతులకు నీటి, ఎంబ గంతు దొంగి అనవరమా, వీధి కలుగుతు నుటకుభావం గందూ అంతి అవువర మని నాఫీలంటారు. గోపాయాలు గంబాయి నేరించి వల్ల, నాఫీలు మునుపు వేరిస్తారు. గోపాయాలు గంబాయి కలిపెన్నట్లు, నాఫీలు పీకాకొక్కను అలా అంటారు. అభావము ఆత్మకు క్రియవంటాడు. కాదు క్రోధములు అనుభూతు వుంచుకోవలె వీకాది, పూరిగా తొలగించుకొని ప్రవర్త అన్నాడు. కాదుక్రియములను భగవానుని అనుగ్రహంవల్ల అనుభూ తానికి లేవచ్చును. పశ్చాత్తాపం, సిన్యా క్షయిజ్ఞతి, ఆశి, భయం, దీపరితము అనుభవింతులు, వంపానం, తివస్య, ఈశ్వరప్రణామము, ప్రేమ, మొదలయింది మాఫీల వినుమాలు. మాఫీలు మాంసాహారం భుజించును. ప్రియవృత్తులున్నవి వచ్చుతాడు. జలాంధీన్ తను రావించి తెలులోను, వానిమండి పనులలోను,

వానిమండి క్రమంగా నూపులలోను, నీటిలలోను ఈశ్వరునిలోను జన్మపాపి పొదాడు.

దర్శనములు

హృదయమూర్తివ్యం తొలగి, హృదయపుటం పరి శుభ్రమైపిమ్మట హృదయపుటం తొలగించబడి తిర్యగి కొన్ని మాదములు కనిపిస్తాయి. ఇది స్వస్థ ములుగాను, నిర్భయములుగాను, శోభనములుగాను భావించును. హృదయం కొంత పరిపక్వమైపిమ్మట వినుచును పురుగులవలెను, దీపించలెను, మంటలవలెను జలుకులు కనిపించును. ఇంకా కొంత పరిపక్వమై తిర్యగి లోలనువలె ఒకవలెను కనిపించును. పిమ్మట అది మధ్యాహ్న భావమవలె కనిపించును. పరిపూర్ణ పారి శుభ్రం కలిగిపిమ్మట లోలోపల సహనాదీకుర్లులు ప్రకాశిస్తున్నట్లు కనిపించెదోగా కనుచుంది. శోభనలవలె అందం కలుగుతుంది. పాప పూర్తియైన తిర్యగి పాపానికి తెలు లోపల ఆత్మనిర్భయం కలుగుతుంది.

దర్శనములు, స్వస్థములు 7 విధాలు (1) పృథ్వి స్వస్థములలో ఉష్ణతీగిభవములు, అగామి వేద లోములు, ఎడారులు కనిపించును. (2) జలస్వస్థములలో జలసంబంధమైన పర్వతలములు, తెలు పాపభూములు, వరులు కనిపించును (3) వాయు స్వస్థములలో తను ఉష్ణతాకాళంలో ఎరుగు తెన్నట్లు, ఎరుగున్నట్లుగాను (4) అగ్ని స్వస్థము లలో శేజిష్టంబం మైదీదీములు ప్రకాశములు కనిపించును. (5) ఆకాశస్వస్థములలో ఆకాశ మందూ, స్వర్ణమందూ పనున్నట్లు, ఎరుగున్నట్లు భావించును. (6) ఎత్తిక్రియయే స్వస్థములలో ఎత్తిక్రి లోకంగా, నూరి, నంబి లోకాలలో తిరుగుతున్నట్లుండును. (7) ఇది చివరిస్వస్థం. ఇంకలలోపాపకుడు తివలోని ఎరుస్వలోయను జయించింది, లేనిది కను పించును తావింగా పాపకుడు అనేక లోకములలో పందరిపిన్నట్లు తోచును, ప్రతిలోకంలో కొన్ని చిత్రిములు కొన్ని కష్టములు కనిపించును. పాపకుడు వీటిని పరమాధిపతిని ఎంచక, తివర్యం పాధించారి.

ఈశ్వరసందర్శనమైవారికి కాలం తెలియదు, కిరీం తెలియదు. అది కెద, పాపాలోఉండగా, తొడకొని వారిలోని రాగం తీసివేతాడు. అది ఆరా తెలియలేదు. హృదయలో అహం ఉండే మాదము. పంపిమర్పా జరగాలి. కిరీభావంకాని, వ్యక్తిత్వంకాని ఉన్నంతివరికు ప్రాప్తకావేరు. ప్రయునితో కలిపిన ఆత్మవిహంగం, స్వర్ణకాశము లందు విహంగించును. అప్పుడంతా పరమావంతమే. కాలం తెలియదు. పరమాత్మ కాలంకానివాడు. కిరీం కాలపయిపి. ఉపనిషత్తులలో పాపన పిష్టమందే

ఆత్మహత్య

శ్రీ మంథా వెంకటరమణారావు

* గతనందికతరవాయి *

రంగము 4

* * మూవోరంగంలో లానే—తెరలేచే సరికి, గది కాళీగా ఉంటుంది. పది పెకండ్ల తరవాత రామం 'ఉమ్మ' మంటూ పచ్చి కూలబడతాడు కుర్చీలో. కొంతనేపటి బాక్సరు నందితో లోనుండి వస్తాడు. రామం లేవబోతాడు.

బాక్సర్ : రెఫ్రీజరులో, లేవకు—

రామం : (లేచి) బాకలే—

బాక్సర్ : నామాటని ఒక గంటన్నా నిద్రపో—

రామం : అన్నంత కులధిమా ?

బాక్సర్ : ఈ పదిరోజులయి నీదంకే నువ్వు పట్టించుకో లేదు—మొన్న నేకదా పదిలేచేవ ?

రామం : ఎలా ఉందింటాడు...

బాక్సర్ : (విరుగుతూ మాటం) నిజానికి మొన్న అంతా కదిలేసుకున్నాను.....

రామం : (తలపోయతాడు)

బాక్సర్ : ఇప్పుడు ప్రమాదం జాటింది... ప్రాణానికేం పావలెదు...

రామం : మరించికొనులేదా ?

బాక్సర్ : లేదు...(రామం చేత్ర ఒక ముగంథాపీ) కాని ఒక పంకతి...

రామం : కళ్ళకేం కాలేదుకద...

బాక్సర్ : (చారంగా) అదే...అదే...

రామం : పూర్తిగా.....?

బాక్సర్ : చెప్పలేను... నువ్వు యాపేవక వా స్థితి... ఏమీ పావలెదా లే అది కేవలం అదృష్టమే.

రామం : అంతేనా !

బాక్సర్ : (నిటూర్పి) నే చెం చెయ్యను ?

రామం : (కుర్చీలో కూలబడి, నడుగుతున్నాను) ఇది చాలా అవ్వాయం!!

బాక్సర్ : అవ్వాయమే... ఎవరూ బాధ్యులుకాదు...

రామం : (కొనసాగుతున్నాను) నే నేకారణం—

బాక్సర్ : నీది—

రామం : కమలస్థితి...

బాక్సర్ : నీకు మరికూడా పాలోండ్—

రామం : నే నేకారణం—

బాక్సర్ : నువ్వా ?

రామం : నాకు పరిచయ చెయ్యలెట్టి కమలస్థితి పట్టింది.

బాక్సర్ : అయితే నీకు రాకదాని! ఎవరూ కారణం ?

రామం : మీరు అలా వాదించి నన్ను కాంతిపరచలేదు...

బాక్సర్ : (జాగ్రత్తగా) ఇప్పుడు ఇది జరిగిపోయింది. ఏమనుకున్నా ఏమందిలాధం.

రామం : నా మనసులో బాధ ఎలా పోతుంది—

బాక్సర్ : ఇప్పుడు నువ్వంత బాధపడా ఒకటే... అందు కల్ల మరింత నష్టం తప్ప...

రామం : ఏమనా ?

బాక్సర్ : నష్టమే. నువ్వెలా బాధపడి మనసు పాడుచేసుకుంటే అది ఒక గ్రేంకాదు ?

రామం : మరింత దాని గరికేముంది? సంకోచమంటూ ఉంటుందా దానికి ?

బాక్సర్ : నువ్వెలా అధ్యయనించే నే ఏం చెప్పను...

రామం : ధైర్యం ఎక్కడిది ?

బాక్సర్ : ఒకటే ఉంటుందా ? నువ్వు తెచ్చుకో వాలి... అది నీ మనసులోనే ఉంటుంది...

రామం : ధైర్యం వచ్చా ? ఏం చెయ్యడం ? ఏమీ లేదు...

డాక్టర్ : ఆవిడికి సంకోచమంటూ లేదన్నావే, ఆవిడికి ధైర్యమా, సంకోచమా రెండూ ఇవ్వాల గారి...

రాము : అది పాథ్యమా ?

డాక్టర్ : పాథ్యంకావాలే లోపం నీది...

రాము : (ఆలోచించి) ఔను ... (లేచి...అసహజంగా)నే తప్ప ఎవరున్నార ... (ఆకేం తెచ్చుకుని) ఇలా అన్నా ఋణం తీర్చుకుంటాను! కనుల పోనారి చూపిస్తాను... ఎందుకనలేం...వాకిప్పుడు ధైర్యంకావాలి...

(రాము లోనికి వెళ్ళిగానే పరోక్ష వస్తుంది)

పరోక్ష : నమస్కారం...

డాక్టర్ : నమస్తే...

పరోక్ష : ఎలా ఉంది డాక్టర్ గారూ ?

డాక్టర్ : ప్రమాదం దాటింది...

పరోక్ష : (ఎదురుగా గొడవ ఉన్న దేవుడి పటాని! నమస్కరించి, కుర్చీలో కూచోని, కళ్ళొత్తుకుంటుంది).

డాక్టర్ : మీరు అట్టే రాకెం మంచికాదు-

పరోక్ష : వాకేం భయంలేదు...

డాక్టర్ : మీకు భయంలేవంతి మాత్రాన లోగం మిమ్మల్ని చూసి భయపడుతుందా ?

పరోక్ష : రావాలని ఉంటే ఎక్కడెక్కా ఉన్నాంది-

డాక్టర్ : మన బాగ్మిలో మనం ఉండటం మంచిది.

పరోక్ష : ఎన్నాళ్ళు పడుతుంది కోలుకుంటుంది ?

డాక్టర్ : మరో నెల్లొళ్ళు...

పరోక్ష : (వదిలెండ్లు ఉరుకుని) డాక్టర్ గారూ...

కొంత కాలానికన్నా కనుల ఎప్పుట్లా చే...

డాక్టర్ : నేనేమీ చెప్పలేను ... చూడనే చూసేరు

కదా...ఎంత తీవ్రంగా వచ్చిందో ఈ విదకి...

పరోక్ష : ఏమన్నా ఆశించవచ్చునా ?

డాక్టర్ : నేనేమీ చెప్పలేను...కళ్ళి సంగతికూడా

అనుమానంగానే ఉంది...

పరోక్ష : (లేస్తూ) క్షణ!

డాక్టర్ : (ఔనెన్నట్లు తలదోస్తాడు)

పరోక్ష : (కూలుచి) అయ్యో కనులూ ! (చీర చెరుగు

అడ్డుపెట్టుకొని నిశ్చలంగా ఏడుస్తుంది.)

డాక్టర్ : కరడుకట్టి వాడు ఎంతో బాధగానే

ఉంది...ఎంత ఇలాకివ పిల్ల ... (ఉరుకుని)

ఇలాటివి జరుగుతూ ఉంటాయి...ఎవరూ ఏమీ చెయ్యలేను...

(రాము వస్తాడు)

డాక్టర్ : (రామాన్ని చూసి) ఇప్పుడు దామకి ధైర్యం న్నిచ్చే బాధ్యతల్లా రాముంది...

రాము : (ఒకక్షణం ఉరుకుని) వాలో వాకే ఎప్పుడం లేదు-

డాక్టర్ : ఈక్షణం నీకలా అవిధిస్తోంది. పాపధానంగా ఆలోచించు...ఆమెపట్ల నీకర్తవ్యం...

రాము : కర్తవ్యమా...? ఔనాను...కర్తవ్యముంది-

డాక్టర్ : మనసు! నేను ముందరియేమోదా...

రాము : ఏంచేసేందుకూ పాలుబోడంలేదు...

డాక్టర్ : మత్వామే! అందకాఉండి, ధైర్యం కలిగించాలి- మనస్సుకూ లెనోనే ఉన్నావన్న నమ్మకం ఆమెకి కలగాలి...

రాము : వాలో కనులకి ఎప్పుడం లేదమకుంటున్నారా డాక్టర్ ...

డాక్టర్ : ఈ సంగతి ఆది నున్న తమెది...ఆవిడ మానసికంగా బాధపడినప్పుడు...నీకు తెలుసు...వా వోలంటి చెప్పించకు...అందుకేమీకా అనుచూపిం...

రాము : ఎప్పుడూ లేదు...ఎప్పుడూ లేదు...ఆ మాట కొస్తే చేసే ... (ఆగిపోయి తల అడ్డుగా ఉంచి) ఉదాహరణ ... (పరోక్షవేపు అనుమానంగా చూసి) మనస్సుకు క్షమాచున్నావ ?

పరోక్ష : (ఆశ్చర్యపోయి) ఆదేమిటి రాము !

రాము : విన్నెవరు రమ్మన్నార ?

పరోక్ష : వా మావావ నే విచ్చేను...

రాము : రాకు...

డాక్టర్ : ఇదేమాటలయ్య రాము.

పరోక్ష : ఎప్పుడూ వస్తున్నా కదా...

రాము : ఇంక రాకు...నీకేమయినా అయితే ఎవరు పూచీ పడతారు ?

డాక్టర్ : హా ... అదా ... (వత్సరాడు) విజమే... విజమే.

పరోక్ష : మొన్న రాగాలేంది ఇప్పుడే మొచ్చింది ?

రాము : సరే...సరే...మీ అడవిలో కో నమస్కారం--మొండిపట్టుపట్టి వానిగతి అలాఅయింది..

పరోక్ష : వాకేం అవదు...

ఆత్మహత్య

రామం : అదుగో వావిట్టి తక్కినవాళ్ళన్నవారేదో
 కేరళకుంటున్నావ్... ఔహా!
 డాక్టర్ : (చిరాగుగాచూసి) సరే... నే ఇంకవిన్నాను..
 నే చెప్పింది సరైనదే...
 రామం : (ఇది జ్ఞాపకంవచ్చినవాడిలా అయి) ఉండు
 కంటాను... కనుల ముఖంకన్న నాకు కొరింపిం
 దేమంది?

(డాక్టర్ వెళితాడు)

సరోజ : ఎందుకలా విడుచుకుపడ్డావ్ ?
 రామం : నీ కిష్టకు సంబంధించి ఇయ్యకోవాలా?
 సరోజ : (ఊహించి) రామం—డాక్టర్ గారన్నది
 విజయే?
 రామం : ఏమన్నా?
 సరోజ : కళ్ళింటింది...
 రామం : (చిరాగా) నీతో ఎందుకు చెప్పేకు?
 సరోజ : అర్థంలేదు (వ్రశ్చి).
 రామం : అర్థంలేదు?
 సరోజ : లేదు.
 రామం : మర్రివంకవెళ్ళు... దాని కర్మమందా?
 సరోజ : లేదు.
 రామం : లేదా?
 సరోజ : లేదు...

రామం : (కర్మిలో కూలబడతాడు) (సరోజ లోనికి
 వెళ్ళిపోతుంది) వెళ్ళుకు...
 సరోజ : వెళ్ళుకు... కనులనిచూసి—
 రామం : అక్కడికి, వెళ్ళుకు—
 సరోజ : ఏం?
 రామం : నీయిష్టకా వాయిష్టమ?
 సరోజ : ఇష్టం. అయిష్టం (వ్రశ్చిల? మాడవం
 తప్పా?
 రామం : ఎందుకు నీకా క్షుణ్ణి యానిటీ?
 సరోజ : ఇవాళ నీ తిరియ్యం ఎందుకీలా ఉందో అర్థమవ
 టంలేదు.
 రామం : అర్థం చేసుకుంటున్నా (పయిల్చిందకు—
 సరోజ : కనుల స్థితిమాడగా అలా ఉంది... ఈ నీతో
 దిగికి అర్థమేరండి?
 రామం : ఒకటి అర్థం... మాటాడడం తప్పు ఇప్పుడు
 చెయ్యగలిగేదిమీలేదు...

సరోజ : ఈమాటలుకొడు...
 రామం : బానీ ఏం మాటాడాలో నువ్వవుమాటాడు...
 సరోజ : అంతనిరం...
 రామం : అంతనిరం అయింది ఏదీలేదు... అర్థంలేదు
 వాడుకుమాడా ఆ మనిషి మానసికస్థితి నియా
 పడే...
 సరోజ : సంబంధించి ఒప్పులే—
 రామం : (ఊహించి) చెప్పవాల్సి కింది, మంచివా
 క్కరి రక్షిస్తాట్ర దేవుడు...
 సరోజ : నీ మానసికస్థితి నియాపడే అనుకోవాలా?
 రామం : చెప్పకు—మావిషయంలో ఇది అమోకలా
 నిజం...
 సరోజ : (అశ్చర్యపోయి, కర్మిలో కూచించి) ఎవరా
 చెడుమనిషి కనుల?
 రామం : (తెంపలు చేసుకుని) నేను...
 సరోజ : నీకేమయింది?
 రామం : ఇంకేమవారి?
 సరోజ : ఔను... నీకేమయింది?
 రామం : ఏమీ అంతలేదా?
 సరోజ : నీకేమీ కొలేదు — బాధ పడుతున్నది
 కనుల...
 రామం : అంతే అంటావా?
 సరోజ : అంతే...
 రామం : నీకు మనసులేదు...
 సరోజ : ఎలా పోలేవు?
 రామం : నే ఎంతబాధపడేదీ (గ్రహించకపోయేవ్...
 సరోజ : కిమిందు రామం... నువ్వవుబాధపడుతున్నావ్
 ... నాకు తెలుసు... కొని కితి అనుభవించేది
 కనుల... కొదూ?
 రామం : దాకర్లన్నలే అయితే నేనూ కాళ్ళింతంగా
 అలా పండుకోవాలా ఒద్దా?
 సరోజ : (అశ్చర్యపోయి) ఏంటిటి? నువ్వంత...!
 రామం : నేను... ఏమిటి?
 సరోజ : (యెరుగ్గాచూసి) ఇంత స్వార్థపరుడవనకో
 లేదు.
 రామం : (అవేకంగాలేచి) ఏంటిలున్నావ్ ? ...
 నేనా? ఎలా? చెప్పతరీ చెప్ప? కనులని నా
 ప్రాణమీమానిగా చూసుకుంటున్నాను... కనుల
 బాధ బాధాకొదూ? అందుకు నేను స్వార్థ

వరుణా! నీకిది ఆర్థిప్రాయం ఉందన్నమాట...
ఇదివరకల్లా నామహిమంబునదానికీ అవకాశం
దొంకలేదు ... ఇలా అవకాశం దొరికిందని...
నువ్వేదో అపోహలో ఉన్నావు సరోజా ...
కనుక నాకన్నీ... కనుల ఋణం ఎలా తీర్చు
కోను!

సరోజా : తప్పు మాటంటే నీమించరాదు ... అంత
అవేగపడి నోరుపెట్టకు — నేనేం అపోహ
పడలేదు... పాతనాటికనుక అడవు — నాకు
చిరాకు...

(లేచి గదిలోకి వెళ్తుంది)

రామం : నాటకమా? నాటకం నీది... దిను... నాటకం
నీది...

(తల్లి వస్తుంది)

తల్లి : ఏమిటానోరు రామం ... కనుల మగతగా నిశ్చ
ప్రచోంది...

రామం : (తల రెండుచేతులతోనూ పట్టుకుని, మును
కులు పేచీరేకు అచ్చి) ఈ బాధ, చీవర, కుటుం
బంకా అనుభవించాలి? నే నీవాపం చేసేను!

తల్లి : ఏమిటి నాటకం?

రామం : నాటకమే—రావ వర్ణనవాడే బరకడం
నాటకం కాదు? బరికి ఈ బాధన్నీ అనుభ
వించవలె.

తల్లి : ఏ బాధలు?

రామం : ఏమీలేదు, నీకర్థం కాదు...

తల్లి : ఎప్పుడూ పొరపాటుపన్నా అలా అవకు ...
కనుల చెంది పడ్డాయంటే... (కల్లోతుకుని)
పిచ్చివల్ల ... చేతుడిది రామనను ... దానికీ
కెలా?

రామం : నే నీకేదయ్యా కారణం?

తల్లి : నువ్వా?!

రామం : నాకాదానికీ చెయ్యక రావనిచ్చి ఉంటే ఈ
బాధలేని ఉండకపోను కా?

తల్లి : అనుభవాలు అను... తెలిసిఉండి అన్నమాటల
నే నేం జవాబు చెప్పను?

రామం : (అలోచించి) మరోలా అనుకోవచ్చు...
ఏదో చికాకుగా ఉండి అనిపిస్తు...

తల్లి : (కల్లోతుకోని) నాకు తెలుసుకాదు దానివిన
నీకంత ఆపేక్ష... నాకు తెలుసు. ఇన్నాన్ని నిండి
నిద్రాలేక రావ మందం ఏక్కి కూచున్నావే,

రామం : ఎక్కడా వ్యాధుండలేదు... ఏం చేపించింది...

తల్లి : నువ్వే కర్తవ్యం వసుకుంటే నామాటేం
చెప్పేవోరాదు—నాకు తెలియకున్నావోంది.

రామం : నువ్వేదా బాధపడకమ్మా ... అంత నే
యానుకుంటాను...

తల్లి : అలానే కానీ బాబు... కాని నువ్వేం పిచ్చి
పిచ్చిగా ఆలోచించకు... దాని బాధ మాడలేక
నీకలా అనిపిస్తుంది...

[తల్లి వెళ్తుంది. రామం చిరాగ్గా ముఖంపెట్టి
అలోచనలో పడతాడు—ఒక నిమిషం గడు
స్తుంది. ఎక్కిడినుండో ఒక ప్రేమగీతం రికార్డు
విడవబడు ఉంటుంది. సరోజా వస్తుంది]

రామం : మాడలే మయించా?

సరోజా : ఉం—

రామం : ఏంలేటి మానేస?

సరోజా : ఏంలేటి మాస్తాను? కనులని...

రామం : ఎలా ఉంది...

సరోజా : నిద్రపోతోందిలా ఉంది—

రామం : కూచోవు?

సరోజా : నే వెళ్ళాలి...

రామం : జయూరు పన్నేనున్నా ఉన్నాయా?

సరోజా : దొంగచోల్లో ఏదో 'పెర ఫార మెన్సు'ంది—
నాకసల వెళ్ళాలనిలేదు... ఏకాల ముండికెత్తి
కూచుంది.

రామం : ఓ నోను... ఈ సంగతులే మర్చిపోతున్నాను.

సరోజా : (కూచుంటూ) మనసుకి కాంతిలేదప్పుడు ఎంత
కన్నా అంతే...

రామం : (నిద్రబట్ట) మనిషికి నిద్రాట అవసరమన్న
సంగతే మర్చిపోతున్నాను...

సరోజా : మనసుకి కాంతిలేదప్పుడు ఎంతకన్నా అంతే.

రామం : దొంగచోల్లో 'పెర ఫార మెన్సు'దా?

సరోజా : ఉంది...

రామం : ఏం 'పెర ఫార మెన్సు'?

సరోజా : నోకలు. చిన్న నాటిక...

రామం : ఏనాటికీ?

సరోజా : నుల్లలేదు.

రాము: నవ్వడలావా?
సరోజ: (కోపంగా చూసి, ఆనక చిరునవ్వు తెచ్చు
కుని) వెళ్ళి వెళ్ళొచ్చు...
రాము: వికల మొండిక రింతా!
సరోజ: (పిరుపడి) ఎవరన్నాడు!
రాము: కల్యాప్తుడిలే.
సరోజ: ఇంతమొచ్చింది కల!
రాము: మరేం రాతను—
సరోజ: సరే...ఇంక...వస్తా... (లేవబోతుంది)
రాము: (తెయ్యిపట్టుకుంటూ వెళ్ళి) ఓ విసుగుపడాలి
ఈ నిర్భాగ్యుడితో మాటాడితే ఇష్టమై
యిస్తాను!
సరోజ: (కున్నాది 'ఎవరన్నాడు' చూస్తూంది)
రాము: ఆరే...అయితే నోకలా!
సరోజ: ఏది?
రాము: బావవోలు...
సరోజ: అదా...బావ...
రాము: నీకు కాస్త్రీయం ఇవ్వమా?
సరోజ: ఇవ్వకే—
రాము: ఏమయినా ఇవ్వకుంటే మనసుకు బోయిగా
ఉంటుంది కదా?
సరోజ: ఒక అప్పుడు ఉండెను...
రాము: ఎప్పుడెప్పుడు?
సరోజ: ఒకప్పుడు—
రాము: ఇలాగే బోయిగా ఉండొచ్చు...
సరోజ: ఉండొచ్చు...
రాము: బోయిగా అంటే ఆపందంగా...
సరోజ: బావ...
రాము: బోయిగామా...ఆపందంగామా ... ధ్వనితో
వికలుయి...బావా!
సరోజ: బావ...
రాము: (చిరునవ్వు వదిలి) సంతోషిస్తావా? ఆపంది
స్తావా...ఇలా?
సరోజ: (చిరాగ్గా) ఏదో ఏడుస్తాను...
రాము: మీ వికల సంతోషిస్తుంటా...ఆపంది
స్తుందా?...
సరోజ: ఆరిగ్నకును...
రాము: మీ ఇద్దరూ సంతోషించి ఆపందిస్తారా?
సరోజ: (కోపంగా) ఏదో ఏడుస్తాం...

రాము: ఏడుస్తారా? అయ్యో...అయ్యో...ఇక్క
డికి రాకపోయింది...
సరోజ: ఏం?
రాము: కనులని చూసే—ఈ దృశ్యముతో మనసు
లో పెట్టుకున్నావ్...నీ సంతోషముల్లా ఏడుపు
కొంది మరేపోతుండే అని నా భయం...
సరోజ: అరే!
రాము: మారదా? అయితే నీకు కనులమీద ఏమి
(నేను లేచివచ్చాను—
సరోజ: అన్నీ మళ్ళీ తిరిగివచ్చావ్...
రాము: ఏడుపుకొనడం మానుకుందా? మీ వికలతో
ఆక్కడికి వెళ్ళి తప్పనిసరి తెలిసి, ఇక్కడికి వై
మనసు విచారంగా అయిపోతుందని తెలిసికొనడ
వచ్చేవ్...ఎందుకమ్మా అంత ఆత్మం? అంత
మృగీయమిటి?
సరోజ: నా మనస్సు ప్రతిభాద్రుసి 'ఎవరన్నాడు' చేసి
వెప్పారిన బాధలం నీకు లేదు...నాకు
లేదు...నే వెళ్ళిస్తా...
రాము: ఆగారు...నాటకం చూస్తావా?
సరోజ: ఏదో చెప్తాను...
రాము: చూడు...చూడు...ఏలా వదిలించాలో తెలు
స్తుంది...
సరోజ: రాము, నా మనస్సు కష్టపెట్టాలని చూస్తు
న్నావ్...ఏమిటి నీకా ఆపందం?
రాము: సలహా ఇస్తున్నాను...
సరోజ: థాంక్స్—ఆక్కర్లేను...
రాము: ఇంకాక ఏమన్నావో జ్ఞాపకం వుందా?
సరోజ: ఏమన్నాను?
రాము: జ్ఞాపకం లేదా?
సరోజ: సీమాట అడగదా?
రాము: అడుగు...
సరోజ: నే సంతోషంగా వుండడం నీ కిదుం లేవ
లుంది...
రాము: ఇక్కడికి వోద్యం. ఈ ప్రశ్న యెంత
చేస్తారో తెలుసా...పెళ్ళం కానీ...నీయక
రాదు కానీ...
సరోజ: (కోపంగా) మాటలు సరిగా రానీ...నే
సంతోషంగా ఉంటే నీ కెందుకూ అయ్యాయి...

రామం : బ్రాహ్మణులను అణగారినా?

సరోజ : నువ్వే చెప్పింది—నీకుం ఉన్నంత మాత్రాన నాకును దుఃఖాలవూడ నీకేం హక్కుంది?

రామం : బ్రాహ్మణు... ఏం హక్కుంది?

సరోజ : మరీ నాటకమంతా ఏమిటి?

రామం : నువ్వే చెప్పింది... నాటకం నీదికాబట్టి.

సరోజ : నానా?

రామం : బ్రాహ్మణు...

సరోజ : నానా?

రామం : నీదే...

సరోజ : ఏమిటో తెలియ్యండి రామారావుగారూ?

రామం : చిత్రిం... మనవిచేసుకుంటామా... కనం తోనే పీడించండి... తినుకొ ఇదివరకు కనం చూస్తే అనాయ... ఇప్పుడు కమలనిచూస్తే 'కాడిగోలే' చెబుతా...

సరోజ : (కన్ను అరిగిపోతూ) ఏ... ఏ... టీ!!

రామం : చిత్రిం... కమల తినుకొన్నా అందిమయినది, ఈ భృత్యుడు తినుకొ కాదని కమలని చెల్లాడేసింది, కమల అందం తినుకొ అనాయ హేళువు...

సరోజ : (వెళ్ళినా వచ్చి) నానా? కమలనిచూస్తే అనాయ? నువ్వెక్కో చెల్లాడితే, నాకెం దుకూ మృత్యుని అనాయ...

రామం : ఈ విరహాగ్రతపి తినుకొ (చేమిస్తున్నాను కదా...

సరోజ : (గుండెపోత చెయ్యి వేసుకుని) అమ్మ బాబో! ఏమిటి జవాబీకు! నిన్ను చె (చేమిస్తున్నావా? తమలో ఏంజానో, వెలది ప్రారా?

రామం : ఆ రహస్యం చేప్పియితే ల వారికే అనగా నావ కాలేదు...

సరోజ : నువ్వు ... నువ్వు... (మాటలు పెరిగి, కోపం పట్టలేక ఏడుస్తూ మర్రిలో కూలబడు తుంది)

రామం : కమల ఇప్పుడీ స్థితిలో ఉండినా... పెద్ద విజయం సాధించిందనిపిస్తోంది నీకు... నీ అనాయంతో దాని బాధ, దాని సిరి చూడక అనందించేది కూరింది... ఈ జబ్బు దాని

కోల్పించింది తెలిగానే నీ గుండెలోనుంచే బయట పోయింది... "హమ్మనా" అనుకున్నావ్...

సరోజ : ఇంకే ఆవు...

రామం : మా సంసారి చూడు... కాస్త ప్రచారంలో ఉన్న రిడయిటే అనాయ ఉంటుంది... వాడికి పేరు భ్రష్టాకు లాగ్నెస్తున్నాయో అని కాస్త కష్టంగానే ఉంటుంది... గురిదొస్తే వికాటూ అరిడికే కేదయినా మనసు లోకు లతోమాత్రం చెప్పలేని 'రెలిఫ్' కలుగుతుంది...

సరోజ : (కోల్పోతున్నది లేచి రామంకోసాగి నిదానంగాచూసి) నిజమేనమాట చెప్పివా?

రామం : అంతకన్నా నా!

సరోజ : నే నిన్ను (చేమించింటావని అనం...

రామం : (గర్వంగా చిరునవ్వు పోలిస్తాడు)

సరోజ : కానీ నా గురించి నువ్వన్నంతా నీకు వర్తిస్తుంది...

రామం : (చెప్పగిమ్మపై) ఏమిన్నావో? ఏంకూనీ?

సరోజ : నువ్వు వర్తించిందంతా అనుభవించింది నువ్వు... నాటకమేదీ నువ్వు... (కనిగా వేయ చూసింది) ను... వ్వు... ఇన్నాళ్ళయి అపాటి తెన్నుకోలేనా?

రామం : (కన్నులగింది ... చేతిలోనట్టి) నేనా... నేనా!

సరోజ : మనుషులరిత్యం నీకెంత తెల్సో, నాకూ అంత తెల్సు...

రామం : తెల్సా? సిగ్గులేని... (మాటలురాక సరోజ బాతుపట్టుకుంటాడు)

సరోజ : (తెల్లని శీత వస్త్రం)

రామం : (అక్కర్లేపోయి వదిలేస్తాడు)

జోశుండి తిల్లి : యేమయిందమ్మా సరోజా...

సరోజ : (చిరునవ్వు వచ్చి ... గర్వంగాచూసి) ఇది అసలు రంజనం...

రామం : (పిడికెక్కు దిగించి ఆమెమీద వదిలినా ఆమె తిప్పించుకొ, చిరునవ్వు వచ్చుతూ బాగుంది— తిల్లి వచ్చి వింతగాచూస్తూ ఉండిపోతుంది... రామం పిడికెక్కుదిగించి నిలబంటాడు...)

[తెం]

రంగము: 5

[అంతా నాల్గోరంగంలానే—రామా రావ్ కుర్చీలో కూచోసి చదువు కుంటూ ఉంటాడు. కమల లేడుము కుంటూ వస్తుంది... ఆమె ముఖం నల్లగా మారింది—ముఖంలో మునుపటి కళా కాంతులు పోయేయి]

కమల: ఏమంట...

రామం: (లేచి త్వరగా వెళ్ళి ఆమె చెయ్యి అందుకొని) అయ్యలేనా?

కమల: పిన్ని గారంటికి వెళ్ళేను...

రామం: వన్ను పిలవరాదా?

కమల: అలవాటు చెనకోవద్దా...

రామం: (కమల అలవాటువునుండి - తొందర) ఏమిటి?

కమల: మీకు పని కల్పించడం వా కడంలేదు.

రామం: వయం: చెప్పేవ్... అలాటి పాఠశాలలు పనులెప్పుడూ చెయ్యలేవు...

కమల: ఎన్నాళ్ళు చెప్పండి...

రామం: ఎన్నాళ్ళయితే అన్నాను... రామరామ నీ కలవాలయి పోతుంది... ఇంట్లో ఏదైనా ఎక్కడుంకో కూడా తెలుస్తుంది... వంటకూడా చేసి పెట్టాలి... (వచ్చుతాడు)

కమల: వచ్చింది... నీ ఆంధ్రవనీ చేస్తాను...

రామం: చెయ్యలేవా... ఈ కుర్చీలో కూచో

కమల: ఒప్పు... మీరు కూచోండి... నన్ను మీ పాదాల దగర కూచో నీండి—

రామం: నీ యివం (కుర్చీలో కూచుంటాడు... ఆమె కిందకి కూచుంటుంది. కొంతకాలం మానం) కమలా...

కమల: ఏమిటి?

రామం: నీ నురాలో దవలు తిగ్గేను?

కమల: (వర్ణం) తగ్గితే మీ దూడకుంటారా....?

రామం: (కమల చెయ్యి తీసుకొని, నీ సంతోషమే వా క్కొల్పింది...)

కమల: మీకు వామిది అందమయి ఉండగా సంతోషం కాక ఏమంటుంది వాలో...

రామం: తిరిగిపోయిందన్నీ మర్చిపో... మనం కొత్తగా కాపురం పెట్టే ఆనందం...

కమల: వెళునూ మీ కలుస్తా...

రామం: ఔను - పాతరామం లేకు - పాత కమలా లేదు. ఇకంతా తప్పి... సంతోషం తప్ప వేరవారేదు... ఎప్పుడూ ఇలానే ఉంటుంది...

కమల: అంతకన్న ఏం కావాలి నాకు! నీ మీద భారమనిపించకుండా ఉంటే అంతే చాలమవున్నాను...

రామం: నువ్వు చెప్పలేవు?

కమల: కానీ నా అదృష్టం పండింది - మీ దయ,

(చేతు వా వున్నాయి)

రామం: నీ మనిషికి కావమన్నావా....

కమల: ఎంతలా బన్నాను!

రామం: ఇకనీవీరంది ఆలోచించి మనసు పాడు చేసుకోవ్ తిరిగి అన్నాను.

కమల: (అతని కాళ్ళకి తల అడ్చి) ఈ కాలంలో శ్రద్ధగా తిక్కుత మందికి నమస్కరం.

రామం: నీకుంటా?

కమల: రాగా ఉంది...

రామం: నీ కేసున్నా వరాలిచ్చేదా?

కమల: ఇచ్చావండి....

రామం: ఏమిటో....

కమల: వాక్కా వర్ణించేముంది? మీ మనసుకు కాంతి

రామం: (తిరిగివచ్చి) నా మనసుకు కాంతి?

కమల: ఔనండీ—మీ మనసులో ఆకాంతిదావాలని ప్రతికోవా కోరుకున్నాను—అతిడి! దయ కలిగింది.

రామం: ఇప్పుడు వాలో ఆకాంతి లేదంటావా?

కమల: లేదండీ....

రామం: నీకలా తెలుస?

కమల: నాకు తెలిసమవున్నారా? మీ మనసెలా ఉన్నదీ నాకు తెలియదా?

రామం: అతిక్రూడా శ్రద్ధచేస్తా?

కమల: ముందునుంచి ఇచ్చేను.

రామం: ముందునుంచి నా మనసు నీకు తెల్సా?

కమల: తెలుస....

రామం: నా మనసులో ఏమన్నదీ తెల్సా?

కమల: అప్పుడు మీలో ఆకాంతి ఉండేది... ఇప్పుడిది పోయింది....

రామం: ఎందుకల్ల ఉండేదో... ఎందుకు పోయిందో తెల్సా?

కమల : అంత తేల్పుకోగలిగే కత్తి వాడు లేడండీ—

రామం : బావీ ఎంత తేల్పుకున్నావ్?

కమల : నా మనసుకి ఒక అనుభవంలా అవుతుంది...

మాటలో చెప్పలేను... వాణే పూర్తిగా తెలియ

తెలిసినట్లే ఉంటూ... కానీ మీరు సంతో

షంగా ఉన్నాడీ, విచారంగా ఉన్నాడీ తెల్సి

పోతుంది—ఇప్పుడు నా మనసుంత సంతో

షంగా ఉంది!

రామం : నువ్వై సంతోషంగానే ఉన్నావ్... కానీ

ఆ మాట నువ్వంటిం ఎంత హాస్యాస్పదంగా

ఉండో తెల్సా? ఎలా ఉండే దానిది... ఎలా

నంటి స్త్రీకి ఒచ్చింది!

కమల : కోపం తెచ్చుకోకుండా?

రామం : ఎందుకు?

కమల : ఓ మాటకు సరే—

రామం : నువ్వేమిటిగా కోపంరాదు.

కమల : (క్షణం తీసుకొని) ఓపారన్నాను... ఇది

నమ్మే కోవలనుంది...

రామం : ఏది కమలా?

కమల : (పిన్దుడుతూ) మీరే నాకు సర్వం అంటే

ఇప్పుడు నమ్ముతారా?

రామం : (ముఖం పారిపోతుంది... గొంతులో మాన్యు

కలపిస్తానుకుండా) నీలో నాకపవస్థామా!

ఎప్పుడూ లేదు.

కమల : అదే దేవుణ్ణి కోరుకున్నాను.

రామం : ఏదీ?

కమల : నన్ను మీరర్థం చేసుకోవాలని...

రామం : అప్పుడర్థం చేసుకోలేమవున్నావా?

కమల : ఒక వల్పుటి తెర అడుగు ఉండేది... ఆ తెర

పోయింది...

రామం : (ఒకక్షణం మౌనం) ఆ సంగతులు మర్చిపో

నర్చివని కమలా... అది తిల్పుకుంటే పెగ్గా,

వాధా తప్ప మరేటి లేదు...

కమల : మీరామాటలపై నాకెంతో పోయిగా ఉంది.

ఆ తల్లి దండకలది... ఈ బిల్లునల్ల నాకు మీరు

దగ్గరయ్యారు...

రామం : నే ఒప్పుకోను. నా పొరపాటు నాకు తెల్సే

దుకు నువ్వేస్తే రావాలా?

కమల : మీ దే పొరపాటులేదు. మీరు వన్నర్లం చేసుకో

గలిగేరు... అంత కన్నా వాణే కావాలి...

రామం : నువ్వేమి... నే ఒప్పును... నువ్వేమి తె

రలకమును దాను- నీకేదీ కమలం ప్రమాద

నకాదు నచ్చింది... నువ్వీలా అంతటి నాకు

కాంతి కలిగిందని నువ్వనుకుంటున్నావా?

కమల : ఓపారి మీరన్నాను. "ఎన్న సహ్యంయకు నే

పాటి అవ్యవహ అని" అప్పుడు కోరుకున్నాను.

రామం : నిన్ను నే అసహ్యంయకోవాలని కోరు

కున్నావా?

కమల : అందునల్ల మీకు కాంతి ఉంటుందేమో నను

కున్నాను మొదట... కానీ నాది పొరపాటు

తెలుసుకున్నాను తిరవారి. ఎన్న సహ్యంయకుంటే

మీకు మరింత ఆకాంతి... ఆ కోరికని రద్దు చేయ్య

మని మళ్ళా దేవుణ్ణి కోరుకున్నాను.

రామం : కానీ నీ రెండోకోరిక విడలేదు అతిదు...

కమల : (చివ్చిపోయి, ధయంగా) ఏమండీ, నే మీకు

నానప్ప కలిగిస్తున్నావా?

రామం : (నవ్వి) నీకెందుకొ ధయం కమలా?.....

ఎందుకలా అడకపోతున్నావ్?...

కమల : మీకు నానప్పకలిగి నే నే బతికేదెంతో అర్థం

లేదు... నిజం చెప్పండి...

రామం : ఎప్పుడెన్నా నీ మీద నాకుండే ముకురం

అనేక బాధానామకంటున్నావా నీవ్వి!

(నవ్వుతూ తిలనిముఖులతో)

కమల : (నిట్టూర్చి) నాకొక ఏకాంతం లేదు...

రామం : ఏ కోరికా లేదు?

కమల : లేదు...

రామం : మాటవరసకే నేను నీపట్ల విశ్వాసంగా ఉండ

ాలి...

కమల : మీ విశ్వాసాన్ని పునరాకోసేందుకు నాకేం

చావచ్చింది?

రామం : నన్ను పెళ్ళిచెట్టి...

కమల : మీకది స్వతస్సిద్ధంగా ఉంటుంది—

రామం : ఉండవల్యదు...

కమల : అది నా దురవ్యవహ...

రామం : నువ్వై బాధపడతా?

ఆత్మహత్య

కమల: మీలో నాకు నమ్మకం ఉంది. నాకు కానకరి
 గింటే పనులేమీ మీకు తెలుగన.
 రామం: అదోకోరిక అవునా కొదా?
 కమల: నేనేమీ కోరను—అయినా నిశ్చింతగా ఉండ
 గలను...మీలో నాకు నమ్మకం ఉంది—
 రామం: నీ నమ్మకం చూస్తే నాకు భయం వస్తోంది.
 కమల: భయమా? ఎందుకంటే?
 రామం: నే ఎప్పుడన్నా పొరపాటు చెయ్యవచ్చు—
 అప్పుడప్పుడు నువ్వు కాళ్ళింకా కాద
 పడొచ్చు...
 కమల: (భయంకుతూ) అంటే మన్నించి మర్యాద తె
 మర్చి రావలసిందా?
 రామం: పిచ్చివానా! నువ్వెప్పుడూ చెకు భరిత త
 కోరుకుంటావ్...
 కమల: వాటికి రియాయగా ఉండడం నుంచిదా?
 రామం: నువ్వు రియాయగా ఉన్నావా?
 కమల: లేదా?
 రామం: తెర—
 కమల: లేనంటే...ఎప్పుడూ ఉండలేను — అది నాకు
 పాస్యం కొదు—ఈసారి వాటిని బరికే అర్థం చే
 ఉండను...
 రామం: (ఎవ్వి) తన్ను చాలా ఇరుకున పడేసిన...
 కమల: (అతనింకా) పొరపాటేదయినా అయితే
 చెప్పండి...
 రామం: పొరపాటుని ఎప్పుడన్నా నీకు తెలుసుగా కని
 పించే పడేదన్నా చెబానేమోనని (పరినిముదం
 బాగ్రుతిగా ఉండడం ఎంతకచ్చం!
 కమల: అయ్యో! కానాని బాగ్రుతి వస్తోంటే—మీ
 మానాని మీరుండండి... పొరపాటే మీ రావు
 ...మీమనసు చూసు కుంటుంది...
 రామం: నా మానాని నమ్మండి కమల—అంటే
 నేనే పొరపాటూ, రిప్పునా చేసినా నువ్వెప్పు
 డూ నాకు ఆత్మరక్షణే. అది నువ్వు నమ్మ...
 కమల: నీను మీమ్మరినీ నిర్బంధిస్తూట్టరినీ నే
 ట్టిమించండి...నా కెప్పుడూ ఆ అభిప్రాయం
 లేదు...
 రామం: నే అనేదిలా నమ్మ అంతగా నమ్మకదదరి...
 నాకు ఉపరి నలవను...(నవ్వుకొడు)
 కమల: మీ ఆత్మలో నాకు నిశ్చయముంది...

రామం: గీత వర్ణించకోకు...
 కమల: మీకు నేనెప్పుగా ఉండండి... మీ ఆత్మ
 చూసుకుంటుంది...
 రామం: నీకు కాదనడం మరి ఎక్కువవుతోంది...
 కమల: ఆర్తయ్యుల్లేరు...
 (కమల లేచుంది)
 రామం: నువ్వెక్కడికి?
 కమల: కూనుంటే అవుతుందా? ఆర్తయ్య కోప
 కెక్కడికి?
 రామం: (ఎవ్వి) నువ్వెల్లి ఇంక పాపపడతావా?
 కమల: వస్తోంటే—కూనాని కూరలు రిరిగడమా...
 గిన్నెలు కడిగి అందింపడమా చెయ్యవచ్చు కొదా?
 కమల: అమ్మి పన్ను చెయ్యగలను... (ఎవ్వి)
 మీ ప్రాతప్రకాం ఉంటే చెయ్యలేనిపనింటూ
 ఉంటుందా? వో నా...
 రామం: చెప్పి...ఉండు... (లేచి ఆమె చెయ్యి
 పట్టుకుంటాడు.)
 కమల: ఒప్పుంటే...ఇక్కడికి ఇక్కడికి మీకు(కమల...
 రామం: అన్నా...పెంతరిం!
 (ఆమెను తీసుకువెళ్లి ఒక గదిలో పోయాక
 ఒంటిగా వస్తాడు—భారం తగిలెట్లు నిటూర్చి
 కుప్పిలో కూలబడతాడు—సరోజ వస్తుంది)
 రామం: (లేచి, ఉత్సాహంగా) హలో...!
 సరోజ: కారంబహుతూ ఓసారి చూసిపోతామని...
 రామం: ఏమిటంటే చూడండి...ఎక్కడికి?
 సరోజ: మామూలే...నా నుండరి గొడవలు...
 రామం: (కూనాని...బద్ధకంగా అనగించి, చిటిక
 చేసి) ఎవరిని చూసిపోతామను కున్నావ్...
 సరోజ: కొరెలా ఆ ప్రశ్నచిటి? కమలరి...
 రామం: (పరధ్యావంగా ఉన్నట్లు వదిలింది) కమల
 నా...నన్నా?
 సరోజ: (అక్కర్యపోయి) ఏంటి...
 రామం: (ఈ లోకంలో పడ్డట్లు) ఏంటిమిటి?
 సరోజ: నువ్వు కోరి కయ్యరికి కాలు దువ్వుతావ్...
 ఏంటి కారణం...
 రామం: నిజం ఎందుకోవ్వకోవు...మనం ఇద్దరమీ
 కదా ఇక్కడుంట, ఎవరూ నినిపోతారెమ
 అమ్మి భయనిక.

సరోజ: (కుర్చీ లాగ్కుని కూచోని) నువ్వు
వచ్చావ్...నిన్ను చూస్తే నేకాని, ఉండలేక
వచ్చేవనుకుంటావ్...

రామం: కామా?

సరోజ: కాదు...నే రోజూ వచ్చేది కనులని
చూసేందుకే.

రామం: అది పెంపు అనుకో...

సరోజ: నే అంత మనసులేని వాన్ననుకున్నావా?

రామం: ఉంది...నా మీద—నువ్వు ఎన్నెంతగా
ప్రేమిస్తున్నావో నాకు తెలివాలే నీ మాటలు
వచ్చి ఉండును...

సరోజ: అయినా మొహం చెప్పడం నీకో అలవాటు
కొండ కూరింది. నిన్ను, ధరించలేకపోతూ ప్రేమి
స్తున్నావని నా మనసుని వచ్చుండడానికా నీ
ప్రయత్నమిలా?

రామం: నీ సంగతి విజం కాదా?

సరోజ: నువ్వంటే నా కిష్టం ఉండొచ్చు. అలా అని
నేను నా ఇష్టానికి వానిన అయిపోయేంత
దుర్బలనుకొను...

రామం: అదంతా ఒద్దు...నే అంటే నీ కిష్టము
కాదా...

సరోజ: అనొచ్చు...

రామం: అది చాలు—

సరోజ: ఏరెంటి నీ కోరిక—నువ్వంటే నే ఇష్ట
పడడం నువ్వేకో నీ విజయంగానూ, గొప్ప
గానూ నా ముందు చాటుకున్నావ్...నీ
అహంకరిత్యమింతిందొంది...అది నాకు తెల్సు-
కొని ఒకటి నువ్వు తెల్సుకుంటే మంచిది. నీ
అహంమీ తృప్తిపరచే యంత్రాన్ని మాత్రం
ఎప్పుడూ అవను—

రామం: (లగ్ని బారిగా గొంతుపెట్టి) కోపగించుకోకు
సరోజా...నువ్వే లేకుంటే నే నేనువారి?

సరోజ: (మైత్రీపడి) అనుకో...ఏమన్నా అంటే
బారిగా ముఖం పెడతావ్...

రామం: ఏం చెయ్యను...నువ్వు వచ్చి ప్రేమిస్తున్నా
వన్న విజంలో నా కంటి బలముందో నీకేం
తెల్సు...తెల్సుకోలేవు?

సరోజ: (మృదువుగా) మనం ఇంక ఆపడం మంచి
దేనా రామం...

రామం: ఏది?

సరోజ: తెలిసి అవస్థ—నేను నా దుర్బలకి
లాంగడం వాడలేదు...

రామం: కోప మొచ్చిందా సరోజా...

సరోజ: కనులని మన మిద్దరం మోపం చేస్తున్నాం...

కనుల నాకు ఆపురాదు...నీకు కనులపట్ల—

రామం: నా మాటమీద వచ్చుకంటేదా? ఎన్ని పాల్లు
చెప్పినా వచ్చునా సరోజా?

సరోజ: వచ్చునెం కనులమా? కనులంటే ప్రాణ
మంటావ్...కాని ఇదివరకులేని మనుకారం
నా మీద నీవు నిర్వహించి—వియసుకోవడం...

రామం: ఇది నువ్వు వచ్చునీ కొని యుజువు చెయ్యి
మంటే నే నేం చెయ్యను...

సరోజ: కనుల ప్రితి చూస్తూ నువ్వన్నది వచ్చునెం
కన్నంకదా?

రామం: నా ఆత్మని చంపేసుకున్నావని నీ ఉద్దేశమా?

సరోజ: దీని కర్త మేమిటి? కనీసం నా మనసుని తృప్తి
పరచుకుండుకన్నా ఒక సంభాయిషి ఉండాలి
కదా, నా కంటి స్వార్థమున్నా...

రామం: (చిరువత్స ఎవ్వి) ఇన్నాకూ ఏకో లోటు
ఉన్నట్టే అనిపించేది...ఏమిటో తెల్పేదికాదు.
ఇప్పుడు తెల్సుకున్నాను...కనుల నా మనసు...
నువ్వు నా బతుకుని...రెండూ లేనిది నాకు
పరిపూర్ణతలేదు...

సరోజ: (అనుమానంగా చూసి తిండించుకొని) రోజూ
నా మనసులో ఎంత అకాంతి కేసతోందో నీకు
తెలిను ... తెలిసి నే ఎలా మోసం చెసింది
కనులని?

రామం: నా మీద నీ కిష్ట ముంది కదా?

సరోజ: ఐతే?

రామం: కనుల మిద్దరికీ ఆపురాలే...ఇందువల్ల కనుల
మరి కురింతి దగ్గరకుంది...

సరోజ: నువ్వన్నది పేలవంగా ఉంది...

రామం: పోనీ ఇది విను-నా మనసుకు పరిపూర్ణత
లేనిది నే సంతోషంగా ఉండలేను.....నే
సంతోషంగా ఉండక పోలే కనులనా
అసంతృప్తి నేను కారణాలు తీసి వాడ
పడుతుంది—కనుల వాడపడడం మనం ఇష్టం
చూడలేం...ఓహో...ఓహో...కదా...

సరోజ : (అనుమానంగా చూసి) కనులనీ కన్నులూడా
మోసం చెయ్యటం లేదు కదా?

రామం : అలా అనినా నీకు న్యాయమే? ఏం చెప్తే
నీకు ఎవ్వరం భయపడుతుంటో చెప్పి...చెప్తాను...

సరోజ : (రామం ముఖంలోకి ఒక పిగుల చూసి,
నిట్టూర్చి నేలకని దూకూ ఉండిపోతుంది)

రామం : ఎందుకొక్కటి...

సరోజ : (కళ్ళొక్కుకుని) కనులేదీ?

రామం : (పక్కాచావుంది...)

సరోజ : (చిరునవ్వు ఎవ్వ కళ్లు బాగా కుదురుకుని
తెస్తుంది)

రామం : ఎక్కడికి?

సరోజ : కనులనోపారి చూసి మందలికి పోతాను...
చేరియింది.

రామం : కనులనే కాని నన్ను.....(అక్కడి కాని,
వచ్చి) పో!

సరోజ : (నవ్వున.....పరధ్యాసంగా) లోని
వెళుతుంది)

రామం : (మనసు లేకపడట్టు నిట్టూర్చి...గుండెమీద
చెయ్యిలేకుకుని) గడ్డ గడ్డ...

రంగమం: 6

[అంతా ఐదో రంగంలానే—అందు
లోనే రామారావు కూచోని చదువుకుంటూ
ఉంటాడు ...కనుల వస్తుంది...]

రామం : (పేదలు దిండి) వాగర్ల కుర్చీ...

కనుల : ఇంకా ఏ వస్తు చెక్కకుంటో తెలిసంటారా?

రామం : కూతో...

కనుల : (కూచుంటూ) వందదం అని చేస్తున్నావా
లేదా?

రామం : నీంటి తెలివైన పిల్లకి ఏది పాఠ్యంకాదు?

కనుల : వాగర్ల మీకు క్రమశిక్షణ ఉంటే అంతే
చాలు...

రామం : అలా అనిచ్చా? వాగర్లకదా నీ కీర్తి...

కనుల : అలా అని నన్నెందుకు నొప్పిస్తా?

రామం : నిజం కాదా?

కనుల : అంతా మీ దురదృష్టం—

రామం : (అర్పిర్ణతో) వా దురదృష్టమా?

కనుల : కాదు?

రామం : కాదు...నీది దురదృష్టం.

కనుల : నే నొచ్చుకుంటానా?

రామం : నామాట నమ్మరా?

కనుల : కాదండీ...మీకీమీ ఇవ్వలేకపోయి, మీనుండి
అన్నీ పొందినా వారి అవృష్టంకదా?

రామం : నీల్ల నే పొందినా కనుండి!

కనుల : ఏమీ పొందలేదు—నాకు మరి పాపం ఎక్కు
వయిపోతోంది...ఎవ్వరూ మీరు మాట్లాడుతూ
దగ్గరం చే బాప్తులొప్పిస్తుంది...ఎలా పాపం—
అయినా నా కా కోరికపోదు...

రామం : అన్నీ పాపమే...

కనుల : వాగర్ల నే ఏ పనిలేదు...ఎవ్వరూ మీరునిచే
అలానా—మీరు పనులు చూసుకొనాలో
కూచోగలరా?

రామం : కూచోలేదా?

కనుల : అందుకు నాకు మరి భయం—ఇలా కొన్నాళ్ళకి
మీకు చికాకు, విసుగు కలుగుతాయేమోనని...

రామం : నీతో కూచోడం నాకెప్పుడూ సంతోషమే...

కనుల : మొదట్లో ఎవ్వరూ నా వెళ్ళి ఉండేవారు—
ఎన్నో తియ్యని కలులు చెప్పేవారు...ఇప్పుడు
మీపనులవల్ల బొర్లిగా మీకుతీరిక లేదు. ఏలవా
లయినా అది లేకపోయేటప్పటికి బాగానే
ఉంటుంది.

రామం : నీలుచిక్కినవ్వడంలా నీతో నేకదా గతువు
కున్నాను. నువ్వు అసహనంగా బాధపడుకు...

కనుల : (అతనిగా) నే ఇలా అన్నానని మీ పనులు
చూసుకొనాలో కూచోకండి.

[వచ్చుతుంది]

ఏది సరోజ ఇవారో రాలేదు...

రామం : పచ్చె చేరియింది.

కనుల : సరోజకి నేను యుగపడితిన్నాను...

రామం : అందరూ అందరికీ ఏదోవిధంగా యుగపడే
ఉంటారే...

కనుల : అలా అనండి—నాకు ధైర్యాన్ని ఇచ్చింది
సరోజీ...

రామం : నేను కావా?

కనుల : మీరు విశ్వాసాన్నీ, నమ్మకాన్నీ కలిపించేట
నాకెవరోపప్పుకు ధైర్యంవుంది ఏలంధం?

రామం : అది వారిది—

కమల : ఏమటా! విధి కాబట్టి చేస్తున్నట్లు...

రామం : మనకు దగ్గరగా ఉన్నవారితోనే విధులుంటాయి.

కమల : మీకు పొగడం కాగాకచ్చు...

రామం : దివికి ఉద్వేగంబునకు...

కమల : సరోజమ్మే కాం నా అదృష్టం—మరణమందావచ్చు, దగ్గరకువచ్చి చెల్లెలితోకాండి... ఇంత ప్రేమకే నేను తిను—అందుకు వాస్తవే కారణమయితే అంతకన్న పిన్నపదవిల్పింది లేదు...

రామం : అపహాసపదమ...

కమల : నాకు చాలిదిగ్గు... కంటి, కళ్ళు ముత్యమలను చూస్తే చాలి చేస్తుంది... అపహాసం కూడా చేస్తుంది... అదే వాదయం...

రామం : నీ ఆలోచన అలవాటుకొంద మరేయి—

కమల : నిజమే... నాలో నాకు కన్నుకంటాలోంది. అందుకే నాకే అనుమానాలన్నీనూ.

రామం : ఏ అనుమానాలు?

కమల : మీకు క్రమవిరుద్ధమని...

రామం : అంతేనా?

కమల : మీకోక కుదిరడంకంటే ఉన్నావనిపించుకోక అర్థమవుతుంది.

రామం : (వచ్చుతాడు)

కమల : అవ్యయంపై దైర్యం వస్తోంది...

రామం : ఎందుకు నీ దైర్యం?

కమల : ఇదే... నేమికిమీ ఇంట్లో, మీకోక భారంగా ఉండి క్రమవిరుద్ధంపై మీకు విసుకవుతుంది నేమోనని భయం.

రామం : నీ అనుమానం కలిగించే పనులేమన్నా చేసేనా?

కమల : అయ్యో లేదండీ...

రామం : నీ కేదో అనుమానం చేపిడిందాని.

కమల : (కోరకుంటుంది.)

రామం : ఏమిటా అనుమానం?

కమల : మరేమీలేదు... మీరు మనస్థూల నాతో లేకపోయేటట్లు...
పోయేటట్లు...
పోయేటట్లు...

రామం : అంటే?

కమల : కోపమా?

రామం : లేదుకంటా చెప్పు...

కమల : నాతో ఎంతో ప్రేమగా, బలవంతంగా మాట్లాడే వారు... ఇప్పుడు మీకు తీరిక లేదు...

రామం : ఇంకాకావా...

కమల : ఉత్తరే ఏమో ఆలోచన. అయినా నేను అందుకు తగినప్పుడు ఆశించడం...

రామం : అనుకో మరొక... ఇలా మాట్లాడితేనే నాకు చికా...
చికా...

కమల : అనుకో మానేరా? మీకు చికాకు కలిగింది...

రామం : చిన్న పండులు మనస్సులో పెట్టకొని ఇలాటి ఆలోచన చెయ్యకు—

కమల : క్షమించండి... మరోలా అనుకోండి—

రామం : ఆ క్షమించమండల మానే అనుమానం నీకుంది.

కమల : నా అనుమానం ఉంటే నాకే తప్పు... మీ అనుమానాన్ని చేకరుకు పోగొట్టుకుంటున్నట్లే అందుబట్టి.

రామం : (కమలచేతిని అందుకుంటాడు.)

కమల : అనుకో సరోజ.

రామం : నా కనపడలేదు—మత్స్య పరిగెత్తేసేవ...

కమల : ఒకటిని తినుకున్నప్పుడు దేవుడికోరిక ఎక్కువ చేస్తాడు...

(విరోజ వస్తుంది)

సరోజ : కమలా... చాలా కులాపాగా ఉన్నావిరా?

కమల : ఒకనాడు కులాపాగా లేకుండాకా...

సరోజ : ఆ చింతావ్రా అదీ...

కమల : నీకన్నా కొత్తే...

సరోజ : నవ్వెప్పుడూ కొత్తే... (కువొని) రోజుల తిరుబడి విచారంగా ఉంటావ్... అసలే విచారమూ ఉండదు, ఎప్పుడూ ఉండదు... ఆలోచిస్తూ ఉంటావ్... ఒకనాడు ఇంత కులాపాగానూ ఉంటావ్.

కమల : మీ ఇద్దరి ప్రేమ, అనురాగం నా కంటికి సంతోషంకాదు మరేముంటుంది నాకు—

సరోజ : ఎప్పుడూ అలా ఉండెరాదు?

కమల : ఆత్మకేనాడెదు... ఇంత అనురాగానికి అలవాటు పడెరాన్ని అది లేకుండాపోతే ఏమయిపోతానో అనిపిస్తూ ఉంటుంది...

(రామం, సరోజ ఒకరినొకరు చూసుకుంటారు—)

రామం : నీ కండుకా ఆమహనం...

సరోజ : నీకన్న నాకెవని ఆవులు కనులా? నీకా
ధియం ఎప్పుడూ ఒగు...

కమల : నా నీలి! జారిపడికాదు కద...

సరోజ : నమ్మ...కాదు...

రామం : (సరోజ చెయ్యి లేవ చేతిలో! దీనుకుని
కమలతో) అర్థంచేసుకుందా మాటాడకు కమలా.

సరోజ : (చెయ్యి విడిచింపుకుంటుంది)

రామం : (చేత్తో వింటి అని ప్రశ్నిస్తాడు)

సరోజ : (కమలకు చూపిస్తుంది)

రామం : (చికవత్తవ్వ నవ్వి పెదవి రిచి నుడుటివీర
(చేతిలో కొట్టుకుని "లేదు" అన్నట్లు చెయ్యి
దొల్తుతాడు)

సరోజ : (కొపంగా చూస్తుంది)

కమల : నే ఆమకు నే వాటి! అర్థం ఉండకూడదనే
జేవున్నీ కొడుకొనేడి...

రామం : నాలో నమ్మకం చాలదా?

కమల : అదేంబాట!

రామం : మరి జేవుడెందుకు?

కమల : ఏదీ అలా అంటారు? జేవుడు జేవుడు
కాదా?

రామం : నీకు నాలో నమ్మకంపోయిన్నాడు జేవుడేం
చేస్తాడు?

కమల : మీలో నాకు నమ్మకంపోవడం? అలా అవ
గలుగుకుందని మీకు నమ్మకం?

రామం : నేలేనేది, నేనేదికేదీచెనీనా, నీకు నామీద
జ్యేషంపుటి నమ్మకం పోతుందని...

కమల : మీరెంచెనీనా జ్యేషించను...మిథ్యల్ని గౌర
వించడంతప్ప జ్యేషించేకి నాకులేదు...

రామం : జరిగినా మరీపోతున్నావ్...

కమల : మీకలా అనిపిస్తే అది నా దురదృష్టమే...

రామం : సంతోషించక...

కమల : ఎందుకండీ! మీకలా నిజంగా అనిపించిన
నాడు నేను మీకు దూరమవుతున్నావని నూచన
...మనిషిగా ఉండగలగు లే నే మీఆమరాగాన్ని
దాంధగలను.

రామం : కమలమాటలు వింటున్నావా సరోజా...

(ఆమాటలంటూ రామం సరోజని దగ్గరగా తీసు
కుంటాడు... సరోజ పెదగులాడుకుంది సదీ
లేకుండా)

రామం : నవ్వు చెప్ప...

సరోజ : తెల్లదనమన్నావా? (స్వంమీద విడిచింపు
కుంటుంది—

రామం వింతగా ఆమె చేత్ర చూస్తాడు...

ఆమె చీర చెరకుతో కళ్ళొప్పుకుంటూ ఉం
టుంది)

రామం : నీ అభిప్రాయం?

సరోజ : గొంతులో (గుంథం తెగిసికుండా) నే కమల
పక్షం...

రామం : బ్రాహ్మ...మీలో మీకొసంపర్శన ఉంటాయి
మరి...

సరోజ : అర్థంచేసుకున్నానే నా నాడుభూతి...

కమల : మీరూ నాపక్షమే కాకరా.

రామం : జీవితగా మరీపోతున్నావని ఇంకాకన్నాను.

అలా ఆన్నావని నీను నీకు దూరమవుతున్నట్లు
నువ్వుకుంటున్నావా?

కమల : ఉచూడా...

రామం : ఏమీ?

కమల : నా బరతకన్నాలో నిజంగా అన్నాలో మీ
రన్న విధం బట్టి తెల్లనో లేవనుకున్నారా?

రామం : అయితే నీతో మాటాడేటప్పుడు జాగ్ర
త్తగా ఉండాలి.

(సరోజ తిల లేవ గుజంమీదికి తీసుకుంటాడు..
ఆమె విడిచింపుతో చూస్తుంది...కాని లాభం
ఉండదు)

కమల : ఎందుకండీ...ఏముంటుంది నామండి దాదడా
నికీ మీకు...

రామం : (అక్కొల్లపోయి సరోజని వదిలేస్తాడు) ఏదీ
ఉండదా?

కమల : ఉండవు.

రామం : నువ్వలా నుడిగా నుడువులని నమ్మేయకూడదు...

కమల : నే నుడిగా నేనేకండీ...

రామం : క్షమించు కమలా...ఆవాలని అవలేను...

కమల : నాకు తెలుసుకండీ...మీరు బాధపడకండీ...

సరోజ : (లేచి) నీవెళ్ళిపో...

కమల : అదేం సరోజా అర్థమే...

రామం : (లేచి, ఆమె రెండుభుజాలూ పట్టుకొని)
ఉండూ—మరికా ప్రసేత్ర—

సరోజ : మరీరామా నాకుంటిం...

రామం : కూచుంటూ...

కమల : నువ్వెప్పుడో పూవా అవి చూస్తూ కూచుంటావా
ఇలా ఒచ్చి అలా పోతావంటావా...

సరోజ : (వి నవదాడి పొలుకోక) మీ ఇద్దరూ
కాదునుకోసంటే కూచుంటాను...

రామం : నే కమల! చెప్పే కేసుంటే ఎంగడిత్తు
ఎక్కువ వమ్మకూడెవరి...

కమల : నాకు వమ్మకేసుంటే ఎందుకు వమ్మకూడె
దండీ?

రామం : అది బాగానే ఉంది. కానీ దీని కేసులు
ఎక్కువ బాధపడాలి... ఒప్పు కంటావా
సరోజా...

తల్లి : (లోనుండి) కమల!

కమల : (నెలకొని లేచి) అత్తయ్య పిలుస్తోంది...
ఉండు సరోజా ఇప్పుడే వస్తాను.

(కమల వెళ్తుంది... కమల వెళ్లి గానె.)

సరోజ : (లేచి, కోపంపట్టలేక) ఛీ! నీ ముందు ఇంక
ఒక షిగుంజూడా ఉండాలెను...

రామం : ఏం... ఏ నుయింది...

సరోజ : ఏమిటాలో అదయింది...

రామం : అర్థంకాలే...

సరోజ : తెలిమా?

రామం : తెలిస్తే?

సరోజ : కాకూ పిగ్నూ, లజ్జ, అత్యుగ్రహం ఉన్న
యన్న సంఘం నీకు తెలియలే...

రామం : ఎందుకో ఈ ఆసక్తి చెబ్బా...

సరోజ : చెప్పారీ? కమల ఎదురుగా నాతో ఆ ప్రవర్తన
కేవలం?

రామం : ఏమయిందీ?

సరోజ : మొన్నంకొనయం... ఇవాళ మితిమీరి
పోయింది...

రామం : దానివల్ల ఏమయింది...

సరోజ : ఏమయిందా? నువ్వు తునిషి చే? ఎంత చు
వున్నా దానికీ కొన్ని వాద్యలున్నాయి...

రామం : బయట నాతో చనువుగా ఉంటున్నావా
లేదా?

సరోజ : అవన్నీ వేయ...

రామం : ఏదీ చేయలేదు... కమల! తెలిపాడెం ముందు
కావాలి సంఘం...

సరోజ : (చెప్పిస్తూ బ్రతుకు) కమలంటే నీకు ప్రేమ,
కారం... ఏమిలేదా? నాతో నువ్వు చెప్పిన
దంతా అబద్ధము?

రామం : నేనే అబద్ధం చెప్పలేదు—నీకా అనుమాన
నుంటే నేలన్న దెంగుకు ఎక్కే? నీకు
పూర్తి ఉంది... అనుమానం నీకున్నా, నా
దాటలు ఎన్నుదలచుకోని వెళ్తు నువ్వు మోసం
చేసుకున్నావీ...

సరోజ : (అర్థర్యబోయి, తలవంచుకుని) నిజమే...
నాది పొరపాటు... నాది నీరం... నవ్వంట
కన్నా తినుకుంటి చెప్పుకోవల్సింది... నా అను
మానాలనే కమలతోవల్సింది—

రామం : (ప్రేమగా) నీ అనుమానాలన్నీ తిప్పు
సరోజా... నాకు కమలంటే ఎంత మును
కాంక్ష...

సరోజ : అయితే ఆమె ముందే అలా ఎందుకు ప్రవర్తన
చేసే...

రామం : నీమీద ప్రేమ ఉండవల్సిందే...

సరోజ : ఇలాటివారు లవదానికీ వన్నా నీకు పిగ్న
వెయ్యదు కామోను... అది చాలా గూరం...

రామం : ఈ నీకులుంటే నువ్వు తాను సరోజా...
బయట బాధలేదుట... కమల ముందూ అనే
సరికి ఇంకావాల... ఇక్కడి వోద్యం.

సరోజ : చదువుచేసి... నీ ఇచ్చావు పారంగా... నీ
నీచేతిలో బొమ్మలా అడలెను...

రామం : చదువుగా ఉండకుండా ఉండెనూ లేదు...

సరోజ : ఏమిటా చెరిగివు...

రామం : చెరిగిపో...

సరోజ : ఏం చేస్తావేమిటి...

రామం : మరేం నీతో నాకు ఏ సంబంధం ఉండదు...

సరోజ : బతికిపోతాను...

రామం : చూచాం ఎంత బతికిపోతాలో!

సరోజ : (తల్లి) చూడు రామం—కమలని మోసం
చేసేందుకు నే ఎంత బాధపడుతున్నానో నీకర్థం
కాదు... అయినా నిన్ను విడుదలకోలేని పూర్తి
కాది... కానీ మనసులో ఘర్షణలల్ల పడే బాధ
ఇంక ఓర్పుకోలేకపోయేను... ఇంకనుంచి మనం
పేదీ హితులగా మారాలి ఉండాలి అని చెబుదామని

ఆత్మహత్య

వచ్చేను... కాని మర్నలా ప్రకరిస్తావని కోరేను...

రామం : యిప్పుడేనుంటి ప్రమాదమయింది... యింక ముందునుంచి జాగ్రత్తగా ఉంటాలే...

సరోజ : ఏ జాగ్రత్త అవసరంలేదు... మనం ఇంక కేవలం స్నేహితులం...

రామం : చైలానే ఉంచాలే కావలెద్రే...

సరోజ : నీ మాటలు వింటే స్నేహం కూడా నిలవ దగిసిపోండి...

రామం : చిరిసి పిల్లలా ఆడకు... సిద్ధి... బరికే వాలురు లోకాలూ కులూపానా నిర్భయిస్తే...

సరోజ : నిను రామం... నీకు కమలమీద ప్రేమ గారడం ఉండొచ్చు... నా న్యాయంకోసం నన్ను నే మోసించేసుకుని... నా బలహీనరికి లొంగిపోయేను... నువ్వు ఎంతో చంకా ఉండక పోతే కమల బాధపడుతుంటున్న వెదిరింపులో లొంగిపోను... నేరేపించి తీసుకుందరాని నేరం...

రామం : చాలెద్దా... ఒప్పుకున్నావ్ కదా పాపం పోయింది.

సరోజ : పోలేదు... కాని నీ లోకా మనసులో ఎంత బాధపడేది కల్పిస్తే తెలు... ఇంక ఓర్పుకో లేకపోయేను... అది తెల్లమనసుకున్నాను... కానికీ తోడు మనం ఎంత నీచానిచ్చా దిగి పోతున్నాం అని ఇప్పుడు తెలుసుకున్నాను...

రామం : నిలం తెల్లలంటే సరోజా... నిన్ను కమల ముందు కూయండిగా మానేసి లోకా ఆ లోకంక ఉండేది... తొక్కిపట్టేవాణ్ని... కాని రామ రామ అతి క్రిపాయింది...

సరోజ : కమలముందు కూయండిగావా ?!

రామం : ఆ—

సరోజ : నా కళ్ళ ముడిలేదు...

రామం : మీ ఇద్దరిలో భేదం కొట్టొచ్చివట్టుగా ఉండేది... నాకెంతో బాధగా ఉండేది... అందుకే కోరికి తీవ్రంగా ఉండేది... నిన్ను ఆమెముందు దగరగా తీసుకుంటే మర్నా మామూలు స్థితికి మనసు రావచ్చనిపించింది... అది లోక ఏదో క్లితికి లొంగిపోయేను...

సరోజ : అదంత నీవెమా గ్రహించలేకపోయేవా ? నే ఎంత బాధపడతావా ఉహించలేక పోయేవా...

రామం : ఆ కలుగ్ల చెప్పకు... నిన్ను కమలముందు దగరికి తీసుకున్నప్పుడు ఎన్నడూలేని ఆనందం పొందేను...

సరోజ : (కళ్ళు పెదవిచేసి) ఏ... ఏ... టీ?... ఆనందము...

రామం : (సవ్యతాడు.)

సరోజ : దీనికో అంతెక్కడ? నీకు కమలకంటే గారడం, ప్రేమ... ఏమీలేదు... మర్నంక ఎంత ఎబ్బించినా నేనెప్పుడు... ఎంత మోసం!

రామం : (ఆలోచించి... నిద్ర) తోడుకొంటుంది... ఇంతవరకు వచ్చాక వాచి ఏం లాభం.

సరోజ : (ఎప్పుడో) ఒప్పుకుంటున్నావ్ కూడావా?

రామం : ఒప్పుకోవాలే నువ్వు నమ్ముతావా... ఒప్పుకు న్నావ్ మనం దగ్గరవుతాం...

సరోజ : అలా... అలా...

రామం : అవుతాం... ఇద్దరికీ కలిసి ఓ నేరం చేశాక ఒకరి అవుసరం ఒరిగింటుంది...

సరోజ : నా కదవరంలేదు...

రామం : కమలంటే నాకు ప్రేమ గారడం లేకన్నావు... అని పోయేందుకు తీసి కొరడం...

సరోజ : తన !!

రామం : నమ్మకో అన్ని చేకలా దగ్గరుండి చూసేను... ఆవిక బాధపడకుండా వాని మనసు నిరైం రస్తాలో పెట్టడంలో కొన్నాళ్ళి... ఇంక అన్ని చేకలా దగ్గరుండి రిమ్యుని కలుగ్ల కొన్నాళ్ళి... ఇలా ఎప్పుడూ అది... కాని గొడవే... విసుగు చిరాకువుట్టడం వాది రిప్పా...

సరోజ : అది ఆమెరిప్పా...

రామం : ఏదీ ఎవరిరిప్పుకాదు...

సరోజ : ఎంత మోసం!! ఏది ఎబ్బించా నమ్మక పోయినా, నీకు కమలమీద ఎంతో గారడం, ప్రేమ ఉన్నాయని నమ్మును... (మర్నీలో కూలబడి...) నమ్మా కమలనీ ఇద్దరినీ మోసం చేసేవ్... (లేచి కోపంగా) ఇప్పుడు తెలిసినదా ఎవరు నాలుకూడేలో...

రామం : ఇద్దరం ఆడేం...

సరోజ : నమ్మ కలంకు...

రామం : నుడికట్టుకున్నావా...

సరోజ : నీమనసంత బంకరలు తిరగలేదు నా మనసు...

రామం: చాలే బడాయి...(లేచి)
 సరోజ: నేలపైకి వెళ్లింది అని నీవు తెలుసు...
 రామం: వాళ్ళేం తెలియదు...
 సరోజ: నువ్వేమన్నా నే మోసపోయి...
 రామం: ఇద్దరం లొంగిపోయిపోయే ముప్పు మోసపోయేమనుకున్నా ఒకటే...
 సరోజ: నేలపైకి వెళ్లింది అని నీవు తెలుసు...
 రామం: లేదు...పోలేదు...నేలపైకి వెళ్లింది...
 సరోజ: తెలియించి నన్ను లొంగిపోయేమనుకున్నా...
 రామం: నువ్వేమన్నా నాకు తెలుసు...
 సరోజ: ఏమిటి తెలుసు...
 రామం: ఇంక ఇద్దరం ఏం చేస్తున్నా మోసపోయే ముప్పు తెలుసు, ముందుకు...
 సరోజ: అంటే...
 రామం: నే నీవు పెళ్లి చేసుకోవద్దంటుంది...కానీ నీ బతుకు కలుసుకుంటుంది...నీకు అందంగా ఉంది కనుక, కలుసుకు చేసుకున్నానని నీవు తెలుసు వాడు తెలుసు...నీకు అందుకు కలుసు అందం చూస్తే జేసే కలుసు ఇలా అయ్యాక నీవు సంతోషం-ఒకరోజు కాలానికా మరో రోజున్నా నే నీవు దగరాతానని - అది అయింది...మళ్ళీ నన్ను కలిపేస్తే... నేను నీవు దగరా అయ్యేమ కలుసుకు అందంగా ఉన్నావ్ కనుక -
 సరోజ: (కళ్ళి కప్పుకుని) ఇది కేరళం అమానుషం! నీవు ముందుకు లేదా? అక్కరలేదా?...
 రామం: నేను నీకు నేకరా? అందుకని మానవమే...
 సరోజ: గర్వంగా చెప్పుకుంటున్నావ్ మాదావా?
 రామం: (వెళ్ళి) విడిచి మళ్ళీకరా -
 సరోజ: నే నీవుమనుకున్నా నీవు తెల్లలేదన్నమాట...
 రామం: అమ్మోదావా, లేకపోదావా ఎందుకు? నీ కేం కావాలో నీవు తెలుసు-వాడు తెలుసు... ముందు వెంటనే వెళ్లిపోవ్ అందులో...
 సరోజ: వాడు నీవు ఇంకా నేను చెప్పుకోలేదు. నేనే ముందుకున్నా నీవు తెల్లలేక, నే కాదా పదా, సంతోషించివా నీవు తెల్లలేక, నేను నీ కోరిక పరికరించా కనిపిస్తే ముందు నీవు నీవు లగామాదా ఉండలేం... ఇంక వెళ్ళ! (లేస్తుంది.)

రామం: (నిరసనగా) వెళ్ళి... వెళ్ళి...
 సరోజ: రిప్పకుండా...
 రామం: వెళ్ళి, మరి రాను...
 సరోజ: మరి రాను -
 రామం: లేవు నా కోర్కెలుండు వారివప్పుడు జ్ఞాపకం చేస్తాలే.
 సరోజ: (వెళ్ళివస్తూ ఆగి) ఏం చేసి నీ ఆహం! ఏం మానుకోవో?
 రామం: నే అన్న దయవప్పుడు చెప్తూలే, ఏం మానుకునో!
 సరోజ: అమ్మోదావా జరగను...
 రామం: సరే, లేవు తెలుస్తుంది.
 సరోజ: ఆ ఆకలిని పెట్టుకోకు...
 రామం: (నవ్వుతాడు)
 సరోజ: ముప్పులేకమా? ఏ మంటే ముప్పులేకపో వాడు తెలుసు...
 రామం: అని చూడు -
 సరోజ: ఒకరు కప్పడలే నీలానే చూసి సంతోషించలేను -
 రామం: (వెంటనే వెళ్ళి) ముప్పుం కుదరకే...
 సరోజ: నే అమ్మోదావా దిక్కుకాదు...
 రామం: అవును...
 సరోజ: నీ ముందు నీకో గొప్పదని భరించి మోసపోయేమ... నువ్వంటే చూసిందా? ఎంత గౌరవం ఉండేదో నీవు తెలుసు...నీ ఉదారత, గొప్ప భావనలు, ఆకలిచూచా ముప్పుందినీ బతికేరుమనుకున్నాయి... కానీ ఎంతమాత్రం! అప్పటి మళ్ళీకరా? కలుసుగా నీవు మళ్ళీ చెప్పుకున్నావ్... ఇప్పుడు మళ్ళీ ముడిపించావు... అర్థమయిందా?
 రామం: (వెళ్ళి) కాలేదు.
 సరోజ: కాలేదు? సరే విను... నీలో నా కోర్కెలు? ముందు... అది చెప్పింది... ఇప్పుడు నీలో నా కోర్కెలు ఉన్నాయి... నీ అందం చూచి మూర్ఖపోయి నీవు (చేమించలేను - నీ స్వార్థాన్ని మోసం చూసి చేమించలేను... ఇదే తే!)
 (అలాగే ద్వారంవరకు వెళుతుంది)
 రామం: (ఒక్క కంటికి... ముందులో చెప్పవలసి కానీ కోరిక, కాదా, అంతమంది మానుషం

ఆ త్మ హ త్య

కాని ఒక భావం వ్యక్తమౌతాయి... ఒక్క పలుకుల వల్ల ఆమె జాతులకు కొని బాగు ముందా! (ఆమెలూగే లాగొచ్చాడు)

సరోజ: (పెనులలాడుతుంది-కాని లాభం ఉండదు) కమలా! కమలా!

రామం: (ఆమెని నేలమీద తిలకిస్తూ ఆమె తల నేలకేసి కొడుకులా) నీకులేవి రండా! నాది స్వోటకం మొహమా... నువ్వే మహా అందిగై వసుకుంటున్నా వే! నీ అందింలేర్చి పారే వ్తును...

(కమల వస్తుంది)

కమల: (కంగారుగా) ఏమయింది... ఏమయిందండీ...

సరోజ: (ఏమన్నా) కమలా... కమలా...

రామం: నోళ్ళయ్యి... (సరోజ వోరు మాసి) అందం ఉన్నంతకంటే మిషిషియా ఒక్కటే... నావికెకిని కాస్తే దేవుడే చేసేడు... నీకు కాస్తే నే చేస్తాను... ఏది ఆకతైర అందుకో... ఇద్ది నావిరి... నీకేం కనిపిస్తుంది... నే నే నీకు కుంటాను... (ఆమెను పేలిక వరకూ ఈడ్చుక వెళ్ళోతాడు... ఆమె లేచి పెనులలాడుతుంది ఆమెను కిందకితోసి) ఇంక ఆహంకారము... (ఆమె తలపట్టుకుని పెనులలాడుతాడు)

సరోజ: రాక్షసుడా... పిదులు...

రామం: రాక్షసుడా...

కమల: అర్చియ్య!... అర్చియ్య!...

రామం: నీ కిక్తం కలిజాస్తాను... నాతోపోయింది. అద్దెనుయిన నుగాళ్ళిందోనూ పోయింది... దీనికి మనకు కావాలి... మనసు... నాది స్వోటకం మొహమట!

సరోజ: నీ మొహమేకాదు... నీ మనసు కూడా విను... (సరోజలేస్తుంది... రామం మళ్ళీ ఆమెను కిందికి తోస్తాడు... పేలిక తగిలి కిక్తం కొడుకుంది ఆమెతలనుండి... తల్లిదల్చి విసుకోయిమాస్తుంది)

రామం: ఉండు ఇంకా అలలేను నీవని... (కాలు ఎత్తి తిన్నతోయి, తల్లినిమాసి పగిలతాడు.)

తల్లి: ఏమిటిదంతా!... ఏమిటిరామం! (సరోజముంగు వారి, ఆమెను తల ఒడిలోకి తీసుకుని) అయ్యో

సరోజా... (ఆమె రక్తం కుడిచి, వీర వెంతు ఆక్కడి నొక్కి పెతుతుంది) అయ్యో వాతల్లి...

కమల: (రామంని చేతుకొని, తగుముకుంటూ, అతని భుజం పట్టకొని) ఏం చేసేదు, ఏమయింది... సరోజ కేమయింది...

తల్లి: (కోపంగా, దుఃఖంతో నిండిన గొంతుతో) రామం! నేనికే నీతల్లిని కాను... ఇలాంటి రోజంటూ ఒస్తుంది నీ నేనాదూ అనుకోలేను.

రామం: ఇంక నాకు నీకులు చెప్పకు - నేను ఎవరికీ ఏమీకాను - ఆనాకు చాలాబరికి ఉన్నందుకు ధీరక మిడి...

తల్లి: నిజమెవరూ ఆమ్నాన వాడినా...

రామం: (తెబ్బరిస్తూ వాడిలా భాగంగా) అల! ఏం బన్నాన్! (కుర్చీలో కూలబడతాడు నీరసంగా)

తల్లి: లే సరోజా... రాతల్లి... లోపులిరా... (సరోజని లేవపెత్తి నాచుంచెస్తూ లోనికి తీసు వెళ్ళింది)

రామం: విచారిణిలూ తెలిసందా మాట అవవాడ దమ్మా...

తల్లి: అన్నీ గహించేన్నాయనా...

రామం: నువ్వునా కెందు తిరిగే వస్తుకులు—

తల్లి: అలా అని వన్ను భాగపెట్టకు నామా... (సరోజతో లోనికి వెళ్ళింది)

కమల: (తగుముకుని అతని ఎగ్గరగావల్లి కూచొని అతని కాళ్ళకు తలవచ్చి) ఏమయిందో నాతో చెప్పండి...

రామం: (ఆమెను విడిచింది) ఛీ! ఛీ!

కమల: (అతని కాళ్ళు పట్టకొని) ఎందు కొచ్చింది మీకు కోపం... ఎవ్వడూ లేని దినాళ...

రామం: వన్ను ముట్టకొక్క చెయ్యిరియ్యి

కమల: ఈ కోపమంతా ఎందుకో చెప్పండి...

రామం: కోపం కాదు... అపహ్యాం... మధ్యం పేత నా కపహ్యాం...

కమల: (ఏమన్నా) ఏం చేసేకో చెప్పండి...

రామం: విన్నుమాసి ధీరిందలేను. విన్నానా...

కమల: (అతని పాదాలమీద పడి) మీ పాదాల మందు ఉందినీ చాలా..... మీ మనసుకు దగ్గరగా ఉన్నావన్ను...

రామం : శుభ్ర గాడి! నీకూ మనసేకావారి... శేషం
భరించలేను... ఆరి భగవాన్!

కమల : అయ్యో!

రామం : (అమెను తొలి) నేవుజే నాకన్యాకుం
చేసిడు! అందమైన భార్య కావాలని కోరు
కున్నాను—మరీ, అందమైన వానిచ్చాను....
ఆ అందంలో ఎన్ను ఎరకయాలని చెప్పేవ్...
నా వ్యక్తిత్వంనీ, నా ఆత్మగౌరవాన్ని
దంపేవ్... ఎన్ని రికారాలుకెయ్యలో అన్నీ
చేసేను... అబద్ధుల్ని బోయెను... వీళ్ళ బబ్బు
బచ్చె సరికి నా శుండెలోంచి పెద్ద బావు
బోయింది... దిన్నారా? బదులుబోయింది...

కమల : (తిల నెలకు కొట్టకుని) అయ్యో నేవుడా!

రామం : కాని నువ్వే బతుకొనాది? పావులని
శిక్షిస్తూనే ఉంటాడు నేవుకు... నీ అందాన్నీ,
శిశునీ కూడా తీసుకున్నాడు ఎన్ను
శిక్షించడానికి..... (పరితాపం నీ ముందు,
నీ మొహం చూస్తూ ఉండవల్సిందే నేను...

ఎంతనీ ఓర్చి... నమానానికి హద్దెక్కడి!
నేనూ ముప్పి నేనా! మవ్వెంత వికారంగా
ఉన్నానో నవ్వు నవ్వుతానా? (వత్సరాడు)

కమల : (వీడుస్తూ) బోను! మీరన్నది నిజమే...
మీ బతుకు మీరు బాధగాచేసిను... పాపాత్ము
రార్ని... బోను!

రామం : నేనూ పాపాత్ముడ్ని! నవ్వుకావు... నీ
యాపంలో నేవుకు ఎన్ను శిక్షిస్తున్నాడు...
నవ్వు నేవుడోలా భాగానికీ! దేవరిది!!

[పకపక నవ్వు, పాతాడు]

కమల : (రిశ్యఘ్నరాలయి ఉండిపోతుంది, కూనొని,
ఎటో చూపున్నట్టు ముఖంపెట్టి... అలా ఒక
నిమిషంకుత్తుంది... రైట్లన్నీ ఒక్కటొక్కటే
ఆరిపోతాయి... స్టేజ్ మీద చీటి... ఆ చీటిని
చీల్చుకుని కమల గొంతు) అమ్మా!
ఎక్కడున్నావ్! నన్ను తీసుపోతూ! నన్ను
పిలుచుకోతూ నా తల్లి!!

[తెం]

కాటయవేమభూపతి

శ్రీ చిలుకూరి పాపయ్యశాస్త్రి

అంగరూఢుడన మధ్యప్రదేశమున మధ్య యుగ
యన విరుప్రదతముగను ధర్మోత్తరముగను కళా
విధివనము పేరముగను బాలించిన ప్రభువులలో వేమ
భూపతియైన రెడ్డిప్రభువులు ప్రధానముగ గణించిం
దగినవారు. కాకతీయ సామ్రాజ్యము విచ్ఛిన్నమైన
తరువాతి, చాళుక్యచక్రము యవనాక్రంతిమై భారతీయ
ధర్మము విస్మయమై పుడు తిరువర్ణమునకై బుద్ధి
బాహుబలములు వివిధముగించి, తిరుద్దారమునకై
యత్నించినవారిలో ప్రథముగణ్యుడు బ్రాలయ వేమ
రెడ్డి. ఈతఁడు మహాకూలుఁడు పరమ ధార్మికుఁడై,
అద్దంకి రాజధానిగా రాజ్యపాలనము చేయుచు ధర్మో
ద్ధరణమునకు పారస్వతిబోధకులమునకు నెంతయుఁ బోషి
డెను. శివశివులం దఖండ భక్తిభావ సమన్వితుండై
శ్రీ శైలాహోబలశ్రీములందు సోపానపరణి నిర్మింపఁ
జేసి పుణ్యక్షేత్రుల వాఙ్మంచించి ధన్యుఁ డీతఁడు. అంగ
వాఙ్మయోద్ధారకుండై శింఖదామఁడగు నెట్టా పెగడచే
రామాయణ హరిదంశముల వాంగ్ధమునం దవతరింపఁ
జేసి ధన్యుఁడు. శ్రీశైలవాసీయల ఘోషరాసు శుకు
వన్యవి యాదేశానుసారము రాజ్యపాలనము సాగిం
చుచు, దిగుపడిపరిధానమున హేమాద్రిదామముల
నాదరించిన ధార్మికుఁడు. ఈ విషయ మంతయు దృష్టి
వరపు కావనమునం దిట్లు పేర్కొనఁబడియున్నది.

శ్లో. శేషాంశుశి ప్రమహిమాపరపారిజాతః
శ్రీ వేమభూపతి రమణోజ్జనోబ్ధ గండః,
శ్రీ ఘోషరాసు శుకువర్య దయానిశేష
త్వృక్ష్యంప్రకాశి పిలములంక వృత్తిః.
హేమాద్రిదా విగదితాని శుకాపదేశాత్
దామరతాని కుమహంత్యపి యక్ష్మికేర
దత్తాయ శేష్యులవని పలకన్విజేధ్యః
శివందయః పృథులుకాః స్వయ మస్వరుక్మ.
పాతశేఖంగా మధికృత్యస్తాదాం
శ్రీ పర్యత్రాగ దవశోహదాయ,

సోపాన పంక్తిం నిర్మితోన్మహాత్మా
కల్యాణశైలం స్వయమూగరుషిః. 1

బ్రాలయ వేమని యీ ధార్మికకృత్రిములు, ఆతని
తరువాతి రెడ్డిరాజులు నిర్మించిన దాని కావనములందుఁ
దలుచుగఁ జేర్కొనఁబడుదునే విచ్చినవి. బ్రాలయ
వేమని కాంగ్రము సర్వవంశియు నీతని తరువాతి
రెడ్డిప్రభువుల కాధర్మప్రాణమై జలసింది. ఈతని
కుమారుడగు అనవేమరెడ్డియు నీతనివలెనే మహా
వీరుఁడు, పరమధార్మికుఁడు విద్యాబోధకుఁడునై విశ్వ
కర్తావాఁడు. అనవేమని తదావ్యతి సర్వాంగరక్షి
ప్రసేదమై పండిత రసవారంగముల వాటికి శేటికి
బాంక నిలిచియున్నది. ఈతనికార్యము కాటయ
వేమని కొమరగి కావనమునం దిట్లు వాఙ్మంచినది.
శ్లో. యస్యాస్తాం విజయే సమస్తవిజౌ శ్రీశైల
సింహాదౌ

ప్రంభో పశ్చిమపూర్వదిగ్విధజన వ్యాఖ్యాన
వైజ్ఞానికా. 2

ఈ శ్లోకమునుబట్టి యన వేమఁడు శ్రీశైల వింధ్య
జలములను పశ్చిమ పూర్వదిగ్విధజన విజయప్రంభ
ములుగాఁజేసి, తివ్యధ్యాంప్రదేశమును దివళియు
గావించి పాలించెనని తెలియదయ్యును నే యున్నది.

బ్రాలయ వేమని దామరతానంబు కాటయ
వేమఁడు విజయసాధనమున కార్యాబోధమున ధర్మ
వంశిని ఆగ్రహారాది దానమున సర్వధా మాతామహాని
బోధింపవాఁడు. ఈ విషయ మంతయు కాటయ వేమఁడు
గోదావరీమండలమున నెలకొల్పిన దానకావనములన
విన్నవముగఁ జెలియదయ్యును నే యున్నది. మాతా
మహానికంటెనుచుండి నీతని కోరి విజేధతి గొని
తెచ్చిపెట్టి దీరినికి గల సంస్కృతిభాష పాండి
త్యము. రాజరాజవర్యుని తరువాతి రాజులు హేంద్ర

1. మా. రెడ్డివంశి. అనుబంధము. 1. కావనము.
2. See. J. A. H. R. S. Vol XI P. P. 209

వరము రాజధానిగా నాంధ్రదేశములను మరల వలసి
నాటినే కొనసాగినది.

ప్రజలను చేయవలసినదను, ఆతని క్షేమమును దేవ
యవభూతా రక్షణమును కొందినది సామ్రాజ్యము
కృష్టమిది పరిపరములందే పీఠితిమైయుండెను. అన
బాకుని రిజవారి కొందినది రాజ్యసింహాసనాధ్యక్షి
యైన అనవేమారది, గోదావరీ పరిసర దేశములయొ
జయించి, రాజ్యసీమను ప్రాగుర్తియుగా సింహాసనము
వలకు వ్యాపింపజేసెను. అనవేమ దుర్భయ గోదావరీ
తీం పరిసర దేశములయొ జయించినట్లు లాతికు దక్ష
రామాది ప్రదేశముల నెలకొల్పిం కొనసములబడియు,
అనాదా తీరములందు నెలసిన చేయవరాగ్రహారముల
బడియు దెలియవచ్చుచున్నది. నుతీయు శ్రీశైలమున
మరి కొద్దసమృద్ధి యలమునునగు వీరశివ మంటప
మును విస్తరింపజేసి, నెలయింపజేసి కొనసములందలి
మితవాంశిలోని "సింహాసనాది వింగ్యపాదప్రతిష్ఠాపిత
శ్రీరైతంధి, పంప్రాగర గౌరిమా ప్రంగు" పశు జల
దుర్గి సాధన రక్షురామ, రాజమహేంద్రవర నిరతదగ్గ
నగరాది బహువిధపుదుర్గ రిదేశన బలరామ్య " ఇత్యాది
విశేషములచే నీతికు గోదావరీతీర దుర్గములను
జయించి, కొందినది రాజ్యమును సింహాసనమునఅను
బాడిగించెనని నిర్ధారితముచున్నది. అనవేమని రిజ
వారి కొందినది సామ్రాజ్యపాలకుడుగా మహారాగిరి
వచ్చినపుడు, అనవేమనివాడు నిస్ప్రతిమన రాజ్య
సీమ లన్నియు వారిని యేలుబడికి కెల్లవట్లు చేసి
వాడు—ప్రజలను చేయని దాసాగ్రుకు, అనవభూత
రక్షి యెల్లుకు, కొనుంగిరి పాదరీ భర్త, దక్షుకో
పానునయ్యపనిలుకు, సామ్రాజ్య నిర్వహణ దక్షుకు
మహామార్కుకు ప్రధాన సేవారియు నగు కాలయ చేమ
రక్షియే.

కాలయ చేమకు మహారాగిరి భూపాలుని సింహా
సమున గూర్చుండెచెట్టి శ్రీకృష్ణుకు భచ్చుకావలె
వచ్చెక్కొంచెనని, కాలయ చేమని గోపరము
తోరించువాడి కొనసములలోని యాక్రింది క్లోము
తార్కాణించుచున్నది.

క్లో. సింహాసన విధాయాసా మహారాగిరిభూభువ
అతీజయ వ్యవహారేకా క్రిష్ణున ఇర పర్యవేక్షి.
కాలయ చేమని రాజనీతి చతురత బాహుపరాక్రమ
మును మహావీరునియలని యాక్రింది క్లోమునిలప
తెలియచున్నది.

క్లో. అన దమాత్యురత్నం కాలయ చేమ ప్రభు సస్య
అతి మరగుభార్గవ మతి రతిభార్గవ విజయ
విభాగతి: 5

క్లో. పల్లవపంగక మకలోత్పన్నచే విక్రియ వైరిహా
రామ, 1

వైరిమల పరమరామ: కాలయ చేమకు క్రితవా
ర్థిశివ: 6

మహారాగిరి కాలయ చేమ ప్రభుత్వ ప్రధానామా
త్యురకు. ఈతడు యిది విధివమున బృహస్పతి శుక్ర
లను, విజయమును పాధించి విభాగతి వార్తించులతో
బరమరామని మిలినవాడు. పరమరామకు యుద్ధము
లందు శ్రీశైలము జయించి పల్లవ పంగకమును (ఇను
మకులను) గావించెను. శ్రీశైలముల పరమరామారక్ష
కాలయ చేమకు నందింకలది క్రిత సముద్రములను
విక్రియచెనని వివిధావము, కాలయ చేమకు తన బుద్ధి
బలమున రాజకీయము లన్నియు నిర్దిధుడు, బాహుబల
మున నుద్ధితి శ్రీశైలము నగలయచుండ, వారిని క్షరి
యై మహారాగిరి వసంతోత్సవముతోడను, నూత్నాభి
షేయ ప్రదర్శనముల తోడను, స ప సంతానాభ్యుదయ
ములతోడను వానందముగ గలము గడుపు భాగ్యము
బయలులిగెనని, కాలయ చేమ విరచిత మకలకాగ్ని
మిత్రి వ్యభాగము నందిలి యాక్రింది క్లోము
తార్కాణించుచున్నది.

క్లో. భాగ్యం నామ సమగ్ర మీద్యక మతి క్షేపా
సాగించుతో

వీరం కాలయ చేమ ముద్ధిత రిత్త గ్వంసే వియజ్య
వ్యయవ,

విక్రియ నందితి వర్తన రభింజ: కాంతె
ర్వసంతోర్నవై

సంతానాభ్యుదయ: మహారాగిరి భూపాలో
వ్యపాలోత్తము,

కాలయ చేమకు మహారాగిరి దన క్షరిగా
భావించును, వారినియొక స్వరిజ్జరి నగి యాతని
యాజ్ఞను శిరిసావహించును, వారిని పక్షిమున విజయ
ములు పాధించును దేవ వాడెను విజయమును అని

3. See S. I. I. Vol x No 559.
4. J. A. H. R. S. Vol XL.
5. Epi. Ind. Vol IV P.P. 818 to 827.
6. అభిజ్ఞానకామంశల వ్యాఖ్య. మహారాగిరి రాజీయము.

తది కలువచేతి కాపవమునందలి యా శ్లోకము తెలుపుచున్నది.

శ్లో. నూలా మహాన పుష్పమివరసితహా శ్లఘ్య
 ధూధిర్దుగజ్జా
 ముక్త్యం ఖర్వకృతారి క్షీరిపతి రభిలానుపతీప
 ప్రతాపః,
 తత్త్వా సామ్రాజ్యలక్ష్మీ మనుపతు నిరివాం
 జ్యంభా నవ్వంభృతిశ్చ
 క్షీరిః సేవాపరో ధూత్క్త్యురగిరి విధాః
 కాటయాధీశీయః 7

కాటయవేముడు కొమరగిరి యాజ్ఞను తిశో ధార్యముగావించి, యాతికి విజయములు చేకూర్చుచుండెను విజయమును అనుసరితాపవము తర్కానించుచున్నది. కుమారగిరి తిప కుమారుడును అవదాతా రెడ్డిని యావరాజ్య విధానిగావించి, నూల్చి కిగ్వి జయకొందిమైక చేయు వాతినికియందలచివాడు. ఆ పని కాటయవేముని కొప్పగించెను. ఆ ప్రకరణము నందు కొమరగిరి వేముని కిట్లాజ్ఞాపించి యున్నాడు.

ఉదీచ్యావాక్విజాత్యక్తి ప్రతీచ్యాక్తి ఉహీ
 క్విరాః
 అదరంతి పదా మైత్రీ మహ్యురి రతిగారవాత్
 తిహ్యుర్నింహాద్ర పర్యంతిప్రాచ్యా విక

మహీశ్వరాః

జేరివ్యా ప్రవృహీహలా వధువా జయ రిలయాః 8

కొండెటిటిని త్రియమన నక్షిణమునను పడమటను నుండెడి మహీహాలును ముఠో పరిగారముతో మైత్రీ నెఱుపుచున్నాడు. కావున పింహాదల పరిసరమునందుండెడి తూర్పువాటి మహీపతులే జేరివ్యాప్రవృహీమహాని వాడు. కావున వారిని నీవు హేలగ జయింపుము అని ప్రాశ్నోముల భావము.

ఇదట కుమారగిరితో మైత్రీ నెఱుపుమందెనని తెలిపిన యితిందికి మహీహాలు రిండిలును కాటయవేముని కొర్యమునకు నీరి విపుణునికు లోగియొలుట్లు చేయుచుండినని నుపహాసించునయ్యును. కొండెటిటికి దక్షిణముననుండెడి విజయవరాధీశులు, పశ్చిమమునందలి మలతానులు ఉత్తరమున కొండెటిటికి రాజుమహేంద్రవరమునకు పశుకునుండెడి దుర్గాధీశులు కుమారగిరితో వావాడుమైత్రీ నెఱుపుమందెడివారని, వార

“హరిహరరాయ శ్లోక
 సహామరధాగజాధిపాది ధూ
 వగులు నిజగురొవ మభివర్ధన
 జేయఁ గుమార గిగ్గధి
 క్విగవి వంశివైభవము.....”

హరుడుండెను శ్రీహాగురి వరములందుండి తెలియుచున్నది. కాటయవేమునకు హరిహరరాయలతో వైవాహిక సంబంధమేర్పడినది, అలాచివేముని వేమవరాధీశమునందలి యాశ్రిందిశ్లోకము తెలుపుచున్నది.

శ్లో. పుత్రీం కాటయవేముక్షీరి
 పతేః స్వాతీంద కాటప్రభోః
 దాహిత్రీం నికుంఠం
 హరిహరక్షోణీపతే శ్వాసీకుః,
 తిహ్యున్న విదితహ్యునాం
 హరిహరాంబాం చాదుక్కుగాహాను
 త్వాజా వేముహీక మల్లవృషతే
 స్వాహాజ్య లక్ష్మ్యసంహార.

హరిహరరాయల పుత్రీను కాటయవేముడు పెండ్లాడుటచే విజయవరాధీశులతోడి ఇలియతొలుత కాటయవేమునకు, తిహ్యులమున కుమారగిరికి జేర్పడి, పిమ్మటవేముని పుత్రీ హరిహరరాయల దాహిత్రీయున పని హరిహరాంబ పల్లాదీవేముడు పెండ్లాడుటచే నలాడరెడ్డికి దత్తుకుటకును విజయవరాధీశులతోడ తెలియ యెర్పడియుండెనని నుప యూహించునయ్యును. షేరొజిహ, గజపతులు ముప్పుగునాడు కాటయవేముని ధాటి కొంగరే మైత్రీ నెఱుపుమందెడి వారినియు నూహించునయ్యును.”

ఇదయూర్పువాటి వారసంగా రాజుమహేంద్ర వరము మొదలుగా పింహాదల పరిసరమునకును నుండిన ప్రాజ్యహీపతులు. నీ రిసవేముని వాడగిరియొండి, కుమారగిరి వాడు మరలఁ దలచి త్రియుంగును. వారిని జయించుటకై కుమారగిరి వియోగింపఁగా కాటయవేముడు కొండెటిమండి నైవ్య పన్నాహముతో

7. మా. అం. వా. ప. పత్రిక. సం. 2. పుట. 108. అవిరిగి కలువచేతికాపవము.

8. మా. అం. శ్లోకవేద పరిశోధక మండలి. రెడ్డి సం. 19. పుట. 388.

9. See. epi Ind vol XIII P. P. 387, 257.

వాడివెనది వచ్చి, రాజమహేంద్రవరమున నిలిచి, అచటనుండి ముందుకు పోని విజయమును పొంది నిల్లు అపవృత్తి కావడమే తెలుపుచున్నది. మఱియు నావాఁటికి రాజమహేంద్రవరము కొమంగిపాలము నందే యుండినట్లే క్రింది కావని స్తోత్రములు వివరించుచున్నవి.

శ్లో. తిరత్తైల పుగాత్రిష్ట కుమరగిరి భూపతేః
రమ్యం రాజమహేంద్రాఖ్య నిగిరి

(తత్త్వ పద్యతి,
తిరిస్సెంహద్ర వింధ్యాద్ర మగ్గత రి
మహేశ్వరాన్

తత్త్వ తిర్రేగుర్గమ నియుజ్యస్వాధికారిణః

కొలను వేముడు కొండపిట్టనుండి బయలుదేరి, కొమంగిరికి జెందిన రాజమహేంద్రవరమును జేరి, అటనుండి దిండువనది వింధ్యపర్వత సింహదల దుర్గములయన మహీసులను జయించి, యాయా దుర్గములందుఁ దన అధికారులను విడువించి ఉఁహరిములతోఁ గూడిన విజయమును కొమంగిరి కిచ్చించెనునది పితృచ్ఛావన విషయము. ఈ తీగన వేముడు జయించిన దుర్గము లేవియో యీ కావనమున నిరూపింపఁబడియుండితేనుగాని, కొలను వే ము విరిచితమైన అధికభావకాకుంఠల వ్యాఖ్యానమునం దీకొంది విధముగ వివరింపఁబడినది.

శ్లో. ఛాటిఘాటి ఖురాగ్రిత్యతిత నిరతః
అత్రి మొరేటి దుర్గం

దుర్గం కియ్యార సంజం దళితరిపుటలే

దుర్గముం చెండ్రాండిమ్,

దుర్భేదం వజ్రహులం జరివరి రథివా

రామగిర్యాఖ్య దుర్గం

విఖ్యాతం వీరఘోటం గరిత మనువ్వాతాం

వీరసన్నాపాధ్యాయమ్

కొలనువేముఁ డశ్వ సైన్యముతో వాడివెనది గిరితల ములు పిండినీయును, మొలేగు, కియ్యారు, చెండ్రాడి, వజ్రహులము, రామగిరి, వీరఘోటము అను దుర్గములు జయించి శ్రీకువుల శివస్య సన్నాపము నఁగొంచెనది దీని భావము. ఈ దుర్గము లన్నియు కొండపిట్ట (ప్రాక్రీయములో)విని, వినిలో—

చెండ్రాడి—ఇది పితాపురమున కుత్తరముగ నేడుక్రొనులమేరలో, అన్నివరశ్రేణిమునకు ఒక

క్రొను దిశవుననున్నది. అచట శిథిలమైన దుర్గ మొకటి నేటికివిగలను.

వజ్రహులము—ఇదియును పితాపురమునకు తాయవ్యముగ నెరివిది క్రొనులమేరలో నున్నది. అచటను దుర్గశిథిలములగుట. ఇది నేడు పితాపురమున నంకొనులలోఁ బసిద్ధిగహించియున్నది. వజ్రహులపు నంకొయలది వాకొనుయందును.

వీరఘోటము—దీనిని నేడు 'వీరఘట్టము' అనియందురు. ఇది శ్రీ కావశిమజ్జలాలో పాలకొండకు సమీపమునందున్నది. ఇది నేడు అడ్డాకులకుఁ బసిద్ధివాల్చియున్నది.

మొలేగు—ఇది నేటి తూర్పుగోదారిజ్జలా ఎల్లవరము తాలూకాకుఁ జెందిన గ్రామము. ఈ యూరఁ గొలను వేమునితోడి సంబంధముగల కావము గావనచ్చింది. 10.

కియ్యారుదుర్గము—ఇది యీ జ్జలాలోని పెద్దాపురము తాలూకాకుఁ జెందినది. పెద్దాపురము తాలూకాలోని కొన్ని గ్రామములకు కియ్యారునీరు యని పేరు. ఈ తాలూకాకుఁజెందిన అగంపేటయును గ్రామమునకు సమీపమున కియ్యారు లక్ష్మీపురమును గ్రామముగలదు. దాని వాత్తన కియ్యారుదుర్గముని నిర్వహింపఁబడుట ప్రతీతియుగలదు. దుర్గపతీతియు చాలఁజను పాఠములోనికి వచ్చినను దానికొనామము విలిచియున్నది. దుర్గశిథిలమునగుడ గావనచ్చును.

రామగిరిదుర్గము—ఇది రాజమహేంద్రవరమున కుత్తరముగ పడిక్రొనులమేరలో, అచటి గొరియీ తీరమునంటియున్న రెడ్డిపాలవరమున కొరియొద్దన మూడు క్రొనుల మేరలోనున్నది ఇది గిరి దుర్గము జలగుర్గము కూడనైయున్నది. ఇది నేటి నేని నుచ్చి వీశిశ్చితియందే యున్నది. ఇది కొలను వేమునివాడు అన్న భవనోడునకు రాజధానియై యుండెనోపును. పటిపక్షేత్రమున కిది బాలుగు క్రొనులమీఁద నున్నది. ఈ జలగుర్గమునం దొక పెద్ద పచ్చాకరము గలను.

ఈవిధముగఁ గొలను వేముడు రాజమహేంద్ర వరమాదిగ సింహదలములకలకు నుండిన దుర్గములను జయించి విజయము పొందినెనని యూహింపవలయు.

తిరువారీ కుమారగిరి కొలయవేమని పరాక్రమమునకు పంపించి, దిగ్విజయాకంఠమైన ఈ రాజమహేంద్రవరప్రాంతము వారిని కిచ్చివె చెంది కొలయవేమని కాపములలోని ఈ క్రింది శ్లోక మెఱుకఁజూచుచున్నది.

శ్లో. కుమారగిరి భూపాలో యున్మై విక్రమతోషితః,
(పాదాత్మ్య)నిం భువం రాజమహేంద్రవరగిరి ముఖమ్.

ఈ శ్లోకము కొలయవేమఁడు నెఱవరివ్వ కొమరగిరినియు గొప్పవరము తొలినాఁడికాపముల నూఁడిటను నానవచ్చుచున్నది. కొలయవేమన కీ రాజ్యపంకెంఠి, కొమరగిరి ప్రాంతమైన అపహతా రెడ్డి మండలించితిరువారీ, కుమారగిరి తీరించియుండఁ గనే జరిగినది యూహించవచ్చును. కొలయవేమని వాటినుండియే మరల రాజమహేంద్రవరము రాజధానిగా రెడ్డిరాజుల పాలనము నెఱుఘట, రాజమహేంద్రవరరాజ్యము ప్రత్యేక రాజ్యమునకుఁడయ జరిగింది.

కొలయవేమనక గుమరగిరియొకల విశిష్టమైన గొప్పము గలదనుటకు నిందియములు పెక్కులు నానవచ్చుచున్నవి. 1. కుమరగిరిని పింహాపండుకై నూన్పుండిచెటి తానే మహామాత్యుఁడై రాజ్యభార మంతయు నిర్వహించుట. 2. అతని యాశీవాసు పారము దిగ్విజయములు సాధించుట. 3. అతని కిరికై కుమరగిరి పేరు కలిపిపలికించిన మొదటి వాటకరియము జకు వ్యాఖ్యానములు రచించుట. 4. ఆ వ్యాఖ్యానమును కుమరగిరిరాజు విరచితి వసంతరాత్రమోదా వ్యాకులతో సమర్పించుట. 5. తన కుమారునకు కుమరగిరి పేరు పెట్టుట. 6. తాను ముక్కుతొట్టియై దేవర్రాష్ట్రముల కిచ్చిం యుగ్రహారముల కిచ్చిటికిని 'కొమరగిరి పురము' అని నామకరణము చేయుట—అనునది. ఈ విషయముల కన్నిటిని కొలయవేమరెడ్డి కాపములు సమర్పించుచుచేయున్నవి. వానిలో కొలయవేమని అహోబలకాపము ధార్మిక ప్రవృత్తితో వారఁడు నెఱవిన దాపముల కన్నిటికిని 'కొమరగిరి మండల' ననుపేరు నొక నూచిగను దలిచుకేసింది. కొలయవేమఁడు కొమరగిరి తీరించియున్నపుడే గాన, అతఁడు మండలించి తిరువారీనూపె గృహజరిగిరియందుండవలకు, అతని కిచ్చయ ముక్కుతిరువలకులకై అహోబల పృసింహస్వామి 'గలువచేయ'

అను గ్రామమును ధారవోయుటయే తార్కాణము. ఆ కాపపృథాపము విటఁ బొందుపఱచుచున్నాఁడను.

కుభిమము—

వీరియ్యర మరాధీ మార్కె కేసీ విరాజితమ్
అహోబల పృసింహస్వ దేవదేవస్వ కాపమ్.

స్వస్తి కిరవంబులు ౧౧౨౨ అను నెంటి విక్రమ సంవత్సర మార్గశిర శుక్ల గురు వారావను క్రి అహోబలదేవర విత్తి అపసరానకు కొమరగిరి రెడ్డింగార్కి ముక్కుతిరుగాను కొలయరెడ్డి వేమరెడ్డింగారు కలవచెయ కొమరగిరి పురమని ధారవోసి సమర్పణచేసింది.

ఇహాకొలయ కారే పాత్రో మరస్వ
కొలకృప నును.
వీరాన్న పాలిస్వతే రామాతా జయతివేమ
భూపాలః

కొమరగిరియ్యంగార్కిని పరమహితుం డైన కొలయరెడ్డి వేమరెడ్డింగారు తనకు ప్తామి అభిన కొమరగిరి రంగయ్యంగార్కిని వారిచేవులైన అమ్మంగారులకున్న అక్షయ ముక్కుతిరుగాను దేవర్లకున్న బ్రాహ్మణకున్న దారవో ఇచ్చిం కొమరగిరి మండలం.

పెద కొమరగిరిపురం, అమ్మలపురం, క్రి వారజాపి విశ్వేశ్వరదేవర కొమరగిరిపురం, క్రి పరవతి వారిని కొమరగిరిపురం, పంచలూరి పనవతియంగారి కొమరగిరిపురము, పంచలూరి భీమయంగారి కొమరగిరిపురం, క్రి భట్టయంగారి కొమరగిరిపురం, శంకారయంగారి కొమరగిరిపురం, క్రింగార రామని కొమరగిరిపురం, క్రి పద్మవంతు రావయ్య కొమరగిరిపురం, మురింజేశ్వర దేవర కొమరగిరిపురం, కైత్రల కుమరగిరిపురం, పాత్రికుల కొమరగిరిపురం పాల్గివారి కొమరగిరిపురం పామచే వారి కొమరగిరిపురం, పామతోమ్యల కొమరగిరిపురం, పాపాపతి లల్లభిన్ని కొమరగిరిపురం, క్రి గోపిపాధుని అప్పన కొమరగిరిపురం, బ్రహ్మయ్యలు క్రిపాదాల కొమరగిరిపురం, లేకోమూర్తిల కొమరగిరిపురం, బొగ్గరపు భూచిరాజు వారి కొమరగిరిపురం, మహాదేవయ్యగారి కొమరగిరిపురం, వేమపాడక్కంగారి పింగవ సోమయాజుల కొమరగిరిపురం, జరిపము పెద్ది కాప

వారి కొమరగిరిపురం, మండల రామనాథ సోమ
యాజులవారి నుద్దభిల్లు మాగధిల్ల కొమరగిరిపురం,
గ్రామాశ్రయ కొమరగిరిపురం, అన్నదానం అపు
ధిశయంవారి రామవంగారి కొమరగిరిపురం, వలసల్లి
అప్పధిశయం కొమరగిరిపురం, [17] వారం వీరభుంబ
[18] గిరవ్వంగారి కొమరగిరిపురం, విసపాల పె [19]
కొమరగిరిపురం.....కొమరగిరిపురం...పోత రాజా
వారి కొమరగిరిపురం, పుల్లయ పెట్టి [20] కొమరగిరి
పురం, పుల్లదాజువారి తిల్లా [21] గిరి కొమరగిరి
పురం, చేర్పాడి [22] వరిసివ్యగిరి కొమరగిరిపురం,
మాచిరాజ తిప్పవంగారి కొమరగిరిపురం, ఆరాధ్యుల
మల్లవంగారి కొమరగిరిపురం, చేయేటి [23] శివనాథ
కొమరగిరిపురం, కాకాంబి [24] వరిసివ్యగిరి కొమర
గిరిపురం, యోజుపాటిపేట కొమరగిరిపురం, జాయూరి
సోమయాజులవారి మల్లభిల్ల కొమరగిరిపురం,
శింకాయ పండితులవారి విశ్వనాథ పెమ్మ కొమరగిరి
పురం, శివాయ పండితులవారి అన్న పండితుల
కొమరగిరిపురం, పంపూరి [25] గిరవ్వంగారి వేపు
లైవ మల్లాయం మంగారి పసపుచ్చిన కొమరగిరిపురం,
మైలార వీరకొమర గిరిపురం, మాలం గూరం
కొమరగిరిపురం.

శింకాయ పండితుల...[26] మా పండితులవారి
అనవేరం, అమల...పెద్దిభిల్ల వారిమా [27] మండ
వారవరం...[28] కొలు మ రెడ్డి వేరం, వీరగ్నయం
గారి ప్రభావ అప్పవరం, మామయ రామనా[29]
సోమయాజుల వారి పెద్దవరం, పంచేయల శివవేరం
వేరం, పెమ్మవరం, వీరవరం, ప్రసన్న [30] పాదాల
[31] లక్ష్మీవరసివ్యపురం.

కాలమరెడ్డి వేమరెడ్డింగారి అర్థంగలక్ష్మి
[32] ఇ ఆ కొమరగిరియ్యంగారి ఇ కొమరగిరియ్యం
గారి అవతరించిన [33] కొమరగిరియ్యంగారికి తల్లిం
గాలైవ తల్లి పాపం మంగారు ఇ కొమరగిరియ్యంగారికి
[34] కొలుమరెడ్డి వేమరెడ్డింగారికి నుక్కరియ్య
గాను [35] గోతమీ తీరమందును వేర్పాడి [36] వర
సివ్య వీరవరం ప్రతి సంవత్సర తిరువాళి
మహోత్సవానకు ధారవోసి సమర్పణచేసిన వెలుచూరి
తల్లివరము. కాలమరెడ్డి వేమరెడ్డింగారి అర్థంగలక్ష్మి
ఆ ఇది మల్లపాపం మంగారు కాలమరెడ్డి వేమరెడ్డిం
గారికి పావ్రి అ ఇది కొమరగిరియ్యంగారికి

వారి వేపులైవ అమంగారులను అతయ నుక్కరి మ
ఇ అట్లుగాను మరల సంవత్సరం పుణ్యకాలమందు
రాజమహేంద్రవరంను [37] గోతమీ తీరమందు
మార్కండేయ వీరవరం పహించి నుక్కరించి,
మార్కండేయ వీరవరం విశ్వ అవతరానకు ఇచ్చిన
మల్లవరము. 11

ఈ యాహుల కావనము కాలయ వేమరి రగా
వ్యవస్థ నుక్కరించిన దృష్టికి కృతజ్ఞ భావమున విరా
వము ఈ కావనమున తెల్పబడినవానిలో పెట్టి
అయలపురము కాలాకాప తెంది కొమరగిరిపల్లము
మరయల్లి వీరవ్యవస్థ తెంది కొమరగిరి, పర్వత
భావరాజయగిరిపల్లము తెంది విశాపురమునకు పహి
వముననున్న గోరప కొమరగిరియ్య వా వేపు తో నిలిచి
యొప్పిరి. మిగిలినవాని కావేర్లు విసయ్యులలేను,
మొత్తముమీద రాజమహేంద్రవర రాజ్యమిదికి వే
మైవరివార గలయ వేమకు గోదానగిరి భూము
లందు పెట్టగ్రామములు ధారవోసి యచ్చి తిర
ధార్మికము నుద్ధరించు చేసియున్నాడు. ఈ కావనము
వలనది మిగిలినవలయునట్టి కాలయ వేమనకు
తెల్లంబిక మల్లంబిక యను విశాపుర భార్య లుండి
నట్లు తెలియవచ్చుచున్నది. వీరిలో తెల్లంబికయే
కాలయ వేమనకు ముఖ్యుడై జన్మించిన కొమరగిరికి
తల్లియని యీ కావనము పుస్తకము చెయుచున్నది.
వేమన కనితల్లియను పుత్రిక గలగు కాలయ వేమనక
తల్లి పుత్రికను కొమంగిరి మరణించినవనకు, కాలయ
వేమకును దిగంగుడైవీర రాజమహేంద్రవర
రాజ్య మీయనిదికి సంబంధించినది. ఈయని ల్లిని
గన్న తల్లి యెవరా? యవనది సంభూతపుత్రముగ
నున్నది. ప్రాంతయ వేమని కొడుకు అవవేమనియియ్యం,
తెల్లంబిక మామగిరియియవరా? లేక మల్లంబిక
కొమంగిరి పాదరియే తిమ్మరాయలచే అలితల్లికి
రాజ్య సంకాంతి గలిగెనా? దినిని వివరించు కావనా
ద్యధార మేదియు నింతవలన బలులుదిట్ట యుండ
లేదు.

ఇది యటుండ అనితల్లి కలవలెన కావనములో
అనితల్లినిగన్న తల్లి దొడ్డంబిక యనినందు కోక
మోటి యీ తీరుగ నున్నది.

కో. యస్యవేమ పురాలోజనలో దొడ్డంబికను
జనయ్య
పా దిశ్యత్యనితల్లి సమాధి రిక వీరభూమిదేశిక.

ఈ కోకమునకు అభాషితముగా వర్ణము పెప్ప
కొండలో, ఎరరిన వేముపాలుకు రెండియో,
కొద్దాంబిక రిగియూ, అయిరిరి అక్కరి వార్జిక
జీవధూవేలపక్షిరాలే జీవరియనున్నదని
యర్థము పెప్పకలెను. దీనిని బట్టి కొద్దాంబిక
యో పెప్పకలె యింకలెను. కాటయవేమునకు రిగ్గాంబిక
కులాంబిక రిగివును భార్యలై యుండినట్లు అచోల
కాపము తొలిరయ్యాడి కాపము తొక్కానియ
యన్నది. వారి యిరువురికీ కలవరము మలవరము
అను గ్రామములు కాపముచే నుబడినట్లు లా కాపములు
నిరూపించుచున్నది. వేమునకు కొద్దాంబిక యను
భార్య యుండినట్లు రియొక్క కాపమునకేగాక
మరొక్కదిను నా విషయము తెలుపబడియుండిలేదు.
కాని కాటయవేమునకిరి, ప్రాలయవేముని భూతలు,
అంబోతా రెడ్డి పోదరియునగునామె 'కొద్దాంబిక' యని
బహుకాపన ప్రసిద్ధము. ఈ విషయమును గ్రువనుచేయు
నీకొంది కోకయ వేముని పెప్పకాపములలో గాన
వచ్చుచున్నది.

కో. పహికాటయవేమధూపతి, గుగ్గలోవారస్యకూర
ప్రధాన
పాత్రు, కాటయవేమధూపతియగు: 13 వేమ
పుష్కరలే,
కాపాత్రు, పువరన్నపోత్యవరలే క్కాత్రీ
యాదావలే
రామాల జయరిక్షిరిం చిరమజ్జిద్దాంబిక
సందన. 12

ఈ కోకమునబట్టి కాటయవేమునకు కొద్దాంబికామగుఁ
దనుట నిర్వివాదవిషయము. కావున పై కలవరము
కాపన కోకమునకు 'ఎరిరి కొద్దాంబికరిగియూ యిటి
కాటయవేమునకు జంకునగుగాలయని రిగ్గియని
యర్థము పెప్పకాపనలెనా? లే! లేకుక ప్రమాదమున
ని కోకమున 'రిలాంబిక', లేక మల్లాంబిక' యను
టకు బదులుగా 'కొద్దాంబిక' యయినదా? యను
విషయమింకలెనకు వివరానిచిక్కగ ముడిపడినది.
చరిత్రకావల మూలము కలవరము కాపనమును
సర్వప్రామాణ్యము సంజీరింది, కాటయవేమునకు
మూలగు భార్యలనియు, వారిలో కొద్దాంబిక కొమర
గిరి పోదరియనియు, రిక్తగ్రీతలుబడి అరికిరికి
వేమునిరాజ్యము సంక్రమించివచ్చియు వాగిని
యన్నాను. కాని యీ విషయమును స్పష్టముచేయు

కానవాద్యాధారమేదైత గ్రామికజనలకు మనవంక
వలకు విజ్ఞయనా మర్గావ్యయని నామఁ
కొందుటలేదు.

రాజమహేంద్రవరరాజ్యమును, కాటయ
వేముని రిగినాక వారిని కంఠాంబికరై నిరిచి, రాజ్య
సంక్రాంతికి వాయవ్యదిశలది అరికిరి యగుటచే,
నామెను నూతుగారకు అల్లాడెడి యామె! రాజ్య
మును సంక్రమింపజేసెనని యాక్రింది కాపన కోక
ములు నిరూపించుచున్నది.

కో. దురిత రహితచిత్తో వొడ ములాడ ధూపా
ధువ మరి జంబకాంబిక ధూయవాప్యకృత్యోష్టా,
విమలసంయతాయాం వేమధూపాత్మకాయా
మనని ముగిసుధాయా మన్నితల్లాంబిక స్వస్తి, 13
గతి దేవం కాటయవేమధూపే
విరూప్యకతి తోగ్గిహిమలం పనుడం,
అదంబలక్రిక మహి రికోరి
రిక్పింకలే రాజ్య మరాత్మ్యవ్యవస్థ. 14

కాటయవేమునకు తూర్పువాటి దురవిజయ
మునకు బలులుజేటివపు దారిని వెంటకచ్చిన నేనాని
పతులలోఁ బ్రధానము, కొంపనటి ప్రభువులతో
కాంబిక నూ కలకీ యొద్దియున్న రెడ్డివరులకు అల్లాడ
రెడ్డి. ఈరెడు కాటయవేముని యీ విజయ యాత్రలో
వారిని కంపనంపెయై నిరిచినవాడును వారిని
వియ్యగుండునవాడును. కాటయవేమునకు తన భూతు
లలో వారిసారాంబయ అల్లాడరెడ్డి మతులలో శ్రేష్ఠుఁ
డైన వేమునకును, అరిచి ద్వితీయ మతుడైన చింభిప్రా
రెడ్డి! అని రిగిని నిచ్చి నివాసము చేసెను. తన్మూల
కముగఁ గాటయవేముని రాజ్యము నరికిరికి సంక్ర
మింపజేయువని విన్యంబుండైన అల్లాడ రెడ్డినిఁబడి
నది. వారిసారాంబయఁ గాటయవేముని పుత్రియై
యుండి, అరికిరి! కాటయవేముని రాజ్యమును
సంక్రమింపజేయుటకుఁ గాంగని మీమె కొంపనటి
ప్రభువులను దానిగ్రీయై యుండుటయే గావల
యును. లేవన్న కాటయవేమకురెయైన వారి
సారాంబిక రాజ్యమేల సంక్రమింపరాదు? కాటయ
వేమునకు నిరంగురుండెనంబి, రాజమహేంద్రవర

12. య. కొమంబింబు, గోపరింబు, తొలిరి
య్యాడి కాపనములు.
13. య. అరికిరి కలవరము కాపనము.
14. See. S. i. l. vol V No 118.

రాజ్యమును గలసింపఁ జూచినవాడు, చేయుచున్న
 తర్కములలోని వాడునగుకొనుటచే ము అన్న సేవతోబాదుల
 పల్లాదిరెడ్డి నిరూపించి, రాజ్యమును కైక్కుగుచ్చెద్యము
 గావించి, అవిరిల్లిపెనుచెనవి భావము. ఈ కార్యము
 కురితరహితవిత్తుఁడై యల్లాదిరెడ్డి నెలపె ననుటలో,
 దానివర్తన విషయమున వివాద మేర్పడినపుడు
 భార్యకద్యపైతో కాకిఁ దరిరికి రాజ్యమును
 సంక్రమింపఁ జేసెనను విషయము క్లృప్తమున
 చున్నది.

రెడ్డి ప్రభువుల చరిత్రములకు సరియైన బలగట్టి
 కవిత్వానులను దూఱించి మూల్యము చేర్చుచు
 శ్రీవాఘుఁడు, అవిరిల్లికి కాలముచేసుని రాజ్యము
 లభించుట నిల్లు వివరించి యున్నాఁడు.

మ. మనుకులుగొండకు కాలభూవగుని
 చేయవృత్తిలధీశువం
 దివపాణిగ్రహణంబు చేసెఁ బ్రయమొంద
 స్వీకరించెఁగొండ
 దివిరిల్లి వ్యవహారములెల్ల మదయాప్రాప్తింబు
 సీమాదీని

ఘన పాత్రాజ్య సమర్థవ ప్రథమ
 పాత్రాదీనిరా జేవరిన్
 —కా. 1-43.

శ్రీవాఘుఁడు కాలముచేసుని మనుకులుగొండగా
 నిరూపించియున్నాఁడు. అశగా మనువువాడొక యర్థ
 విర్యావాగుఁ డనుట. చేసిన కంఠిటి భార్యక ద్యపైయే
 లేకున్నచో నీరివి కిత్తే పామృతములకు కుమారిగిరి
 కాఁడు కొండెటిరాజ్యముచే పాలించి యుండెడి
 వాఁడు. మనుకులుగొండ గావుననే యర్థవిత్పరి
 గలిగి కొమరగిరి యాజ్ఞకురిపావహించి తావచ్చించిన
 విజయముల వాటిని సంక్రమింపఁ జేసి తిన్నుఁ
 గృతకృత్యునిగా భావించియున్నాఁడు. అట్టి చేయుని
 తిమాజాత యగుటచే నరికిల్లికి ఘనపాత్రాజ్యసమర్థవ
 ప్రథమ యేర్పడెనను విషయముచే పద్యమున క్లృప్త
 మగుచున్నది. మఱియు నవిరిల్లియే రాజుమహేంద్రవర
 రాజ్యమునకు రాణియై పాలనము పాలించుచుండె
 నను విషయము మిగుల స్పష్టమగుచున్నది. ఈ విషయము
 కలుగజేయకావలయునని నిల్లు పుస్తకము సేయఁబడినది.

శ్లో. వివరిత పరపాలపాత్ర, కవిదురు
 మారిప్ర సుదిగి గంధాధ్య,

అవిరిల్లిపరిచిత వా, ఘనపదవినిధూత
 భావుకా భవమవతి,

అవిరిల్లిభూమిని పాలించుచుండె నరపాలుగు
 వామె పాదములపైఁ బూలమాలికలు పడువల్లు వింతు
 లగుచుండఁ దినింపును పాదముల కంటుచుండెననియు,
 వామె ధర్మము దైవముగా భావించుచు, తనకు
 వాఁడయైన చేముఁడు మహామాత్యుఁడుగా భూమిని
 రక్షించుచుండెనని యాశ్లోక భావము. అల్లాదిరెడ్డి
 రాజుమహేంద్రవర రాజ్యాధికార మురికిల్లికి సంక్ర
 మింపఁ జేయఁ, దిద్దుర్తియగు వీరభద్రారెడ్డి పంచోప
 నము వలంకరించిన వాఁడు, కుమారగిరికిఁ గాలము
 చేసువలెనని నరికిల్లి కల్లాది చేమరెడ్డి మహామాత్యుఁడు
 ప్రధాన సేనావియునై కార్యనిష్ఠములు గెండును నిర్వ
 హించుచుండెడి వాఁడను విషయము సీశ్లోకము తెల్లము
 చేయుచున్నది. ఈ తీరుగఁ గాలముచేసుని రాజ్యము
 అల్లాదిచేమ వీరభద్రారెడ్డ పాలనములోనికి వచ్చిన
 వాఁడె కవి పార్యభోముఁడైన శ్రీవాఘున కౌశియము
 లభించు నవకాశము గలది. చరిత్ర పసిది వహించిన
 దియునది.

కాలముచేసుఁడు తన చరిత్రమున మాతౌనునా
 డైన ప్రాంతము చేసుని యాదర్శములను, తన రాజధాని
 యందు కొండెటి విధివమును సమకూర్చుకొనినట్లు
 చేసుని యపరాధముల వలనఁ దెలిజునయ్యుచున్నది.
 వారివగులందు విశిష్ట ధర్మభావము లిగి భీమ మండల
 ప్రసిద్ధిమైన సేవకములను విధివములు కల్పించుట,
 భూములకు క్రాంతరములు దానముచేయుట, దిగ్విజయ
 ములు పొందించుట, కవుల కౌశియ మిచ్చుట, ఘోర
 రాణు భీమము గుగవులు శ్రీశైలమునందె పట్టవమునకుఁ
 గొలిపవచ్చుట, యను వివిధ ప్రాంతము చేసుని యాదర్శ
 ములు. రాజుమహేంద్రవరమున శ్రేలోక్య విజయ
 పూర్వమును నిష్కంపఁ జేయుట, మూలఁ గూరికెక్కి
 వెలయుంచుట యనునవి కొండెటి విధివాదర్శములు.

శ్లో. కవివామాశ్రయో మంత్రి కాలభూప తిమాధిపతి.

అను కుమారగిరి రాజయి వాక్యముచే నీరిఁడు
 కవుల కౌశియధూతుఁడై యుండెనట్లు తెలిజునయ్యు
 చున్నది. కావి వాడు తెలుఁగు కవులుగాఁ గావరాడు.
 అగ్రహారములు స్వీకరించిన వారిలో సంస్కృత కవు
 లెవరైనఁ గలరెమో? కాలముచేసుఁ డెంతటి పరా

క్రమకంఠుడో అంతటి సంస్కృత పాండిత్యము గల వాడను. ఈతని వైద్యవ్యయ భూమిగిరి యావతిరి వసంతి రాశీయోక్త మారమున వాట్యార్థి సమవ్యయము చేయుచు రచించిన కాలిరాప విరచితి రూపకత్రయ వ్యాఖ్యానము లమున భూమిగిరి రాశీయములందుఁ గావించుచును. ఈతని వైద్యవ్యయము గూర్చి నీ నీలకంఠ రెడ్డి పంచితలో 'కాటయ వేమని వైద్యవ్యయ' అను వ్యాసమునఁ గొంత తెలిపియుంటిని 15

కాటయ వేమఁడు కడుసమృద్ధితో కాలిరాప విరచితి దృశ్య కావ్యములు మూడింటికి వ్యాఖ్యానము రచించి యుండుటచేత నే, మల్లివాళసూరి శిష్య కావ్యములకు భూమిగిరియగు వ్యాఖ్యరచించి దృశ్య కావ్యములకు వ్యాఖ్య రచించుట నూనినాఁడు. వేమఁడు భూమిగిరి యావతిరియన, వానియొడఁ దినుఁగల కృతిజ్ఞత నెఱిగించుచు, తిత్వరచితి వసంతి

రాశీయోక్తావ్యయతో లక్షణ సమవ్యయము నెఱుఁపుచుఁ గృతివిరచనమునకుఁ గడఁగుటచే, నీతని వ్యాఖ్యనలనఁ గుమారగిరి పాండిత్యమునూడ జిహ్వాను వ్రుకు విడితియగుచున్నది. ఏయే తావులందు భిరతాది ప్రాచీన వాట్యకావ్య విషయములకు లొంగని యంశము లుండునో యట్టి తావులందేరసంతరాశీయోక్త పద్ధతిని వాట్యార్థి సమవ్యయము గావించఁబడినది. కాని యువాశ్వుతిమైవతోట లక్షణము ఏర్వఱా సంతకు విచ్ఛేదగతుండును. వ్యాఖ్యానమును చేయు పద్ధతిలోఁ గాటయ వేమఁడు దింగీకరించిన పద్ధతి ఏర్వఱా సమృద్ధి నీయునుగతుండును. ఈతని వ్యాఖ్యలందలి విశిషితము గూర్చియు నసంతి రాశీయవిశిషితముగూర్చియు మఱి యొకప్పుడు వాయొలుక కొలది వివరింపఁ బ్రయత్నింఁగను.

15. మా. రెడ్డి పంచిత వ్రు 368, 369.

ప్రమాద రక్షణకు ప్రశస్తమైనది భీమా

ఎప్పుడు ఏ ప్రమాదం వచ్చేదీ, ఏ క్షణం ఎలా ఉండేదీ తెలియని ఈ దినాలలో

* అగ్ని * మోటార్ కారు * కార్మిక నష్టపరిహారం * నౌక

* ఫయిడిలిటీ గ్యారంటీ మొదలైన భీమాలకు

మాతో సంప్రతించండి.

యునైటెడ్ ఇండియా ఫైర్ అండ్ జనరల్

ఇన్సూరెన్సు కంపెనీ,

"బాంబే లైఫ్ బిల్డింగ్స్"

9, బ్రాడ్వే, మద్రాసు. 1.

Telephone: 4241, Telegrams: "UNIGEN"

బ్రాంచీలు:

విజయవాడ - బెంగళూరు - బొంబాయి - కలకత్తా - మ్యారీన్ - పాట్నా

కొలంబో - పింగళూరు - కోయంబత్తూరు - జాకార్తా.

అంతర్వాహిని

హిత శ్రీ

* గతనందిక తరవాయి *

12

విశ్వం చూడరాకాడ వించి తిరిగివచ్చాడు. బండి దిగగానే ఎదురుగా వచ్చాడు గోపి. తనకు చదువు ఉన్నవాళ్లు ఎవరొచ్చినా గోపికి ఆలా ఎదురురావటం అలవాటు. విశ్వం అది చాలాసార్లు గమనించాడు. అయితే ఆలా ఎదురురావట మనేది అందరిపట్లా సర్వ సామాన్యమే. తనూ తెలివైనవాళ్లో పేటి ఎదురువెడతాడు. కాని తలలాంటి పెద్దవాళ్ళు ఆలా చేయటంలో కుర్ర వాడైతే గోపికి ఆలా చేయటంలో లేదా ఉంది. వరం డాలో తిరిగి గామాల్ను కలుపు చెప్పటంబట్టి విశ్వం గోపిని అడిగాడు. "వాకిట్లో బండిలోకి చుట్టా రెండు వాళ్లున్నప్పుడు ఎదురువెళ్లటం దేనికిరా గోపి, వాళ్లెలానూ ఇంట్లోకి వస్తారుగా."

గోపి ఈ ప్రశ్నకి తెల్లబోయాడు. ఏం సమాధానం చెప్పాలో వాడికి తెలియలేదు.

"ఉరికి?" అన్నాడు.

"మర్యాదకోసమా?"

గోపి భర్త భారం చదువుతున్నా అది ఈడుకి వుండిన చదువు. వాడికి ప్రశ్నలోని భారం సరిగా అర్థంకాదని విశ్వంకి తెలుసు. "ఉచుచు" అన్నాడు గోపి ప్రశ్న అర్థమైట్టుగానే.

"వెళ్లాలనిపిస్తుందా?"

అవునన్నాడు గోపి. ఎందుకనిపిస్తుందో వాడికి తెలియదు. వాడు ఆలోచించివెళ్లెడు. కాళ్లు లాక్కుబోతాయి, అంతే.

విశ్వం ఆలోచించాడు. తనలా ఎదురువెడితే ముఖ్యంగా మర్యాదకోసం వెడతాడు. ముఖ్యు హెచ్చరిస్తుంది. పదివాడికి ఆహెచ్చరిక వుండదు. పది చయిస్తాడే మాడిగానే మృదయగరి బాంధవ్యం ఏదో అప్రయత్నంగా వాడిని ఆలా లాక్కుని వెడుతుంది.

ఇది సై! చాలా చిన్నవిషయంగానే కనిపించినా ఇందులో గంభీరభావం ఏదో ఇబ్బందికత్తు కనిపించింది విశ్వంకి. అన్నిసార్లు గోపి తన బండిపగిరికి పరిగెత్తుకుని వచ్చినా తనావిషయం చూసింది ఈశోక ఆలోచించిట్టు ఆలోచించలేదు పూర్వం ఎన్నడూ. ఈసారి గోపికి ఆలా రావటం మాడిగానే తనకి ఊహ ఎందుకు కలిగిందో!

కొంచెంపాసి విశ్వం అడిగాడు.

"గోపి, మవ్వరిగిన వాళ్ళందరిలో ఎక్కువ మంది వాడెవరు?"

"రంగారావు మాస్టరుగారు," తిడుముకోమందా చెప్పాడు వాడు.

"ఎందుకూ?"

గోపి ఆలోచించాడు.

"ఏమీ" అన్నాడు చికిరి.

రంగారావు మంచివాడే. అయితే గోపి మాస్టరులో అంత మంచివాళ్లు ఇంకా ఉన్నాడు. కాని వాడికి రంగారావంటేనే అభిమానం ఎందుకో? ఆ విషయం వాడికి తెలియదు.

"అందరిలోకి ఎవరంటే నీదే?"

గోపి కొంచెం ఆలోచించి అన్నాడు.

"అక్కయ్య."

"ఎందుకు?"

ఈసారి సమాధానం వాడికి తెలుసు. నీవనీ! పెళ్ళిసప్పుకు రైలు కదులుంటే అక్కయ్య దూరమవుతుంటే వాడికి కన్నీళ్ళు తిరిగిగాయి, అక్కయ్యకి తిరిగిగాయి. వాడికి అక్కయ్య కావాలనిపించింది. వాడికి ఆలోచనలు ఆమెవెపు మరలాయి. జవాబివ్వటం మర్చిపోయాడు. విశ్వం అది గమనిస్తూనే ఉన్నాడు. వాడి మనసులో ఏ ముందో కూడా అరిచి తెలుసు.

విశ్వం ఆలోచనలోపడ్డాడు. గొన్ని విషయాలు

శేవలం వార్షికులగా ఆలోచిస్తే శేవలకావు. ఆ అవసరం కూడా లేదేమో. హృదయంలోని ఏదో అనుభూతులు మన ప్రార్థనకి కొంత మూలకాయి కావచ్చును. అది హేతుత్వార్థకంగా ఉండకపోవచ్చు. సమర్థతయం కూడా కాకపోవచ్చు. కాని హృదయంలోని ఆ అవ్యక్తభావాలని కావలసినవి వీరైనా.

డాక్టర్ ప్రకర్తవనరించి తన సందేహంగా చెప్పవచ్చును ఆమెలో కలిగి ఉండే తనమర్మ పోలేను. ఆమె ఆలోచించటం కూడా చేసింది. హృదయం మూలగా ఏదో పరిశీలింది. లేపోలే ఆమె అలా ఆవికంగా మార్చలేదు. ఆమెగంలో తన హృదయం స్పందించింది. అంతగా హృదయాన్ని చూపి చేయాలని పన్ని చేశాం తన శరీరంలో ఇంతటివని జరగలేదు. పచ్చ వ్యక్తిత్వం తనవల్ల వున్నట్లు అనిపించింది. అంతగా తన వ్యక్తిత్వాన్ని అర్థం చేసుకోవడంలేదే డాక్టర్ మీద ఇంద్ర అభిప్రాయాల్ని త్వరిత ప్రాయంగా చూసే ఉదాత్తంగా వ్యవహరించగలిగింది. పచ్చలా ఎంతయింది ఉంటుంది!

కానీవు ఆలోచిస్తూ ఆలోచిస్తూ కూర్చున్నాడు విశ్వం. ఆలోచనల్లో వసంత వృషభం వచ్చింది. పదిహేను శోకాలైనా అయివుంటుంది లేవామెను చూసి. బయటికి వెళ్లి కాస్త కాఫీతగి ఆలా వసంత ఇంటికి వెళ్లాలనుకున్నాడు విశ్వం. కాని ఇంతలో మనసు మార్చుకున్నాడు. రైల్వే స్టేషన్ కి వెళ్లి బయటగా వున్నాయి. వాయుంత్రిం వెడిలే కులాసాగా ఉంటుందనుకున్నాడు.

వాయుంత్రిం కాగానే ఆకాశంలో మబ్బులు ఆలముకోసాగాయి. పచ్చ జల్లుకూడా ప్రారంభమయింది. అయినా విశ్వం బయటలేవెళ్లాడు. తలుపు తీసికోయేసరికి అతనికి లోపలంచి ఏదోమంటలు వినిపించసాగాయి, ఆగాడు. మాటలు రానురాను స్పష్టంగా వినిపించసాగాయి. వసంత కంఠం తీరంగా వినిపించింది. ఉన్నట్టుండి చెంప చెక్కినట్లు కిబిందిపించింది. దడాలు తలుపు తోసుకుని లోపలికిఅడుగు పెట్టాడు విశ్వం. దండకాడత భుజంగాలా ఉంది వసంత. పక్కన వశేష్వరావు కంఠంలాంటి వదవతో నుండున్నాడు. చచ్చుకు విడి ఇద్దరూ తలుపు వైపు చూశారు.

“ఏమైంది?” అన్నాడు విశ్వం యిద్దరివైపు చూస్తూ.

వశేష్వరావు ముఖం మరింత ఎరువెక్కింది.

“చెయ్యి పట్టుకున్నాడు దుర్మార్గుడు,” అంది వసంత రోషంతో.

“ఎరివరి, పాపం.” అన్నాడు వశేష్వరావు హేళనగా.

“పట్టవ” అన్నాడు విశ్వం వొట్టుమరిచి.

“విశ్వంగానూ, మర్యాద ఇచ్చి వున్నావోండి. మీకు పరిస్థితులు తెలియవు. ఎంతయిచ్చు తగలేదానో, భవానీ కంటాడిలా.”

“ఎవరికి?” అంది వసంత రెట్టిస్తూ.

“చెప్పాలా?”

“నేను మీ బహుమతి ఒక్కటికూడా ముట్టలేదు. ఎప్పుటికప్పుడే లింగ్ టైన్ నా సిగ్గులే...” వసంత పూర్తిచెయ్యలేదు.

“మీవాల్లకిస్తే ఒకటి నీటిస్తే ఒకటివా?”

“నాకు వాల్లతో సంబంధం లేదు.”

వసంత కళ్ళలో నీళ్లు తిరిగాయి.

“ఇదేనా మీ వాటక కళోపాసవి?” విశ్వం వశేష్వరావు వైపు అసహ్యంగా చూస్తూఅన్నాడు.

“మీ చిత్ర కళోపాసవ సంకేతమేలా!”

విశ్వం విరుద్ధ దిశగా ఒక్కడుగా.

“గురునింద గించ తన కలుపెరగదల!”

“నీ నేం దౌర్వాస్యం చెయ్యలేదు గదాల్” గట్టిగా అరిచాడు విశ్వం.

“రిమరే దయచెయ్యండి” అన్నాడు వశేష్వరావు కష్టంగా.

విశ్వం చెయ్యి చేతుకోలాసి నిద్రించుచున్నాడు.

“నిద్రించు.”

వసంత కలగచేసుకుంది.

“వశేష్వరావుగారూ, మా ఇంట్లోనుంచి వెళ్లి పొయ్యంటున్నాను. పెద్దమనిషిరించాగా ప్రకర్తించలేరా?”

ఏమనుకున్నాడోగాని వశేష్వరావు “అల్ రైట్” అని వెళ్లిపోయాడు.

“ఓ. ఎల్. హృదయాడు. లేవామె ప్రాక్టీస్ పెట్టకోతున్నాడు. ఏంబుద్ధురది?” అన్నాడు విశ్వం జాబుగా.

“మొదటినుంచి ఆయన ప్రవర్తన అటువంటిదే
నండి. నేను భయపడుతూ నేనున్నాను ఇలాంటిదేదో
జరుగుతుందని” గాన్ధీజీగారు అంది తనంత.

విశ్వం ఏమీ అవకుండా మర్నీలో కూర్చున్నాడు.
నేకమందితో జేలు తిరుమరున్నట్లు అనిపించుకోవడం
గోచరించింది. విశ్వం నిలబట్టుకున్నాడు.

“అసలు బహుమతులు ఎందుకు తీసుకున్నావు?”

“నేను తీసుకోలేదు!”

“ఎవరికో ఇచ్చాంటున్నాడుగా.”

“దాడి నేను బాధ్యురాలన్నీ!”

“మీనాశెట్టగా?”

“అయినా నాకు వార్షిక ఏం పంపించలేదు.
నేను చేరే వుంటున్నానని మీకు తెలుసుగా?”

“అయితే మాత్రం, చెప్పారేమిటానో నీకు
లేదా? ఈ మాత్రం విషయంకూడా మరొకరు
చెప్పాలా?”

కోపంగా అన్నాడు విశ్వం. తనంత కలిలో
ఏమీ తిరిగివచ్చింది.

“తెలిసికూడా మీరలా మాట్లాడితే ఎలా?”
అందామె గాన్ధీజీగారు.

విశ్వం నీకాశేసింది. ఆమెని కోపగించుకోవడానికి
తనకు: తనకోసం వాళ్ళుండి? అయినా ఆమె అలా
తిరస్కరించకుండా తనకి ఏమిటానూ చెబుతోంది.
అన్నిచేతుల్నించి అందరూ ఆమెని బాధపెడుతుంటే
ఎలా తట్టుకుంటుంది?

“ననంత!” అన్నాడు కాదనడం ఉద్దేశ
స్వరంతో. ఆమె కేరెత్తి చూసింది.

“అనుకు నేనాళ్ళు లేనివాళ్ళని అదరించటం కూడా
వాళ్ళు నిష్పక్షానిసిరి ఆధారంగా తీసుకుని స్వప్రయో
జనాలు వాడించుకునేవాళ్ళు నేనువాలో తెలి
యటంలేదు.”

“తోడేళ్ళు” ఆ చేతం అగాయలో లేక అంది తనంత.

సరిగా తన ముందులో ఉన్నదే ఆమె అంది.
అమాటే అన్నాడు విశ్వం ఆమెతో. అలా ఇద్దరి
మధ్యలో ఒకేమట తోడటం అది మొదటిసారి అని
ఇద్దరూ ఒకరికోసం చెప్పకున్నారు.

నిన్ను జలు చిరి చిరి గారితానయింది. ఉద
యూ, మెరుపులూ, వావా, గారితో ప్రాంతం ధి
యంగా ఉంది.

“ఇక్కడ నీకు పట్టానీ” అన్నాడు విశ్వం.

“తొందరపడి ఉందా?”

“ఏంలేదులే.”

“మరయితే వస్తం ఏమంది? ఏమైనా చెప్పండి.
నింటాను.”

“అదాగా అదాగా ఒకరాజు - చెప్పాలా?”

“చేరాకోకం కాదండీ”

“బామ్మ తీసుకుంటే బావుంటుంది. ఎన్నారో
అది పూర్తి కావటంలేదు.”

“ఇప్పుడా?” అంది తనంత.

“ఏం? మొదల ఇప్పుడూనే ఒకలేదా?”

“మీకు కోపం తప్పులేమిటానా, ఎన్నారో
మొదల ఇచ్చింది?”

“నేను ముందర చెప్పానుగా. బాగా జరుగు
ంటే కొన్ని నెలలు తీసుకోంటుంది (పరిశోధన)”

“మీకు తెలిసేదు. మొదలబాడే చర్చ ఇన్ని
కోసాలు చేశారుగా. ఏ ఉద్యోగమో అయితే బామ్మ
పూర్తి చెప్పుకుండానే వొడలి పరిశోధన.”

“ఉద్యోగం వార్యమైనది ఏమిలేదు.”

“ఎందుకురాదు?”

“ఇన్ని దింభాస్తులు పెట్టాను, ఒక్కయో కనీసం
ఇంటర్ ప్రాక్రయనా పిలవలేదు.”

“అవుతుంది లేండి.” అని భరోసా ఇచ్చిం
దామె.

విశ్వం పరీక్షలు తీసుకున్నాడు. తనంతమొదల
ఇచ్చింది.

తనకు చూపుతూ. కుంభిరపునీ.

1 ను ముక్కు తీరు పరిధిద్దుకున్నాడు విశ్వం.
తనకు మెరుపు మెరిసింది. కిటికీలోంచి ఆకాంత
సరిగా తనంతమొదల ప్రసరించింది.

“మెరుపు మెరిసి మీరు బారీపదారనుకున్నాను”
అన్నాడు విశ్వం చిరువత్స వత్సరూ.

“మీరు కదిగారుకాదు? బామ్మ గీసుకోండి
కదితం వోలిపోకుండా” అంది తనంత.

పెదవులు కెంతరంతో చిరిస్తూన్నాడు విశ్వం. లేఖలు పరిమాణమోహానికి కొంచెం దిగిరిగా కచ్చి నిలబడమన్నాడు. ఆమె వెంటనే అలాగే చేసింది.

పెదవులలేఖలు మాడబోయి ఎగువుదనం చూస్తూ నుంచున్నాడు విశ్వం. పరిగా అదే ఎగువు ఎలా చెబుటం? అది సాధ్యమయేలా లేదు. మెగువు మెరిసింది శిల్ప మిగిలులు గోల్చాయి. ఆ మెగువులో మెరిసిపోయే వసంతిసౌందర్యంలా, ఆ తినుకొంత ఉప్పుదిద్దుబాటగా ఎలా చీలంతో? తీసుకురావటం?

నర్తకలయిక సాధించటంకోసం ఏయే వస్త్రాలు కలిపి ఆమె కిరీటంవస్త్రంలా అలాచిన్నా ఆమెరి ఎభుశిలపర్యంతం చూడసాగాడు. ఆ కిరీటర్రానికి రేఖాసౌష్ఠ్యం మెగులు దిద్దుతోంది. ఆ వంపు లన్నీ తిల చీలంతో? రిచాలి. ఎంతవరకు తిను ఆ రేఖల్ని చీలంతో పొంగుపరచాడో!

పరిలడగా చూస్తూన్నాడు విశ్వం. ఒక్కపారి నించేతలోకనంచేకాడు వసంతి స్వరూపాన్ని వర్తి థంగియలో.

వసంతి ఇచ్చాకూర్చు ఎంత సౌందర్యం తిలించి మరులపరిచింది! ఇచ్చాకూర్చు తిను చూచి అందా లేదో ఆమెలో ఈలోలా కనిపిస్తున్నాయి.

“అక్కామూరిం వున్నం కిలంబు మలూసం కర దుర్రాంబావిద్దం రత్నం...”

ఎవరి అనుభవంకోసం ఈ అందం?

చోమ్యసంతరి మర్చిపోయాడు విశ్వం. వసంత అలాగే నుంచువుంది. కిటిలోంచి నినురుగా జలు కొట్టింది. ఆ కుంఠరలు దల్లగా విశ్వాన్ని పలకరించి వులంపచేరాయి.

బతుకు ఉగము ఉరిమి మెగువు మెరిసింది. మెగువులో వసంతి...

ఆ సౌందర్యం ధరించలేకపోయాడు విశ్వం. తిలూప ఆమెరి కొలిలోకి పొదివి పట్టుకున్నాడు. కిటిలోకి చూసి పెదవులు చుంకించబోయాడు. కొని ఆకాశాళుగా ఆగిపోయాడు. వసంతి విడిసిండుకో లేదు. కొని ఆమెముఖంలో ముఖంపెట్టి చూసింది విశ్వానికి ఆమె వడంబలో ఏదో వింతవనం కనిపించింది. అది అత్యాశ్చర్యమో, ధయమో, కోపమో, నిష్పరా

యతాభావమో, హేళనో...మరేమిటో, లేక అన్నిటి ఏమ్యేళనమో విశ్వానికి అంతుపట్టలేదు. తిలూప తిమ్మతాను తెలుసుకోని ఆమెని వొడిచేశాడు. తిర చాలి ఒక్కమాటకూడా అతను మాట్లాడలేదు. ఆమె వైపు చూడటానికికూడా సాహసించలేదు. గలగల బతుటికొచ్చి ఆ గాలివానలోనే ఇంటివైపు వడిచి పోయాడు. వసంతి ఏమీ ఆలోచించిచేసితిలో లేదు. అలాగే అతినివైపు చూసింది. మెగువు మెరిసింది. కిటిలోంచి దరిదర వడిచిపోయాడు విశ్వం కనిపించాడు. అప్పటికి ఆమెకి పరిస్థితి తెలిసింది. ఆమెకి తెలిసు పుండానే కిటికివెగరగా వెళ్ళింది. ముఖంపొది జలు కొడుతోంది. తినుమో శివున్నా వెళ్ళి రావాలని ఆమెకి తోచలేదు. అలాగే చూస్తూ నిలబడింది.

13

ఆ గాత్రంతో విశ్వానికి పరిగా నిద్రపట్టలేదు. కమ్మచూసుకున్నా కమ్మ తెలిచివా వసంతి కనిపి సాంది. తెల్లటి అంచాలతో, తెల్లటి కాంతులతో మెరిసిపోయే వసంతి! తిన్యతియ్యటి కలుగుచేప్పే వసంతి! అయాయకంగా ముసులో ఉప్పుచిన్న చెప్పి వసంతి! మేకపిల్లలాంటి వసంతి! చాకాతుగా విశ్వం ఉలిక్కిపడతాడు. అప్పుడే ముగమ్మపటింది. కల వచ్చింది. మేకపిల్లని తోడేలు తిగుముతోంది. పలు మన పలుకు చేసిరి! కల చెదిరిపోయింది. అంతిదలిలో ఆ హానుగాలిలోకూడా విశ్వానికి ముచ్చెతుకులు పోగాయి. తికి తోడేలు! ఎవరితో ఆ తుటతో విడిచి చాడు. కొని ఏయోముఖవివరంధిలా తియారయాడు తిను. వసంతి ఏమనుకుంకో. ఆ ముఖ కంఠిలు తిలలా మర్చిపోలకు, ఆ వడనలో చెదిరిపోయిన నుండే కనిపిపొంది తిడి. తోలగిపోయిన విశ్వాసం కనిపిస్తోంది. “నూవ్రా ఇంతేనా?” అని నిష్పరాదుగా కూలబడి పోయినట్లు కనిపిస్తోంది వసంతి. తిను అది ధరించ లేదు. ఒక్కక్షణం—మరొక్కక్షణం తిల చూడకన్యం తిలని విడిచిపెట్టి ఉండకపోలే ఆమెని వాళింప చేసేరాడు. అక్కడికి తిను అదృష్టవంతుడే.

అంపదంపలులేని వసంతి తిలనిమ్మి చదురి నీ అవర్త తిను గుణపు చేసుకున్నాడు కంచె చేసుకున్నా!

విశ్వానికి తిలపొది అపహ్లాసం వేసింది. ఒక్క మంచినరకూడా చెయ్యలేక పోగా ప్రభుధనంగా ఒక చెడిపని చేశాడు! ఆ ఉపహ్లాసనకు ఇప్పుడు తిలని నిలకె “ఇదెవైరంకెండ్ల కిరికంకాలలో నువ్రై

తేదీన ఒక్క చెడ్డపని చెప్పమంటే తమ ఆలోచించు కోవొక్కరైదు. మంచిపని చెప్పమంటే—అదేతొంద్రపు కరూధానము. తేదీన వో పే నొంగరి.

ఒక్క మంచిపని!

విద్యానికి తటాయన ఆలోచనకట్టింది. తపంతిరి తమ పెర్మిచేసుకుంటే! ఒక అబలని, దురాచారానికి బలికాకుండా తప్పించుకోవాలని కావ్యరయపడే ఒక కన్నవి ఉదరించినట్లువుతుంది. అంతకంటే ఎందు దూత్రం చెయ్యగల గొప్ప మంచిపనిముంటుంది? తమ తపంతిరి వివాహం చేసుకుంటాడు.

కాని అది అంతసులభమా? ఎన్ని అడంబలు చాలాలో! ఎన్ని చిక్కులూపాడూ! అప్పుడు నూతనయ్య మర్రివోచ్చి పట్టుబడితే! ఒక వేళ లాంటి తిండి చేసుకోవాలని ఉంటే! ఈ పరిస్థితుల్లో తినేం చెయ్యాలి. ఏం చెయ్యగలడు? పైగా ఈ వివాహానికి ఇంట్లో ఒప్పుకోత. వేరేదేలు ఇంట్లోంచి వెళ్ళి బోయి పెర్మి చేసుకోవాలి. బహుశా మర్రి ఇంట్లో అడుగు పెట్టనివ్వదు. ఉద్యోగం అయితే పరవాలేదు. కాకపోతే తనలా ఆమెని పెర్మి చేసుకోగలడు!

కాని తపంతి ఆలా సంఘ్న గులో ఎరిగిపోతుంటే ఎలా ఉండగలడు? తనామెని ఉద్ధరించలేకనే నిష్ప చాయడా? పతేర్వైరావులాంటి వోడేర్ప కానించిన ఆమె తమ్ము కాకలా రక్షించుకుంటుంది, వాపం.

విద్యానికి ఎలా తేలలేదు. రాత్రంతా ఆలోచన లతోనే కాలం గడిచింది. తెల్లారేసరికి కళ్ళు ఎర్రబడి ఉన్నాయి. తల దిమ్మెక్కింది. తర్నంలో తిడవలంబల్ ఆలోగ్నంకుడా దెబ్బగింది. ఒంటరిగా ఉన్నప్పుడల్లా రాత్రితరిగిన సంఘటనే మనసులో మెదుల్తోంది.

విశ్వం ఇలా ఆలోచిస్తుండగా రంగవారంగాడు ఒక ఉత్తరం తెచ్చి అతనికిస్తూ “ఏమిటా ఇది?” అడి గాడు. ఉత్తరం మొదటి పంక్తి చూడగానే అనిపి పై ప్రాణం పైచేపొయింది. అది ఆకాశిరామున్న ఉత్త రం. లోకల్ డెలివరీలో వచ్చింది. విద్యానికి తపంతి అనే వాటకాల్లో వేమలువేసే అమ్మాయివోసంబంధం ఉందనీ, వాళ్ళు పెర్మి చేసుకోబోతున్నారనీ వాద్య రించాడు, ఆకాశిరామున్న. ఇది పతేర్వైరావు పనే అయి ఉంటుందని నెంటనే ఉహించాడు విశ్వం.

“సంద్ధి అబద్ధం” అన్నాడు విశ్వం చైర్యంగా.

“మత్స్య లోలా పాడుక్నే ఎక్కడికి వెళింది?” విద్యానికి నిజం చెప్పాలో అబద్ధం చెప్పాలో తెలియలేదు. ఎందుకైతా మంచిపని నిజమేం చెప్పాడు.

“ఆ అమ్మాయి ఇంటికి?”

“బామ్మ వేస్తున్నాను. దాని! మోసల్ కావాలి. ఇంటిదిగ్గర వాళుండని ఎక్కడికి వెళుతున్నాను.”

ఈ సరూధానానికి రంగవారం కొంచెం వెక్కిరి గ్గాడు.

“ఇహనించీ అది మామకోటం మంచిది. ఏమంటావు?”

“బామ్మ పూర్తికావొద్దా?”

“అక్కరేదు.”

“అయితే ఎక?”

“ఒక వేళ మత్స్యమేనా మనసులో ఆ పిల్లని పెర్మి చేసుకుందామని అనుకుంటున్నా వేమా. అలాంటిది వాకు పరిపక్షపు. నీదారి మత్స్య దూకుకోవాలి పిండి ఆ పక్షంలో. అదర్న పాస్యపయినవాడిని. నీ కింతకంటే ఏం చెప్పక్కరలేదు.”

అనేది ఆయన పెర్మిపోయాడు. విశ్వం దీర్ఘంగా నిట్టూర్పు విడిచాడు. తమ రాత్రి అనుకున్నాడో తేదో, అదృష్టవే ఏమైనా మొదలు. ఈ మర్రివోయిన సంఘంలో ముందుకు చెయ్యటం పాపాసకర్యమే. కాని తమ పోతువాదానికి నిలబడాలి. తమ చెయ్యగలిగింది తిప్పక చేయాలి. తపంతిరి తమ పెర్మి చేసుకుని తీరాలి. తీరింతలో అవకాశాలు ములభంగా రావు. వొచ్చిన వాటిని పదివియోగం చేసుకోవాలి.

ఆ పాయంలతం తపంతి ఇంటికివెళ్లి తన విశ్చియం చెప్పాలనుకున్నాడు విశ్వం. కాని ఆమె ముఖం చూడటానికి పాపాసం దాల్ మానుకున్నాడు. ఉత్తరం రాస్తామని ఆలోచించాడు. కాని ఉత్తరాలు ప్రమాదాదరమని రాకులేదు.

ఈ సంఘటన జరిగిన తిరవార విద్యానికి ఇంట్లో మెదలటం వద్దం అనిపించింది. తిండి అదోదిగా దూస్తున్నాను. అదికొక తమ రేక్కలు వచ్చి ఉద్యోగంలో ఇంకా చేరలేదు. తిండివాడ నిల్లత్విత్రాతం ఇంట్లోవార్కి! ఏర్పడిపోగింది అతను భావించాడు.

అవ్యవహారికము రమ విజయవాదినో ఒక చిట్ట
మహా ఉద్యోగానికి పెట్టిన నిరభాసుకై నిలికిం
దక్కలా ఉంది. ఇంటర్ ప్రాక్తిక రమ్యుని గానాను
విశ్వం ఏమీ ఆలోచించకుండా వెంటనే యు
ర్రేరాడు, పెట్టేచేదా నిర్దుకుని. ఉద్యోగం చిప్పుచే,
అయినా తత్కాలికంగా వెయ్యిరమ్ము నమ
కున్నాడు. రంగనాగానరమీ అడుచెప్పలేక. ఈ
ఉరివింది చివరే అమ్మాయి వ్యవహారం కూడా పరి
ష్కారమెచేతుందిని ఆయన భావించాడు. అందువల్ల
ఏదో ఒక ఉద్యోగం ఎక్కడ దొరికితా సరికెల్లెటం
కుందింది ఒక సాధారణ సలహా ఇచ్చా దామని.
విద్యానికి ఆ సలహా కొంచెం కమంగానే ఉంది. తమ
ఇంట్లో దొరికే ఉండటంవల అలా రిండ్రీ అభిప్రాయ
పడాడని అరి ననుకున్నాడు.

విశ్వం ద-భాష్యపైట్టింపి ఒక రాజకీయమార్గి అభి
ముఖా అకాంతుంబ్ పదిరి. ఇంజనీయర్స్ కార్య
దర్శి ఏజన్సీ (పత్రికాదిని చివరికి విశ్వంపైపు దీక్షగా
చూపి అభ్యాసుడు.

“ఇది అనేకము బ్రాహ్మణులందీ వట్టు
కునేది” అనియు లోని భావం వంటనే విశ్వాసి
అంశం కాదు.

“ఈ శివార్లు అందరికీ అది మామూలుగా ఉండే పేరే గదా” అన్నాను.

కార్యంబు విశ్వంబైత మహా ఏదో అయిన
టావి: ఏదో చిరుస్వాదు.

“మీరు...?” అంటే రక్తి ఆయన తడిగాదు,
దిక్కు సమాధానంకోసం ఎదురుచూసాడు.

అప్పుడొకరికొకరికి. అతిమనుషులలో అసహ్యం
తొందరించింది. ఈ ముఠాకి రెండుముఖాలు. ఒటిగా
అదిగో ధైర్యం అనునదిలేదు. కలతకావలీ అతిమ
దనుకొనాలి (వజలు. అదెక్కుండా ఉండలేదు. రెవ
కులంకాకపోలే ఉద్యోగం ఇవ్వకు. అంతిమంకు
ఖాయం. "మంచిచెట్టలు రెండేమిటలు అన్నాకు
కనూ కవి! మరి నామంచిమరించి వేరు చెప్పకొ
నొడదు." అన్నాడు ఎవ్వరూ. కార్యవిధి ముఖం
చిట్టించుకున్నాడు. అలా చిట్టించుకుంటాడని విశ్వా
సిలేదు. అనునీ వచ్చే సమాధానం తివరియంటే
మాటిగా చెప్పినాడేమి కార్యవిధి ఇక! అలాంటి
అధిమలో ఉద్యోగంఇచ్చినా తివరేక్కలేదు. అయి

మరి నీ కివరివివ్వకుండా నీతో ఒకటిరెండు విష
యాలు మాట్లాడి ఇంటివూర్తి ముగిస్తూ "నల్లరెండి"
అన్నాడు కార్యవర్తి.

“ఫలితం ఎప్పుడు తెలియజేసారు?”

“ప్రస్తుతం తరవాతి పంపిణీ- సెలక్షయిలే.”

వల్లము నిర్వం. ఆ తిరువతి పుత్రాచలంబొద్ద
అనీమనా వచారి కై ఆ భూరి ధర్మయందుని తెరిపించి.
కొత్త ఉద్యోగి కార్యద్యోగి స్వకలంబుజేల! మ.ప.
తప్పదు!

విశ్వం ఒకటి అద్దడు తీసుకుని ప్రతిజన్మ తిరుగు
చాగాడు. ఎంట్లాయమెంట్ ఎన్స్ చేంజిలో చేరు
వబోడు రెయిందుకున్నాడు. కనీసం లోవర్ మినిస్టర్
కుమాస్తా అయివాడతనిని అఫీసర్ గానినో చెప్పాడు.
ఒక అఫీసులో ఉద్యోగం వచ్చిందే వచ్చి వాయింది.
రాధువవచ్చి పరిలో చేరమని అధికారంగా చెప్పాడు
మేనేజర్. ఇంటికి ఉత్తరంపూడా రావేనాడు
ఉద్యోగం వచ్చిందని. కాని ఉదయం అఫీసుకి వెళ్లి
పరికి మేనేజర్ తన విచారం తెలియచెగాడు. రాన్ని
పరిశీలుతుంటే అ ఉద్యోగం మరొకరికి ఆకస్మాత్తుగా
ఇవ్వబోవాచ్చిందని చెప్పాడు. కాళ్ళిచ్చుకుంటూ
నిరాశతో వెళ్ళిపోయాడు విశ్వం.

[illegible]

అర్ధాకలివల్ల, ఏ రోజునల్లా పట్టుదల పడతా
బోవ్వింది. కాని అభిమానం ముందుకొచ్చింది. ఏ
ఉద్యోగమైనా సరే! అంకె వ్యావస్థలు ప్రావిజన్
వ్యభిక్తిలు చేరితూ ఉంది. కనీసం తిండిపట్టే వ్యాయామ
కాని! లేదా?

ಹಬ್ಬು ರಗ್ಗಿಪಾಕುನ್ನು ಕಟ್ಟಿ ದಾನಿ ವಿಲಾಸ ಮಠಂಗೆ
ಎಕ್ಕುವೈಪಾಕೊಂದಿ. ಒಳಪಾಲೆ ಟಿಪ್ಪಣಿ ಕೊಡುಪಾಗದು.

భోజనం మొదలే లేదు. చివరికి ఆలోచించి అతి చాలా విధానం కనిపెట్టేవాడు బరికబావి. అరటి పళ్లు!

"ఫరవా లేదు. అరటిపళ్లు తాగానే ఉంటాయ్" అనిపించింది విశ్వాసికి. చాలాజోలల తరవాతి మొదటి పారిగా దుచిచూశాడు. తివరి అది పసిం చేరికావు పూర్వం. చక్కెర కలి అయితే నీ తినినాడు.

ఉప్పుడబ్బయిపోయిందేరవాత ఏం చేయాలో విశ్వాసికి తోచలేదు. తిమ్మక పనులు చెయ్యటానికి అతినికి ముప్పగించబంటున్నాడు. రిక్త లాగీ కూరి చెయ్యడాని బాక్కబానే ఏం? కాని— 'తీవ్ భద్రాణి పళ్ళెం!' తీవించబావికేక పనిచెయ్యాలి. అందులో గొంతులో ఏంలేదు. కాని తివరనువు వృథా! అయినా పనిచెయ్యటానికి తివ సిద్ధమే. కాని పని ఎవరివాడు? ఒకసారి బల్లల పాత్రలో తివ కనుగుమిస్తున్నట్లు కళ్ళిలో మొదిలారు. అతిని రూపానికి తివ రూపానికి ఇష్టంలేక లేచా ఏంలేదు. గడ్డంచెసి ఎన్నాళ్ళో అయింది లేచా పెట్టి వేళుకొనబడు! ఎనిమిది అరటిపళ్ళున్నాయి.

తివకూతం చచ్చినా చిచ్చమే తివ. అతిని కళ్ళిలో నీళ్లు తిరిగాయి. అకుమ్మనే వాళ్ళని చూడు ధూతితో చూశాడు. అభిమానం చంపుకుంటున్నాడు, పాపం.

తివ ఎక్కడనుంచి చెయ్యవలదుకున్నాడు. కాని తివతీవం ఇలాగే అతివపుతుంటేమా! ఇప్పుడు ఈ స్థితిలో వసంతి తివరిచూస్తే! ఏం చెప్తుంటే! కన్నీటితో అభిషేకం చేసుకోవాలి!

తివరిచూసి తివ జాలిపడుకున్నాడు. అక ప్లాపుగా తివరనుంచి గ్రహించాడు విశ్వం. ఇతివల తాళలు చూసి జాలిపడటం మంచికాదు. కాని తివ మీద జాలి ఘోషం! మరుక్షణంలో విశ్వం ముఖంలో గాంధీర్వం వచ్చింది.

సంజకాంతులు విరజిమ్ముతోంది మార్గవింబం మర్నాడు తివ ఏకా ఒకపనిలో చేరితాడు. అది ఏరైనా పర. దృఢనిశ్చయం అతిని కళ్ళిలో మెరిసింది. ఏపనిచేసివా ఇక తివమీద తివ జాలిపడుకు. అవంతి విశ్వంలో తివూ ఒకడు. తివ బతుకుకోపం ఏకావిగంగా ప్రయత్నించటం తివ నిధి. ఇన్నానూ తివకో లేచిపోని గొంతుం తివకి అపాదించుకోన్నాడు తివ చనువుకున్నాడు కా వొచ్చు. అయితే చనువు పనికోచ్చే పరిస్థితి లేంపుడు తివ విచారించాలివ

అవసరమేమీ లేదు. తివ కొంతవిజ్ఞానం సంపాదించు కున్నాడు. అది విజ్ఞానంకోసం. అంటే. అది గతా ర్థిని పరికిరాచేదిని తివకి ఇంత కాలంకోసంగా ఉంటా పెరివాడు తివ! పరిస్థితులు తివకో నురుచేసున్నా కూడా నుడివాడై గమనించలేక కాంం వృథాచేశాడు!

విశ్వం అరటిపళ్లు తాగాంనైత్రు నడిచాడు. నాలుగు అరటిపళ్లుకొని తివగుముఖం పట్టాడు. మరొకటి కనిపిస్తే మంచిపట్టు తాగాడు. రెండడు నులు చెయ్యడానికి అక ప్లాపుగా నీసం అతిపించింది. ఎన్నాళ్ళనితో అరటిపళ్ళి మీద బతుకుకున్నాడు. అది కనువుమీదా తివ తివలేకు. తిన్నా పోపవదు. కానేత్ర కూర్పుం మళ్ళీ రెండడునులు చేశాడు. కళ్లు గ్లియిది తిరిగాయి. ఎనుగుతుందా రిక్త వసాంది. పక్కకి తప్పుకుంటూ తూలిపడిపోయాడు. రిక్తాలో కూర్పునిండున్న శ్రీ అదృశ్యం చూసింది. రిక్త అగింది. రిక్తావాలా విశ్వం ముఖం మీద నీని జల్లాడు. విశ్వం చెప్పబట్టి కళ్లు తెరిచాడు. "ఎంతో ముషివాడు కాకోలు పాపం. ఎన్నాళ్ళనించి తిండి లేకా. ఇదిగో ఈ రూపాయి అతినిచేతిలో పెట్టు" రూపాయి నోటు రిక్తావాలా అందించినామె. అతినిది విశ్వాసి కిర్యతోయాడు.

"నేను అకుమ్మనే వాడినాకాదు?" విమదంగా నీవప్పరంతో అన్నాడు విశ్వం.

"మీ రెండు? ఇలా పడిపోయావో?" అం తామె అనుకుంటున్నా, తివలేసిపోపాటాచించిరిస్తా.

"నేను అందర్నీ గుడుమేలుచి, కదిచి. చిత్ర కానడే..." అంటూ అమె ముఖంలోకి చూశాడు విశ్వం. అతిని ముఖం చివ్విమైంది. అత్యాక్రమ్యంతో "బావో" అన్నాడు. అపిలుపు! బావో అప్రతిభురా లైంది. పంకాయించిచూసింది విశ్వాసి. సంగ్రహ క్షయంతో దిగిరిగొచ్చింది.

"నువ్వేనా బావా! ఏమిటిదంతా?" అమెకంం గడ్డిక మైంది.

విశ్వం ఏమీ అనలేదు. వెదుర్చిగా లేచి నుంచు న్నాడు. కింద అరటిపళ్లు పడితన్నాయి. వొంగి తివకోవాలని ప్రయత్నించి ఓపిక లేక మానేశాడు.

"మల్లాదివేం బావా?" అంది బావకి అతినినైత్రు జాలిగా చూస్తూ.

"సరిష్టగుం ప్రభావంతే" అన్నాడతను.

"వాదాం పది."

"ఎక్కడికి?"

"ఇంటికి."

"ఇల్లా?"

"అవును గెండు గోశర్మించి ఇక్కడ ఉంటున్నాం. తిరవాతి చెబుతోలే. పది."

"తెరవాతి వోస్తారే?"

"నివ్వటా వోలినవెడతావనా నీలభిప్రాయం?"

"నాకు యామి ఉంది."

"ఉంటే ఉందిలే."

విశ్వం కాపీపు తిలపటాయించి "ఎరే పది" అని రెండడుగులు వేగాడు రిక్తానైపు. అతని కాళ్ళు వేరిపోయాయి.

"నివ్వపురగా ఉంది వాటి" అంటూ చెప్పి తిరిగాడు, అరటిపళ్ళి కోసం.

అరటిపళ్ళి ఒక కరాహం కలిగిపోయింది.

"అయ్యో!" అన్నాడు విశ్వం అప్రమత్తుంగా.

"ఏమిటి బావా?" అని చెప్పి తిరిగి చూసింది వాటి.

"తిలపానికే మేనా ఉంటే కానుండును!" మీన స్వరంతో అరటిపళ్ళి నైపు మామూ అన్నాడు విశ్వం.

తిలపంకె ఎడలో గట్టిగా నువ్వుతో దిగించిట్టయింది వాటికి.

రిక్తావాడికి దిబ్బిచ్చి చక్కెరకేళిపంపు తొందరగా పట్టుకురమ్మని చెప్పింది.

"ఎందుకూ, సాదాని చాలు. ఇదిగో, వాడిగిర ఒక అణా ఉంది." కేబులో చెయ్యిపెట్టి అణా తీసి రిక్తావాడినైపు చూడగా, వాడంతరిముందే వెళ్ళిపోయాడు.

విశ్వం వేరిపోఅణాఅలాగే పట్టుకురమ్మవ్వంగా వాటినైపు చూడగా.

"అణా ఉందా బావా?"

"ఉంది వాటి, ఇదిగో" అయ్యాయకంకా చూపించాడు విశ్వం.

వాటి కళ్ళలో నీళ్లు గిగ్గిలన తిరిగి వేలమిడికి బటబట జారాయి.

అణా ఉందట.

అఖిరి అణా.

సాదా అరటిపళ్ళి కోసం.

"అరటిపంకు మూతం ఇక్కడు వాటి. నాకు చక్కెరకేళి తప్ప సాదాని ఇష్టం లేను" అన్నాడు విశ్వం రాక ఒకవారి.

"సాదాని చాలు వాటి" అంటున్నా డిగోబా.

ఆ దైవ్యం ధరించలేకపోయింది వామె. దుఃఖం అమెలో పొంగిపోయింది. సంకరాంతుల్లో మెగుస్తూ అమె కనుకొలుకులోంచి కన్నీటి దిగువులు వెలికి జారుకుంటే రిజిస్ట్రేషన్ తో అద్భుత్యం చూస్తూ నిలబడి పోయాడు విశ్వం.

14

గర్భ మెంటు అవరల్ ఆప్టిమిజ్మిన్ పైపర్ బాథ్ లో పడుకుని ఉన్నాడు మూరి. తలకి కట్టు కట్టి ఉంది. అతని మంచం పక్కనే ఒక మూలమీద కూర్చున్నాడు విశ్వం. వాటి మూరి తలవైపు కూర్చుని ఉంది.

"ఏమిటా ఈ ఉత్పదనం?" అడిగాడు విశ్వం.

"వాటి చెప్పలేదా?"

"చెప్పిందిలే. కాని నువ్వెప్పుడు చెప్పగలిగి న్నితలో ఉన్నావుగా. ఏం జరిగిందో చెప్తూ ఉన్న పొందే ఇన్ ఫర్ మేషన్ కావాలి."

"ఏమింది, మామూలు గొడవలే."

నపువ్వు కోకిలి కలిగించుకునేవాడిని కాదుగా?

"ఈ సారి కలిగించుకున్నాను."

"ఎందుకంటే?"

"ఏం చేస్తాం? ఊను మొత్తం గోర్లు కెక్కటంలే!"

"ఏం జరిగిందేమిటి?"

"పంచాయితీ ఎన్నికలు జరుగుతున్నాయి కదూ. చెప్పి డెంటు పదిరికే ఇద్దరు పోటీ చేయడం అవుతున్నాను మా ఊల్లో. ఇంకేం తిగాదాలు, కొట్లాటలు మొదలు".

"నువ్వే పార్టీ?"

"నాకు పార్టీ ఏమిటి?"

"మరి చెప్పలేదుకు తిగిలాయి?"

"చెప్పింది విను. మునపలు గారబ్బాయి, నేనూ ప్నే హితులం. నేను పాతావ్యంగా వేచి వ్యవహారం

కాల్లో కల్పించుకొను. కాని అతిని పరిస్థితులు మరి వివరించేట్లున్నాయి. ఏదో చెయ్యాలని నడుం కట్టాడు. చూస్తూ ఎలా ఉండుకోను? ఒంటరిగానే చెప్తాడు! ఇద్దరం కలిసి ఒక అర్థగిరిని పోటీనింది విరమింపజేయాలని ప్రయత్నించాం. ఇద్దరికి మా మొదల అనుమానం ఏర్పడింది. మే మేదో మూడో పార్టీ పెట్టి ఉండు మానెపు తిప్పకోవాలని చూస్తున్నామని వాళ్ళూ హించారు."

"మన విదేశాంగ విధానంలా ఉంది నీళ్ళ"

"ఏదని మరీందిలే. నిను మరి. మూడో పార్టీ రాకు వచ్చాడనుకు నే పోలి వాల్లిద్దరూ ఏకమయ్యారు. ఇద్దరూ కలిసి ఏదో సంప్రదించుకున్నాను. పోటీ తప్పిపోయింది. కక్షలు తగిలిపోయాయి. అంటే వా ప్రయత్నం సఫలమైందన్నమాట. వాకేదో సవ్యాం జరుగుతుందిని తెలుసులే."

"నీధం. కాని దెబ్బల సంగతేమిటయ్యా మరి ప్రభూ?"

"అదే సవ్యాం. కావాలని రెచ్చగొట్టాడులే. అయితే ఇంక పని జరుగుతుంది అనుకోలేదు. ఏదో కొద్దిలో పోనిస్తారనుకున్నాను."

"నువ్వు చెప్పిది వాకేమీ అర్థం కావటం లేదు."

"అర్థం కావడమంది? పోనీ ఇంకొంచెం విపులంగా చెబుతాను. వాళ్ళు పోటీ విరమించుకోమని మంచిగా నెలులే వివరించారు. ఎవరినో ముందే తెలుసులే. అందుకని ఈ మూడోపక్షం కురించి పుకార్లు లేవ దీకాను. అక్కడా అక్కడా వాల్లివి కురించి నే నేదో అన్నట్లు కల్పించాను. వాంట్ వాల్లి! ఉక్రోశాలు పెరిగాయి. ఏమయితే ఏం? ఉళ్ళో పెరీలు తిప్పిపోయాయి ప్రస్తుతానికి."

విక్టం మారివైపు అన్వేషణగా చూశాడు.

"అయితే పాపాపించి కావాలని అభింధాలు నెలవ నేసుకున్నావా?"

"మరి ఏంచెయ్యను? లేపాలే ఆ ఉళ్ళో బరి కటం మరి కవం. నీకు తెలుసుగా. గలాటాలంటే వాకు చెప్పి తలకొప్పి."

"విన్ను కొటిసవాళ్ళెవరు?"

"ఎవరియితే ఏంలే..."

"అరేమిటి! క్రిమిల్ లోను పెట్టి కైల్లో పడే యింది వాడి పాట్లు వాడి! కరకుండా ఉంటావా?"

"నీకు తెలియనులే వానా ఈ గొడవంతా, అ కొద్ది గొడవలు లేకుండా చెబుటానికిమా ఇంత క్రయా పడ్డది."

విక్టం మారివైపు అర్థం కావట్లుగా చూశాడు.

"అయితే వాడిని వొడిరేపావా?"

"లేపాలే వాడిమొద వాకు కక్షమిటి? వెళ్ళవ ఎదురుగానై ఎడంకెల్లో కాలం కట్టమోడి! విసి రెయ్యగలను. మిది తిక్కలపని చేశావని చూ! విసి మంటూ ఉంటాడీపాటికి."

"నీది గాంధీగారి పద్ధిలా ఉంది."

"వాడెవరికికాదు. అది వా స్వభావం. అంతే."

"నుజవపద్ధతి అంటా లే."

"అదిగో, అదే వాకు పరిపద్ధతు. నేను వాల్లికో సమా, పిల్లికోసమా ఏదీ చెబుకోలేదంటే నమ్మకం? వాకో ఉండుంది. ఆ ఉళ్ళో నేను కీరితం గడిపాలంటే అందుకు తగిన వాతావరణం వ్యాపింపరి వరకూ కల్పించుకోవాలి. దీనికేమిటో పేర్లు పెడతారే?... ఇంతా చెప్తే, ఈ మూడోపక్షం సంగతి ఆ మునషుగారల్నాయి బహుశాయలా పేర్లెస్తాడే మారిని భయంగా ఉంది. ఎరక్కరాయి అతిని రెచ్చాను. ఉళ్ళో అప్పుడే నే నేదో తిండ్రిం పన్నావని గుండెపలుగా ఉందిట. వాన్న చెప్పాడు. అసలు ఈ మనుషులకి పొగడెలంటే మహా ఇష్టం."

గలగల మాటాడటంతో మారికి కొంచెం ఆయాసం వచ్చింది. వాని అతిని మాట్లాడెనద్దరి హెచ్చరించింది.

విక్టం మారివైపు ప్రళంపా పాత్రంగా చూడ శాగాడు. ఏదో పొగడగా అని జోయిసవాడెల్లా మారి అన్న చివరిమాటలు విని జోరె తికుండా ఉండు కన్నాడు. మారిని తను చిన్నప్పటినుంచీ ఎదురు వాడింత ఘటిమిది తను అనుకోలేదు, తను వాడినించి నేర్చుకోవాలింది చాలా ఉంది!

మరి కానీపటికి వెంకట్రామయ్యగారు వచ్చి "మారిద్దరూ వెళ్ళిపోవడం చేసిందే. నేను మీకోచ్చి వాకొ మారి దగ్గర ఉంటాను" అన్నాడు.

జానీ, విశ్వం ఆప్తురి బయటికొచ్చారు. మరలలో జానీ మారిమిగిల్చి వెంటపతి స్వల్పం తివ్రోపర అంతా చెప్పింది. విశ్వంకి అదంతా చాలా కొత్తిగా ఉంది మారి ప్రవర్తననిజంగా ఆశ్చర్యం అనిపించిందనివి. తను మారిని ప్రేమిస్తుంటే చెల్లెలుని ప్రార్థనించాడు, వెదికే మారి బాగుండేవాడే ద్వితీయ అభ్యర్థనని విన్నాడు. కాని ఈయన పాతకాలలో లాగే ఉండేది.

భావించేది పదిక మర్రిలో పడుకున్నాడు విశ్వం. అతిని ముసుగులో ఏవో ఆలోచనలు కదిలాయి. జానీ చాపూద ముక్కుని ఏవో పనిచేసుకుంటోంది.

అమెరైపు యథాభావంగా చూశాడు విశ్వం. అమెరదనంలో ప్రకాంతిని తాండవిస్తోంది. తండ్రి దౌర్భాగ్యస్థితిలో యావత్తప్పుడు అమె ముఖంలో ఎంత ఆవేదన ప్రకృటమైంది! పొంగి పొర్లే దుఃఖాన్ని అమె బలవంతం అవుతుంటుంటే ఆ దుఃఖ మంతా కన్నీరై కేలమిడికి జారే దృశ్యం అతిని మనోబద్ధిలో మునిగింది. అది విపరీత పరిస్థితి కాదు; కాని తను కష్టంలో ఉంటే అంతగా అమె బాధపడనిది అత్యధికమేమిటి?

అకస్మాత్తుగా విశ్వం భావనలో ఏవో నెలలు గొడవించింది. జానీ తనని ప్రేమిస్తోందా? ఎలా ఈ విషయం తెలుసుకోవటం. ఒక చేతి అమె తనని ప్రేమిస్తే తీరికలో ఒక గొప్పసమయ్యి తను ఎదుర్కోవాలి. పరిస్థితులు ప్రతిబింబింపడమంటే నిజం తెలుసుకుని సమయోచితంగా ప్రవర్తించాలి. ఎలాగో ఈ ప్రశ్న జానీని ఆదిగిలే? అమె ఏమనుకుంటుందో! ఇప్పటికే ఒకవారి ఒక ద్వితీయ ఇచ్చిన ఐదుపుదుర్వని యోగం చెసుకున్నాడు. జోంక తిరుగుకుగా అమెచేత విషయం బయటపెట్టించాలి.

“జానీ.”

“ఏమిటి బావా?”

“ద్వితీయ ఎటువంటిదాని నీ కష్టం?”

“మంచి సుఖాలు.” ఇదికూడా ఒక ప్రశ్నగా అప్పట్లాగా జానీ సమాధానం చెప్పింది.

“చెప్పకాలుగల మునిమైలే?”

“బాగా ఉంటుంది.”

“అది కర్ర. అతినిపట్ల నీ ప్రవర్తన ఎలా ఉంటుంది?”

“ఇప్పుడెందుకా సంగతి?”

“కావాలి.”

“ఆ సందర్భంలో కాని తెలియను.”

“నేను తానుకు అలవాటుచేసుకుంటాడను.”

“నాలుగు చిన్నాడు పెడతను.”

“అంతేగాని ఇంకేం చెబుతా?”

“ఏదైతే తానుచెబుతానో ప్రయత్నిస్తాను.”

“లేదోలే?”

“ఒక ద్వితీయపై ఉన్నటువంటి.”

“అంతేగాని అసహ్యించుకోవా?”

“గుణాల్ని గాని మనుషుల్ని అసహ్యించుకోవటం ఎందుకూ?”

“నీకాలోయే ధర్మ అలా చేస్తాడనుకో.”

“చాలాదూ, చేరాలోకం.” అంది జానీ చిరుకోపంతో విసుగ్గా.

“కాదు జానీ చెప్పు.”

“ఆప్తుడేంచేస్తావో వచ్చి చూద్దువుగానిలే.”

అమెతంక పరిశీలనగా చూశాడు విశ్వం.

“రానిస్తావా?”

“పరాయివాడినైతలు ముట్టాడతా నే?”

“రానిచ్చివా ఇటువంటి సంగతులు చెబుతా చేయిలే,” అమెతంక కోంగరినంగా యాస్తూ అన్నాడతను. జానీ ఏమీ మాట్లాడలేదు.

“ఊరికి అన్నా లే జానీ, నీకు మంచి మొగుళ్ళే వెలికి పట్టకొస్తాం.”

“పనివాటా లేకపోలేనని.” అనేది జానీలేచి వెళ్ళిపోయింది.

“వెళ్ళకు, వెళ్ళకు, నీకు పుణ్యముంటుంది, ఒక్క సలహా ఇవ్వు జానీ.”

“నాకు సలహాలిక్కటం రాదు.”

“వచ్చులే. చూడు, మరిన్ని ఏదైనా ఒక మంచి పని చెయ్యాలని నీకనిపించదా?”

“ఒకటిమిటి, చాలా చెయ్యాలి.”

“కనిపించ ఒక్కటి. కొంచెం ఆలోచించి చెప్పు. నేనెంచేస్తే బావుంటుందంటావు?”

“నీ ఇష్టంకచ్చింది చెయ్యి. నాకేం తెలుస్తుంది.”

"మరిలా నాక్కూడా ఏదైనా మంచిపని చెయ్యాలి అంది."

"అన్నయ్య అలాచేకానిది ఎప్పుడూ చెప్పకొనే"

"అలా. ఆ కాదు. ఏంపూర్తి ఉద్దరించేపని చేస్తే బావుండదు?"

"మత్తయి నేనూ ఒకరిని ఉద్దరించేదమిటిలే బావా."

"అలా తిని తియ్యకుండా పెళ్ళి విడదలు చేశానుకో. బట్నం లేకుండా పెళ్ళిచేసుకోవటా, వర్తమాంతం చేసుకోవటా....."

"రెండోపెళ్ళి చేసుకోకుండా ఉండటా..." బావా నవ్వుతూ అంది.

"హావ్యంకాదు. హాంఫుడరురాచానా? బతికానోయే ప్రేమి పెళ్ళిచేసుకుంటే?"

"చేయకొ, మంచిది." నిర్దిష్టంగా అందిబావా.

విశ్వం ఆమె ముఖంలోకి చూశాడు. ఆమెలోని విభావనా ముఖంలో ప్రతిఫలించటం లేదు.

"నాగరికంగా ఆలోచించి చెప్ప. నేనాలోచించి అచేసటం లేదు."

బావాకి కొంచెం ఆలోచించింది.

"ధైర్యం ఉంటే, మనపాతా కోరికే చేసుకోటం మంచిది బావా. ఇంకాలో సలహా చెప్పటానికి ముంది? అది కేవలం వ్యక్తిగత విషయం కాదా?"

అంత రేపిగా, ఏ భావనా లేకుండా ఆమె అభిప్రాయం వెలియమృకుండచుకోలేదు విశ్వం. కాని ఆ సమాధానం అతివిశిష్టమైంది. ఒక గడ్డు సమస్య ఎదుర్కొనటానికి అంతసరిం తప్పింది.

"మనస్థంపై నాకెంతో అభిమానం బావా."

"చెప్పాలా ఏమిటి?" అంది విశ్వంకిగా బావా.

"నీకు మంచి సంబంధం రావాలనీ, మూడు ప్రత్యాయా అను కాయలుగా, విశిష్టోల్లాసం వచ్చి తోరంగా నవ్వు సంతార జీవితం గడవాలనీ నా కోరిక."

"మత్తయి మంచివాడిని బావా." అందామె.

"నేనంటే నీకు అభిమానమేదా బావా?"

ఆమెలో ఏర్పాడకాలు మెదిలాయో, కళ్ళు చెక్కు గిల్లాయి. ఆ నీళ్ళు విండిన కళ్ళలో నే విశ్వం చైత్ర ఒక పాద చూసింది. విశ్వం హృదయం అప్రమేంది

"ఏమిటి బావా, చాదస్తం? మనస్థంపై నాకభిమానం ఉందిమా?"

"ఎందుకుండాలి?" కావాలని తిక్కించాడు విశ్వం.

"బావా కనుక. మంచివాడిని కనుక. ఇంకా-నేనంటే నీకభిమానం కనుక."

అంతేనా?"

"మరింకేముంటాయి కారణాలు? అయినా ఇంకొక నేనెప్పుడూ ఆలోచించలేను. ఆలోచించమ కూడా. తిరిగి నాదుని ధర్మ ప్రక్షిలకుళకున్నావురా తేవు పెళ్ళయితే నా అక్కయ్యని కూడా ఇలాగే అడుగుతావు కాబోలు." అని కలకల నవ్వుతూ బావాకి అతివిశిష్ట చూసింది.

ఆ నవ్వులో విశ్వంకంగా ప్రవాహపు గలగలా, ఆ చూపులో అత్యుత్తరం, స్నేహకంపాదం భిక్షావాయా దిక్పంది సరికొంటాడు విశ్వం. ప్రేమగడ లేదాని ప్రాముఖ్యం లేని ఏకా సరితమై అత్యుత్తర తమ హృదయాలని ఆకరించివెళ్ళు అతిమ ఆ మదాన అనుభూతిపొందాడు.

స కే ష ం

విదేశద్రవ్యమారకరంగంలో విషమస్థితి

శ్రీ బులుసు వెంకటసుబ్బారావు

[illegible]

భారతదేశపు గొప్ప దినానగా ప్రజలు
 అంజలి సమర్పించుకొని పుట్టినది. భారత
 దేశం ఇటువంటిగా పెట్టుబడిదారీదానా వ్యవస్థ
 ఏర్పడినది కాదు. అటు అన్ని రంగాలందు (అభివృద్ధి

ప్రపంచం కలిగిన దేశం కూడా కాదు. మనది ఒక విద్యమైన మిశ్రమార్థిక వ్యవస్థ. ఒక వంక ప్రభుత్వం ప్రచారించే ద్వారా పురోధి వృద్ధికి కృషి చేయాలి అంటున్నారంటే ఇంకా చెయ్యాలి నో ఎవరితోంది. దేశపు సోషలిస్టు భావ ప్రభుత్వం అంటేను (Public Sector) అటు ప్రభుత్వ రంగంలోను (Private Sector) తీర్చేస్తే జరుగుతోంది. ఈ ద్వారంగా రమ్య అమెరికా లాంటి దేశానికి కమ్యూనిస్టు భావం కూడా భారతదేశం లక్షణాల వర్తకుల్ని సమన్వయించి ఒక మిశ్రమ వ్యవస్థను సాధించుకోవచ్చు. అంతే కాదు. కేరళం మన వ్యయం కృషి మనం తలచిన ఆద్యుడయ్యాల్సి సాధించలేము. ఇన్ని శతాబ్దాలుగా భావింపుకుంటున్న మనదేశంలో అర్ధఃపరుత్వం పీడించింది. పూర్తిగా వ్యయం కృషి కూడా అలా మన లక్ష్యం సాధించలేం. కాబట్టి విదేశీ సహాయం అవసరం. అలాగని, యుద్ధాంతర పశ్చిమ జర్మనీ వంటి మనం పేర్కొన్న విదేశీ విధానాన్ని పలుకు నా సూక్ష్మతేనె సంతృప్తిగా వారి సహాయంపై ఆధారపడలేము. అంతర్జాతీయ రంగంలో తన రాజకీయ ప్రతిపత్తి ఏ మాత్రం ధింకం కాకుండా ఉంటేనే వ్యతిరేక భారతదేశం విదేశీ సహాయాన్ని ఆశంపడదు. ఈ మాకు వివరాలను మనం జ్ఞప్తియే గుండుకోని వ్యతిరేక భారతదేశపు పురోగమన పథాన్ని పరిశీలిద్దాం. ఈ పథంలో మన మనస్కోపనిలని అనేక దుర్ఘటనలూ ప్రధానమైంది. విదేశీ మార్కెట్ వ్యవస్థ కోరిక.

ఈ కథిం పదువ్య ఏరింగా ప్రారంభమైనదో
తెలుగుకొడవం అతిమూర్ఖం సంప్రాప్తింగా అర్థం
పడుతూన్న కోల్పోయి అంగివ ఒక నేర్యాన్ని, పారి
క్రామికంగా ఉన్నది స్థాయిలోనికి తీసుకురావడానికి
మనం తిరుగుదలకు పయనమౌతున్నంత విదేశీయుల
నందే దిలకులి చేసుకోవాలి. చివ్వు యంత్రాలు, భారీ
యంత్రాలు, రవాణా వాహనాల్ని కనపరచేట యంత్ర
సామగ్రి, ఇవికాక ఈ యంత్రంగాన్ని నిర్వహించ

గరిగ విజేత పాంశ్రిక విజ్ఞాన విప్లవాలకు కూడా మునుం
అర్థధిక వ్యయ ప్రయోజనాలిచ్చి దిగుమతి చేసుకోవాలి.
ఒక అణుకే ఉత్పత్తి యంత్రంగాన్ని మన దేశంలో
సంపాదించాలంటే దానికవసరమైన ప్రతిద్రవ్యపుకూడా
విదేశంనుండే రావాలి. అదేవికూడా మన దేశంలో
ఇంకా ఉత్పత్తి కావలసివచ్చును. ఉత్పత్తి పాధకాలైన
యంత్రంగాన్ని ఎల్లకాలం మనం విదేశాలనుండి దిగు
మతి చేసుకోవాలం. ఈ ఉత్పత్తి పాధక యంత్రం
గాన్ని నిర్మించే ఉత్సాహకేత్రకూడా మనదేశంలో
సంపాదించుకోవాలి. ఒకటిగాన్ని పారిశ్రామిక
దేశంగా మార్చాలంటే అన్నిటికన్నా ముందు విస్తృతి
మైన రవాణాసౌకర్య నిర్మాణం అవసరం. అందులో
భారతదేశం అతినికలమంది. బొమ్మల బాకర్ల, బె
యము తిట్టిన బాకర్ల, యంత్రంగాం ఒక
మూల, పెట్టుబడిదారు బాకర్ల, ఎరుమతి దిగుమతు
లకు నాకా కేంద్ర బాకర్లం ఉన్నాయి కిట్టిచేసి
అత్యధిక రవాణాసౌకర్యాలతో కలపడం వాడుక
మైంది. ఈ రవాణా యంత్రంగానికి మనం
సంపూర్ణంగా విదేశీ దిగుమతులపై ఆధారపడినది
వచ్చింది.

ఇంకో విషయంకూడా ఇక్కడ అవివరణీయ
మైంది. మనం విదేశాలనుండి కొనితీగే వస్తువుల పరి
మాణం, మనం విదేశాల కన్నా తక్కిన వస్తువుల పరిమా
ణంపై ఆధారపడి ఉంటుంది. మనది విదేశీయ. విదేశీ
అధికమవుతుంది తిట్టిన మనం వస్తువులను తియ్య
చెయ్యడం. ఇక మన ఎరుమతులలో ముడిపెదారాచే
ఎక్కువ. ఇటీవల ఈ ముడిపెదారాల విక్రయంలో కూడా
మన దేశం వెనుకపడుతోంది. కొన్ని వస్తువులలో
ప్రపంచ ప్రయోజనంలో భారతదేశం అధిపత్యం,
వహించింది. ఉదాహరణకు, జపనవార వస్తువులు, టీ
మున్నగువి. కానీ నేను ఆ వస్తువులు సహించి విదేశీ
కేయల ప్రదర్శకు తిట్టిన వారే వాళ్లున్నాయి. వాళ్లున్నా
జపనవార వస్తువులలో చాలా మందింజనమింది. అది
కొక మన ఎరుమతులు వ్యావహారికమైన దనదెవలన
వాని ఉత్పత్తి పరిణామాలు మన ఆదువులో ఉండవు.
ఒక సంవత్సరం ఎక్కువ ఉత్పత్తి కావచ్చు. ఒక సంవ
త్సరం తక్కువ కావచ్చును.

1956 వ సంవత్సరంలో, ద్వితీయ సందర్శ
ప్రణాళి ప్రారంభమైనదానిగా విదేశీ మారకంగా

మనకి అందించే సంధినింపనా గయ. ఎన్నో
అవాంతిరాలు సంప్రదిస్తూ ఉన్న మనం అహించే
ప్రణాళిక పథకాన్ని తియ్యచేకాము. కానీ మన
మనకున్న అవాంతిరాలను పరిమితమార్గాల
నికా యోచించుకోవకల్పామే అనేకవిధాలైన
మూలపదార్థ లభ్యమింది మన పథకాన్ని తియ్య
చేకాము. ఈవిధంగా తియ్యచేయించి ముందుగా నే
అహించి ప్రణాళిక పరిమాణాన్ని తగ్గించింది
వాస్తవమిందివారు తేవచేతు. ప్రపథమంగా
వారిలో నేర్పొవలసిన వ్యక్తి అచార్య వి. ఆర్.
షివాయ్. ఈయన 1958 లో నే, ఆర్థికాన్త్రజాల
సమితిలో (Panel of Economists) భాగ
వ్యక్తిరీతింది, ప్రణాళికాంశంలో వాస్తవత తగ్గించ
రానిది ఉద్ఘాటించారు. అయితే అప్పట్లో ప్రథమ
సందర్శ ప్రణాళిలో సంపూర్ణవిజయం సంపాదించా
మనే గర్వంతో (విలాసి మనం సంపాదించిన విజయం
అతి తక్కువ మైంది) ఆయన మాటలు ఎవరూ విని
లేదు. క్రమంగా దిగుమతుల సంఖ్య అర్థధికమై
వోవడం, ఎరుమతులు తగ్గించడం, విదేశాలనుండి అను
మిస్తుంది ఏవోయం రాకపోవడం మిగిలించి ఆ ఆర్థిక
కాన్త్రజాల మాటలను సత్యంగాలుగా నిరూపించాయి.
ఇటీవల భారత ప్రభుత్వం ప్రణాళికాసంకల్పం, భారత
దేశంలో ద్రవ్యోల్బలనం అంతగా లేదని ప్రకటించడం
సంప్రదాన వాస్తవ్యవ్యవంగా ఉంది. ప్రవాజయంతన్న
వాస్తవ పరిస్థితులపట్ల అంధత్వం ఏహంసరానిది అవు
తుంది.

ఇక ప్రణాళికారంశంలో అంశాలను పరిశీలిం
చిన విషయ అవి వివిధంగా తియ్యచేయ్యయో పరిశీ
లిస్తాం.

దిగుమతులు ఈ క్రిందివిధంగా అంశవా చేయ
బడ్డాయి. అయిన సంవత్సరాలకు కలిపి మొత్తం దిగు
మతులపై చేయబడినది వ్యయం రూ 4,310 కోట్లు.
అంటే ఏరానీ సంవత్సరానికి ఎరిమిదివందల డెల్టె
కోట్ల రూపాయలన్నమాట. ఈ అర్థంలో ఎక్కువ
భాగం, యంత్రంగాం, వాహనసౌకర్యాలు, ఇయము
తిట్టిన వాళ్లు, తైలములు మొదలయిన వానిపై
వెచ్చింపబడుతుంది.

ఇక, ఎరుమతులు మొత్తం రూ 2,955 కోట్లు
ఖరీదు కలిపిగా అంశవా చేయబడ్డాయి. అంటే ఏరా

విదేశద్రవ్యమారకరంగంలో విషమస్థితి

సరిగ్గా సంవత్సరానికి 198 కోట్ల రూపాయల విలువల వస్తు సమకాలాన్ని భారతదేశం 1956-61 లో ఎరువులతో చేయకలసి ఉహించబడింది. భారతదేశపు ఎరువులందు ముఖ్యతస్తువులు, టీ, జపనవార వస్తువులు, ప్రతి వస్తువులు. 1956 వ సంవత్సరపు ఎరువులలో వస్తు ఎక్కువ ఎరువుల పరిమాణం, టీ, ప్రతివస్తువులందు సాధ్యమాకుండుని భావించబడింది. ఈ అధిక పరిమాణమైనా అంత చెప్పకోదగిన కారు. అది మాటికి ఇంకా పొట్టికంటే కూడా తక్కువే.

1956-61 ఎరువుల అందనా

వస్తువులు	ఎరువుల పరిమాణం (1956-61)
టీ	రూ. 685 కోట్లు
జనువు, వస్తువులు	610 "
ప్రతి, వస్తువులు	375 "
తెలుములు	110 "
పాగాకు	75 "
వోల్టేజీ, దిక్కు	140 "
ముడిప్రతి, వస్తు	110 "
లోహ భవనములు	115 "
బొగ్గు, కోక్	25 "
రహాయనికములు, మంగులు	25 "
ఇంజన వస్తువులు, విద్యుత్పరికరములు	20 "
ఇతరములు	725 "

రూ. 2,965 కోట్లు

దిగువుల అందనా (1956-61)

వస్తువులు	దిగువుల పరిమాణపు అందనా (1956-61)
యాంత్రిక సామగ్రి,	
రవాణా వాహనములు	రూ. 1500 కోట్లు
ఇనుము, ఉక్కు	" 480 "
ఇతర లోహములు	" 220 "
ధాన్యములు, దినుసులు, పిండి	" 240 "
చక్కెర	" 85 "
తెలుములు	" 410 "
రహాయనిక మైన జీవనములు	" 160 "
రంగు సామగ్రిలు	" 85 "
కొనిరిం	" 55 "

లోహసామగ్రి, విద్యుత్పరికరములు	" 145 "
ముడి ప్రతి	" 270 "
ముడి జనువు	" 90 "
ఇతరములు	" 700 "

రూ. 4,840 కోట్లు

ఎరువు, దిగువుల వస్తువులకా విదేశీ మారకపు రంగంలో వచ్చే అంశాలు మరికొన్ని ఉన్నాయి. ఉదాహరణకు వైదేశీయంపై సాంకేతిక నిపుణులు మన దేశానికి వచ్చినపుడు వారిభుక్తు, వారి జీతములు విదేశీ ద్రవ్యంలో మనం చెల్లించాలి. అంతేకాక వైదేశీయంపై మనం పుచ్చుకున్న ఋణాలపై వడ్డీ కట్టాలి. ఈ లెక్కలలో భారతదేశానికి మిగులు వస్తుల పరిమాణం రచయితలు భావించారు. అయిన సంవత్సరాలకు కలసి ఈరీతిగా లభించే మొత్తం 255 కోట్ల రూపాయలు కాగలను. అంటే సరాసరి సంవత్సరానికి 51 కోట్ల రూపాయల వస్తువులు. వై అందనాల ప్రకారం ఎరువుల విలువ 2,965 కోట్ల రూపాయలు, దిగువుల విలువ 4,840 కోట్ల రూపాయలు. మనకు అయిన సంవత్సరాలలోను లభించే విదేశీ మారకపు ద్రవ్యం రూ. 2,965 కోట్లు + రూ. 255 కోట్లు = రూ. 3,220 కోట్లు. మనం విదేశాల కినుకులపై విదేశీ మారకపు ద్రవ్యం రూ. 4,840 కోట్లు. అంటే ధర్మికాలపిండి రూ. 1,620 కోట్ల రూపాయల విలువల విదేశీ మారకపు ద్రవ్యం. ఇంతపెద్ద మొత్తం ధర్మికాలపిండి ఈరీతిగా మనదలను ప్రజాధికారంపై ముంచింది. వారిప్రకారం భారతదేశానికి లభించులోకల స్థలం దానికి అనుండి రూ. 200 కోట్లు, ఇతర విషయాలగా భారతదేశంలో పెట్టుబడి పెట్టేవారి మూలకంగా రూ. 100 కోట్లు రాగలవని భావించబడింది. ఇక మిగిలిన రూ. 800 కోట్లు విదేశీ సాహాయం మూలకంగా లభించాలి. అమెరికా సంయుక్త రాష్ట్రములు ప్రభుత్వ ప్రజాధికార గోధుమ ఋణం మూలకంగా రూ. 90,81 లక్షలు, అంగ్లో, అమెరికా సహకార కార్యక్రమం మూలకంగా రూ. 102,55 లక్షలు, ఇచ్చింది. ఆ విధంగా వే అన్నీరియా, కెనడా, న్యూజిలాండు, వాల్క్వి, బ్రెజిల్, రష్యా, ఫ్రాన్సు, ప్రపంచ బాంకు మున్నగునవి సహాయం చేశాయి. ఈ సహాయం కొంత ఋణ రూపకంగాను, కొంత వాన

యావకంగాను జరిగింది. ఈ పరిణామ, విదేశీ సంస్థలు, ద్వితీయ పంపిణీ ప్రణాళికా కాలం లో కూడా ఇతోధికంగా సహాయం చూపి ఆ రూ 800 కోట్ల మారకపు ద్రవ్యార్థిని విదేశీ చేస్తాయని ప్రణాళికా రచయితలు ఆశించారు.

కాబట్టి ద్వితీయ పంపిణీ ప్రణాళికా విజయం విదేశీ సహాయంతోనే సాధించబడి ఉంది. మొత్తం వ్యయ పరిమాణం రూ 4,800 కోట్లలోను, స్వయం సహాయం 4,000 కోట్లను, రూ 800 కోట్లను విదేశీ సహాయం వలన సాధించి కలిగి వే భారతదేశం ద్వితీయ పంపిణీ ప్రణాళికలో సంపూర్ణ విజయం సాధించి ఉన్నట్లు అయితే రూ 800 కోట్ల విదేశీ సహాయ ద్రవ్యార్థిని సంపాదించడం సులభపాత్ర్యమైన పని కాదు. ఎవో ఒక రాజకీయ పక్షంలో చెరిగిపోతే అంత పెద్ద మొత్తాన్ని భారత దేశానికి ఏ విదేశీయ కనీసం కాన్ఫెడరేట్ గానీ, ద్వితీయ కాలం గానీ కానీ ఇవ్వదు. కాబట్టి ప్రణాళిక అందవాలి సరిగా అనుకోవలసి ఉంది. రూ 800 కోట్ల విదేశీ సహాయం ఒక గొప్ప సమస్య అయి ఉండేది.

అయితే అంత మాత్రంలో కూడా ఆ సమస్య మనకు కదిలలేదు. అది మరింత తీవ్రతర స్వరూపం పొంది, ప్రణాళిక అందవాలను కాదనాడు. చేసి, ప్రణాళికా విజయంపై మళ్ళీ పట్టే సహాయపత్రంగా మారింది. ఇదే చేరు భారతదేశం ఎదుర్కొంటున్న విదేశీ సహాయపు ద్రవ్యార్థి కొరతలను ఏర్పడిన అతిపెద్ద సమస్య. ఈ సమస్య ఏ విధంగా పరిణమిస్తుందోనని భారతీయులే కాక విదేశీయులు—కేరళకు, మిశ్రులు—కూడా ఎంతో ఆత్రుతగా ఎదురుచూస్తున్నారు.

అయితే, విదేశీ ద్రవ్యార్థి కొరత అనుకున్న అందవాల కన్న అత్యధికమైన, ఈ సమస్య భావించిన దానికన్న అత్యంత పెద్దది మన దానికి కల కారణాలను పరిశీలించాలి. ఏ ఒక్క కారణం ఈ అందవాలను కాదనాడు చేసి సమస్యను విడమరించే చెయ్యలేదు. అనేకమైన నూతన సమస్య లు కలిగించి ప్రణాళికా రచయితల ఆశలను నమ్మలేని విదేశీ సహాయపు ద్రవ్యార్థి లోటును అతిపెద్ద సమస్యను మరింత అగాఢం చేస్తాయి.

దీనివలన ద్వితీయ లింగ ప్రణాళిక రచయితలు ప్రథమంలో చేసిన అందవాలన్న అత్యధిక పరిమాణంలో దీనివలన మనం చేసికోవలసి వచ్చింది. ఎక్కువ దీనివలన చేసుకున్నామంటే ఎక్కువ విదేశీ సహాయపు ద్రవ్యార్థి లోటు ఏర్పడిన దివ్యులు. అందవా పరిమాణాల కన్న ఎక్కువ దీనివలన చేసికోవలసిన అందవాల ఈ క్రింది కారణాలవలన సంభవించింది.

ప్రథమంగా గణింపవలసినది, అత్యధికమైన ఆహారపు కొరత. దేశంలో ఆహార ప్రియం సమృద్ధి విషయంలో ప్రథమ పంపిణీ ప్రణాళిక సాధించిన విషయం చాలా తాత్కాలికమే. ఆ విషయమేనా ప్రణాళికా కృషి ఫలితం ముందే 1953-54 సంవత్సరాలలో భారత కేంద్ర అధికారి అనుమతమైన ఖుశునందముల ఫలితం ఏర్పడిన వా సరికైన విషయం కాదు. ఏకంగా అట్టి అనుమత పదాలు మాన్య చెంది ప్రతిభలం గానా రెండో ఆహార ప్రియ పరిమాణం లెగిపోయింది. 1956-57 లోనే ఆహార ప్రియ లెగిపోయింది. ఎంతమాత్రం ఎంతో తక్కువ, దీనికే, దీనికే, దీనికే మున్నగు దానిలో అనుమత ఆహార ప్రియ లెగిపోయి చాలా తక్కువ వచ్చింది. 1955-56 కన్న 1956-57 లో మొత్తం ఆహార ప్రియ 28.8% నుండి 24.8% కు పడిపోయింది.

ఈ విధంగా ఆహార ప్రియ లెగిపోయి విదేశీల నుండి అనుమతమైన దీనివలన చేసుకోవడానికి అనేక కారణాలున్నాయి. ఆహార ప్రియ విచారణ సంఘం అధ్యక్షుడు శ్రీ ఆహార మేళా (Food grain Enquiry Committee report) వివరించిన కారణం ముందుగా పరిశీలించబడింది. ఈయన భావన ప్రకారం, ఒక దీనికే అహార పదార్థాలను గిరాకీ ఎక్కువ కేంద్రం వలన పెరుగుతోంది. కేంద్రాలు ఆ పదార్థాల పరిధిలో ఎక్కువ చెయ్యదు, వైగా ఇదివరకన్న లెగిపోయింది. ఈయన వాదం బహిరంగంగా కొంత అనుమతంగా కనీసం చెప్పకూడదు. అది సహజాధిపత్యమే. గిరాకీ పెరిగిందంటే పెరుగు పెరుగుతోంది. పెరుగు పెరిగిందో, పూర్వం ఏకైకమైన పరిమాణంపై ఎక్కువ పరిమాణానికి పూర్వం ఆదాయం పెరుగు పొందడం కలదు. అంత వరకు పరిధిలో ఆహార ప్రియ భారతదేశానికి లెగి

విదేశద్రవ్యమారకరంగంలో విషమస్థితి

ఈ దృశ్యంలేవి లేదనియు ఇప్పుడు ఈ పూర్వం తిన్న కోన్నిలు మొదలైనవాటిని కదలి విశ్లేషించి, గోధుమ మొదలైన ఉత్పత్తుల ధాన్యాలను ఉపయోగించు కుంటాడు. దీనితో అతడు తేలిగిస పరఫరా పరిమాణం (Amount of supply) పడిపో గుంది. క్రమంగా పార్శ్వకామిక పురోగమనం చెందుతూన్న దేశాలలో జవాభా పోగి తిద్దారా ఆహారధాన్యాలకు గిగాకీ పెగుతుంది. దీనివలన ఉత్పత్తి పెరిగినపోయినట్లుంటే ఆహారపురాటు ఏర్పడుతుంది.

ఇక రెండవకారణం మనదేశంలో కొన్ని రష్యాలలో కలిగిన ప్రకృతి భీకరాన్ను. రిపోర్ట్, తెంగాల్, అఫ్ఘాన్, ఉత్తర ప్రదేశ్ మున్నగు రాష్ట్రాలలో కరవలు, అతివృష్టి, అవాద్యప్రతి దోమలవలన అనేక లక్షల ఎకరాలు నిష్ఫలము లయ్యాయి. ఈ రెండు కారణాలు కాకుండా మిగిలినవియు, తదితర క్రిమికటకాదులవలన పూర్వంకన్న ఎక్కువ వచ్చుం సంపాదించి, అహోగోత్రులని తగించింది. ప్రణాళికా రణయితలు ఆహారోత్పత్తిని అంచనాలు వేకాయకాని ఉత్పత్తికారం వీటివారువల, కొత్త ధాన్యాలను వ్యవసాయక క్షేత్రాలుగా మార్చుచేయడం మొదలైన రంగాలలో ఆ భావంలు కార్యరూపం దాల్చలేదు. పైగా దేశంలో ఆహార ధాన్యాల నిరంధికంగా దాచిఉంచడంవలన, జవాభా అన్ని అందవాల దాటి పెరిగిపోవడం సంభవించడం వలన ఆహారవిషమస్థి తీవ్రతరస్వరూపం ఏర్పడింది. ఈ విషమహారవిషమస్థి విదేశీమారకపు ద్రవ్య రంగంలో మానవ ప్రభావం అత్యంత ప్రాముఖ్యం వహించి భారతపార్శ్వకామిక పురోగమనానికి, ద్వితీయ పంచవర్ష ప్రణాళిక విజయనీకీ గోడ్డలిపెట్టెంది.

కేవలం ఆహారధాన్యాల దిగుమతులే ప్రణాళికా రణయితల అందవాలను మించి విపరీత పోసితి కలిగింప లేదు. ఇతర యంత్రాంగం, పార్శ్వకామికోత్పత్తి సాధనాలు కూడా అందవాలను బాగా మించి, దిగుమతి అయ్యాయి. ఈ పార్శ్వకామిక పథకానికి ప్రణాళికా రణయితలు, ఉదాహరణకు గూ 300 కోట్లు విదేశీ మారకపు ద్రవ్యము నిలువల వసపులను దిగుమతి చేసికొన వలసినప్రయత్నం అందనావేస్తే, తీరా ఆ పథకం కార్య రూపం ఏర్పించేసరికి తివరమైన మన దిగుమతుల నిలువ గూ 400, 500 కోట్లు దాటేది. దీనితో అపకీ గడుగు

తిన్న విదేశీ మారకపు ద్రవ్యవిషమస్థి మరింత విషమంగా రియారవసాగింది. ఈ తిప్పకు అందవాలను మూల కారణం, అందవదాదానిలు భారించినవానికన్న ప్రపంచంలో ధరలు అధికం కావడమే.

పై రెండు కారణాలు కాక ఎక్కువ దిగుమతుల ద్వారా విదేశీమారకద్రవ్యపు లోటును అధికం చేసిన మరొక కారణం, ఇటీవలి కాలంలో భారతదేశం పెంచిన దేశీయీకరణ వ్యయం. భారత పోస్టాన్ దేశాల వరుమ కల సంబంధ బాంధవ్యాలు అపఖిలపడినంగా గూపించినవలన, విరంధికంగా పోస్టాన్ అమెరికానుండి ఆయుధ సామగ్రిలను దిగుమతి చేసికొనడంవలన, విధిగా భారతదేశం కేవలం వ్యయంలేకగోరుకు విదేశీమారకపు ద్రవ్యాన్ని ఇచ్చించి ఆయుధ సామగ్రిలను దిగుమతి చేసికొనడంవలన వచ్చింది. ఈ వ్యయం ప్రణాళికా రణయితలో ఉపాంశ బదిలీపావడంవలన విదేశీ మారక ద్రవ్య విషమస్థి మరింత విషమం చేసింది.

దిగుమతులపై వ్యయం ఎంత ఎక్కువ అయితేవృద్ధి, అనే పరిమాణంలో ఎగుమతులను ముసం చేయాలిగి ఉండినట్లైతే ఈ విషమస్థి ఇంకటి తీవ్రస్వరూపం పొందిఉండకపోదు. కాని ఈవిధంగా కూడా భారత దేశం లాభం పొందలేకపోయింది. విదేశీ వ్యవసయ (Foreign Competetion), అంతర్జాతీయ వాణిజ్య రంగంలో. ముఖ్యంగా అమెరికాలో ఏర్పడిన ఆర్థిక మాంద్యంవలన, క్రమంగా మెచ్చుతూన్న భారతదేశపు ధరలవలన ఎగుమతులు ఎక్కువవడం కూటటుంచితీరంగా సంకోచం చెందుకున్నాయి. కొద్ది సంవత్సరాల క్రితంవరకు జపనవార పార్శ్వకామికోత్పత్తిలో ప్రపంచ వాణిజ్యరంగాలో భారతదేశం సంపూర్ణ ధిరత్వంవహించింది అయితే పోస్టాన్ విధిజనతో జయముపంచే నుకేత్రాలన్నీ పోస్టాన్ కు, మిల్లులుగలపాంతలన్నీ భారత దేశానికి లభించాయి. విధిజన తరువాతి కొద్ది వత్సరాలవరకు పోస్టాన్ లో యాంత్రీపామగ్ని తేక పొందడంవలన అక్కడ పండిన జయము భారత దేశానికి దిగుమతి అయింది. కాని క్రమంగా పోస్టాన్ లో కూడా మిల్లులు వేలిసి జపనవార వసపులలో ఈ గెండు దేశాల విజయ స్పృ ఆవిశాస్యమైంది. దీనితో ఏ వస్తువు ఎగుమతిపై భారతదేశం, విదేశీ మారకపు ద్రవ్యంకోరకు ఆత్యాకీ పెక్కుకుండా దానిలో వే

పాపాంతరం సంధించి ఎరుతురి వర్తకారి నొడ్డి
 పెట్టెంది. అలాగే ప్రతి వస్త్రములవ్వారా నుంచి
 రాబడి రాగలదని అంచనాదాటులు ఆశించాడు. కాని
 దీనిలోకూడా భారతదేశం పై నేను ఎక్కువపని
 వచ్చింది. రిజర్వబ్యాంక్ బాటికాపెంట్ రివ్యూ
 లభించే మార్గపు దివ్యం తగిలాయుంది. పూర్వపు
 రికార్డుకాక నైనా నుండికూడా వస్త్రపరిశ్రమలో
 భారత దేశానికి స్పర్థ సంధించింది. ఇంచేకాక అమె
 రికాలో సంధించింది అర్థికమాంద్య ఫలితంగా భారత
 దేశపు జీ ఎరుతులుకు వనం సంధించింది.

అంబాబాళమ్మ ఎనుమతులు రిగిపోవడానికీ
మరొక మూలకారణం ప్రపంచ ధరలలో చొచ్చిపూస్తే
ధారణలేదు ధరలు భారతదేశాన్ని నూతన పార్శ్వాలకు
చైతన్యంవలన అధికము కావడం. దీనితో విజేయము
ధారణ దేశంలో అధికమైన ధరలకు దిగుతుంటే ముగిసే
డం నూని ధరలు రిక్కువగావున్న ఇతర జనాంశం
దిగుతుంటే ముగిసేటప్పుడు, దీనితో మన ఎనుమతులు
పడిపోనాగాయి.

ఈ విధంగా ఎరువుతులు తిరిగిరావడం దిగువుతులు
అందనాలను మించి అత్యధికం కావడంతో విదేశీ
మార్క డ్రాక్టం తీవ్రంగానం పొంది ఆనవస్థ
విడుతులం అయింది. ఇంకేకా అంతర్జాతీయ
వాణిజ్యరంగంలో తక్కువపెచ్చి ఇతరములు—వడ్డీలు
అప్పులు, బహువుతులు, విద్యార్థి వేతనాలు యాంత్రిక
వ్యయాలు—మన్నులు వారిమీందు కూడా భారత
దేశం ఆనుకున్నంతి లాభాన్ని పొందలేక పోతోంది.

ఈ ప్రకారమున ప్రజానికా రచనలో నీ
ఒక సమస్యగా భావించబడిన విజ్ఞానాధార ప్రవృత్తి
లోను, ప్రజానికా ఆచరణలోని వచ్చేసరి తీవ్రత
స్వయానుభవించి అందుచే విజ్ఞాన సమస్యగా
రూపొందింది.

అయితే ఈ సమస్యతో తూర్తిగా నిరాశచెంది
వ్యతిరేక పంచరత్న ప్రచారము త్వరితం వక్కురెను.
సమస్య లంబించినపుడే పరిష్కార మార్గాలు జని
స్తాయి. కొన్ని సమస్యలను పరిష్కారమార్గాలు
అత్యంత శక్తిసాగ్రములైన వైతే కొన్ని సమస్యల పరి
ష్కార మార్గాలు సులభ సాధ్యములు కావచ్చు. ఈ
సమస్య పరిష్కారం నువ చాలి దీక్ష వైవ, నువ ఆర్థిక

గాత్రజ్వల మేధాశక్తివైత, మన రాజకీయచేతల
 అంతర్జాతీయ విఖ్యాతిమైన ఆధారపడి ఉంటుంది కను
 వలన మనకు ముందా చరిత్రలో ఏ కళం ఆర్థిక
 పునఃగమనాన్ని పొందినట్లేదు. ఏ కళమైనా మనకు
 పలకెవరినవలసిగాలలోనే ఆర్థికంగానూ పాపాత్మకతగా
 అనుభవించు కలిగే అవకాశమును పొందినవారినిగానూ చేసి,
 అది ఆ ప్రజల ముక్తికైకావలసివచ్చినా ఆ కళపు ఆర్థిక
 విధానాలవలన ఆధారపడవలసి వచ్చినా మనకు ముందు
 బాటగానూ ఆర్థికాభ్యున్నతి పొందినట్లేదు. ఏ కళావి
 ధానా ఆర్థిక పునఃగమనంను ముందుమైతే కాని
 తర్వాత ఆ కళపు దీక్ష వలన ఆధారపడి ఉంటుంది.

ఈ కవచముద్వయము మాకు ప్రధాన పరిష్కార మార్గాలున్నాయి. మొదటిది: ఎరువుల పరిమాణాన్ని ఆధారించి, రెండవది: దిగువుల పరిమాణాన్ని ప్యామెంటులపైకి తీసువచ్చి, రెండవది: పరిమాణాన్ని పొందడం మాదిరి పరిష్కార మార్గం. ఈ పరిష్కారాలు మాకు భారత ప్రభుత్వం నిరవధికంగా కృషి చేపాంది.

ఎగుమతుల నిధికం చేయడానికి ఉపాయాన్ని
మాచిస్తూ కేంద్రమంత్రి శ్రీ బాలకృష్ణమూర్తి గౌడ్
వస్తువులను విదేశీయులకు తిక్కుతగిన ధరలకు, మన దేశపు
గిరాజీవాదులకు హెచ్చు ధరకు విక్రయించాలని
చెప్పారు. తిక్కుతగిన ధరలు ప్రదర్శించటం ద్వారా
విదేశీయుల గిరాజీని ఆర్జించగలమన్నది. తిక్కుతగిన
ధరల తూలంగా సంధినింప కలిగి ఉండే విధాన్ని మన దేశ
మీద తిక్కుతగిన ధరల కొరతను విక్రయించడం
ద్వారా నిర్వహించవచ్చు. వివాదానికి పూర్వం జపాన్
దేశం ఇండియా వాణిజ్యరంగంలో (టెక్స్టైల్ జాయింట్)
అధిపత్యం సంపాదించడానికి ఇదే విధానాన్ని వలం
దించింది. దీన్నే అంగ్లంలో డంపింగ్ (dumping)
అని వ్యవహరిస్తారు. ఈ విధానాన్ని వలంబించడం
ద్వారా ఎగుమతులను పెంచడమనుకొని ధరల తగ్గింపు
వలన విదేశీయుల ఆధిక్యతను తగ్గించేది. తరువాత
స్పర్ధ (Competition) తీవ్రమైతే విదేశీయులు
కూడా ఈ విధానాన్ని ఆవలంబించి అపభివృద్ధి
మైన పరిస్థితులకు వారి తీసుకవచ్చును. కాబట్టి ఈ విధ
మైన పద్ధతిని ఆవలంబించే ముందు తమ బాగ్యార్జి
తీసుకోవాలి.

విదేశద్రవ్యమారకరంగంలో విషమస్థితి

(ప్రభుత్వం వివిధ వస్తువుల ఎగుమతుల విధింప చేయు చానికి ఆయా వస్తువులకు ఎగుమతి సంఘాలను నియమించింది. ఇటువంటి సంఘాలలో (Export promotion councils) అతి ముఖ్యమైనది ఆట వస్తువుల ఎగుమతి కృషికి కృషి చేసే సంఘం (Sports goods export promotion council). దీనిని యూనియన్ మంత్రి శ్రీ లాల్ బహదూర్ శాస్త్రి జూలై ౨౦వ తేదీ ప్రారంభించారు. ఈ సంఘ సభ్యులు ఆయా వస్తువులకు విదేశాలలో గింజీ కర్పించడానికి కృషి చేస్తూ చాలవరకు కృతీ కృత్యులవుతున్నారు.

ఎగుమతులను ప్రోత్సహించడానికి భారత ప్రభుత్వం అనేక వస్తువులపై కంబోల్ ట్యాక్సు తొలగించింది. ద్వితీయ పంచదర్జ ప్రకారితో విజయంకోరకు ఈ విధంగా కుమారు 200 ఎగుమతి వస్తువులపై అంతులు తొలగించబడినాయి. అంతేకాక అనవర మైసూరు పప్పులను తగించడం ఎగుమతి కుంకాలను తీసివేయడం, సప్లిడీ-వోసగి ప్రోత్సహించడం మున్నగు అనేక పనులను భారత ప్రభుత్వం చేస్తోంది. ఇటువంటి ప్రోత్సహం క్రొత్తగా చేక వత్తూ ఎగుమతి దారులచే ముందంజవేయించి విదేశీ వర్తకాల వేరుకంజ వేమాన్ని ఎగుమతి దారులకు ధైర్యం కలిగిస్తుందని విస్వసింహం.

ఎగుమతులను ఆణివిధాలుగా ప్రోత్సహించడం వలన మారక ద్రవ్యసంపాదనగా ఉత్పాదక క్రూడా పెరగగలదు. అధి మున ఎగుమతులకు ప్రకారితో విజయం చెబుతుంది. ఎగుమతులు ఇటీవలి కాలంలో విలసిల్లి దిశానిబోలే పరిస్థితి మరంత విషమమైంది.

ఇక రెండవ పరిష్కార మార్గం దిగుమతులను పాధ్యమైనంతవరకు తగ్గించడం. దిగుమతుల పరిమాణాన్ని తగ్గించేముందు ప్రాథమికంగా భారతదేశం చేసుకొంటూన్న దిగుమతులను విలాప వస్తువులు, అవసర వస్తువులుగా విధిజం చేసి సామాన్య ప్రజా సౌఖ్య విధి అదుపు తగలని విలాప వస్తువుల దిగుమతి నిషేధించడంకాని తగ్గించడంకాని చేయాలి. భారత ప్రభుత్వం తీవ్రమగుంగా ఆణి వస్తువులపై అంతులు విధించి దిగుమతులను తగ్గించింది. కాని పై విధిజం అంతగా పాటించబడలేదనే చెప్పాలి. అత్యవసర వస్తువులైన మందులు, రసాయనాలు, ఔషధాలు, వస్త్రాలు, పిల్లల ఆరోగ్యాన్ని కాపాడే పదార్థాలు, ఓవర్

టైన్, సిండిపాలు మున్న వాటిపై అంతులు విధించడం దేశానికి తేమకరంకాదు. విదేశీ సరియైన వస్తువులు ఇంకా ఉత్పత్తి అవడంలేదు. పిల్లల కవసర మైన పాలవస్తువులకు విలాప వస్తువులుగా ప్రహించి నిషేధించిన ప్రభుత్వ విధానం అంత ప్రయోజనములేదని కాదు. కొన్ని విలాప వస్తువులను సంపూర్ణంగా నిషేధించడంవలన దేశంలో ఏ కొద్ది మందికోరిక మిగిలినా అంత ఇబ్బంది కలుగును. ఉదాహరణగానే టాయిలెట్ సామాన్లు, కాగ్లు, పెంట్లు, ఖరీదైన రేడియోలు మొదలయిన వాటిని ప్రభుత్వం సంపూర్ణంగా నిషేధించాలి. విదేశీరేడియోలను, అతిఖరీదైన విదేశీ వస్త్రాలను సంపూర్ణంగా నిషేధించడంవలన సామాన్య ప్రజల అంత వంత చెందదు.

కాని దిగుమతి నిషేధవిధానాన్ని ఆణివిధాలు ఆణి విధాలుగా విమర్శించారు. అవన్నీ పూర్తిగా పరిత్యజించాలి కావు. అచార్య డి.ఆర్. షివాయ్ మున్నగువారు, ఈ నిషేధంవలన వ్యక్తి స్వార్థంకైత్యం చెప్పించుటవలన, భారతదేశం వంటి ప్రజాస్వామిక దేశంలో ప్రభుత్వం ఇట్టి పనులుచేయడం ప్రమాధి ప్రానువినివ్వమని వాదించారు. ఈ వాదం పరిత్యజించువచ్చుటకీ, దేశ సంక్షేమం కోసం ఇట్టి నిషేధాలను తాత్కాలికంగా విధించి అంత అసభిలషణేయమైన పరిస్థితులర్పవచ్చు. అయితే ఈ నిషేధం కేవలం తాత్కాలిక మయేట్లు మాత్రం తిరు జాగ్రత్తవహించాలి. రెండవ విమర్శ ఏమంటే విదేశీవస్తువులపై వలస దేశీయ వాటికై రంగంలో దేశీయార్పితదారులకు ఆధిపత్యం కలిగి ప్రజలమైన వస్తువుల ఉత్పత్తి లేకపోవచ్చును. స్వర్ణ లేకపోవడంతో వాగిదారు వస్తువులే అతి ఖరీదైన ధరలకు అందటో ప్రత్యక్షమవడం మనం నేకు చూస్తున్నాం. కాని ఈ దోషం కూడా, నిషేధం తాత్కాలిక మవడంవలన, తాత్కాలిక మే అవుతుంది. మనం విదేశీ దిగుమతులను నిషేధించడం వలన, మన ఎగుమతులను విదేశీయులు బహిష్కరింపవచ్చును. కాని ఈ విమర్శ సహేతుక మైనదికాదు. ఈ నిషేధం కేవలం భారతదేశ ఆర్థిక పురోగమనముకే అభిలంబన ఇతర దేశాలు మన ఎగుమతులను బహిష్కరింపవు.

దిగుమతి నిషేధంవలన గత జులైవర వర్తకాలలోను, భారతదేశం చెప్పకోదగినంత విదేశీ మారపు

ద్రవ్యాన్ని కూడబెట్టడానికి కలిగింది. కాని విదేశీయ
రీతి ఇంకా ప్రవర్తిస్తే ఈవిధానం వలన వామాన్య
ప్రజలకే ఇబ్బంది కలుగుతుందానే ప్రభుత్వం మరింత
విచారించుకొని ద్రవ్యాన్ని కూడబెట్టాలనుకుంటుంది.

విదేశీయ సహాయం

ఇది మూడింటి విదేశీయ సహాయం.

విదేశీయ సహాయం ఒక సంపూర్ణ వ్యాపారాన్ని
దేశం కోరినప్పుడు అన్ని ప్రక్రియలు తీసుకుంటుంది. రాజ
కీయ సంబంధాలకుండా, అంతర్జాతీయ రాజకీయ
రంగంలో దేశపు శక్తి ప్రతిష్టలకు ఏర్పడగలగినంత
వారిల్లకుండా ఉండేరీతిని, విదేశీసహాయం అభివృ
ద్ధిని ముందే అది చెప్పబడింది. విదేశీ సేవకున్నత
దేశానికి అన్ని ఆదేశాలు ప్రార్థన ఎప్పుడో ఒక
ప్పుడు విదేశీసహాయం పొందినట్లే ప్రాప్తమైతే జర్మ
నీకి, ఇంగ్లండునుండి ఆమెరికాకు ధనముగూహంలలో
ప్రవహించినకాలం ఉంది. ఋణాన్ని రెండువందల
మార్తె ఒక దేశం యాదనలకీ మరల.

ఈరంగంలో ఆగ్నానానికి ఆమెరికా ప్రార్థన
కనబడుతోంది. భారతదేశానికి క్లిష్టపరిస్థితిలో సహ
కారము చేసేదాని—ఆమెరికా, ఇంగ్లండు, ఆస్ట్రే
లియా, ఫ్రాన్సు, జర్మనీ, సోవియట్ సమైక్య, జపాన్—
మున్ను ఉపరి ఎన్నో ఉన్నాయి. వీటిలో ముఖ్యమైనవి
ఆమెరికా, బ్రిటన్లు. ఆమెరికా ఇంగ్లండు దేశాలు
భారతదేశానికి కేలం ప్రార్థన భారతీయ కోరిక ఒకరి
మీద భయంతో ఇబ్బంది.

1958 జూలై 28 న లేడింగ్ బ్రిటిషు పార్లమెం
టులో శ్రీ కేమ్స్ కారింపున్ ఈ ఉద్ఘాటన వ్యాసా
నివేదించారు. “ఆస్ట్రేలియా దేశంలో నేను నేనా
ప్రభావానికి లానుగాని కయ్యూనియన్ విధిస్తున్నానని
భారతదేశం ప్రార్థనానివేదించింది. మనం సాంఘ
ికానికి సంపూర్ణంగా ఆర్థిక సహాయ సహకారముల
నివేదించానీ, శ్రీ కేమ్స్ కారింపున్ కోరికలను, అయిన
అంతరిమైనా, భారతదేశములో నామూలకాది
నిదాంత ప్రభావానికి లానుకొనుండి ఆసియాలో
భారతదేశం నామూలకాదిని స్వీకరించింట్లయితే అది
ఆమెరికా బ్రిటన్లకు గొప్ప విజయమైంది. కాబట్టి మన
విదేశీ ఆమెరికా బ్రిటన్లకు ప్రేమాదరాలు లే

పోయినా, భయంకరమైనా మన పందెన్ని ప్రజా
శక్తి విజయానికి నేయూనివేదించి తప్పదు.

ద్యోతీయ పందెన్ని ప్రజాశక్తి కారణముండి ఆశీ
విదేశీయ, ముఖ్యంగా ఆమెరికా బ్రిటన్లు, ఆశీ విదేశీ
సంస్థలు మనకు సహాయం చేస్తూనే ఉన్నాయి.
ద్యోతీయ పందెన్ని ప్రజాశక్తి ముందే అభివేదించి
రంలో యా క్రిందిభాగా సహాయం లభించింది.
భారతదేశానికి, ఆమెరికా సహాయం కార్యక్రమం
క్రింది యా 809 లక్షలు, ఉ చితిం గానూ,
యా 2288 లక్షలు ఋణగూహం గానూ భారత
దేశం సహాయం పొందింది. పబ్లిక్ లా 480 (Public
law 480) క్రింది యా 2,571 లక్షలు ఉ చితిం
గానూ, యా 11,143 లక్షలు ఋణగూహం
గానూ ఆమెరికానుండి ముందే దేశానికి లభించాయి.
ఆదేశాలలో ఆస్ట్రేలియానుండి యా 4 లక్షలు.
జపానునుండి యా 8.57 లక్షలు, న్యూజిలాండునుండి
యా 101 లక్షలు; వార్షికునుండి యా 100 లక్షలు
భారతదేశానికి ఉ చితిం గా లభించాయి. బ్రిటన్ లు 20
కోట్ల ఋణంగా ఇచ్చింది. రష్యా యా 75 లక్షలను
ఉ చితిం గానూ, యా 12,800,00,000 ను ఋణంగా
ఇచ్చింది. ఫ్రాన్సు భారతదేశం ఉ చితిం గా ను 14,00000
ఒపింది. ప్రపంచ బ్యాంకు యా 4557 లక్షలను,
బ్రిటిషు బ్యాంకులు యా 15,00,000,00 లను, ఆమె
రికా పరిపరి బ్యాంకు యా 5,88,000,00 లను ఋణ
గూహం గా భారతదేశానికి కోపగాయ. ఇంకో
కోలంలో ప్రజాశక్తి (Colombo plan) లో, విద్య
రాజ్యసమితి సహాయం వలన భారతదేశం ఆమెరి
కా శక్తికి సహాయాన్ని పొందింది.

1958 జూలై 12-న లేడింగ్ ఆమెరికా సంయుక్త
రాష్ర్టం ఎకనమిక్ డెవలప్ మెంట్ బ్యాంకు (United states
Exports Imports Bank) ఒక సంవత్సరానికి
సరిపోయేట్లుగా భారతదేశానికి 150 మిలియన్ల
డాలరు ఋణగూహం గా ఒపింది. ఈ ద్రవ్యాన్ని
భారతదేశం పీడినానువల. ప్రజాస్వామ్య పథకాలకు, శిక్ష
పథకాలకు, గమలకు, విద్యా సౌకర్యాలకు, పరిశ్రమ
లకు వినియోగించవలసింది. ఈ ఋణాన్ని భారతదేశం
5% వడ్డీతో పడినాను సంవత్సరాలలో
తీర్చుంది. ఇంకో ఇతర బ్యాంకు అభివృద్ధి ఋణ
కార్యక్రమం క్రింది 75 మిలియన్ల డాలర్లతోపింది.

పబ్లిక్ లా - 480 (Public law 480) క్రింద ఆమెరికా ప్రభుత్వం అర్వ్య సహాయం కోసం ఆదేశంగా 7 లక్షల టన్నుల ఆహారద్రావ్యాల నొప్పగించుకున్నది. దీనిలో 5 లక్షల టన్నుల గోధుమ, 2 లక్షలు ఇరిరిద్రావ్యాలు. ఇరికొ ఇటీవల ప్రపంచ బ్యాంకు 85 మిలియన్ల డాలర్లు భారతదేశం రైలుగారాల అభివృద్ధికి ఒప్పించింది. యూనియన్ ఆర్థిక కాభామంత్రి శ్రీ మొగార్టీ కెలయ్ ఆమెరికా యాత్రి చాలవరకు భోజనాభ్యుపయోగం చేస్తానని. ఆమెరికా వారు ముమూడి గొంపించేటైతే, ముం కమ్యూనిటీల మాత్రమే వేధింపులొద్దీ అయినా, ముం సహాయం చేయడానికి ముందంజ వేయబ్బాను. పబ్లిక్ లా-480 క్రింద 206 మిలియన్ డాలర్ల సహాయం, ఆభివృద్ధి యుగ కార్యక్రమం క్రింద వందమిలియన్ డాలర్ల సహాయం చేయబడుతున్నా, ముం 1951 లో పుయ్యకున్న గోధుమ ఋణాన్ని (Wheat loan) తీసుకుని సంచరిస్తే రాల పాటు వాయిదా వేరారు. భారతదేశానికి 'సహాయం చేయడంలో' ప్రపంచ బ్యాంకు చూపుతున్న ఉత్సాహం ప్రశంసనీయమైనది. ఇది భారతదేశం రైల్వే అభివృద్ధికి 85 మిలియన్

డాలర్లను దణుగుపరంగా ఈయడమేకాక వాషింగ్ టన్ లో ఆమెరికా, ఇంగ్లండు, ఫ్రెంచు జర్మనీ, కెనడా, జపాన్ దేశాల ప్రతినిధులను సమావేశపరిచి భారతీయులకు చేయూతి నొసగుటపై ఆదేశరాన్ని ప్రబోధిస్తోంది. 181 మే, జూన్ మాసాలలో ముం దేశీయ ఆర్థికవ్యవస్థను పరిశీలించడానికి పర్యటించిన ప్రపంచ బ్యాంకు సభ్యులు తియగుచేసి వివేచనలో భారత దేశీయ ఆర్థిక పటిష్టతను ప్రశంసించి, ఈ దేశంలో విదేశీయులు పెట్టబడి పెట్టడానికి ఏమో సంతకాపడ వార్తలరేపని ఆధితుమిచ్చారు.

ఈవిధంగా వేడు ఆంధ్రరాష్ట్ర యార్థికరంగంలో భారతదేశీయ పరపతి పదిపొలేను. విదేశీ సహాయం, దీనిమధుల తగ్గింపు, ఎగుమతుల హెచ్చింపు విషయాలలో భారతదేశం క్రిమంగా విజయాన్ని పొందు తోంది. ముంబయిన్న విదేశీయ ముఖ్యంగా ఆమెరికా ప్రభుత్వ భారతీయులకు సహాయం చేయడానికి ఉత్సాహము చూపడం వార్త వాతకం. కేబట్టి ఈ పంచవర్ష ప్రకాశికనుంచి విదేశీ సహాయాభ్యుదయ పనులను భారతదేశం పరిష్కరించాలనే ఆశించ వచ్చును.

మొగలిషువు

శ్రీ ఆర్. యస్. సుదర్శనం

శ్రీనివాసరావు క్యాంపునుండి తిరిగివచ్చి ఆయాసంగా బట్టినా కూర్చున్నాడు. తనలో తిరిగివచ్చిన చోట్లాలు, చేతిపంబి, నోడును ఎదురుగా కనిపిస్తున్నాయి. కుప్పగా ఒక దారిమీదాంటి గిరవాలుపెట్టి వెళ్ళిపోయాడు కూలివాడు. వేయిస్తే తిక్కుతని పసిగాడు వాడు. ఎక్కువిన్యూటానికి అర్థింతరించేడు, కానీ తొడిగిరి అంతకుమించి.....“చిల్లర తేక వాయింది!”

“ఎవండీ, ఇదీదప్పదూ తేకుండా వచ్చి కూర్చున్నారే! ఇంకాటినించి మీ కోసమే చూస్తున్నా.....ఇవ్వలే బప్పు లేటయిందేంటి?” అంటూ శ్రీమతి ప్రశ్నకొందింది...“ఇనుగో, ఇంట్లో దిక్కుం నిండుకున్నాయి; అదివారంకొంటి పర్వా లేదు అలస్యమైతా...మీరు కాస్త బజారు వెళ్ళి సే అంతలో వ్నావానికి వేన్నీకుక్కుగా రెడీ అవుతాయి.”

“వెళ్ళా, పంచి తీసుకురా” అన్నాడు శ్రీనివాసరావు.

“వెళ్ళు! అదేకో మీదగ్గరేవుండారీ!...అనుగో పంచి, మీరు క్యాంపుకు తీసుకెళ్ళినదాన్నే కారీచేసి పట్టుకెళ్ళండి... ఆ రెండోదికాస్తా ఎవరూ కొరికే కాదు.”

“నాదగ్గర వట్టులేదీ...ఎట్లాగమరి?”

“ఎట్లాగ! అని కూచుంటే ఎలావండీ? నిచి శ్రీంకావుంది...క్యాంపునుంచి వస్తున్నాడువా తెస్తారమోన్నాను.”

ఎదురుగావున్న చోట్లాలు, పంచి, నోడుగూ వైపు నిర్బలంగా దృష్టినిలిపి శ్రీనివాసరావు చిన్నవత్సవవాడు.....

“నుంచిదానికీ! ...ప్రక్కవాటాలో వాల్లని బదులకుం.”

“నాకీప్పటికే రెండుశేళ్లుగాకా యివ్వారీ నువం.....ఇకా దేర్నా? దిబ్బు అనిదవిగరక్కడుంటుంది, వాపం!...మారే వెళ్లి ప్రయత్నించండి.”

శ్రీనివాసరావు కదలేన; కుమ్మరినిండి పాదాను వైపు పరికిలగాచూస్తూ, పరిధ్యాంంగా కూర్చున్నాడు.

కొన్నిక్షణాలు నిదానించిప శ్రీమతి—“ఎవరైనా నేనీహితులుండో!...అలా కూచుంటారేమిటి? ఏమోపలబటూ! పెద్దవేదాంతిలా.....పలబట్టడా, జవాబులేకుండా కూర్చోటం అలవాటు చేస్తున్నారేమిటిమిక్క! ఎన్నోదో నాధిస్తున్నట్లు! చేగిరంకదలండిమరి... లేకపోతే యీతూట పస్తే!” అన్నది.

శ్రీనివాసరావు లేచి నుండున్నాడు. “...అది కాదు.....రాదా, ఒక్కతూట అన్నంలేకపోతే ప్రపంచం తిలకించవునుంబలావా?”

“ఏంమాటలండీ! తాంటి...వెళ్ళాం పిల్లలు పస్తుంటారంటే మీకేం చీనుకుట్టింట్లకూడా లేవ్వి మాట!...అయినా వెళ్లి జరిగేప నేమిటో చూడకుండా ప్రపంచాన్ని నురించి వైరాగాయలుపట్టాడుమీ కూచుంటా లేమిటంటే?”

“నువ్వు ఆరవతో?...ఇనుగో, ...ఏంలేకురే! ...వెళ్ళున్నా! అంటే, నేనీ నేది మరెమీ వివరితం కాదు! ఈ తూట అన్నం మానేసి రాత్రికి వండుకుంటే యింతలో జరిగే ప్రమాదం ఏమిటి, అని అనుమానం!”

“ఏంప్రశ్నలండీ!... అవలు పస్తుండార్చిన కర్మమేంకారిండి? అంత దరిద్రం మనకేమొచ్చింది?... ఇప్పుడులు ఎవరికైనా వస్తాయి...కానీ, ఎల్లాంటి యిబ్బందులు వచ్చినా పస్తుపకుకు నేంకే దరిద్రం మనకన్నదూ రాదు ... ఎల్లాంటివాళ్ళు పస్తుపకుకు నేక! దొరికే కబుర్లు చెప్పక వెళ్ళిరండి...పుణ్యముంటుంది.”

శ్రీనివాసరావు బతుకులేరాదు గొడుగు, సంచి
పుచ్చుకొని...రాధతో వాడించి ప్రయోజనంలేదు...
అసలు ఎవరుకూడ్రం యీ విషయంలో తనతో ఏ
భవిష్యత్తు? ... నిజంగానే, ఒక్కపూట పసుంటే
ఏం పుట్టియనుకుంటా? కాగా ఆరితేసి రెండో
పూట అన్నం తిరుస్తుంది, అంతేగా!... కానీ, ఒక్క
పూట పుట్టేదాకే... ఏదో అరకునం, ఎంతో మేర
పాండుకంగా దిగజారిపోయి... "అయ్యో! తింటానికి
లేక పచ్చున్నాం!" అ మాటలో ఏదో పెద్ద దిలక!
"పిల్లలు కడుపులు పెంపంటుకుపోయి ఆలనుతిస్తుంటే
శిశువోమాకాం... తల్లి దండ్రీ యిద్దరూ బ్రతికి
వుండేట!" అని ఏడుపు, తిప్పకొలం, ఏదో మహా
భూరం అనిపించునట్లే భావనకడం... ఇక తిర్యగి,
తిర్యగి— "ఇలావాడోకా, విషయంలేక, అది తెచ్చు
కొటానికి చిల్లీవ్వలేక, పచ్చలేవున్నాం"... అంటూ
జీరితచీర్రాలో ప్రధానపుటం కింద చీలించుకొంటుంటు
... ఈ గోంకా ఒక్కపూట తిండిని ఇరించే!!
కొ-అడలేకే జూనియర్ ఇన్ స్పెక్టరు చెప్పుకు
మాపుడి జీరితంలో యిలాంటిదే మిలురావు!

శ్రీనివాసరావు పాడ్ కట్ట రామబాధం
గారి దగ్గరకు వెళ్లం అనుకుంటూండగానే పిలిచాడు
కృష్ణమూర్తి— 'ఏం, శ్రీనివాసులూ! మొల్లిపారెం
నించి ఎప్పుడోచ్చావ్ ... ఈ బమ్మకేదా? ...
మొలలి రేకులు తెచ్చావా? ... మా పెద్దమ్మాయి
వరదా పడుతూండోయ్! ... 'ఇన్సాన్ మామయ్య
కాంతంపునంచి ఏప్రాడు, తెపాడు లేకే' అన్నాడు."
... కూడా సంచి నైకిలుకు తిరిగించుకొని, మొహం
మీద జలపారంలా ప్రవహిస్తూన్న చెమట కుడుకు
కొంటూ, మూడతల మొలలిపూల కోసం లేచి బాంధ
వ్యాన్ని నోక్కిచెప్పూ, ఎప్పుడూ, అతిగా
విల్చువ్వాడు కృష్ణమూర్తి.

"వాడగ్గర పిచ్చులేదు, తిడుకురాలేదోయ్! ...
మంచి చెప్పరాదు!"

కృష్ణమూర్తి ముందే చెప్పుకు; చెప్పి లేచి వెళ్ళి
ఇచ్చుకొనాల్సి వస్తుండేవాడని!

"కరణానికి ఇప్పుడేకేదామిచ్చావ్? బంట్లోకు
గాల్లిని పుంకాయించేదాడు..."

"వాటినిషయం అనుకోలేదు. ఇంటి రెన్ లేదు...
సరే, బ్రదర్! ఒక ఆయనకు యాపాయలు కౌరారి
అర్పంటుగా... విషయం తీసుకెళ్ళారీ యింటికి..."

కృష్ణమూర్తి ముఖంలో ఎత్తు మాటుమెండి...
"హరీ బ్రదర్! ఇన్సాన్ ఇరవైయ్యేడో కట్టిలు అని
మరిచిపోయావు కాబోయ్! మనం అంతా ఒక బోటు
లోనే ప్రయాణం!" అంటూ నైకిలెక్కి రిప్లైస్ మాటు
మయ్యాడు...

శ్రీనివాసరావు రామబాధం గారి యిలు చేతకునే
టప్పటికి ఆయన భోజనానికి మాగ్నవ్వాడని తెలిసింది.
వరాండాలో నిల్చువ్వాడు శ్రీనివాసరావు... చెమట
పోస్తూ చాలచిక్కగా వుంది... బమ్మకే రద్దీ... ఇద్దరు
లావుపాటి మనుష్యులమధ్య బమ్మ కుడుపుకు బాగా
నరిగిపోయాను... తలనిండా, బంటినిండా నుమ్ము...
చెమటతో తిరిగివచ్చువ్వర్పు కుడుకుకొటానికి
ప్రతిత్తిించివచ్చుపట్లా, అపహ్యాంకా వుంటోంది.
బమ్మ దిగి వెళ్లిగానే ప్లానంచేసి, మంచిమీద
వాయిదామనుకొన్నాడు ప్రయాణంలో వున్నంత
సేపూ... కానీ ఆ యోగం పట్టలేదు... మెలగా వడి
నైకి కట్టుకున్న నూడుగుడు రామబాధం గారి వరాం
డాలో నిల్చుంధిస్తూ, చేపొన్ని, బట్టి చిరికి ఉచి
! నే దుర్భరం చేస్తున్నాడు.

అపహ్యాంకించే కాపేసటిలో నిర్దిష్టక పుట్టుకు
రాటం గమనించాడు శ్రీనివాసరావు. అప్ర
యక్తింగా ఎండిపోయిని పెంపులు వాళ్ళతో తిడుపు
కొంటూ... ఎరుగులండాకిన్న యింటి కిటికీవైపు
మాగాడు... కిటికీ తలుపు ఓర చేసుకుని రెండుకళ్ళు తిరి
వైపు కేంద్రీకృతమై ఉండిటం తెలిసింది— ముఖం
మీద చెమట కుడుకుకొని, కాస్త కాస్త సవరించు
కొని, తీసిగా నిల్చుంచామనించి, చెయ్యి జేబునువాయి
కోసం పంట్లాం జేబులోకి వెల్లింది తిలాయి... కానీ
మళ్ళీ అక్కడే జేబులోనే అగిపోయింది... నిర్దిష్టంగా
శ్రీనివాసరావు తన వృషి రోడ్డువైపు మనించాడు...
కుక్కలు రెండు పంపురం మూయోమకుంటూ
వంయాకారంగా తిరుగుతున్నాయి!

శ్రీనివాసరావుకు పెద్ద దిగుకు పుట్టుకొచ్చి
అక్కడినుంచి వెళ్ళిపోరాదుమనున్నాడు... ఏం, రట్టి
చేతుల్లో యింటికి వెళ్లేయో? రాన మొత్తకోవటం,
పిల్లల గోల... అంతాన్న ప్రమాదం ఏమీ జరగజోడు
కదా! వరాండా మెట్టోకి దిగజోయాడు వెలిపోవా
లని శ్రీనివాసరావు. కానీ, రామబాధం గాని తలుపు
తెరిచి బోవరికి రమ్మని పిలిచాడు... సరే, రమ్మను!

"ఏమిటోయ్, ఈమధ్య కనిపించలేదు!... మీ వామ్మగారు కులాపాఠ్యేవా?... ఇప్పుడు చాయన మీ అమ్మయ్యగారే కదూ ఉంటోంది? నల్లూరా?"

(శ్రీనివాసరావు చెవులు మూసుకోలేదుగాని, వివటం మాత్రం చూచిపోతాడు... "పాపం కదూ!" అని ఆగారు రామవారంగారు.

"అవును" అని అంగీకరించాడు ఏమిటో తెలియదానే.

"నలుగురు ఏలటోయ్... అకస్మాత్తుగా ఆమె పోయిందా, యిహ ఆ సంసారం గతం కావారి, ఆలోచించు! ఏమిటో యీ కష్టాలు!"

"అవును... పాపం" అన్నాడు ఆయన్ని ప్రతిధ్వనిస్తూ

"ఈవారే విష్ణుప్రట్నించి ఈయంటిల్లి పొడి విచారంలో మునిగి పోయామనా?"... (తేల్చి మరీ తేల్చారు రామవారంగారు. తేనువు అవుకోవటం పాఠ్యం కాదు... దానికి ఎంతో కుర్చి తెలియ... రామవారంగారు అన్నివహికను సరిచేసుకుంటూ ఆగివ అవకాశం పోగొట్టకూడదని శ్రీనివాసరావు సాంతిపడయానికి వచ్చేవాడు వెంటనే...

"ఏమండీ... వాకో పది రూపాయలు అర్జీం టుగా కావల్సి వచ్చాను... గంట క్రితం క్యాంపు నుంచి వచ్చాను, యింటో చియ్యం నిండుకున్నాయి, చేతిలో కానీ లేదు!"

"ఆ... పది రూపాయలు వెలుతురులో వాదగర మాత్రం ఎక్కడుంటాయో!... మా ఆరిగ్ని అడుగుతాను..."

లోపలివెళ్ళి అయిదురూపాయలు తెచ్చి వచ్చాడు.

"చాలా ధాన్యం పాక్... తీరం రాగానే యిస్తాను... నెలవు."

* * *

పూనంచేసి, భోజనం చెయ్యగానే కుమారు పట్టింది శ్రీనివాసరావును... క్యాన్సరునికయ్యలూ గంటిది ఏకటంలో మెంతున వచ్చింది... "అబ్బ, పాడు గోల!... రాధా రాధా"... కేక చెయ్యలన్న మాటలు ఉద్దేశం... చచ్చిపోతా, అందుకంటే పాలపాంతులా దగ్గరిపోయింది... కేకలు చెయ్య

కుండా అలానే చూస్తున్నాడు... రాధ వచ్చి పిల్లను తీసుకు వెళ్లింది... రెండో వాడు— ఏదైతే వయసు— మూత్రంపోసి ఆ కుమారు రెండు చేతుల్తో తట్టుతూ ఆపిందిన్నాడు... శ్రీనివాసరావు గోడవైపు తిరిగి పడుకున్నాడు... గోడ మీద దాగులు... అందులో రెండు చారలు— వర్షి రక్తం తాళాదు... "అనుగో వర్షి! పోతోంది, వెళ్ళిపోతోంది... నంపాలి!... ఎడమ చేతి బొటం వేలితో... ఆ లోపలి ప్రేరసగురు చెయ్యి మాత్రం కదలేదు... శ్రీనివాసరావు మాస్తా ఉండిపోయాడవు..." "వర్షి వెళ్ళిపోయింది! ఇహ కద పడదు!"... పానీ... ఏం మునిగిపోయిందా?

"ఎరండీ... కాఫీ... లేచి మెహం కడుక్కండి!"...

కాఫీ తాగి మళ్ళీ మంచంమీద ముగ్ధుడై రాధ రంజితాన్ని తెచ్చి ఒక్కోపెట్టింది... "ఇవాళ టిడి యింటోనే వుంటా కదూ!"

"లేదు... అలా వెళ్ళి రావారి"

రాధ అన్నంనుకే బతుకులేరాదు... ఎక్కడికి? ... యంత్రంలా కార్మికులంటూ చెబుతున్న పడుకున్నాడు... రైలు గేటు దగ్గరకు వచ్చేప్పుడే రైలువచ్చేసింది... గేటు మూకాదు... నిలుచున్నాడు. రైలుపెటెలోంచి రింతగా మనుష్యులు తివ్వేసే చూస్తున్నాడు! వేగంగా పెట్టెలు ఒకదాని తిక్కరి ఒకటి మనుష్యుల్లో వెళ్ళిపోతున్నాయి, ఒక—ఒక ఒక—ఒక కిల్లం చేసుకుంటూ...

గేటు తెరిచాడు. ఒక—ఒక, ఒక—ఒక ఇవులో మెగుతూనే వుంది... రైలుపులు మూసుకుని కిటికీ ఎగుల్లోంచి తోంగి చూస్తూ మూసుకుంటాడు... ఎక్కలా... బోరియలో పండికొక్కలా... ఒక—ఒక, ఒక—ఒక వెళ్ళే రైలుపెట్టె... పాడు మనుషులు!... ఆ రైలు కోసం తినేందుకు ఆగాడు? ఆగకపోతే... తిని నేపాం రైలు క్రింద పడుతుంది... అప్పుడు తిప్పకుండా రైలు ఆగిపోతుంది!... శ్రీనివాసరావు ఎలాంటి, బోరియలోని పండికొక్కలా, రైలులా వచ్చి కుంపుగా చేరి, గలగలా కిల్లం చేస్తాయి...

శ్రీనివాసరావు చెబుతుంటూ మిదనాగ్నం వీళ్ళ వైపు చూశాడు... తిండు నీటి ప్రమాదం లేకుండా చెయ్యలని చిన్నప్పుడు తిండి పట్టనట్టి ఈత నేర్పించాడు... ఎంతో జాగ్రత్త!... ప్రాణాలు ఎక్కడ

తప్పించుకొని పారిపోతామోనని భయం... ప్రతిదీ యిలాగే... తిండి తప్పించుకొని, ద, తప్పకుండా అదనంగా... ఇంకా అదనంగా... ఫలావా వాల్తేలో ప్లేటం వద్దంటే నాననన్నాడు, ఫలావా పుస్తకాలు మంచిది, దడవంటే దడినాడు; తప్పకుండా పక్షిలు పాపముంటే, అయ్యాడు; ది. ఏ.లో క్రొవ్వరావాలంటే, క్రొవ్వ తియ్యకున్నాడు. ఫలావా అడ్డాయిని చేసుకో చాలమంది పంపించి. అంటే చెప్పకున్నాడు, పిల్లల్ని తిన్నాడు... తిండి, పెట్టెలు, మిఠాయిలు, అందరూ ఏది మంచిది అంటూ అంతా అలానే చెబాడు... యీ కొంతమంది ఇన్ స్పెక్టరు గిరి—పర్వత ఉద్యోగం—అలస్యం చెయ్యకు, పంటని ప్రకటించు, మంచిది అంటే దీని పుచ్చుకున్న ఏదాడే అందరి సమస్య ప్రకారం ప్రకటించాడు... వైఆర్ కె అయిపోయింది చెప్పాడు, ఎప్పుడూ తిండి అందలేదు. పనిచెయ్యకుండా తిప్పించుకోలేదు, అందరూ చెప్పలేదు, లంచాలు తీసుకోలేదు. ఇక తమ చెయ్యకలసినదిమిటో ఎవరూ చెప్పలేదు... ఇప్పుడు చెప్పటంలేదు. కానీ మాత్రం దిక్కార్వత్రయం చెప్తూ వుంటుంది..... "ఏమండీ, మొహం కడుక్కొండి..... కాఫీ తాగండి..... పానీయం చెయ్యండి... భోజనం చెయ్యండి... బాగాడువోండి... ఇక ఎవరొంది దీపం ఆర్పివస్తాను..." ఇది జరిగింది అంటే!...

మరి దీనిలో ఏమి విశేషంవుందనీ... కావాలే, తింటాంటి వాళ్ళు యీ జరిగిందిమంచి ఏం విశేషమిచ్చి ఎట్లా వున్నారనీ... ఇంకా మధ్య పెట్టటం చివ్వుప్పట్టింటి!... "ఇంకో అవ్వం చెప్పోక... అందరికీ మంచిగావుండు తిరిగిండున్న గొరిండు... అగమన, విభేదక చెప్పోక..." గొరిండు బుద్ధుని లాకొడుపుంపే ఆకె మా పెట్టెం ... నీతి, నీతి... మరి యీ నీతిక, అందరూకె బుద్ధుడె తినిజరిగింది యిట్లా రైలు పెట్టెలా, బుద్ధుని నుంలా తియారలటం ఎందుచేతి?... తమ యింకేం చెయ్యాలి?... చెయ్యాలిందేమీ లేవున్నా జరిగిండుమంచి ఏదన్నా మనీ ఏమి కావాలంటే పూర్వమేనో భయంవుండేది... యిప్పుడా భయమేమీ లేదు..... తినిన నీటిలల కావులేదు... రైలు క్రింద పడుకుంటే... గమ్మత్తుగా వుంటుంది..... జరిగితోనీ అటు వేపు ఏముందో చూడాలి.

క్రిమినాసరావు తిరిగి వస్తాంటే గోపాలం కది పించాడు... గోపాలం పైమాక్కుల్లో దీపము...

"ఏమిటాను వాచారా, ఇన్ స్పెక్టరుగాయా!..." అర్థం లేని వ్యంగ్య భావం!

"దబ్బు లేదాయ్."

"నేను తీసుకువెళ్ళాను రావణాశ్వు... చాలా తానుంటున్నాను!" చెయ్యి పుచ్చుకుని లాక్కు వెళ్ళాడు గోపాలం పం. దండనాటికి బుద్ధుని తిన్నాడు.

వానపవిత్రం... అగమన తిక్కాని తీసుకు వెళ్ళాడు లేదు క్రిమినాసరావు... "గోపాలం! ఏమి మాలో యింటిరెట్టు పుట్టటంలేదు... నేను వెళ్ళావోయ్!"

"అజ్ఞానా! ఎందుకని? తలదాచు?"

"లేదు... తిరిగివే."

"ఏమిటాయ్. కారణమేమీ లేకుండానే! ఇంకో యింకా హిస్ యిక్ డామ్య వుంటుంది... కాస్తవుండు, ఎంతాయ్ చెప్తావు... ఇంటిరెట్టు వానం కిదే పుట్టుకుంది...". ఆ ఎంతాయ్ మెంటు తిక్కో నించుకుంటే గాని తిక్కోలేదన్నట్లు ప్రాధేయపడ్డాడు గోపాలం.

హిస్ యిక్ డామ్య ప్రారంభమైంది. పగం తిక్కాని మళ్ళీ క్రిమినాసరావు అన్నాడు... "వెళ్ళావోయ్."

"పం. దండనాలు పెట్టానుగానూ, పగం నిల వైవా వుంటుంది, ఇంటిరెట్టే వాకా వుండవోయ్!"

విజయ... దబ్బు దండనాసలం జరిగి? ఇచ్చిన దబ్బుకోసమేనా చిరిగివాకా తూటోలపించి... అదే అందరూ చేసేపని... లేదానే, తినిన భయంకుడా, దబ్బు విల్లక్ష్యం చెయ్యాలని! గోపాలం ఎవరి పెట్టె... దబ్బు తప్పకా కొనివెళ్ళాడు... తినిన కారణం లేకుండా వెళ్ళిపోయి పిల్లలు...

"గోపాలం! మా దంటిదానికీ వంట్లో చెప్పగా వుందని చెప్పింది మా అవిద... వాకోపం కదిపెటు కుని వుంటారేమీ యింటిగర్..." అవ్వం చెప్పాడు.

"విజయగానేనా?... యీ పం. తిని ముందే ఎందుకు చెప్పలేదోయ్?... వీరిమాటా ప్రైవేట్ కి ఉత్త పుక్త్యానికి చెల్లించాను... మంచివాడినే!" విసుక్కున్నాడు.

"మరి మనుకోను... వెళ్ళాడు."

క్రిమినాసరావు యిలు చెరలెప్పటికీ పెట్టెవానికి అన్నం పెట్టెటావుంది క్రిమినా... మిఠాయి యిచ్చిరూ నిద్రపోయాను... కందునా చిలక్కొయ్యికి వేసి, చాప తీసుకొని దాదామిడికి వెళ్ళాడు క్రిమినాసరావు.

చాపమీద వెళ్ళిలా పడుకున్న రిక్తాకర నిక్షత్రాలకేసి చూస్తూ ప్రశ్నించుకున్నాడు—“రైలు పట్టాలమీద పడుకునేదెవ్వడు?” “ఎవ్వడో ఒక పారి, వెనది! దానికే కొంత ప్రయత్నం కావాలి!” అని జవాబు వచ్చింది.

క్రిమిటి మే టైక్కి వచ్చింది...దగ్గరగా వచ్చి “ఏ నంది, వచ్చిందనుంటారా?” అన్నది. మొగిల్పుత్త పరిమళం తెర క్రినివాసరావును ఉక్కిరి చిక్కిరి చేసింది.

“ఎక్కడిది మొగిలీకేములు?”

“పక్కంటివి వచ్చింది...ఏం, వచ్చిందనా, లేక యింకా ఆలస్యంవుందా?...లేవండి! రిక్తాకర వచ్చి పడుకుంటున్నానని!”

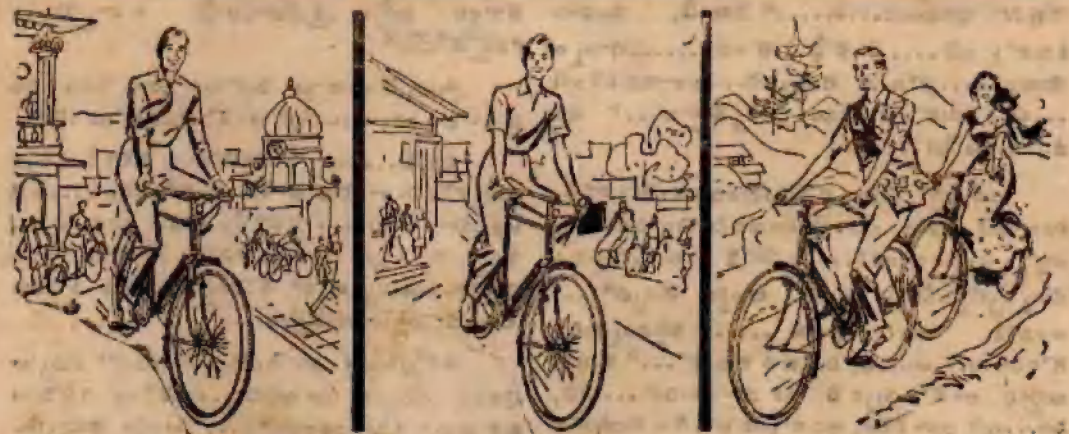
“హే...కానీయి,” రాధ క్రిందికి వెళ్ళిపోయింది.

క్రినివాసరావును జ్ఞాపకం వచ్చింది...ఎక్కత్రాలు, ఆకాళం, మొగిలీకేములవాసన, గాజుల గలగలా, చిక్కిరిచీకటి, వెచ్చని కాగిరి...మహాతి, మొగిలీపాలెం ప్రైమరీస్కూలుటిచరు రైలు ప్రమాదంలో చనిపోయింది....

అదర్వాసి, నీతి! ఇద్దరుగా రివెక్కు చున్నాడు?...రెండేళ్ళ క్రితం మహాతితో ప్రణామం.. అది అరివీతి, రాధమ ఆశ్వాసనం...మెలమివీతో కథామహాలసిని రహస్యం... క్యంపునువెల్లిప ఒక్కొక్కపారి ఒక మహతిరమై అనుభవం... మహాతి రహవాటి చేసుకుంది...ధియపదాడు, రాధ పదాడు... క్యంపునుంచి తిరిగివచ్చి పరి పర్యా యం పర్యాతప పదాడు...కానీ, మహాతిను చూసి గానీ ధియమా బాధా, పర్యాతపమా, పాపమా, అన్నీ ఆంతర్యామయ్యై...ఎంత మంచిది మహాతి!...అమే కొరిం ప్రతిఫలం ఏమీలేన...ఒక పారి, ‘బాసుంప’అనుకొని, పదిహేను దూధాయలు పెట్టి షిఫాసుచీర కానుక తీసుకువెళ్ళిలే...వెచ్చింది... రిక్తాకర నెల తింక్కుందాకే, మహాతి లేదు!

“ఏం వందోయ్, మిమ్మల్నై!...ఎంతమా రాలేమిటి?”

ప్రత్యక్షమధిరంగా ఉన్నప్పుడు ధియమా బాధా తిరిగించివా ... దానిమూలంగాకే ... అరహస్యంలేలే ... మొగిల్పుత్త వాసన, ఎక్కత్రాలు, ఆకాళం ఆనందిం...నీవీతో పాటు రిమా వుంటాడు!

ప్రపంచమంతటా మన్నన పొందినది
రాబిన్ హుడ్

వయాచరేయవారు

సెన్-రాలె

SRC 56 TE

చాయా సంవాదము

శ్రీ బొద్దు దాసిరాజు

నరుడు

ఓయి, నా వెంట బడక వేంచేయుమోయి.

నీకు పుణ్యము నా తోడ రాకయున్న

ఒక్క నిమిషము నిలిచి నిట్టూర్చుకొనగ

విడుపు మేకాంతముగ నన్ను; వేడుకొందు!

ఇన్నాళ్లున నిను వెంటబెట్టుకొని యారీందితిగ; నేను నీ

వన్నన్ కత్తులమీది సామయిన; దేలా నన్ను వేధించుచున్

వెన్నాడంగి? చిరంతనంబయిన యాసేస్తంబు పాటించి వీ

జొన్నన్ దీపము వెట్టి నిన్ దలచి వేర్కొందున్ దయాసింధువున్

రాయ

తల్లి యుదరమునుండి భూతలముమీద

అడుగుమోపని మొదలు నీయడుగుజాడ

విడక కొలిచిన అగ్రజన్ముడను నేను

నేను తెగ తెంచినన్ ముడిపిసి పోదు!

పసితనపుం దువాళముల, భవ్యకళా కమనీయ సాహితీ

వ్యవసములందు, జవ్వనపువాలు మెరుంగుల కోరమీనముల

మినమినలాడునప్పు, దివిసిత జరాపరిరంభ వేళలన్

విసుగక తోడునీడనయి నిన్ను భజించు ఫలంబు లిట్టివే?

నరుడు

మానిసి యన్న వెన్న ఒకమాటును మర్మము లేక యుండ, ద

వ్యాని యెడందలో పసిడిపాన్సుల నిద్దురవోని కోర్కులన్

తానయి తీర్చుకోవలయు దారులు గోప్యము; తెట్టిచాటు చి

య్యానకు తోటిపెండ్లికొడుకై చనుదెంతువు, దుర్భరమ్మురా!

అలసెన్ నా బ్రదుకెల్ల నీ తగులమాయానంబుగా;—కామనీ

లలితాశ్లేషచుభానుభోగములు—మిత్రశ్రేణి నల్లవ వా

క్కులభానంద మధుకగమ్ములు—కృతినోమాను సంధాన ని

స్తుల నిర్వేలనుధానుహూర్తములు నీతో దక్కలేవయ్యెరీ!

కలదట తల్లికైన మరుగన్నది; రెండవ కంటి వానికే
తెలియగరాని, వాత్మగత దేవరహస్యము లెల్ల తిరుక్కో
వలె నిను చంకబెట్టుకొని, పాయని ఈ తగులం బళాంతి
న్నలవయి, నర్పపుంబడగ నీడల కాపురమట్లు వేచెడిన్.

వేపురిలోన 'మంది'దనిపించెనులే పయి తక్కువూత; నీ
జీవిత- 'మా'పిండినగిషీ తెరచాటున దాగియున్న దు
ర్భావభయానకమ్ము అనివ్రతవనమ్మును నీవెరింగి యు
న్నా'వని గుండెలో మనలు నాకు సుఖమ్ముగ నిడవట్టునా?

రాయ

నావలన కాదు భయమిది,
నీ వరిగదు డొక్కతోవ నిను వెరిపించున్.
కేవల మనుచరుడను న
నీ విధమున దుయ్యబట్ట నేమగునయ్యా?

అపదలందు, సంపదలయందు, సుఖమ్ముల, లోకశయ్యలన్
ప్రాపులనుండి పాలుగొను నాపుడ, అపయి నాలులిడ్డలున్
తీపులు చెల్లుబెట్టుకొని నిన్ను చితాగ్నుల కిచ్చునాడు వెన్
జావక చెల్మిమై విడువనొల్లని నాయెడనా కృతఘ్నులలో?

బ్రతుకు వైకుంఠపాళి నీపాపు గలిచి
నిచ్చెనలనెక్క నందరు మెచ్చుకొందు;
పాములకు చిక్కి దిగజారి పడెడువేళ
నిన్ను కనిపెట్టుకొని యుందు నేనొకండ!

కుల మర్యాదలు గాలికెన్ పదలి, ఘోకుల్ పెంచి, గొంతెమ్మ కో
ర్కులు పండించుకొనంగడంగి పెడదాడల్ త్రొక్కి, వల్లించు నీ
తులకున్ మానక చేయుచేతలకు నీ దోబూచులన్ జూచియు
'స్వలదన్నా' యని ఒక్కనాడయిన నేవారింపనే లేదుగా!

వేసితి పేకమేడలకు వెల్లలు. లోకపుకంటిమూసలో
పోసివెలార్చు నీ సొగసుబాహు, వనలేనివలెల మూర్తినిన్
ప్రాసున తూచి వాటితలలన్ ధరకట్టట ఎంతవేపు? నీ
వేనము లన్నియుం దెలిసి వెంబడి వచ్చెద మూకనామీనై.

న ద దు

నిండిన వేమి లాభములు నీవలననే మరిచుంచి చెడ్డలం
దొండనకుండజూడె? పని కోప యామగనిడింట నుండినకా
దండుననున్న నొక్కట కదా? చనుమన్నను చూరుబట్టి వేరే
దుండగ మేలనోయి, కలదో బలవంతపు బ్రాహ్మగార్థమున!

ప్రతిపద భయాన్యకమ్ము జీవితపథమ్ము
దుస్సహము చేసివైచె నీ తోడి పాత్తు
చాలు! నడిలించి భవదీయ సాహచర్య
శృంఖలాబంధనము, దయచేయు మింక.

ధా య

అంభోధి నమృతంబు హాలహాలము భంగి
నీలోన కనరాక నిలపు కొనుచు
ప్రబలంబులై పరవ్వరజగీష నజ్జన
మలయక మంచి చెడ్డలును రెండు
దేవదానవుల రీతిని కలహింపగా
దివుర, వివేకాగ్ని నివురుగప్పె;
పెడదారులకు పోయి పుడమి కన్నులు మూయు
వెంపులో బదుకె దుర్భరముగాగ

నీవు నిన్నె శంకించుచున్నావు గాక
హానిలేదోయి నావల్లి-ర్యాధి యొకటి
మందొకటి మైన నయమానె? ముందు నీవు
చక్కబడినంత అంతయు చక్కబడును!

జీతము బట్టె మివ్వని దినీ! కొలువేమిటి నాకు? ఇట్టి సం
గతము లేర్పికూర్చె మనకావిధి; నేవగవాడగాను; నీ
చేతల కీడువేళ్లు జమచేయగవచ్చిన కర్మసాక్షి నో
యీ, తగవేల మేలితెరువెంచి చరించి సుఖంచు మీపయిన

నన్నరిగి కన్ను తెరచిన
అన్నరునకు కానిత్రోవ నడుగుపడునె? నా
నన్నిధి సుకృతమ్ములకున్
పెన్నిధి యని తెలిసి బ్రతుకు వెలిగింపుమురా!

చంద్రశేఖరకవి ఆంధ్రామరుకము

శ్రీ వేదం వేంకటకృష్ణకర్మ

శృంగార నానకీనానక విలాసవిధిమరీచా పెరి
 యముల నారింధరముగ వెల్లడించు వంశశ్లోక
 ములకావ్య మా 'అనుగము'. విరిక్కిర్చు తిక్కలాది
 కముల విద్వయింపఁదగు నాధారము లొకంలేవి ఇంత
 దనుకఁ గావ్యింపవు. పరిశోకు లొకకొందఱిది ఆమరు
 డుఁడను కవి విరిచితిమనుచున్నాడు. మఱికొందఱు
 శ్రీ శంకరభగవత్పాద ప్రణీతిమని నుచువుచున్నాడు.
 ఎవ్వ లేనున్నను, వారి విద్వయములై గేల నూహ
 జన్మములు. ప్రాదు బొంగుములేని యిట్టివారి నాది
 ములు గాలిమేడలు. నేలవిడిచిపాములు.

శ్రీ శంకరభగవత్పాదుల కీ కావ్యవిర్యాగ మంటఁ
 గట్టువారికి జగన్మాప్తమున పుక్కిటి పురాణమొం
 దాధారమయ్యెను. కాని, అదియొక కట్టకత. విశ్వా
 పార్థము గాదు. అయినను పాంకుల పరికిలమున కది
 పవిత్రమయ్యెనని యీ క్రింద మట్టంకింతును.

అజన్మ బ్రహ్మచారితుల శ్రీ భగవత్పాదులు
 మాత్రజన్మంబున మల్లంఘించి, సవ్యాసమును స్వీక
 రించి, సమస్త శాస్త్ర పారంగతుఁడయి, అద్వైత
 సిద్ధాంతి ప్రతిపాదికయగు తిలకతిమసు న్యాపింపఁజేసి
 నట్లు వారి జీవితవిధియు విక్కఱించుచున్నది. ఇట్లు
 లమ్మకలయందును ప్రావీణ్యము గడించిన ఆమహా
 త్ములనుఁ జెలియనికలి శృంగార మొక్కటే. అంత
 మాత్రమున అతివి యనుభవమున నది లేకపోయినను
 కామశాస్త్ర రహస్యము లొలికిఁ జెలియవరి కాదు.
 తెలిసియు విచ్చయిజాణములని యుండవలెన్నవి.
 ఆకథ నిల నూచింఘట యుక్తివైతము గాదనుకొంతు.

ఆమరుఁడను భూపాలుఁడు మరణించెను.
 తిక్కనమును జరిచెనుంచి దహన సమ్మోహ
 మొనర్చునదిగాఁ దదిరకాలమున బురస్కరించి
 కొవి శంకుఁ దాళేటమున జొచ్చెను. కొంత
 కాల మాత్రమ అంతఃపురాంధులతోఁ గలిరిలాస
 ముల నోలలాడుచు గాలక్షేపమొనర్చెను. రాణివాస
 స్త్రీబాసమ వృషాల కిరీటాది ప్రాచీనవృధావమును,

బ్రవర్తనమును, వాలకమును విశేషముగ బరికిరించి,
 యాజవి తిమ కల భుజియొన వరంగుడు కాడరియఁ,
 నాతి ద్యేష్టతో యొక నుహాయోగిపుంపును గా
 నోపుననియు, గాఢజాంతరమున దవరినపును కాచి
 నైచి, యీ మేది బ్రవేశించెననియు, బరకాయ
 ప్రవేశాదికములు పాహుమ్యుల కలకపరియఁ విశ్వయిం
 చిరి. వెంటనే, రాణులు మంగ్రులను కావించి, విష
 యములెల్ల వివరించి చెప్పి— రావ్యమున నెల్లెడ
 గారింది, పంపు ప్రదీపములున్నచోఁ చెప్పించి,
 కాల్పించినయెడని కట్టెన గావించిరి. ఇరాధిపు
 నొడవి నాకొయించి యున్న శంకుఁ దది యెఱింగి
 రాట్పురీరము ఉజ్జగించి—చిరిచె దహింపఁబడెనున్న
 తిలమేదియను శిష్యశ్రేణుఁడై వొంటబడెను.

కథావి కాళ్ళు, ముంతకు చెవులు లేదని
 లోకోక్తి కాని, కథకు కాళ్ళు ఉన్నవి. లేనిచో నెల్లెడ
 పంచరించు బ్రహ్మరి ఎక్కడిది? 'ముంతకు'
 చెవులు లేవనటకూడ నట్టిదే. దానిఅంచులు
 చెవులుగాక మఱేమి? అట్టిదే ఈ కథకూడ. శ్రీ శంక
 డని పరకాయప్రవేశము!—అదియు గామకాభ్యా
 పార్థము!! కొండను తివ్వ ఎలుకను పట్టినట్లున్నది—
 ఈ కథా విషయము. జగన్మాప్తములు, ఆచార్యుల చరి
 త్రాంధికితములు, సర్వప్రజాముఖ్యములు — ప్రసిద్ధి
 కెక్కిన యీ కథ అనునకు కావ్యప్పిన్న! ఆచారము
 కాని ఆచారమునక తప్పదు. ఇట్టి గాఢుల రాత్రిక కాధా
 రములతో విశ్వయములని వాదించుట కడుంగడు ప్రమా
 దము. కావున ఎంతమాత్రమును విశ్వాపార్థము కాదు.

ఇతఁ బ్రాకృతిము : అనునకు కావ్యక ర్మయ్యవ్య
 డయినను. ఇందలి విషయములు పరికించుచో. అతఁడు
 అత్యంత ప్రాధికారిక భూమినివనియు, శృంగారికగా
 రహస్య పారీణుఁడనియుఁ బోషకమానను, ఇందలి
 యొక్కొక్కొక మొక్కొక్క జాతికన్నము, రవిక
 జనానంద సంధాయకమగు ఈ కావ్యములోని శ్లోకము
 లొకకొన్నింటిని తోచుకొనిన శత బ్రతుకవాడగు ఆవంద

వర్ష వాతావస్థలకు తిప్పవ్యవస్థలతో మునుపే బహుగమనము జరిగి వీర్యవర్షమును విరిచి వర్షమును తగ్గవలెనని యాశించుచున్నది. అమరుకమునకు మునుపేనున్న విరుగుగు వ్యాఖ్యానములు వ్యాఖ్యానములు రచియించిరి. వానిః (1) అనువదన, (2) గుడదన (3) మార్గదాన (4) (4) శేషరామకృష్ణ, (5) పెరికోనుటి వేనాగర్లు వీరిలో శేష రామకృష్ణులవలెను, కాకినాడ నాకాశాకృష్ణులు ప్రభుత్వ విద్యకులగు ప్రభుత్వవిద్యకులవలెను శేషరామకృష్ణులు వాదించి కొందరికి యభిప్రాయము పెరికోనుటి వేనాగర్లు కొందరికిని (శ్రీ. శి. 1400—1420లకు బరిపాలించెను. ఇతడు పండ్ల ప్రతాపరాయణులలో ఒకనియగును. తిక్కన వ్యాఖ్యానములకుం బై నీతిని వ్యాఖ్యానము చేసి పోషకములను విద్యవ్యవస్థలకు యభిప్రాయము.

అమలు: తాత్పర్యము: ఈ తేజస్వీ రాంధాసు
వాదము లొంగిపోయి:— (1) తాత్పర్యవో వింశతీశ్వర
దీక్షితుల అనుగ్రహము లింక వింశతీశ్వ (2) సుందరీవో
పార్వతీశ్వరకాస్త్రీ, (3) శివు పర్వకాస్త్రీ, (4)
కటిక (5) సుందరీవోకాస్త్రీ, (6) జయంతి
రామాయణములు అందు ముఖ్యములు. ఈవిధము
జేయదూహించి వ్యాఖ్యానముతోను, అర్చివర
గాములతోను శ్రీ దదిలవాడ సుందరరామకాస్త్రీ
మొదలు ప్రచురించెను. వీరిన శ్రీ వేదము వేంకట
రామకాస్త్రీయు వ్యాఖ్యానప్రతిపత్తియులతో
వీరివలె చెయి. అనువాదియులలో శ్రీ తాత్పర్య లిం
వేంగి గృహిపరవజనావంపి సంధాయకమును కైరీలో
రమణీయముగ జాలవాలివది. ఇంక దక్షిణ గంగాద్వీ
కర్ణాటక ఎలరెకవాది, యమునాతీరి, యను భారతీలో
దను భూమంతిరి కంఠములు గొప్పవాసింపిరి.

ప్రకృతియు వా శిశివాజ్ఞయనుకూలము
 సందర్భమున నుత్థియింపియినదియు బహువచనము.
 ఇంతింటిని బ్రహ్మయ్యుండు తెనుగనీరితెల్ల వాంఛ
 దీక్షియనఁ దేరంగిఁగన్న మహాశక్తుఁడే నె చెయఁబడి
 తిరి. ఇప్పుడు వాడు దోరికిని దోఁ 'దివలు' బ్రహ్మ
 రిని కాశీయని యనుకాదు. ఇరిఁగు 'నాడు
 పల్లి' దంధశేఖర' వామాంకితుడు. ఈ 'నాడు
 పల్లి' యను గ్రామము పైనారు రాజ్యములోని దని
 తోఁచుచున్నది. ఇదిని పూర్వము దక్షిణదేశమునుండి
 మైసూరుకు కలపఁగన్పించు గంధనాథారములు
 యుజాపు నేయుచున్నది. ఇక్కలి తది కాశు
 గూర్చియు, దిమ్మఁ గూర్చియు, 'అమల' కాశ్య
 ప్రీతికొ భాగమున నిలువ గొప్పగా ఉగడియె

కొన్నాము. శ్రీమతి పద్మమాలమ కనువింపుడు:
'నడమి దిరిచుట ప్రశంస':—

మ. ప్రపంచం కావడం, తోలితేదివు లావుర,
 మృతి ప్రాణరదనా భువంశులు, మృతి మృతాం
 యోగం కానా నిస యజ్ఞ తోషితమృతాధీశుర
 జపత కూసులు, వేదకాస్త్ర కలితాలంకార
 గదప చక్రార్థా నామ మంగ్రి తింగ్రి నిప్రుణుర
 పద తీసుర, భువ జంగ్రి గాత్రములు, కాపా
 గుంబు తెవం గదం

గను లీలకా, విరచించు, వాద్యములు
 మంగళాది విద్యావిధుల,
 ముకుంద సేతుని వాద్యపాదన
 సమకాల, వర్ణరాజప్రియుల
 తివరేకుండ, నఖండపాండిత
 యశోద్ధింప ప్రదాదులదా ;
 కవియూ, వాద్యములుకా ?
 బృహస్పరణులుకా బల్లెప్పదత్త ద్రావిడుల

‘(గీవానాంబికా భక్తుః పలుకుచే, విష్ణు
మధుర మండలిమనాదై యుండవలెను. “పల్నాపి
దీర్” —కనువిడి, ‘బ్రహ్మచర్యంబు లను’ గీర్వాణము
వకుం దెనుగ గేహి !

అభిజన (చరిత్ర) : —

౧ క్రింద భాషా, నిరంతరపురవాసు
 లెల్లవారలు సాధుపల్లి వారు;
 చింతలేశో విశ్వమయితే
 పద్మినీ వల్లభాగలు సాధుపల్లి వారు,
 కీర్తినిమ్మరి శ్రీకృష్ణ మహావల జటా
 వల్లివారలు సాధుపల్లి వారు,
 విజయకృష్ణ పద్మ విద్యాధురైయ శో
 భిలువారలు సాధుపల్లి వారు,
 పండిత శ్రీమలు సాధుపల్లి వారు
 కృష్ణకవింతులు సాధుపల్లి వారు,
 ఎల్లకామ్రాజు లిల సాధుపల్లి వారు
 త్తలపలు గారు మా సాధుపల్లి వారు

ఈ పద్యము 16 కంఠాంతి హరిరాజ కృత్
 త్తర రామాయణమునది "అభిల రాజాధి రాజాస్థాన జన
 హృద్య విర్యవిహను లాశ్విరహను" - అను పద్యము
 నను అనుకరణము.

అత్యంత ప్రశంస—తప్పుచూపు కవి యిట్లు తెలుపుకొన్నాడు:—

“ఇది శ్రీమతిపుత్ర కుండరి కృపాపరివాహా
పారంపరి సహజమైనదియై విచిత్రకవిత్వ విరంభక
ప్రభాభాసనాది, — విరంభిర మదనాంతకార్యంధు
రీతి, —కాటపంచాక్షరీశరప్రదీన, పాదుపల్లి పల్లి
వల్లిలి వివాసి, — పోలయగజకోలాసి, — విద్యజం
విధేయ, — వేంకటరావు కామధేయ, తిరుగుబిళ్ళ-శృంగార
జననోహినీ భాగవిద్యాగ చాతుర్భురీతి, వివిధ
భాగసంధాది, శ్రీమద్భూమిశూరి మహారాజాధాని లు
ప్రతిపాది విద్యోగితాది—తాలపండ్ల శేఖరాధిపాది
విద్యోగి ప్రదీపితం—‘శృంగార లహరి’ యను
కాండ్రామణి కావ్యంబున ప్రభువాన్వితము.”

దీనివల్ల యీ కవి మైమాదు రాజ్య పాలకుల
యాధానమున లబ్ధిపరిభ్రమింప సత్కర్తవ్యము లందింపా
దని విధిమనమున్నది. కావున మైమాదు రాజ్య పరి
వాహులలో ఆంధ్రజిత్తును అనుకొని యున్న ‘పాదుపల్లి’ యను
గ్రామమే యీ కవి యుద్ధజంతువుల నున్న
దము. తన యాంధ్రకృతి ‘అనుగమ’ను ఈ కవి
‘శృంగార లహరి’ అనియు అభివ్రావించెను.

పండ్లశేఖర కవి ‘అనుగమ’ ఆంధ్రానువాదమే
కాక మరికొన్ని కృతులనుండి రచించియు, గ్రంథ
మందిరి—ఈ గ్రంథ పద్యములవలన తెలియదయ్య
చున్నది:—

నీ లలిత గీత్యకాండములు గూర్చి చెప్పితి
సర్వరామావలీ సాంధ్యంబులు,
సంసకర్తలభావము సంసరించిరి
సర్వ మమదర్శి నాటకముగ,
భువిని ప్రపంచపాండవము కర్తల
నాటకంబును జేసివాడె నాడ,
కలికి శృంగార జన్మోహనాభ్యుదయ
మైకభాగంబు నిర్మించినాడె,
మహిమీ (కలంక మహిమనకార
తారావలీ రచించించి: జ్ఞానాడె
ఇన్ని పురి రన్ని పండ్లరేఖా దండ
కము చేసి విధివంబు గాంచివాడె
విదితి పితాంధికాముడి కర్తలభా
వము జీక వ్రాసితి ననుభవించి
భాగవతదేవంబు గీత్యకాండ
ఖడ్గకృతంబులం జేసి, గరిమఁ గాంచి
నాడె వేంకటరావు నందినాడె, తాల
పండ్లశేఖరకవి రాజపండ్లఁ జేసె

పైపద్యములవలన, ఈ కవి పండ్లశేఖరకర్తల
భావలలో గ్రంథరచయలు పోగుచుటలో (పరి
వాహించి) శేఖరశేఖరులనుండి ఈ ‘ఆంధ్రానుగమ’
రిప్పించి గ్రంథము చేరియు నిండినాడు మనలు
వదిలెను. పైపద్యములలోని కవి తురికొమ్మి కృతులను
గూడ ఇతడు సంసరించినట్లు ఆంధ్రానుగమమునననే
తెలియుచున్నది. ఈ కవి ‘భుజికాండ్రము’—
కటింపాడె! వేయలు శృంగారనాటకంబు చేసిన
వాడె! అంతియగాక—‘సర్వోత్తమ భాగవత
కల్పలలితావ్యాసప్రబంధములు చేసినవాడె!

ఇతడు—ఈ పండ్లశేఖరకవి కాలముగూర్చి
తెలిసికొనటకు దల వాధారములు గ్రంథమున ర్పూర్ణ
ములు. అట్టివి మందల ప్రాముఖ్యములకే నొచ్చి లేక
వారెను. లోకానికి నిరంకుశంకటి పాపరాజకృతిమన
మత్తరరామానుజ పద్యము ననుకరించు పద్యములకు
ప్రాసాది తెలియించి గదా! కావ నీతికు పాప
రాజావకు ఈ కవి నాడు ఇతడు (పాపరాజ) ఇప్పటికి
వాదాప్రమాణములు సంగ్రహించి గ్రంథింపింప గాన ఆంధ్ర
కవుల దర్శితము లెక్కలేండుచున్నది. అయితే,
ఈ పండ్లశేఖరకవి గతికేతన పూర్వాయమున మండి
యుండునట్లు సముచితము — ముఖ ప్త శాంకేయుల
మాంమగూడ ఈ చిహ్నం కొంతగాను దిగుచున్నది.
ఈ అనుగమ కావ్యమును వాడ చేయించు కృత్తయ్య—అను
తెలఁగూరునా పుత్రుడు తన తెలఁగూరునుండి దేవో
మ్మరామకొలలకుండు 1896 సంవత్సరమున ముద్రించి
ప్రచురించినట్లు తెలియుచున్నది. పండ్లశేఖరకవి—ఈ
గ్రంథరచయకు బూర్వమే పెద్దకృతులు వ్రాసింట్లు
అంతే చెప్పకొనియుండుటచేత, కొంతయు నతడు
మరలిన తరువాతనే ఆంధ్రానుగమము జేసియుండు
వనుట యుక్తియుక్తము. అయితే నిరంకుశ 1825-30
ప్రాంతమున జరిగియుంచి 80 యేడె పదిమొదలును
ఈ గ్రంథానువాదము నెలకొల్పియుండును.

ఇక ఇతని వివాదపద్యము—‘పాదుపల్లి’—
ఆంధ్ర మహిమారాష్ట్ర పరివాహక గర్తలక
ముఖంబు చేయుండేది గ్రామములచేత నే, కొన్ని
కలుము లబంబు నిరంకటి కావ్యమున వాడుటయేగాక,
అభావలలో లాంఛితి విధిలు సమపార్థించి, మైమాదు
ప్రభు పరాధరిగములకు త్యాగంబు చేసేక సత్య
ములు పొందినట్లు వ్యయముగ తెలిసికొన్నాడు.

ఇతని ఆంధ్రానుగమ కావ్య మంతయు ‘కావ్య
లము’ రిక్కడ చక్కని వ్యక్తిమ లన్నింటిలోను పోగి
నది. కాని వ్యాఖ్యాని ప్రాముఖ్యంతో రచించినది
నను ములాములక గానోలు, నాలుగవపాదముల నిను

మముఁ బాటింపక, యుద్యతవిప్రసరిని బుద్ధిమూల భరణములను తెంచివారు. ఇందిరి పద్యములలో రెండు మాత్రమే పద్యములు. ఇంకఁ బంపపాదులు 12; వట్టుగులు 10; పప్తపదులు 29; ఆపదపాదులు 8; పదపదులు 2

కవితారంగమున విరంగకుండవని పదాలు పరికించి యున్నచోవి ప్రతిశ్లోకభావమును వాలున విరణముల వృత్తిములలో నినుద్యతేకవాపుట శోధ్యము. ఇదివికీకర్తవ్యములమీఁద ప్రీతిమంతు. చాలఁగా కావ్యములలో మృగుశుభ్రముగఁ గన్పుద్యుంఁ దీగ పాగింటిపది కవిత్వ మెరుగునుమలు లే నిరాధులముగఁ బగువిడుచుండును. అదికీకర్తవ్యలో ఈ యున్నకీకర్తవ్యమును ఆంధ్రమున నిర్మించిన కాలదియందీ కవులలో నీతిఁ దోఁడు. ఒకటి రెండు పద్యములు శ్లోపసీతముగ ఈయాంధ్రామరుకమునండి మచ్చున కీ క్రింద నిచ్చుచున్నాఁడను:—

“ఆలోలామలకావలీం నిలువికాం
విధిద్వలక్కుండండు
కొంచెప్పిప్పిశేషం తినుకరై
స్వేదాంధికాంబాంబై
తవాస్య యత్సరతాంతి తాంతి
నిలువం రక్తిం రతివ్యత్యయే
తత్త్వం పాతు చిరాయ కం
పారిపారి బ్రహ్మదిధి ర్దనరై.”

ఈ శ్లోకమునకు కవి క్రింద యేడుపాదముల చంపక వృత్తిమును వ్రాసివారు:—

“అలికమునం గతుం తెవీ, నుల్లల వాడెను
సోగయించుగల్
గలిగి, దరించు మంచల యుగంబును
మోమున పన్నపన్నుఁగా
జలికకు ఘర్మలించువులచే నోకయించుక
బాటు బొట్టు నున్
పలకిమి తెలంగి, పుగునయిత
కలమునందుఁ తెందు పే
రిలపటచేత, కంఠి ముగతంతిమువం,
దటమోక్తున్నులం
గలిగెను జన్ముదున్, ముదిర కలము
నిన్ స్పృహతోడఁ బ్రోయ వా
చిలుకలొర్చి మోము, కేశేఖర
నిష్ట విధాం రిటికోకీ

“పంపపాదపల్లవా, పదకిరం, మాప్రాగ
మాధువ్యతి,

మా మా ముంద కేశికోపవదనై
రావ రీతి ధూలత,

నీతాకాంచిత లోచనా పపులం
యోక్తుంచిత మానసి,

ప్రాప్తం శై రమృతిం శ్రీమాత మధితో
మాతై స్సునై ప్పాగరం”

దీని కాలు పాదముల వింపకము:—

“మనుకు వాచిటన్ బాటునుగాఁ గొలున్,
ధియపంధియంబున్
గ్రనుముగఁ జేరిల్చి, ఏలరాఁడుచి వ్యతఁ బాలు
నికా—మం
దయరికిల్చి పల్కలక పట్టు కన్పొనునీవి
లాడఁగా
పదుముగ నీత్కితాంచిత దృశన్ వదెఁ బట్టుమఁ
బుట్టలొల్క, వా
యలులలిరాంగిమోది నెల రానిగో వారమృతింబుఁ
కెంచఁగా,
శ్రీమకాశీ మధించిరి, మరాసుని లంబధి
మాధచిక్కుచి”

పూర్వకవి ప్రయోగ ప్రసిద్ధియులు కాని—
తిక, కామసుకు, అపేక్షలు ఈలాంటి యపూర్వ
కీర్తయ రిండు గావ్యచిక్కియులుగ గావనచ్చెను. లక్షణ
వినిద్ధి ప్రయోగములు సహిత మటపట దోచెను.

మాడగన్, కలికోమలాడగన్ చేతును, తిగుంను
ఒగకెను, వదెక యల్లార్చి, ముగిసెము, రాడిమాల్లు
(మాటలు) మచ్చిమాల్లు, లే నెర్పెను, అలయింప
న్నెను—ఈలాటి వ్యాకరణ వ్యతిరేకములు అందిం
దున్నవి.

ఇట్టి దోషములకేమి, కాని, రసవంతములను—
అచ్చ శేషులనుమలు ముచ్చలఁ గూర్చుచు, రసిగులక
పాఠకులకు రిసుగుఁగూర్చి వైతిలో ఈకావ్యమును
చంద్రశేఖర కవి యనునదియట కడుంగడు క్లాఘ్యము.
ఇదివి తిక్కిల రచనములను లభించినవారకు తెలుఁగు
కవిము విశిష్ట గాంధువు. తెలుఁగువానిను మహత్తర
గరిము గాంధుగు. మున్నునియింఁ బరిశోకుల
ప్రయత్నములన పది బయలుపడి ఆంధ్రకారదకు
విమాత్సలంకారము లుంఁగాక!

కలగూరగంప

ఆప్తమిత్రుడు తెన్నేటి సూరి

శ్రీ పి. శ్రీరాములు

వాసరాకడా ప్రాణంపోకడా ఎవరికి తెలియదంటారు.

అక్టోబరు 16 నుంచి వారం ఆమకంటాను. ఆ క్రింది గోత్రమంటే ఎవరెవరేని వుంటుంది. ఎక్కడికి ఎదురుగా వికే వీలేదు. మధ్యాహ్నం గెండుంటుంటే యెవరికి

అతిపాఠించాంటే వార్త అందింది. ఆప్తమిత్రుడు తెన్నేటి సూరి మరణించాడని విని వెలుపుగా నీర పోయాను. సూరి మరణించాడంటే ఎదురులే పోయాను. అంతకు పదిగా గెండుకోకలక్రింది దూడ దానికి పెరిగివచ్చుడు అయినవారంలోని ఆదేశంబో ముందరినాది పడుకోని విదో బాధపడుతున్నాడు. ఆ బాధ మరణమేదనీ అని ప్రహించలేక పోయాను. మరో ముప్పుయితర గంటలలో మృత్యువేరికి కలిసింది వేయబోతున్నది అనిపించలేక పోయాను.

ఆ బక్క పునటి కేరీరమా, దారికి తీసిన ఎక్కి, తోటలు వేసివచ్చి ఎవరించే ఆ పాకుగాటి ముక్కు, విశాలమైన చక్కలంటి తిరిగి మెరిపే ఆ గూ, ఆ కరిలోనుంచి వెలువడే తీక్షణమైన చూపునూ, ఆ చూపులలో గోరించే చురుకైన చెవిరిజేటనూ, మందహాసం విరజిమ్మే ఆ శోలయలనూ... మరచి పోదామన్నా మరపురావు

తేరించింది యాదై యే? గోపే అయివచ్చికి అందులో ఎగబాగానికి పైగా తెన్నేటి సూరి పాహిరిగివేరికి విరియోగించాడు. కరిగా, కథమకుగా వదిలా రిదియిరిగా, వాటిక కర్తగా తేనుచుండేలో పేనూ ప్రఖ్యాతి అర్జించుకున్నాడు. తిం పేగతోనూ పీరపోతో అనే నాను చెలుతోనూ ఆ నేక రిదెలు ప్రయోగించాడు. వాటిలో ముఖ్యమైనవి కథలు, అరుగు రేఖలు. వారణి (వాటికం), చెంఘిన్ ఖాన్ మొదలైనవి ముఖ్య రిదెలు. చెంఘిన్ ఖాన్ వదిల ఆంధ్రపత్రిక పారస్వత నుబాంబో పీకతో గా వెలువడింది. అను వాద మెవచ్చికి, సాంఘిక జీ అయివచ్చికి సూరి ప్రతిరీదెలలోనూ ప్రతిభా వ్యక్తిత్వం ప్రకృతంగా గోదరియోంటాయి. అనువాదంలో అతివి ప్రతిభకు 'గెండుచిహ్నం' అంటే అతిమ విదర్శనం. ఇది ఆంధ్ర పత్రిక వాంఛనీలో నీరియత గా ప్రయోగ అయింది.

తేరి విమర్శలపెగాని, పాహిరిగి విమర్శలమీద గాని, వి యిరి విమర్శలపెగాని తెన్నేటి సూరిని వైదిలేటి అడిగినా ఖండింమెం, అతి స్వలింగమెం భావాలు ప్రకటించేవాడు తిం భావాలు ఎదిటివారికి ఎక్కివా వచ్చిపోయినా ముందరియలు గోటిపాలు విర్యోవామటంగా చెప్పిచేసుపెం మారి ప్రత్యేకతి. తిం కలం హుంగా, తాను పీరపాటిగా వారికి పాహిరిగి వ్యవసాయం చేశాడు. ఎక్కితో వరియోగించు ముపు తుందిది దానికి వాడిగా "మాదవి ప్యాకింగ్రి" 'మాన్యుకా' వై రిక్మారాలతో 'వాలా చేసేకాను' అని తిం 'అరుగురేఖలు' అనే గేయ సంపుటిలో వ్రాసుకున్నాడు.

సూరి భావాలు నాడు ఇంకా స్వచ్ఛంగా అత గావాది కావలెంటే "అరుగురేఖలు" లోని ఈ క్రింది పంక్తులు ముచ్చుమక్కులుగా ఉపయోగపడతాయి.

“అంటరాదని యోగడు,
అధికుడని మురియోగడు,
గొంతులు కోసుకుంటారా!
తల్లికందరు బిడ్డ లొకటేనురా!
తల్లి వింటే భేదమగుతుందిరా!”

అన్నాడు అంటరాదనిం అందిరా.

“కీలు గురముచైన,
బలీసు కానుకుని
ప్రాణాలు లేనట్టి
భగవంతు డొచ్చాడు—
ఊరంత ఊరేగుతూ
ఉన్నవము పారించుతూ—
కూలి మాటడగండిరా!
అన్నాటం
చాలవని చెప్పండిరా!

ఇది కీలుగురం అనే కేసులోని తొలిపంక్తులు.

నీ కవిని బ్రతికించుకోవాలిరా!
నీవు మనిషినిపించుకోవాలిరా!

బ్రతికి యున్నన్నాళ్లు పట్టెడన్నము నిడత్రు,
అతడు చచ్చిన వెనుక అందలాలంటావు...

నీకవిని...

అవి హెచ్చరించాడు.

ఇంతేగాక భారతీయ కౌన్సిల్ కింగ్ ‘సీర పాణి’ అనే మాగుమేనత్ మారి రచించిన ‘చాహిత్య సమవాకాం’, ‘విరహ విహు విహు మామేహ’ అనే క్షంశ్య రచనలు, తెలుగు చాహిత్యులను విశేషంగా ఆకర్షించాయి.

సహృదయుడు, ప్రేమపాత్రుడు అయిన తెన్నేటి మారి ఆంగ్లవృత్తి సహృదయంలో సరిగా పరిశీలించి ప్రచురించాడు. ఇందుమించుగా సరి వివరించి ‘భారతీ’ సహాయ సహృదయకుగా పరిచేస్తూ వచ్చాడు.

మారి స్వస్థలం కృష్ణాతలా తెన్నేటి గ్రామం. శ్రీ తెన్నేటి తిరుమల వుగారి క్షేత్రపురుడు. బండిగు నోబుల్ కాలేజీలో ఉన్నత విద్యాభ్యాసం చేసి పట్టభద్రుడైనాడు. తండ్రి శ్రీ తిరుమలరావు గారు పంతులవంటి ఆరు నెలలైనా నిండా యీ లేదా, ఇంకాలోనే ఈ వివాద సంఘటనకూడా జరిగింది.

తెన్నేటి మారి ఆకాలమ్మరి తెలుగు సాహితీ ప్రపంచానికి తీరిన లోటు. ఆప్త మిత్రుని మధుర స్మృతికినే కా బాహ్యంజరి.

40 కోట్ల సమస్యల సమస్య

శ్రీ సా. సుబ్రహ్మణ్యకాత్రి

“...అందువల ఈ రెండు ఖండాలు అఖండ ప్రజల ప్రాతి సమస్యలు. అరికంగానే గాక చోక్క మొదటివైతో కూడా మానీ అంం చెడకొనడం అవ సరియ”న్న భారత ప్రధాన మంత్రి ప్రవచనాలు, ప్రపంచ ఆర్థిక క్షేత్ర ధీర్ఘి సభలో తొనగవు అండ్లె వారల హృదయాన్ని ఆవిష్కరించాయి అనియ్యను. ప్రపంచ బ్యాంకు (W. B.) అంతరాతీయ ప్రధర్మ విధి (I. M. F.) అంతరాతీయ పెట్టుబడి సంస్థ (I. C. F.) ల మహాసభ భారత రాజధానిలో జరిగి ఎందువల చెడగిన ముఖ్య ప్రయోజనాలలో ఇది ఒకటి. వెనకబడిన దేశాలవారిని, సహజ వాతావరణం లో విజృంభితుల మగ్న అగ్రగామికి ప్రతిఙ్ఘలు దూసి ఆ యా విషయాలను తెలుసుకోవడానికి ఆర కాకం కలిగింది.

అగ్రాంక రెండో వారంలో జరిగిన ఈ అభివ ర్తి దేశాలవండి దానావు వెయ్యి నుంచి వచ్చాను. (మీల్ ప్రతిఙ్ఘలు 420 మంది మరి అంతి మంది నిబ్బంది) కలహూ తని వాయా కలసి జరిగిన దర్శిల కలకలంట్ భారతీయ విజ్ఞానధిషణ వాలుర శోజుల పాలు ఆర్థిక భువన ధిషణంగా భావించింది. మహా సభకు తెల్లంంం ఆంక మంత్రి శ్రీ తేనెనాన్ మాట్ అగ్నతీరి విహించాడు. భారత ప్రధాన మంత్రి శ్రీ జవాహర్ లాల్ నెహ్రూ సభను ప్రారంభించాడు.

రెండుఖండాలు అఖండశక్తి

యూదులందల విల్లగా విద్రాణ క్షీతిలోఉన్న అమీయ ఆగ్రహాలు ఇత్రుడు మేలుపన్నాయి. ఇట్టి వరి సంఘటనల సంఘటనతో ఈ రెండుఖండాలు జనతీలో చెరివ్వం ఒక్కవారిగా విజృంభించింది. అన్నతర్వాలు కూడా సమస్య అయిన కోట్ల ప్రజలు ఈ వాడు తమ తేరి ప్రమాణాలు తృప్తి చేసు కోవాలని పరిశీలించాడు. వాళ్ళు అలా చేయరాదని ఎవరూ చెప్పలేదు. ఈ ఆమేయ మొదటికిరి ఎవరూ అణగలేదు. వాళ్ళ తేరివ్వరిని సమస్యలు పరిష్కరించ దానికి సహాయపడిడం మంచి క్షీతిలో ఉన్నవారి రిగ్నత్యైర్యం. ఆ రిగ్నత్యై...మంంకావాలే వరొ కణ...నెరి విగ్నత్యై. అందువల మిగ్న క ర్తివ్యాలను అలోచించి నిర్ణయించడంలో ఈ వెనకపడిన దేశాల

సమస్యలను—కేవలం రాజకీయ అంశ సమస్యలుగానే కాక, మనుషుల సమస్యలుగా చూడాలి. దీనిని ప్రాజెక్టుల నిర్మాణంలో, పరిశ్రమల నిర్వహణలో ముఖ్యంగా చూడాలి. మనుషుల సమస్యలలో దర్శించాలి అని శ్రీ నెహ్రూ చెప్పారు.

ప్రపంచ బ్యాంకు మహాసభ తీర్మానాలలోనూ, ప్రపంచ బ్యాంకు అధ్యక్షుడు యూజిఫ్ బ్లాష్కా, అంతర్జాతీయ ద్రవ్యనిధి అధిపతి జోజాఫ్ బెసన్, అమెరికా ఎగుమతి దిగుమతుల బ్యాంకు అధ్యక్షుడు కామ్యూర్ కార్క్రూ, అంతర్జాతీయ పెట్టుబడిపంపు అధ్యక్షుడు రాబర్ట్ గార్మర్, బ్రెటన్ అర్థికమంత్రి హీత్ కోట్ అమెరికా ప్రతినిధులు సమావేశాలలో పాల్గొనినట్లు తెలియచిస్తూ అభిప్రాయాలలోనూ కూడా భారతి ప్రధాని లాంటి భారతం, సమాధానం ఇవ్వలేదు. ఇది పరిశీలిస్తే ప్రధాని అభిప్రాయం అసహనం కాదు సమస్యలు, దాని తీరునీ దీనిని ఈ సభ చాటు అవగాహన చెబుకోవ్వాలని నిశ్చయం అవుతుంది.

బుజం మీద నిజం

అమెరికా అధికార ప్రజల జీవన ప్రమాదాలు పెరిగి, వారు వృద్ధిరాలవడం జరిగితే అంతర్జాతీయ వర్తక వాణిజ్యాల తాగుపడితే అంతర్జాతీయ ద్రవ్యనిధి అంటే ఉత్పాదనలు వివారించడానికి, నిర్వహణవాటిని అనువుచేయడానికి తగు బలం ఉంటుందని మహాసభ అభిప్రాయపడింది.

జీవన ప్రమాదాలు పెంచడానికి ద్రవ్యనిధి, ప్రపంచ బ్యాంకులకు సభ్యులుగా చేసి దండాలను పెంచి పెట్టుబడిని నిర్మించేయాలని ఏకగ్రీవంగా తీర్మానించింది. (వర్తమానానికి ప్రకారం ఉండాలన్నా కూడా పెట్టుబడిని పెంచే నిర్ణయం నెహ్రూ అన్నారు.) ఈ ప్రతిపాదన అమెరికా అధ్యక్షుడు శ్రీ బెసన్ హాలో పంపాడు.

దీనితోపాటే ఆయన పంపిన మరొక ప్రతిపాదన, అంతర్జాతీయ అభివృద్ధికాగ్రామ నిర్వహణ సంఘం (International development Association) సెలెక్షన్లపై సభ ఆమోదం పొందలేదు. ఆ నియమాన్ని అనుసరించే ద్వైతం లోనే ఇంకొకటి నిర్ణయించబడుతున్నది.

లోపాయికారీ ఫ్రాన్స్ ద్వారాలోనికీ మరొక ముఖ్యంకం ఐ. ఎం. ఎఫ్. (ద్రవ్యనిధి, దిబ్బ, ఐ. ప్రపంచ బ్యాంకు)లకు సభ్యులుగా ఉండాలన్న నియమం నొప్పించే సందర్భం ఉంది. దీనిలో మూడు బ్యాంకులకు తప్ప ఫ్రాన్స్ కేవలం సభ్యులుగా ఉన్నాయి ఇచ్చేది ప్రపంచ బ్యాంకు, దీని పెట్టుబడి

పోతున్నది. ఇప్పుడున్న 940 కోట్ల డాలర్లను గెలింపు చేయాలని ఆ ముందున్నాడు. (ఇందులో అమెరికా చెల్లించడం వాటాను 600 కోట్ల వరకు పెంచడం జరుగవచ్చునని ఒక అంచనా) ఇక రెండవది ఉత్పాదనలపై సభ్యులు ఆయా దేశాలను ఆనుకొని అంతర్జాతీయ ద్రవ్యనిధి (IMF). ఈ ద్రవ్యనిధి మూడింటి మూడు 50 శాతంలు పెంచుతారు. (ఇందులోనూ అమెరికా వరకే 410 కోట్ల డాలర్ల వరకు పెంచవచ్చునని) ఏదేమిటా వాటా పెంచే సందర్భంలో అలా చిందడానికి ఒక సంఘం ఏర్పాటు అవుతుంది. ఒక నివేదిక కూడా ఉంటుంది. మొత్తంమీద అన్ని దేశాలూ (68 ఉన్నాయి) కొంత అయి యిటాగా ఒకే సాయం (మొత్తం 50 శాతంలు పెంచుతూ) వాటాలు చేసినా ఒకటి రెండోటికి మాత్రం కొంత ఎక్కువే నివేదిక ఉంటుంది. దీనిని ప్రతినిధి హీత్ కోట్ అమెరికా అన్నారు. ఈ రెండోటిలోనూ అమెరికా ఉండవలసివచ్చునని, ఆ దేశాన్ని ఇంకా ఎక్కువ చెల్లించే ముందే ద్రవ్యనిధి అధిపతి జోజాఫ్ బెసన్ చెప్పారు. మనకు ఎక్కువ కోటలు ఉన్నాయి. అగ్ని, ఇంటికి కావచ్చునని ఆయన అన్నారు. ప్రపంచ దేశాల శ్రేణిలో, అమెరికాను ముఖ్యమైనది కాస్తా మరొకటి ఉన్నది జర్మనీ. ఇక నోరే, ఇంటి కోట పెంచాలని కోరడానికి కొంత అగ్ని ఉన్న ముగిసిపోతూ ఉన్న ముగిసిపోతూ ఉన్నది, ఇప్పుడు ఉన్న పరిస్థితి అన్ని దేశాలూ ఇచ్చేవికాదు చిన్న వాటా ఇంటికి కావాలి వార్షిక ఇంకాస్త ఎక్కువ (అమెరికా) అవలసివచ్చునని కొంటున్నారని జోజాఫ్ బెసన్ అన్నారు. ప్రపంచ బ్యాంకు కాతలా ఇంటికి మూడవసారి పెంచేటటు అవ్వ 75 కోట్ల డాలర్లు.

మన సమస్య

ఇక మనకు సంబంధించినంతవరకు ఈ నివేదిక రంలో ఒక చిన్న పేజీ ఉంది. అంతర్జాతీయ ద్రవ్యనిధి వాటా సంఘంలోని ఎక్కువ అభివృద్ధివాదాలు (వాటాను బట్టి ఇచ్చే ప్రాతినిధ్యం) వివరించడానికి ప్రాతినిధిని వివరించి ఇప్పుడు ఆయా దేశాల నిర్మాణాల పెంచడం జరిగితే కొత్త వాటాల తగ్గించాలని నిర్ణయించేటటు మనకి ఉద్దేశం ఉన్నది. దీనికి అవకాశం ఉంది. అయితే, ప్రభుత్వానికి ప్రపంచానికి సంధించి ఉంది ఇంత పెంచే దేశాన్ని వివరించేటటు ప్రాతినిధిని రాజకీయ ప్రాతినిధ్యం కాదు బ్యాంకుల వారంతా భావిస్తున్నాడు. అందున, ఈ విషయం రద్దు తగ్గించడం ఉంటుంది. లోపాయికారీ ద్వారా పరిష్కరించి ఏదో మార్గం చూడాలి ప్రయత్నాలు

చేసున్నారు. ఇది దీనివలన తెలుగుకు శ్రేయోగోపేయ అంటున్నారు.

డి.హోగానంలో అవత్రుతి

వివేకహోరి మూచించిన తూదక ప్రతిపాదక—I. D. A. (అంతర్జాతీయ అభివృద్ధి సంఘం) పెంకొల్పబడి ఈ పథిలో పెనుగురాటను. వివేక బద్ధ జీవాలకు తిట్టక వదిలివేయ, ఎక్కువ వాయిదాలవారి పెద్ద మొత్తాలు అప్పు ఇవ్వడం ఈ సంఘం చేయాలింపని ఈ నియమాలు ఈ వాడు అనితూ అభికృతుల చాలా ముఖ్యులనీ, చాలా అవసరంగా అనగల్గినదనీ అందరికీ తెలుసు. అప్పులు తీసుకునే లోకంలో దీన్ని వాడించి బలపరచినా, పెట్టుబడి పెట్టేవాళ్ళుటకు (అమెరికా సహ) అపరిమిత స్పృహం ప్రదర్శించలేదు... ఇందులో ఎవో విషయవారసరంగా తిట్టడంతో సాంకేతికమం అభివృద్ధి రాలు ఉన్నాయనీ, అయినా ఈ లోపాలు తొలగించి ఈ ఊహలకీ కొత్తరూపం తొడగవచ్చుననీ లండన్ ప్రెస్స్ పత్రిక వ్రాసింది. వివా అవత్రుతిలో ఆంధ్ర మేం ఈ ఊహగానం మరి దానికీ రాబోవచ్చుననీ వివేక వ్యవహరించింది. జీవజీవాలవారు వ్యయంగా భారతదేశంవల్ల అక్కడి నీతికలు యాచి, తిద్దానా ఈ వీరదళాలు, దీని అనువులు అరచి, కొలనీక దానికన్నా ఎక్కువ అవసరమున్నాయన్నీ దుంభిప్రాయం చెరిపెనుకుప్పించుతల్ల ఈ ప్రయత్నం ఇంతటితో అగిపోయి అది కొన్ని లండన్ పత్రికలు మూచించాయి. మాంచెస్టర్ గాంధీన్ ప్రతిధి వ్రాసి వాక్కాలు: "ఈ సహస్ర ఇవ్వడం అంతర్జాతీయ సంస్థల తోపాటుకు మించినది; కొత్త పెట్టే వాకా దీపరేది."

మన సమస్య (తర్జుమా అర్థిక పీఠికలపై) (శీమలను వెంటబడున్నావుగాని వ్రాసిన వ్యాసము 71 పుటలు చూపింది) ముక్కుండు—తూదకలందరి: వాగేవాటికి (తీవరి యుంగురించాలని బ్యాంకింగులవారు అందవాలననీ తేల్చారు. అప్పుటికి మన అప్పులు వాటివారి: డ్రీవా కుప్పకీప్యంగా పెను కొంటాయి. మాటకొందుకోదానికి పెద్ద పెద్ద మొత్తాలు చెరిందవలసివస్తుంది. దీనికి ఇప్పుడు సంస్థలు గట్టిగా అనుకోగల అవకాశాలు తోరెదన్నీ ఉన్నాయనీ ఎవరూ గట్టిగా చెప్పలేదు. ఉన్న కొన్నిటిలో:

ప్రపంచబ్యాంకు ప్రాజెకుటు సహాయం చెప్పింది (దివికాలో మూడే పెద్ద అప్పు. కింద పేరు 82 కోట్ల గు. ల) "మీరు రిక్తిగావును అయ్యారలకు ఇచ్చు కొనియనుంటే, ప్రాజెకుటు ఎక్కువసహాయం చెప్తాం" అని యూనివర్సల్ అన్నాను.

అమెరికా ఎరతురి దిగుతుల బ్యాంకు మొక్క 51, 52 లో ముకు 15 కోట్ల చాలా మంతానుచేసింది. దీన్ని ప్రయజేటు రంగానికి, ప్రభుత్వం చేసి పథకాలకు పండుతారు. ఇందులోనూ, పెద్ద పథకాలకన్నా ఎక్కువనుండి ఉరారులు యాదాల చిన్న పరిశ్రమలకు సహాయంచేయడానికి ఆ సంస్థ మొనుమావుతుంది దివి దారి అవ్వవలెను కామ్యూనిటీ వా ప్రకటన విడిచి పొందింది.

ఇక అంతర్జాతీయ పెట్టుబడి కార్పొరేషన్ (I. F. C.). ఇందులో 15 కోట్లు (ఇది ప్రపంచ బ్యాంకులోనూదా: 50 కోట్ల) ఉన్నాయి. ఈ సంస్థ ప్రయజేటు రంగానికి తోడ్పడుతుంది. దీని ఇచ్చే అప్పులకు ప్రభుత్వం హామీయవ్వవ్వకలెను. అప్పుతీసుకోనే పరిశ్రమల నిర్వహణాధికారిలోనూదా దీని యాజమాన్యం అచేడివ్తాను.

వా వాక్కమ్ :

మనదేశం సమస్య ఇప్పుడు సంస్థలకు లొంగి వదిలి మన దేశీకార్పొరేషన్ వ్రాసిన వాక్కానికి నలంగా తల్పిర్వం ఇది. మరొక ఆశించడా దిగువులోయ్య: ప్రయజేటు రంగానికి సహాయంచేయడానికి ఈ సంస్థల పరిధినికాలు ఎక్కువ ముఖంగా ఉన్నాయని. ఇది కూడా అనుకుల వాతావరణం ఉంటేనే. అది:

కామ్యూనిటీ వా వాక్కాలో: Private Capital would come only when it is wanted, well-received and well treated. This is needed if you want it here."

మొల్లించిది కొన్ని విషయాలు అంతర్జాతీయ కరంగా తోచోయినా, ప్రపంచ అర్థిక కేంద్రల పథిభిల్లో అరగవించల్ల వాడు ఇక్కడి నీతికలను సవ్వణంగా తెలుసుకునే అవకాశం లభింది. సహాయం చాలా అవసరం అని గ్రహించడం జరిగింది. తిద్దిరితింగా ప్రపంచ బ్యాంకు, అంతర్జాతీయ దిగ్వినిధుల పెట్టుబడి నోరుకును పెంచాలన్న నిర్ణయం (ఇంతకు పూర్వం నుండి అనుకుంటున్నదేవా) ఏకగ్రీవంగా జరిగింది.

ఇక, ముఖ్యంగా కొలనీక అంతర్జాతీయ అభివృద్ధి సంస్థ (I. D. A.) లంటిది పెంకొల్పడానికి తోచినవారాలు లనీ రాగవనుంటే నూర్లం తరాలు ఆలోచించడం వ్యాఖ్యం. ఎందుకంటే 800 ఏళ్ళ క్రితంవరకు అనితూ ఉచ్చదేశా ఉంటు వచ్చి దరిమలానూ చేసింది. 150 ఏళ్ళుంచి అపార

పాఠశాలల్లో ప్రభావం కలిగించి ముందకును వెనుక పోవడమే ఈ వాక్యములు కూడా చేసింది. అది కాలంలో పట్టుకురావాలి ఈ పరిస్థితులను కూడా ఓడుకుని పాఠశాలమీదగా అభివృద్ధి పొందించాయి అందులకు విటికి తో దృఢతను పట్టుకురావాలి కర్మం భారత ప్రధాని తన ప్రారంభోపన్యాసంలో ద్వైతాత్మకంగా స్పృశించి వివరించేసి తార్కికంగా ఇది ఆసియావాసుల వ్యాధి అయినా ఇది.

న్యాయమూర్తి వేషా రామేశం

శ్రీ సి. హెచ్. వి. రామమూర్తి

పాండితి, అపాధానక దారణశ్రీ, అది ఎద్దెవియ్యం కావడానికి విటం, ఈ గండికిది రాజీంపురు తెచ్చే సామంత్రి, విల్లము కలసి విలిదో పందిర్యాలో నిర్వహించింది తిరుమ పందిర్యపవేళు. పరిశీలనకు ముగించింది. అటునంటి పందిర్యాలో వేషా రామేశం పంతులుగారి ఉద్వేగించింది పండి. వ్యక్తిగా ఆయన ప్రతిభావ్యక్తితలు, కార్యవిత్తి, పిలు, వ్యాకువాదిగా వారి వ్యాకుమిత్తి, చిత్రికర్మ వ్యాకు మూర్తిగా విత్తి, నావతి ఆయన జీవనావధిలోకి విచ్చివారికి ధర్మప్రసాదాలు, దూరం నుండి ఆయన మూచిన అపరిచితులను విశేషగౌరవాభిమానాలు కలిగించాయి.

రామేశంగారు 1875 జూలై 27-న విశాఖ పట్నంలో జన్మించారు. 1892 లో బి.ఎ. (మద్రాసు), 1901 లో బి.ఎల్. ప్రభుత్వశేటిలో ఉత్తీర్ణులై 21 వేల వ్యాకువాదిగా విశాఖపట్నంలో బోధకులైనారు. కొద్దికాలంలో మద్రాసుకు తిరిగివచ్చి 1915 వరకు లాయరుగా ఉంటూ 'గొప్ప'వాడనై కాక మంచి వాడనీ కూడా పేరు గడించారు.

కోటి విద్యులూ ఖాటికొరకే నన్నాడు కొబ్బటి, అవిపరం అయినా కావాయివా అన్నవిద్యులూ ప్రయోగించి దిబ్బుగడించాలనుకునే తిరుచో న్యాయులనితలో రామేశంగారిపేరు చిరునాడూ చెందు విశేషమే దిబ్బు మీద పందా తిక్కుత అంటే పవ్యులయే వారేగాని పవ్యులయేనాగుండెన. రామేశంగారు వ్యాకువాదిగా చాలా సంపాదించారు కాని అందులో ఆవ్యాకుంగా కష్టపాదులనిత ప్రయత్నించుచూ లేదు. ఎవరైనా కష్టపాదుడు ఎక్కువ రుసుము ఇస్తే, అందులో

వ్యాకుంగా తనకు కావలసింది ప్రయత్నించి మితాది వాడుకుంటే పంపేవాడు రామేశంగారు.

1896 నుంచి 1916 వరకూ లాయరుగా ఉన్న రామేశంగారు '16 లో పీఠికయాగం (తమిళ)

వ్యాకువాదిగా ఆ తిరుచో వాడుకగొప్ప అయిన మూచిన కార్యవిత్తి, వాదనైపుణి, వాదప్రతివాదంలో విశాఖలో ప్రజా అద్వైతము వ్యాపక శక్తి అందుగా కనిపించాయి.

1920 లో పిచ్చు రామేశంగారు జనీవ్ రామేశం అయ్యారు. అమెరికా వ్యాకుమూర్తిగా ఆయనకిర్తి, మద్రాసు ప్రధాన వ్యాకుమూర్తి శ్రీ పి. వి. రామమూర్తిగారి వాక్యాలలో "అదంతాదార్కం" ఉండేవారు.

ఈ ప్రభుజనావ్యాకువి తెలిపేతెందక కాకపో తమ్యగాని, వ్యాకుపరిపాలనలో సంబంధం ఉన్న వారు, వ్యాకువిధారణ శిల్పంలో కద్దనఖాలు తెలిసిన వారు రామేశంగారి పద్ధతి చాలా గొప్పదని చెబు తారు. వాదప్రతివాద విధులలో లేనే నునారావారల లోంచి విజానిజాలబోవూబోరునుకు తెలుసుకుని విశాఖ పందిర్యంలో రామేశంగారి వివాదయా, వ్యాకుకాస్త్ర కర్మకాండలనిత విజయం అయ్యింది, అదేం విజయంగా మారిపోయే మూచిన కనిపిస్తే, ఆ రికం తిరుచుని, ఆర్థాటాలను అవతిలను నెట్టి పరివ్యయనాన్ని అన్వేషించే ఆయన మూచితి, సమకాలీన వ్యాకుమూర్తుల గౌర

వాళివాళలకు పాత్రుణి చేశాయి. విచారణ చేశారు. వ్యాఖ్యానిం ఎదుట హాజరు కాలే బాకే విమర్శకులందరినీ లాడుతున్న భయపడుతూ ఉంటుంది. అలాటి భయం లేదని ముద్రాను మోకొట్టే సెంటర్ కోర్టులోనే... అక్కడ రామేశింగయ్యంటారు. ఆయన మంచివాడు. పరచాలేదు. కేసు కోర్టులో... సెంటర్ కోర్టులో జనీస్ రామేశింగయ్య, రెండు నూనా మామూలు లాడుతున్నారని ఎదురుమాటపెట్టడం ఆనాడు జరిగింది!

1985 లో వ్యాఖ్యానూర్తి పదవి నిరసించిన (అలాగే మూడుపాల్లు తాత్కాలిక ప్రవాస వ్యాఖ్యానూర్తిగా ఆయన వ్యవహరించారు.) తరువాత రామేశింగయ్య రిజిస్ట్రార్లుగా ముద్రానుపాలి పంపులలో సభ్యుడుగా, ఇండియన్ స్కూల్ ఆఫ్ మెడిసిన్ బోర్డు సభ్యుడుగా, కొంతకాలం ముద్రాను రెవెన్యూకోర్టు ప్రామాణ్యుడుగా వాద్యులగు కార్యక్రమాలు నిర్వహించారు.

ఈ పదవులూ వాద్యులూ ఎన్ని ఉన్నా గ్రంథ పరిషత్ ఆయన దైవదీప్తియంతో ముఖ్యమం. ఎన్నో పుస్తకాలు పేరొందాయి. అది ఎవరికీ ఇచ్చినా పుస్తకం కాదు. రామకు చేసారు. మునుపటి నుంచును చేసారు. '120వ పుట కొంచెం ఎక్కితే' అది ఆయనకు గురై. ఈ కాలంలోనే ఆయన ఆహార విలువలమీద, సంతానవికాసమీద ఉప వ్యాపాలు ఇచ్చి వ్యాపాలు వ్రాసి అనుసరణీయ మార్గాలను ప్రచారం చేశారు. ఆయనకు ఎదురుకున్న మామూలు, ఇద్దరు కొడుకులూ ఉన్నారు. ఈ విషయం ప్రస్తావించి, 'పిల్లలన్నవాడే సంతాన వికాసం నుంచి ప్రచారం చెయ్యాలి. అందులోనే అందరినందం ఉన్నాయి' పట్టాభి సీతం ముత్యుగాయ మొన్న అన్నాడు. రామేశింగయ్య ఆంధ్రకవి దర్శితమ లేదలవారీగా విర్వించి 'ఆంధ్రకావాలి' అనే మంచి గ్రంథాన్ని వ్రాశారు. మార్కమండలంలో గ్రహవిరూపణమీద కొన్ని పుస్తకాలు వ్రాశారు. ఆయనకు అన్ని అభిమాన విషయాలు. అన్నిటి నుంచీ దిద్ది తెలుసుకున్నాడు.

అంతచెడుకుంటే, చేతివైసవాడి చేతిలో క్లిష్టమైన లెక్కలా చక్కగా లెడిచాకుంది జీవితం.

పిరిమిద స్వరాలలా, పట్టువారంమీద మంచి ముక్కలూ పాఠిగా పాగిబాతుంది. రామేశింగయ్య జీవితం చక్కని లెక్కలా, పదో ఎక్కలూ చక్కచక్క పాగి బాయివా, బహుముఖ కార్యకలాపాల కలవాలమైన ఆయన జీవితం పాడునూ వారంలో వారంలా ఒక నాక విరంతర సత్యాన్వేషణ గోచరిస్తుంది. ఈతిపన్ను సత్యాన్వేషణకు సంగీతారాసనా, దగ్గరబంధువైన గణిత శాస్త్రాభ్యాసం యాపేజా పాగింది. ఆయనకి అది అభిమాన శాస్త్రం. ఎప్పుడూ ఏదో ఒక ప్రాంతం పరిశీలిస్తూ పరిష్కరించే ప్రయత్నిస్తూ, పరిష్కరించి అనుభవకే వేర్వేరుమైన ఆచార్యులన్నీ, అందరినీ అనుభవించూ ఆయన కాలం గడిచింది. 83వ యేట మరణానికి రెండురోజుల ముందుకు పె ఎంతో శ్రద్ధతో ఓపికతో ఆయన ఒకనాక క్లిష్ట గణిత సమస్యను సమాధానాన్ని అన్వేషించుస్తూ రింటే, ఆ వ్యక్తి మరణం కాలగర్భం అనిపించుకొంది. ఆయన ఇంకా పది కాలాలు ఉండవలసివచ్చింది పరిశోధించి తెలుసుకొన్న అంశంతో గణితశాస్త్రంమీద గొప్ప గ్రంథం వ్రాసి ఉండవలసివచ్చింది అదిపిస్తుంది.

ప్రముఖవక్తలు, ప్రఖ్యాతసాహితీవదులు ప్రకంపించిన ఉత్తమ గ్రంథాలు

1. సంజయము : హాస్యంతో, వ్యంగ్యంతో విండిన వదికథలు, గల్పకథారచన. పూర్తి. వెం 0-50 ప. నై.
2. పారిజాతం : కథం సంపుటి. కథకులు : రాగంటి సోమయాజులు; రావకొండ విశ్వనాథశాస్త్రి; వంతుల శ్రీరామ శాస్త్రి; పురాణం ముఖ్యమంత్రి; బొమ్మిరెడ్డి వల్లి సూర్యారావు; హితశ్రీ : పూర్తి; అంగరవేంకట కృష్ణారావు; ఇర్లాపురపు జగన్నాథరావు; ఈరంకి వేంకట రావు; పూసపాటి కృష్ణారావు వెం ద 1-25 ప. నై.
3. తెరమెరుగులు : (వదికథ సంపుటి) కుక్కపిల్ల దారికింది (రావికొండరావు); దొంగ (బొమ్మిరెడ్డి పాంథ కవరావు); తెల్లవారింది (హితశ్రీ); తెరమెరుగు పీఠం (కొండముది శ్రీరామకంద్రమూర్తి); ప్రీతి ప్రత్యేకం (అంగర సూర్యారావు). వెం ద 1-50 ప. నై.

కోలా ప్రచురణలు, విజయనగరం పిటి.

గ్రంథ విమర్శనము

యజుర్వేదభాష్యము

[శ్రీరేణుభాష్యము]

అనువాదకులు: ఆచార్యగణ్యం. ప్రతులకు: ఆశ్రీ శేకార్యశాస్త్రి. 8-5.1008 వారాహుగూడ, హైదరాబాదు, ఆంధ్ర. వెల రెండురూపాయలు.

అర్చనాపూజ ప్రవర్తనలు మనస్థిరమునంద పరస్పరి సంస్కృతిలో రచించిన యజుర్వేద భాష్యం కీది ఆంధ్రానువాదము. అనువాదకు నీ గ్రంథంలో మూల సంస్కృతి భాష్యం కూడా ముద్రించారు.

దియూనందపరస్పరి యజుర్వేద మంత్రాలకు పద్యములు, ప్రతిపద్యము, అవ్యయము రచించి, ఆయామంత్రాలకు ప్రత్యేకంగా ఋషులను శేషతలను కూడా పేర్కొన్నారు అంతేకాక ప్రతి పదానికీ చందస్సు, వడ్డాది వ్యత్యాసాలు కూడా విశ్లేషించారు.

పాశ్చాత్య సంస్కృతి విద్వాంసులలో చాలా మంది వైదికమంత్రాలకు, శేషతలకు, సంప్రదాయాలకు కేవలం భౌతికంగానే ప్రతిపాదించారు. పురాతనాధ్యులదిమనానవునీ, ప్రాకృతికములయిన మేను పులు, మేఘాలు పృథివ్యాది పంచభూతాలు మొదలయినవి పరిశీలించి పరిశోధించుచున్న ఆయా వైదికమంత్రాల రచన మహిమించారనీ వారభిప్రాయపడ్డారు. వారిది కేవలం చారిత్రిక పరిణామంపైనే. వేటికి తర్కిక భౌతికవాదులు, తిదితలుకూడా ఈ విషయంలో ఇంచుమించుగా ఇదే దృష్టికోణం అలంబిస్తున్నారు.

మన పాంధ్రాయకమైన వైదికభాష్య దృష్టి వైరాగిత్వ విశేషించినది. ఆయా శేషతలకు భౌతిక స్వరూపాలున్న వారాయాపాల కతీమనీ, దివ్యులనీ ప్రాచీన లభిప్రాయపడుతున్నారు. ఈ విషయంలో వీరిది ముఖ్యంగా ఆధ్యాత్మిక దృష్టికోణం.

దియూనంద పరస్పరి అర్చనాపూజ ప్రవర్తనలని అనుకున్నాము. అందుచేత వారి వేదభాష్యంలో మంత్రాల కక్కుడక్కడ ఆవిధమైన దృష్టిని గోచరించడం సహజం. అయితే అంతమాత్రం చేత ఆయన పరిశీలనం, తారము తిను ప్రత్యేక దృక్పథాని కనుకూలంగా తానుతాను చెప్పుకొని భావించిన ఎక్కరలేదు. వీరి భాష్యంలో ప్రతిపదార్థ వివరణలు చాలా వరకు పాంధ్రాయకమైనవి అనుపరిచున్నది.

ఆంధ్రానువాదకులు మూలలో ప్రతిపదానికి కేటా తెలుగుమాటలతో వివరణలు, వ్యాఖ్యానాలు రచించారు. వీరి అనువాదం సంస్కృతి భాష్యం అర్థం చేసుకోడానికి గాక, వైదికమంత్రాల అధికమైనవి కూడా చాలా సహాయం కలిగిస్తున్నది.

మన సంస్కృతి విద్వాంసులలో వే వేదార్థం వివరించగలవారిని వేరే విధం లెక్క పెట్టవచ్చును. తెలుగులో వేదార్థం వ్యాఖ్యానించే గ్రంథాలు, చాలా వల్లం గాను అవినయగ్రంథాలు తిన్నాయి. ఎవరో ఒకరిద్దరు ఈ విషయమే గొంత ప్రవర్తించారు గాని వారి కృషి కొంతగా పాకలేదు.

దియూనందుని యజుర్వేద భాష్యం అంతా ప్రస్తుత సంపుటంనంటి వలెనే సంపుటాలలో పాఠకులకు కందించబడెనని ప్రకటనకు లాభిస్తున్నాను.

వీరి కృషి తెలుగువారులు పాఠానుమోదయిన వైదిక విజ్ఞానాభివృద్ధికి చాలావరకు సహాయకారి కాగలదని ఆశిస్తున్నాను. వైదిక విజ్ఞానాభివృద్ధి పరిశీలించండి గ్రంథ మీది.

‘శాస్త్రి’

[తీ వే జీ]

[పద్మకాశ్య సంపుటి]

ప్రతులకు : శ్రీ గోవా గ్రంథాలయము, శ్రీమన్నారాయణపురము. ఉరిపాలెం పోస్టు. దివిత్వాక. కృష్ణాజిల్లా. వెల తెలియదు.

దివిలో మూడు కావ్యాలున్నాయి. మొదటిది శ్రీ నల్లన దక్షిణపుర కృష్ణాచార్యులుగాని రచించిన శ్రీ శివోపనిషత్తు. రెండవది శ్రీ రి. వ. సె. జి. తిరువేంకటాచార్యులుగాని రచించిన శ్రీ పరాంకుశ కిరీతము. మూడవది శ్రీ నల్లన దక్షిణపుర వేంకట

రాఫువారాద్యులు గాని రచించిన కవిత్వ గీతా
మృత్యు.

వయ్యాలూరి శివశాసనముతో ముద్రపెట్టె
 లై నాకు. అయిన దరిమిలే శివశాసనాదియు. ఈ
 పరిగ్రహకావ్యం రచించిన ౧౨ వృద్ధువాచాగ్యులు
 నారి కవిత్వైతి ధారణంగా సాగిపోతున్నది.
 ఒక్కొక్క చోట మీరి కనెం కథామరుగునైన
 ఉదాహరణతో చక్కని భోగిలో సాగిపోతున్నది.
 మధురకవి, పరాంకుమరి ప్రణమిల్లి నిన్ను చించిన ఈ
 క్రింది ఘట్టం దీనికి తార్కాణం.

'భీమపదవిమంసు' మ్రగి యెటు
 బాగులును గలిగి ప కిట్టి పా
 లవి మరీయున్న మాద్యుకె జపె
 ప్రకరమ్యు నను గ్రహింపగా
 నవనిరినమ్యు గాంచిన నహామహా!
 నీ పద పంజర ద్వయం
 బవుదిల దాల్చువా దెవ గృహ
 మృతివర్జితముం బొనర్చుమా!
 'నెట్లన విగుపదమ్యులు
 బట్టితి వాచార్య! యింక పై విదరణిన్
 బుట్టట గిట్టుటవా పెడి
 గుం దెరిన్ నమ్యు నేలకోగద కరున్'

ఈ శివకొపయతీంద్రునికే పరాంకుశులనీ,
వసుశిఖావణులనీ, ప్రసిద్ధి వానూధేయ శర్యదాయి.

(3) తిరువేంగళాచార్యులు గారు పరాంకుశమునది
సంగోధిన్మా రచించిన శిశుకమే పరాంకుశ శిశుకము.
ఈ శిశుకంలో అక్కడక్కడ కొన్ని పద్యాలలో
సేవాసమేని ధీశైలికము, మాత్రులు. మధుసూత్రులు
బాలుబాగుతున్నాయి. కవిశైలి ప్రాంధి పేదాభిరుచా
నికీ, చెప్తూ ప్రతికీ కలిత భోంసీకీ ఈ శ్రింది
పద్యాలు ఉదాహరణగా ఇవ్వవచ్చును.

భామల తోపలన్ దరిపె
భావయు, బెళులంగు మీరలకె,
శేషియనుచున్ సురం, శేషమ
లంగును నిత్యనారలున్,
దోషములంగు భాగతి
దోషణ మెక్కురకుండు దాని
చాత్ర ప్రదానంబు కాన్తిధి
ధూమంతోషణ! శ్రీ సరామహా!

'రావిక' వేద మేల నువరంబున
 రాత్రిన వినుక గర్భముం
 నే నవికానుకల్గి యి
 యుంచెను ఆమును భాగ్య మెట్టిదో!
 నెనయింపియారె, నను
 నెపుని పట్టుయను, నోపిలభ్యు దా
 త్రి నెపుత్రి యామును
 దిలగుండును త్రి పరాంబుగా!

సమూహాదు రచించిన 'తిరువాయ్ మొలి' (శ్రీ వల్లభ చక్రవర్తి వంటి రాఘవాచార్యులు గారొక పద్యానువాదం రచించి, అది 1942 లో పుస్తకరూపంలో ప్రచురించారు. ఆ గ్రంథంలో కొన్ని పద్యాశ్లేష కూర్చి ప్రస్తుత 'కొలొప గీతా మృతి'లో చేర్చారు. ఒక కొలొప మాత్రకీ పేరి అనువాదం ఇది :

“మరిగమలార! నువ్వెవరి
చాచలెలమ్మ రిజేన్ కాండు కాం
క్షిరి ఇమెంతి? చాచలె నీది
నుదంతి? నుదెచ్చి కాల్లు సం
రిమను? రిచ్చి మారి మురి
కాంతుమరింప, దివంతివారి జే
సి రిచిసి జచ్చిపాళిములజించి
పల్లె ముపు నొప్పి జేకామన”

‘फ्रि’

సంగ్రహ కథాసరితాగరము

వేదము వేంకటాచార్యశాస్త్రి (పతులకు: వేదము
 వేంకటాచార్యశాస్త్రి ఆంధ్ర ప్రదేశ్. 4, మలి కేర్ల
 వామయ్య పంతులు, లింగి పెట్టెపేట. మదరాసు-1 వెల:
 రూపాయి 10.

అంధుని పాతపానము వ్రక్కవలె కాలంలో అతని
రించి శుభాశుభి వ్రాసినవానికి బునాకీళ్ళ
ధారత భావత రమణుడాలవలె సంస్కృతి
వజ్రమునివలె ఒక పెద్దది అయితి.

కాని ఆ గ్రంథం మన కిప్పుడు దొరకడంలేదు.
అయితే దానికి, మూడు సంస్కృత మూలాలు
మాత్రం లభిస్తున్నాయి. వాటిలో హనుమత్పురి కథా

ఉపయోగమైన సరిక్రా త్త పు స్తకములు

వ్యవసాయము - ఇంజనీరింగు, వైద్యము,
గృహ అనేక గ్రంథములు. శిల్పమును ఉచితము.
ఇంగ్లీషులో వ్రాయండి.

N.K. Paul & Sons, Post 12202, Calcutta-5.

సంస్కారములను ప్రచారం పొందినాగా ప్రసిద్ధి కెక్కింది.

దీనికి మహామహాసాధ్యులు వేదం ఐంటు రాయగారిని 1880 లోనే తెనుగులో ఒక గ్రాంథికానువాదం రచించారు. ఆదివారి వదనరచనలోకి వికాసపలమై తెనుగునాట ప్రసిద్ధి పొందింది. ప్రస్తుత గ్రంథం వారి పాత్రులయిన వేదం వెంకటరామగారిని గారు రచించారు.

దక్షిణభాషా పుస్తక ప్రచురణ సంస్థ వారి సహాయంతో వికాసం ప్రచురించారు.

తమ తాతగారి గ్రంథంలోని గాథలే స్వీకరించి ఆయా ఘట్టాలలో ఉన్న వర్ణనలు మొదలైనవి తగ్గించి తమిళ సంకలన కథాపరిచ్ఛేదం

భారతి సచిత్ర మాసపత్రిక

ప్రకటన రేట్లు

కవచ పేజీలు	కావచం	కంట్రాక్టు
4 వ కవచ పేజీ		
2 లేక 3 రంపులు	రు. 125/-	రు. 100/-
2 లేక 3 వ కవచ పేజీ		
ఒకే (విలాసం) రంపు	90/-	75/-
లోపలి పేజీలు		
పూర్తి పేజీ	70/-	60/-
అర్ధ పేజీ	35/-	30/-
పాపు పేజీ	20/-	15/-

ప్రత్యేక స్థానములకు 25% అదనం.

సంకలన వరుసగా 12 ప్రకటనలు చేయవారికి కంట్రాక్టు రేట్లు వర్తింతును.

*కవులు, కళాకారులు, రచయితలు మొదలైన వారి ప్రకటనలు ఒక కాలం ఇంచిత రేటుకు రు. 2/- చొప్పున ప్రకటించబడును.

మేనేజరు, భారతి,
మద్రాసు-1.

సంకలన చాతురి రచయిత తెలియజేస్తున్నాను. మూలసంస్కృతగ్రంథంలో ఒక మహాగాథలోనే ఆ సేకథ విమోచించబడింది. అందుచేత ఇటువంటి చిన్న పుస్తకంలో ఇది కేవలం స్వతంత్ర కథలుగా రూపొందించడం తప్పనిసరి. ఇందుచేత విడివిడివిడిగా పాఠం అవసరం కలుగజేయవచ్చును. కాని పాఠకుల కవి స్వతంత్ర కథలపై ముగిసిపోయి.

దక్షిణభాషా పుస్తక ప్రచురణ సంస్థ వారు తమ గ్రంథాలు ఆక్షరశుద్ధులైన సాహిత్య ప్రజల కందియివలెనని సంకల్పించారు. అయితే రచయిత కథాకథనానికి మూలగ్రంథంలోని గ్రాంథిక భాష ఎన్నుకొన్నాను. దిగువ కోణానికి వివరించగానే పాఠకులకు తెలియజేయబడింది.

కాని వ్యాసవారికంటే ఈ రచన పాఠకులకు స్వతంత్ర కథానుష్ఠానంగా రూపొందిన ఈ చిన్న పుస్తకం పాఠకులందరికీ ఇంకా అందుబాటులోకి వచ్చిందేమిటి.

ముఖ్యచిత్రము పుస్తక స్వరూపము చక్కగా ఉన్నాయి. దీని ప్రకటనకు తోడ్పడిన దక్షిణభాషా పుస్తక ప్రచురణ సంస్థ అధికారుల ధనవంతులు. మన ప్రాచీన భారతీయ కథా సాహిత్య ప్రచురణకు విశేషంగా తోడ్పడగలరని ఆశిస్తున్నాను.

గ్రంథ స్వీకారం

బొమ్మలు చెప్పిన భూనాథం

రచయిత: శ్రీ శైలం. ధర్మానంద పబ్లిషింగ్ మాన్, విజయవాడ. వెల: 75 పయాపైసలు.

జనవాక్యం

విలధిశైలి కావ్యకావ్యం. ప్రతులకు: రచయిత మొయినగోడ్. పవరుపేట, ఏలూరు, పశ్చిమగోదావరి జిల్లా. అయ్యలయ్య.

చిక్కుల గుర్రమునకు కక్కుల కల్పేము.

శ్రీ పి. యస్. ఆచార్య. ప్రకాశకులు: సత్యగోపాల సంఘము. కుంజీరు. కృష్ణాజిల్లా. వెల: 25 పయాపైసలు.